TUDOR POPESCU

UN BĂIAT PRIVEŞTE MAREA…

1960
EDITURA TINERETULUI

Ilustraţii: D. ILIESCU
Coperta: T. NICORESCU

Părinţilor mei

CAPITOLUL I

Tatăl lui Ion era un om posac. Băiatul nu-şi amintea să fi văzut zâmbet pe faţa lui. Nu era nici rău. De multe ori îl lua pe genunchi şi-i spunea:

— Hei, mă, ai să ajungi o puşlama. Toţi ajungeţi puşlamale!

Repeta în gând acest cuvânt ciudat şi nu găsea niciun înţeles pentru el.

„Puşlama! Ce-o fi asta?! Poate acolo, în port, să fie ceva” – gândea el.

De multe ori a vrut să întrebe, dar n-a îndrăznit. Şi apoi de ce să se facă puşlama? De câte ori se juca, îi plăcea să fie şofer. Reparase de atâtea ori motorul scaunelor aşezate în chip de camion.

Privea cu coada ochiului expresia ciudată a tatălui, când îi vorbea, şi îl cuprindea frica.

Nu se simţea de loc bine în braţele tatălui său. Prea era serios. Nu-i plăcea nici când îi mângâia obrajii, cu mâinile lui enorme, de glaspapir. Suporta dezmierdările de frică, abia aşteptând momentul când se plictisea şi-i spunea:

— Mai, şterge-o!

Nu lăsa să-i spună de două ori.

Faţă de ceilalţi oameni pe care îi cunoştea, a observat că tatăl lui se deosebea prin respectul pe care îl purta mamei sale.

Mărunţică, plăpândă, bolnăvicioasă, mama nu trăia decât pentru copil. De multe ori Ion, când a crescut mai mare, se întreba dacă-i umbră sau om.

Nici paşii nu i se auzeau, aşa cum se aud la ceilalţi oameni. Vorbea rar şi întotdeauna ca să spună ceva blând, sau să dojenească şi mai blând. Era una din acele fiinţe parcă născute pentru a avea ceilalţi oameni cu cine să fie răi, pe cine să umilească.

Ion numai lângă ea se simţea fericit. Îi plăcea să privească în ochii ei mângâietori, în care plutea o tristeţe caldă, liniştită. Faţa, de o paloare anemică, avea trăsături bine conturate, dar delicate. Gesturile îi erau stângace. Vorbea încet şi parcă gândindu-se la ceva din trecut, nu la ce-ţi spunea. Aproape că se pierdea lângă bărbatul ciolănos, puternic, cu braţele prea lungi pentru trupul lui îndesat.

Într-o zi tatăl a venit acasă şi le-a spus:

— Mâine plec devreme. Avem vapor.

Încercând să câştige mai mult, s-a apucat să muncească disperat. Aveau multe datorii de astupat. Umerii lui laţi, deprinşi cu munca, îi ajutau să urce trei saci o dată. A mers aşa pe schela îngustă şi elastică. A alunecat. Sacii au venit peste el. Ameţit, a căzut în apă.

Când l-au scos, era mort.

I-a fost frică să se apropie de coşciugul în care tatăl stătea încruntat, aşa cum îl văzuse de multe ori în viaţă. Ţipând, a trebuit să-l sărute, pentru că aşa au vrut cei din jur.

Apoi a rămas liniştit în curte, neînţelegând de ce se uită toţi ceilalţi la el şi moţăie din cap. Veneau să-l sărute, să-l mângâie, deşi până atunci nimeni nu-l băgase în seamă.

— Nenorocitule, acum eşti orfan! Cu ce ai să trăieşti? îl întrebă o femeie, lăcrimând.

Nu ştia ce să facă.

Seara, târziu, mama l-a luat în braţe şi a început să plângă. Nenorocirea morţii a înţeles-o prin lacrimile ei fierbinţi. I s-a făcut milă de ea. A simţit urcându-i-se ceva în gât şi lacrimile îl podidiră şi pe el. O îmbrăţişă cald şi plânseră aşa, amândoi.

— Taci, mamă… lasă…

O strânse mai mult în braţe, se lipi mai puternic de pieptul ei slab, care tresălta. Ar fi făcut orice, numai să n-o mai audă suspinând.

— Taci, mamă… lasă…

În mintea lui se înfiripară multe planuri, toate făcute în acelaşi scop, să aducă bani acasă. Ştia că de bani aveau nevoie. Şi în el, în noaptea aceea, s-a născut un sentiment care de obicei încolţeşte foarte târziu: nevoia de a ocroti!

— Taci, mamă… lasă…

Mama îl mângâie, cum avea obiceiul, trecându-şi degetele prin părul lui de cânepă.

— Să fii cuminte, Ionel. Acum suntem numai noi doi… spuse ea printre sughiţuri şi din nou izbucni în plâns.

Târziu, când zorile au albit geamurile, au adormit.

Într-o dimineaţă, mama îl trezi, vorbindu-i în şoaptă:

— Ionele, eu mă duc la lucru. Să fii cuminte.

De atunci, în fiecare dimineaţă, când se scula, mama nu mai era acasă. Lucra la o fabrică de bere.

Se schimba mereu, devenea şi ea ca tata: tristă, închisă, aspră. Pleca dimineaţa şi se întorcea seara, obosită. Plângea mult. Rămânea singur toată ziua. Pas cu pas, băiatul s-a apropiat de poartă. Nu mai era mama să-l cheme înapoi.

Strada l-a primit cu braţele deschise, ca pe un copil al ei. În cartier mai erau mulţi copii fără căpătâi. Erau copiii portului, din rândurile cărora se recrutau, mai târziu, hamalii.

Într-o zi, s-a întâlnit cu ei. Treceau spre port. S-au oprit în dreptul porţii în spatele căreia stătea el. L-au privit de parcă era expus într-o vitrină.

— Hai cu noi!… Mergem în port – îi vorbi cel mai înalt, probabil căpetenia.

Ion s-a uitat la părul ţepos, gura largă şi cicatricea roză din colţul ei. Apoi privirea îi alunecă pe harta de petice a pantalonului şi pe picioarele goale, crăpate şi murdare.

— Nu mă lasă mama.

Toţi au izbucnit în râs. Râdeau de el. Şi-a dat seama că a spus o prostie şi i-a fost ruşine. Şi-a adus aminte că merg în port şi că acolo se câştigă bani. Doar toţi câştigau bani acolo.

— Câştigăm bani? îl întrebă pe lunganul care îi vorbise.

— Te cred…

— Merg şi eu!

A plecat.

La malul mării, încolonaţi câte unul, şerpuiau pe potecă, ocolind bălăriile aproape uscate de soarele iute. Se minuna privind totul. Îi plăcu întinderea apei pătate de diferite culori, respiră cu nesaţ aerul îmbibat cu miros de sare. S-a speriat de şopârlele iuţi, care îl priveau o clipă, apoi dispăreau în tufiş.

Urcau un deal de argilă, parcă făcut din cărămidă roşie, crăpată şi zgrunţuroasă, care îi înţepa tălpile. În vârful lui era o groapă adâncă de un metru, în care se cobora pe o scară făcută din două bidoane: unul în picioare, altul culcat. S-au aşezat pe cutii de conserve, de-a lungul peretelui. Cel mai înalt socoti că a sosit momentul să se cunoască. Arătându-i pe rând cu degetul, îi prezentă:

— Uite, ăsta – îmboldi el în piept un băiat cu ochii holbaţi, care îi dădeau un aer speriat – ăsta e Sandu. Cel mai bun la petelă. Fluieră de parcă-i sticlete. Ia fluieră, mă!

De sub buzele roşii, cărnoase, au pornit nişte sunete care îl uimiră. Erau triluri minunate, ca din guşa unui sticlete…

— Gata, daţi mâna. V-aţi cunoscut.

Strânse mâna care i se păru mică, pentru că îi lipsea un deget.

— Pe ăsta îl cheamă Dan. Lucrează cu Sandu. Se pricepe la vânzare şi la colivii. A vândut ieri o babă drept scatiu unui tolomac. Ia zi, mă, cum a fost.

Dan nu se lăsă rugat:

— Mai aveam doar baba de vânzare. Ce să fac cu ea? Vine un tolomac şi întreabă: „Ce-i ăsta din colivie?“ „Ce să fie, zic eu, elefant n-o fi. E scatiu”. „Parcă e babă“ – zice el. „Fugi, mă, nu eşti cumpărător. Dacă ăsta e babă, atunci eu sunt girafă”.

Toţi ceilalţi râdeau, băteau bucuroşi din picioare. Râdea şi Ion. Apoi, Dan povesti cum l-a făcut să cumpere şi colivia. Plin de importanţă, el se aşeză pe cutia lui. Şi-au strâns mâna. Ion se simţea atras de figura lui obraznică, vioaie. Când vorbea, ţopăia de pe un picior pe altul, întovărăşindu-şi povestea cu gesturi largi.

— Slăbănogul ăla e George – îi arătă lunganul un copilandru palid, cu faţa albă ca oul. Singurul care scoate zece scoici o dată.

Ion se apropie de el.

— Ai fost la scoici? îl întrebă acesta pe neaşteptate.

— Nu.

— Ce ai făcut până acum? La ce te pricepi?

— Nu ştiu.

— Ai tată?

— N-am.

— Şi nu te pricepi la nimic?!

Nu-i plăcură întrebările lui repezi. Era deosebit de ceilalţi. Mai serios, mai gânditor. Când toţi râdeau, trântindu-se la pământ, el doar zâmbea. Dar Ion nu se putu gândi mult la el, pentru că lunganul sări la cu totul altceva. Privind spre asfinţit norii tighelaţi, le spuse:

— Mâine mergem la calcan. Să veniţi în zori. Vii, Gogule? se adresă el specialistului în prins calcani.

Gogu era un copil căruia totul îi părea indiferent. Nu scosese o vorbă de când s-au întâlnit. Şi acum tăcu, socotind, probabil, că răspunsul e cunoscut.

— Asta se pricepe cel mai bine să fure cu hoţoaica – prezentă mai departe lunganul. Îl

cheamă Nicu. Noi îi spunem „meşteru”.

Figura acestuia avea ceva ascuns, şiret. Nu-i plăcu aerul tăcut şi privirea lui iscoditoare. În mână ţinea o trestie despicată la capăt. În locul din mijloc prindea poamele. „Meşteru” era mândru de unealta lui. Asculta cu aer prefăcut indiferent tot ce se spunea despre el.

— Eu sunt şeful. Fără şef nu se poate. Mă cheamă Andrei – spuse lunganul, împungându-se cu degetul în piept. Eu aranjez expediţiile la nuci. Ai să vezi acum.

Totul era plăcut. Privea distrat cum noii săi prieteni se pregăteau pentru expediţie. Îşi strângeau curelele, înnodau găurile cămăşilor. Andrei privi soarele care căzuse la asfinţit.

— Haideţi!

Au plecat încolonaţi. Ion mergea alături de Andrei, de la care primea explicaţii:

— Astăzi este omu’ nostru acolo… Ăilalţii sunt ai dracului, nu ne lasă… Îi ducem ţigări.

Ion nu ştia cine sunt cei răi şi cine sunt cei buni. Grăbea pasul alături de Andrei.

— Tu ai de unde să iei ţigări? N-ai? Nu-i nimic. Apoi se adresă celorlalţi: Trecem pe la Modern şi pe la Cutere. Câte ţigări ai, George?

— Am eu – răspunse acesta, cu aerul lui indiferent.

Mergeau tăcuţi pe dig. Trebuiau să se oprească din când în când, apoi făceau salturi repezi şi iar stăteau, pentru ca apa aruncată de valuri, prin ochiurile de piatră, să nu-i stropească. Era o seară calmă. Valurile se loveau leneşe de blocurile digului, scoţând un sunet ca un plescăit din limbă. Pulberea fină de val le stropea obrazurile, răcorindu-i şi făcându-i să strige veseli. Ion încerca o fericire fără margini. Îi venea să strige de bucurie, când înşela câte un val care gemea de necaz. A rămas mut, privind panorama portului. Vapoare grele se furişau spre cheu. Alte zeci de catarge aşteptau. Macaralele, scoţând ţipete

asurzitoare, hrăneau cu saci pântecul enorm al vapoarelor.

Încolonaţi, goi până la brâu, hamalii urcau cu sacii în spate pe stinghia elastică a schelei.

— Vezi? Acolo sunt magaziile. Haideţi!

Au coborât panta portului.

Ion se luă după ei, uluit de tot ce i se desfăşura înaintea ochilor. Oare ce se va mai întâmpla?

I-a văzut apropiindu-se de magazie. Andrei era primul… A privit mult timp, până când s-a lămurit cine era de pază… Era o santinelă pe care o cunoşteau, un om cumsecade. El îi chemase prima dată să le dea nuci… De atunci au fost nelipsiţi, de câte ori îi venea lui rândul să stea de pază. Drept recunoştinţă îi aduceau câteva ţigări.

Când se vedeau în magazie, nu ştiau în ce să pună mai întâi, să poată lua cât mai mult… George, slăbănogul, umfla cămaşa şi în spate. Mâncau toţi ai casei… Îl creştea un unchi care n-avea nici el ce mânca, aşa că George trebuia să-şi caute singur. De multe ori băiatul le povestea celorlalţi, cu felul lui grav de a vorbi, cum îl aşteaptă în poartă o verişoară de trei anişori şi-i cere nucă de cocos să mănânce.

Santinela i-a primit binevoitoare.

— Aţi venit, mă băieţi?…

— Am venit, nene – răspunse Andrei

— Hai, intraţi… Numai voi doi – alese el pe Andrei şi George… Aduceţi pentru toţi…

Îi privea cu înţelegere pe cei rămaşi afară…

Ion îşi strecură capul înăuntru, curios să vadă cum este „nuca de cocos”… Spre dezamăgirea lui văzu o stivă lungă de zeci de metri, formată dintr-un fel de coji de culoare închisă… Cei doi încărcau în sânul cămăşilor.

— Au mai adus – a constatat Andrei, când a ieşit.

— Cară mereu – explică santinela. Merge la fabrica de săpun… N-ar trebui s-o mâncaţi, asta nu

e de mâncare, e râncedă, dar ce să-i faci!… Hai, plecaţi acum… Mai veniţi poimâine…

Ion reţinuse totuşi că santinela a zis că n-ar trebui să mănânce…

—Na – i-a dat Andrei şi lui.

Ion a ezitat.

— Nu fi prost, e bună…

În cele din urmă a luat o bucată şi a mestecat-o îndelung… Cu cât o mesteca, cu atât i se părea mai dulce… I-a plăcut…

Mestecând nuca bună şi dulce, Ion a fost iar cuprins de acea bucurie de mai înainte… Se gândi cu recunoştinţă la santinela care îi privise cu bunătate şi care le dăduse voie să se sature din magazia pe care o păzea… Apoi gândul îi zbură la verişoara lui George, şi-o închipui aşteptând în poartă ca el să-i aducă nucă de cocos… Dar la mama lui?… Desigur, se va bucura şi ea când va vedea ce a adus acasă… Toţi duceau acasă nuca… Andrei avea mulţi fraţi.

— Pe mine mama mă trimite în port – mărturisi el în timp ce mesteca flămând.

Din nou treceau pe dig, din nou s-au ferit de stropii de apă scăpaţi dintre blocurile de beton. Erau şi mai veseli şi mai fericiţi, acum, când se întorceau cu sânurile pline cu nucă. Andrei îi spuse, cu aer de om atotştiutor, lui Ion:

— Din asta se face săpun… Marinarii îi spun coprah… O aduce cu vaporu', vagoane întregi…

Ion moţăi cu capul, în semn că a înţeles, apoi Andrei şi-a văzut iar de treburile lui de comandant.

Mergând şi gândind la multe lucruri, Ion a ajuns să stea în dreptul lui George. Îl privi. Faţa murdară, scofâlcită şi galbenă. Părul netuns îi atârna pe ceafă, în smocuri mari şi murdare. Cămaşa şi pantalonii erau aşa de rupţi, că nu s-ar mai fi putut spăla măcar.

George mesteca nucă, fără să se sinchisească de privirile lui.

— Andrei are tată? îl întrebă, mai mult aşa, ca să spună ceva.

— Are.

— Şi mamă?

— N-ai auzit că are?

Când au ajuns în dreptul casei lui era târziu.

— Mergi mâine la pescuit? strigă Andrei după Ion.

— Merg.

— Trecem să te luăm.

— Vă aştept

Ion a rămas încă mult timp în poartă, privind după ei. Se rezemă de un salcâm, din faţa curţii, copleşit de sentimente neaşteptate… Descoperise o lume pe care n-o bănuise măcar… Lumea frumoasă a portului, a mării, a libertăţii… Se uită spre curtea lor şi nu-i mai plăcu de loc… De jur împrejurul ei casele mărunte, obosite, proptite în pari groşi… Numai în faţă erau case mai frumoase, unde stătea „domnu Emil“, proprietarul… Ca să intri la el, trebuia să urci câteva trepte, iar uşa era frumoasă, masivă… Ferestrele erau sus, nu se vedea în casă când treceai pe lângă ele… Apoi începea un şir lung de coşmelii mărunte, coşcovite, acoperite cu carton. Băiatul ştia că din când în când, un chiriaş se urca pe casă şi turna smoală pe la încheieturi… Era o operaţie la care lua parte toată curtea, dar mai ales copiii. Ei întreţineau focul sub tinicheaua cu smoală… Cei în vârstă veneau cu sfaturile:

— Dă şi mai încolo, vecine… Toarnă nisip mai mult… Aşa, că pe urmă te trezeşti cu ploaia în casă.

Omul se ridica din şale, privea atent locul uns, să vadă dacă cel care îl îndemna are dreptate, apoi se apuca iar de treabă.

Pe casa lor se urca un vecin binevoitor…

În toată curtea erau vreo zece chiriaşi. Ion îi ştia pe toţi. Şi pe geamgiul din faţă, şi pe frizer, şi pe hamal, şi pe şoferul din fundul curţii, şi pe nenea

Gore, la care ţineau cu toţii cel mai mult… Ţineau la el pentru că era singurul de care se temea „domnu Emil“. Când era el de faţă, nu ţipa niciodată că le aruncă lucrurile în stradă, dacă nu dau chiria…

— Vino, mă, şi aruncă – striga nenea Gore din uşa celui ameninţat. De ce nu vii?

— Că mi-o fi frică de tine…

— Păi zic eu că ţi-e frică? Hai, vino!

Dar „domnu Emil“ nu se mişca din loc.

— Nu te mai saturi de bani, tot ţi-e frică să nu mori de foame…

— E dreptu’ meu, sunt proprietar… Trebuie să-mi dea chiria, d-aia i-am dat casă să stea… Altfel…

— Asta-i casă?… Cocioabă, grajd…

— Să caute alta mai bună, dacă nu-i place… Şi tu, de ce nu te duci în altă parte? Măcar de-aş scăpa de tine de aici, că tu aţâţi toată curtea…

— Ai să scapi într-o zi şi de mine, n-ai grijă… Doar ai mai dat şi pe alţii afară.

„Domnu Emil“ intra furios în casă, femeile mai rămâneau mult timp să vorbească despre noul scandal… De altfel Ion asista la fiecare sfârşit de lună la o astfel de ceartă… De câte ori îl vedea pe proprietar plecând cu caietul albastru sub braţ, prin curte… Era un caiet pe care toţi îl ştiau… Acolo era trecut fiecare chiriaş în parte şi în dreptul lui mai multe socoteli… „Domnu Emil“ ştia în orice clipă cât are fiecare de plată, ce are din urmă, ce reparaţii s-au mai făcut…

De o parte a curţii erau patru uşi, pe partea cealaltă patru şi în fund două… Pe toate le lua în şir „domnu Emil”. Coana Veta, nevasta frizerului, striga la celelalte femei:

— Vecinelor, ieşiţi la ferestre că a plecat „domnu Emil“ cu colinda… Să-l primim cu pluguşoru’…

„Domnu Emil“ ar fi luat-o de gât, dar prefera să tacă… Cu coana Veta era mult până se apuca la

ceartă, că nu mai termina… Îi striga tot ce avea pe suflet… De aceea se făcea că n-o aude, îşi vedea mai departe de drum… În ziua în care umbla după chirie se stăpânea cât putea.

Fiecare chiriaş avea o sală şi o cameră… Sala era mică, luminată numai de geamul de la uşă… Aici mâncau, aici găteau, aici stăteau ziua… În a doua dormeau… fie că erau doi, fie că erau zece. Când erau mai mulţi, înşirau pat lângă pat pe lângă perete…

Alţii trânteau seara o saltea mare, de paie, pe jos, şi se culcau, dacă nu aveau loc în pat. Copiii se culcau jos. Arunca peste ei o plapumă mare de bumbac. Sub ea începeau să colcăie, înghiontindu-se, până îi picnea somnul.

În mijloc era curtea, mare, în parte pietruită cu bolovani aduşi de la malul mării. Era în curte o întretăiere de pârtii care porneau de la uşa fiecărei familii şi duceau fie spre poartă, fie spre vecin… Când ploua, curtea se făcea toată o baltă, chiriaşii ieşeau din casă ţopăind de pe o piatră pe alta, să nu alunece în băltoacă… Erau câteva pietroaie aruncate ici şi colo.

După ploaie, cei mai bucuroşi erau ei, copiii… În jurul bălţii care, chiar dacă ieşea soare puternic, dăinuia câteva zile, apăreau vapoarele din hârtie sau scândură… Toată curtea răsuna de luptele care se dădeau… În picioarele goale, trăgând cu o aţă vaporul, copiii străbăteau „marea” de la un capăt la celălalt.

Toate astea se perindară prin mintea lui Ion, rezemat de salcâmul bătrân din faţa casei… Acum descoperise şi altfel de case, şi altfel de oameni, şi vapoare adevărate…

Cine ştie cât ar mai fi rămas acolo, copleşit de noile lui sentimente, dacă nu l-ar fi întrerupt vocea groasă a „domnului Emil”. Ieşea furios, ameninţând, de la geamgiu… Îl apucase seara cu caietul albastru sub braţ… Nu primise banii şi înjura cât putea, în mijlocul curţii…

Şi băiatul constată ceva care îl miră nespus de mult… Nu-i mai era frică de „domnul Emil“. Până atunci crezuse că el este cel mai mare om, pentru că el era stăpânul curţii, dar astăzi nu se mai temea de el. Ce dacă strigă?…

Aşteptă în dreptul pomului până când „domnu Emil“ se potoli şi intră în casă, apoi se furişă şi el să se culce.

Abia spre ziuă, când dincolo de geam totul se coloră în cenuşiul zorilor, Ion adormi. Somnul îi fu agitat. În vis revăzu toate evenimentele zilei, din clipa în care se întâlnise cu băieţii şi până când se întorsese acasă, rozând nucă de cocos. De aceea imediat ce maică-sa a plecat, a sărit şi el din pat. Primul lui gând a fost să fugă la mare. Îi era teamă ca ceilalţi să nu plece fără el.

Când a ajuns, soarele abia săltase o sprânceană deasupra apei. Dimineaţa era limpede. La orizont aburi uşori se ridicau ca un puf deasupra apei. Liniştea se întindea până departe, unde cerul se îmbina cu marea. În afară de el, nimic nu părea că trăieşte in jur şi lui Ion i se păru straniu să vadă moartă marea care ieri îi stropise veselă, cu pulbere rece. Se uită la ea, şi n-o recunoscu. O oglindă mare, mare, cum nu mai văzuse niciodată…

Respiră bucăţi mari de aer sărat şi se simţi înviorat. Bucuria năvăli iar în fiinţa lui, îl copleşi, îl făcu să tremure de mulţumire. Îi veni să strige sau, dimpotrivă, s-o rupă la fugă până în apă, să se arunce în oglinda ei rece. Şi aşa ar fi făcut, dacă nu i-ar fi fost teamă să se avânte singur printre bălăriile de pe mal. I-a fost frică să se apropie şi de groapa cu scări de bidoane.

Se aşeză în iarbă şi aşteptă, privind apa lustruită de razele soarelui. Nimic nu se mişca pe tot întinsul ei. Niciun vapor, nicio barcă, niciun pescar. Nimeni nu voia să tulbure liniştea apei abia trezită de dezmierdările calde ale soarelui.

Târziu, când soarele făcuse câţiva paşi pe bolta cerului, şi-a dat seama că mai încolo de el, cam la o aruncătură de piatră, un om privea, ca şi el, luciul apei. Era un bătrân, cu o barbă mare, căruntă, cu părul răvăşit de briza care se pornise uşor. La început s-a speriat de el, pentru că omul nu mişca, nu se uita în jur, privea ţintă la orizont; parcă era de piatră, încruntat, se uita la mare ca la un duşman. Bărbia şi-o sprijinea în măciulia unui baston înfipt în pământ. Cât timp l-a privit Ion, n-a făcut nicio mişcare.

Lângă el, un câine la fel de nemişcat ca şi stăpânul privea răsăritul.

Briza îi ridica omului barba în faţă, îi acoperea aproape privirea cu ea, dându-i un aer şi mai fioros, dar el nu se mişca, nu-şi dezvelea ochii, aştepta ca pala vântului să treacă.

Când ceilalţi copii s-au auzit în apropiere, Ion era tot în iarbă. Abia aştepta să-i vadă lângă el, să le arate statuia lângă care stătuse:

— Uitaţi!

— Ce-i?

— Uite la ăla. De azi-dimineaţă stă aşa, se uită în larg. Şi vântul îi ridică barba, uite…

Dar ceilalţi băieţi nu păreau miraţi de ceea ce le arăta, erau obişnuiţi să vadă acest tablou.

— E nea Fane, nebunu’ – îl lămuri Andrei.

— E nebun?

— Aşa stă mereu. Poţi să-l frigi cu ţigara, că tot nu te vede. Şi noaptea stă aici.

— Mi-a fost frică.

— De cine? De el?! se miră Andrei. Păi nu face nimic. Stă aşa doar. Hai să mergem!

Şi-au văzut de drum. Când au ajuns la locul cu bidoane, Andrei le spuse ce au de făcut, cu aerul unui general care explică subalternilor desfăşurarea viitoarei bătălii.

— Mai întâi trebuie să umflăm o barcă.

— De barcă nu duce grijă. O luăm pe-a lu’ nea Iosif – îi lămuri Nicu.

— Nu-i bună, ia apă multă – aminti Andrei, dovedindu-se un comandant cunoscător al condiţiilor de luptă. Rândul trecut era să ne ducem la fund. Găsim noi alta.

Dar specialistul în hoţoaică ştia şi el ce vorbeşte.

— A smolit-o alaltăieri, am văzut eu. Dacă punem mâna pe ea, e „fain“ de tot.

— Vedem noi care-o fi mai la-ndemână – încheie Andrei. Facem o raită pe la pripoane. E mai sigur. Numai că trebuie să ne grăbim să le-o luăm înainte. Altfel nu găsim nimic.

— Unde ai lăsat căruţul, Ioane? se interesă Gogu.

— L-am pus bine, în stuf. Măcar să facem noi ceva. E chiar la mal.

— Haideţi să mergem!

Din nou s-au încolonat unul câte unul pe mal. Ion era curios să ştie unde se duc. De aceea s-a apropiat de Andrei şi a început să-l descoasă.

— Unde mergem?

— La pripoane.

— Nu mai mergem în port?

— Nu. La ghiol. Umflăm barca lu’ nea Iosif şi căutăm pripoanele. Ai să vezi.

— De ce trebuie s-o „umflăm“? întrebă Ion mirat, făcându-i pe ceilalţi să râdă.

Nu-şi închipuia cum arată o barcă „umflată”.

— Păi cum altfel? răspunse specialistul în hoţoaică. Ce putem face fără barcă? Să luăm peştele în sân?

Ion rămase pe gânduri. Ceilalţi mergeau veseli către barca pe care trebuiau s-o ia. Alergau unii după alţii, se înghionteau, se bălăceau în apa care se târa la picioarele lor. Când unul dintre ei spunea ceva, ceilalţi păreau de cele mai multe ori că se îndoiesc de vorbele lui, aşa că, după ce termina, altul încheia povestea spunându-i:

— Aiurea!

Asta îl făcea pe povestitor să se jure, să facă orice ca să fie crezut. De cele mai multe ori aducea

amănunte noi cu care încerca să-i convingă, dar abia termina obosit povestea, că din nou auzea:

— Aiurea!

Ion a observat repede că acest „aiurea” era un prilej continuu de ceartă şi bătaie care, totuşi, se termina prin împăcare. Dacă cel care striga „aiurea’’ era iute de picior, atunci în locul bătăii asistau la o alergătură pe mal şi prin apă, până ce, osteniţi amândoi, se întorceau la grupul care râdea. Dar dacă cel care povestise spunea din nou ceva, celălalt încheia iarăşi:

— Aiurea!

Şi asta chiar dacă nu spusese decât „mi-e foame”. Aşa, cârpindu-şi pumni în spate, sau înfuriindu-se cu acest „aiurea”, au ajuns până aproape de locul unde era ascunsă barca de care aveau nevoie.

— Uite-o! le-o arătă Nicu.

S-au apropiat tiptil de stufăriş, au pipăit cu admiraţie barca neagră, lucioasă, proaspăt smolită. Ţi-era milă să te apropii de ea. Andrei îi îndemnă:

— Ce mai staţi? Mai bine du-te şi adu scândurile – îi porunci el lui George.

S-au strâns roată în jurul bărcii şi, după ce s-au opintit de câteva ori, au dat-o la apă. George aduse din căruţ scândurile pe care aveau să le folosească drept vâsle.

Peste puţin, Ion nu vedea în jurul lui decât verdele crud al stufului tânăr, care se ridica mult deasupra lor, ascunzându-i. I se părea că nimic nu poate să fie mai plăcut decât să stai în barcă şi să apuci cu mâinile stuful, pentru a te târî înainte, sau să asculţi, cu urechea lipită de fundul bărcii, fâşâitul produs de alunecarea pe deasupra ierbii. Mirosul nămolului răscolit, al stufului verde, îl ameţi. Dar mai ales îl îmbătă farmecul nou al lucrului făcut pe furiş, cu frica în spate, aţâţat de pericolul de a fi descoperit.

Atmosfera de mister în care se petreceau toate astea îl câştigă definitiv pe Ion, pentru noua lui

viaţă. Andrei, conducătorul, i se păru deodată extraordinar, crescu în ochii lui aşa de mult încât nimeni nu-l egala. Dacă acesta i-ar fi cerut orice, acum, în clipele astea de admiraţie, Ion ar fi îndeplinit fără crâcnire…

— Opriţi! auzi Ion vocea şoptită a lui Andrei.

Fâşâitul monoton şi plăcut al bărcii încetă. Andrei se ridică în picioare, îşi plimbă privirea de jur-împrejur, apoi spuse, sigur de el:

— E bine! De acum să fim atenţi. Vezi, Nicule, păzeşte urma!

Lui Ion îi păru rău că nu i-a dat lui sarcina de a observa împrejurimile. Ar fi vrut să le arate că este şi el priceput. Îşi puse în gând ca prima dată când s-o ivi ocazia să le arate ce poate.

Pe măsură ce se îndepărtau de mal, inima lui zvâcnea mai puternic. Ştia că dacă-i prinde Iovan, pescarul, era vai de pielea lor. Andrei îi spusese că Iovan era rău. Te bătea, apoi te băga în apă, să te dezmeticeşti… Şi după aceea, îţi repezea un picior în spate, de te trimitea la treaba ta. Era bine al naibii să nu dea peste tine!

Ion se rugă în gând că dacă o fi să-i prindă, să-i prindă Vase, fratele lui Iovan… Acesta era mai bun, se lua numai după ei, îi gonea. Pe când Iovan, dacă erai în barcă, în larg, tot nu puteai să fugi pentru că sărea în apă şi numai din câteva aruncături de braţ te trezeai cu el lângă tine şi, fie că ştiai să înoţi, fie că nu, te arunca în apă. Şi dacă nu ştiai să ieşi la suprafaţă… până nu vedea el că te-ai făcut burduf, nu se îndura să se arunce după tine.

— Mai vrei, mă, mai vrei? te întreba, în timp ce tu, mai mult mort, abia aşteptai să scapi din mâinile lui, să te duci cât mai departe, aşa de departe încât să fii sigur că nu te mai poate ajunge, şi de acolo să te răcoreşti, blestemându-l cum îţi venea la gură. Pescarul nu zicea nimic, te privea crunt, ridica pumnul mare deasupra capului şi ţi-l arăta clătinându-l:

— Ne mai vedem noi!

Dar uitau repede, pentru că duşmănia lor era foc de paie. A doua zi, când te vedea pe mal, pescarul, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat, te striga, îţi băga banii în pumn şi-ţi spunea prieteneşte:

— Drojdie!

Când te întorceai cu sticla, după ce o ducea pe rând la buze şi o sorbea plescăind din limbă, îşi ştergea gura cu mâneca plină de solzi, apoi mulţumit îţi arunca doi, trei baboi.

— Să nu te mai prind la pripoane că-i vai de mama ta, auzi?

Ion ţinea minte cuvânt cu cuvânt tot ce-i povestise Andrei. Se gândi că dacă acum ar apărea pescarul şi l-ar arunca în apă… Un fior rece îi alergă prin şira spinării.

Când au ajuns la marginea păpurişului. Andrei păru mulţumit:

— Am ieşit bine!

Apoi împărţi fiecăruia sarcinile.

— George, tu cauţi cârligele. Nicule, tu pândeşti. Voi doi, Gogu şi Sandu, trageţi uşor la vâsle. Eu ţin cârma. Tu – îi spuse lui Ion – vezi dacă are nevoie George de ceva.

Barca a început să alunece pe lângă firul pe care George îl scotea din apă, controlând fiecare cârlig legat de el, apoi îi dădeau drumul înapoi. Din loc în loc, când ajungeau la plute, se odihneau.

De câte ori veneau în dreptul unui cârlig, în care simţeau peştele, uitau să mai respire, priveau încordaţi la George care, priceput, ştia să tragă uşor de sfoară – abia trăgea – până când peştele se ivea la suprafaţă. Apoi, deodată, ridica un retevei scurt cu care îl pocnea în cap. Ştiuca – pentru că mai mult ştiucă era – ameţită, sau cu capul spart, o săltau iute în barcă. Ion privea ca vrăjit. Colţii fioroşi ai peştelui îl speriau şi-l încântau în acelaşi timp.

După ce George scotea undiţa din gâtul peştelui, Ion o lua şi-i dădea drumul înapoi în apă. Numai

că nu era încă priceput. N-a dat drumul la timp cârligului şi i s-a înfipt adânc în palmă. Ţipă ascuţit. Cei doi de la rame au început să tragă invers, încercând să oprească barca. Dar n-au mai putut. Trecând ca un foc prin palma lui, undiţa a fugit să se ascundă sub apă. Sângele îl sperie şi mai rău.

— Ţine-te de încheietură! îl sfătui Andrei.

Dintr-o cârpă în care înfăşuraseră peştele, îi rupseră un bandaj. Cu toate că-l durea, Ion răbda cât putea. Nu voia să strice pescuitul, deşi firul undiţelor o dată scăpat, abia de la plută ar fi putut să-l reia. S-au lăsat păgubaşi. Scoseseră de ajuns.

La mal, după ce s-au încolonat în spatele căruţului tras de George, au plecat spre piaţă.

— Poţi să mergi? l-a întrebat Andrei.

— Da!

— Hai şi tu. Mergem la vânzare.

Cu mâna bandajată, dar fericit, s-a luat după căruţ.

Când au ajuns în piaţă, tot Andrei a hotărât ce au de făcut.

— George! strigă el la cel care trăgea căruţul – mergem la Canapis. Cu el facem noi treabă.

— Iar la el?! se arătă nemulţumit George. Ţi-am spus că trebuie să ne găsim alt om.

— Păi altul nu cumpără de la noi.

— Ăsta e prea şmecher, nu dă niciodată preţ bun. Barem dacă ne-ar da jumătate, da' nici atât!

— Lasă, scoatem noi de două ori preţul, n-avea frică — îl linişti Andrei.

George coti pe o stradă şi intră în piaţă. Din nou Ion se trezi în mijlocul unei lumi pe care n-o mai cunoscuse. Gălăgia născută din îmbinarea strigătelor cu care negustorii îşi chemau cumpărătorii, îndemnurile şi fluierăturile căruţaşilor, tocmeala zgomotoasă a precupeţelor, caterinca unui orb, care învârtea o manivelă cu o mână, iar cu alta ţinea întinsă o pălărie, toate astea creau o lume neaşteptată pentru el. Era numai ochi.

Se ţinea de căruţ să nu se rătăcească în învălmăşeala care-l prindea din toate părţile.

În faţa unei tarabe cu peşte, s-au oprit. Grăbit, negustorul a ieşit din dugheana în care tocmai cântărea unui client. Era cel mai gras om pe care îl văzuse Ion în viaţa lui. Şorţul murdar şi plin de solzi era aruncat peste un pântec aşa de mare, de parcă negustorul înghiţise un pepene întreg, nemestecat. Ochii i se pierdeau în spatele unor perdele de peri care se lăsau din sprâncene. Deşi mare şi gras, după repeziciunea cu care a ieşit la ei, se vedea că e foarte sprinten şi de loc silnic în mişcări.

— Ţe, mă? îi întâmpină el, când îi văzu, aşezându-se între ei şi tarabă. Iar aţi venit la sparlitu?

— Avem de vânzare, jupâne – îl anunţă Andrei. Nu vezi că am venit cu căruţu'?

— Bine, bine, da' ia stai matale mai aşa de taraba, che ştim noi ţe ştim. Aşa, bre, acum e mai bine.

Vorbind, negustorul se aşează în aşa fel, de parcă ar fi vrut să-i prindă, dacă s-ar fi repezit în marfa lui. Pe Nicu, care se apropiase cel mai mult, îl luă de mână şi-l împinse cât mai departe, făcând gesturi de parcă s-ar fi scuturat de el.

— Aşa, bre, aşa! Treaba sănătoasa!

Dar pe Andrei nu-l interesau gesturile şi vorbele negustorului. El venise să facă afaceri şi de aceea îl întrebă scurt:

— Vrei ştiucă?

— Stiuca, bre? Ţe mai aduţeţi mie pestele ăsta tâmpitu? Ţine manâncă astea oase, bre? Amu calcanu, amu somnu, amu guvizii. Asta peste! Stiuca! Ptiu, la naiba! strigă el furios, vrând să-şi arate necazul de a-i fi adus peştele care nu se caută.

Apoi se apropie de căruţ şi se uită scârbit la marfa pe care Andrei i-o descoperise, dând pânza la o parte. Nu i-a plăcut. Îi era silă, ca şi când s-ar

fi uitat la cine ştie ce mizerie. Îl mai răscoli cu un deget, să vadă ce-i mai la fund. În gând însă îşi făcea socoteala, cam cât să le dea pe el. Tot timpul s-a tânguit, clătinând capul disperat, de parcă ar fi auzit cine ştie ce nenorocire.

— Stiuca, bre! Numai stiuca! Amu, tâmpitu peste, numai scheletu! Numai scheletu, ca voi, bre!

— Dacă nu-l vrei, jupâne, îl vindem noi. Uite, mă aşez colo şi dacă strig de două ori…

— Ţe bre?! urlă disperat jupin Canapis. Se me strigi? Ho, pungaşi, chem poliţaiu'. Ţe, tu mă plăteşti dări la stat, ca jupân Canapis? Tu nu ai voie, bre, se me vinzi. Si apoi, asta este stiuca furată. Ţe, crezi matale che eu nu ştiu? Chemu poliţaiu, si ai se dai de dracu împeliţatu, cum meritaţi.

— Păi, atunci, cumpără-l dumneata, că eu tot îl vând. Ce să fac cu el? Mai întâi aici am venit.

După ce a mai vânturat de câteva ori peştele, jupânul s-a hotărât să-l cumpere, schimonosindu-se de parcă ar fi constatat că i-a furat cineva portofelul.

— Se ve dau doi poli si se me lăsaţi în paţe, bre, pungaşi. Si încă dau prea mult.

— Păi, să-l cântărim, să vedem cât face – fu de părere Andrei. Să nu fie nimeni înşelat.

— Ţe, bre, marfa furata vrei se cumpăr cu cântar? Asta se vinde cu tomptan. Daca vrei cântar, scoate-ţi brevetul de pescar şi am să cumpăr drept.

— Nu vreau, jupâne. S-o cântărim.

— Bre, al dracului, tot golanu s-a făcutu negustor de la o vreme. Haide, golanu, du-l la cântar. Si voi, să nu vă apropiaţi de taraba, che ve ia mama dracului, aţi înţeles? Io nu ştiu de gluma când e vorba de hoţie!

Andrei şi George au intrat cu jupân Canapis la cântar, iar ceilalţi au rămas afară. După încă un timp de tocmeală, Ion a văzut că negustorul numără banii în palma întinsă a lui Andrei..

Nimeni n-a observat că Nicu nu asistase la toată tocmeala care avusese loc. L-au găsit după colţ, aşteptându-i, fluierând vesel. Cârpa care fusese peste peşte era în mâna lui şi... plină cu ceva.

— Ei? îl întrebă Andrei.

— Crăpcean! spuse el scurt, arătând voit indiferent desaga de lângă el.

Când au desfăcut-o, într-adevăr, înăuntru era numai crap tânăr, din acela din care avea jupân Canapis pe tarabă.

— L-am învăţat minte – spuse Nicu bucuros. Să nu mai facă pe nebunu' şi să ne ia peştele pe daibojală.

— E cel mai pungaş! recunoscu, furios, Andrei, arătându-i banii, cam puţini, pe care îi luase de la Canapis. Şi am o idee grozava. Hai la el!

— I-l vindem?

— Păi, cui atunci? Ce, scrie pe el Canapis?

S-au întors din nou în faţa prăvăliei. Cum i-a văzut, negustorul s-a repezit afară, presimţind un lucru necurat.

— Ţe mai vreţi, mă. Nu m-aţi jegmănitu destul?

— Mai avem marfă, jupâne – explică, senin, Andrei.

— Ţe, mă!? Păi de unde, bre, asa repede?!

— Am avut-o la noi. N-am vrut s-o arătăm pe toată o dată, să nu-i scadă preţul. Vino s-o vezi!

Jupânul fu străpuns de un gând rău.

— Ia se ved, mă – spuse el, apropiindu-se de căruţ, păşind rar, uşor, de parcă i-ar fi fost teamă să nu scoale pe cineva din somn. Se ved şi eu cum prindeţi voi pestele asa, unu după altu', de parca îi găsiţi la rigola sau la canalu.

Când a ridicat învelitoarea, jupânul a rămas o clipă fără vorbe. Privea peştele de parcă voia să-l hipnotizeze. Semăna al dracului cu cel de pe tarabă.

— De unde, mă? îşi reveni el, în fine.

— L-am pescuit într-o fântână, jupâne – se amestecă Nicu în vorbă. Asta-i crap de fântână, nu-

l vezi?

Dar vorbele lui parcă ridicară deodată un văl de pe ochii jupânului, pentru că în loc să spună ceva, începu să ţipe:

— Hoţii la taraba! Poliţaiu! Poliţaiu!

Şi, neştiind ce să facă mai întâi, se repezi la peşte şi încercă să-l ia în braţe. Bineînţeles, n-a rămas decât cu doi crăpceni, pe care îi strângea la piept şi striga mereu:

— Hoţii la taraba! Poliţaiu! Poliţaiu! A, golanii, a furatu din taraba şi vrea să mi le vinde tot mie! Poliţaiu!

Într-o clipă, Andrei s-a repezit la oiştea căruţului şi, până să strige el a doua oară „poliţaiu”, erau după colţ.

Nu s-au oprit din fugă decât în mahala, unde au început să strige, pe stradă, cât îi ţinea gura:

— Hai la peşte! Peşte proaspăt!

Ceva mai plăcut nici că întâlnise Ion în viaţa lui, decât să meargă în urma căruţului tras agale de Andrei şi să strige din toată inima:

— Hai la peşte! Peşte proaspăt!

Femeile au început să apară la porţi. Când au ajuns la capătul străzii, nu mai aveau decât câţiva.

Lui Ion îi trecu atunci prin minte un gând. Se apropie de Andrei.

— Dă-mi şi mie un peşte.

— Ce faci cu el?

— Îl duc acasă.

Andrei se gândi o clipă, apoi aprobă.

— Treaba ta, dar să ştii că nu-ţi mai dau bani. Îţi iei partea şi faci ce vrei.

— Partea mea – admise Ion târgul.

— Bine.

Temându-se, parcă, să nu i-l ia cineva, Ion alese peştele care i se păru mai mare şi merse cu el în mână. Apoi, mai mult zburând, fugi acasă să ducă primul lui câştig.

De departe s-a oprit nedumerit… În faţa porţii lor era oprită o maşină mare… Niciodată nu mai

oprise o astfel de maşină la ei.

Când a ajuns în poartă i-a văzut pe toţi ceilalţi chiriaşi în curte; priveau la doi sergenţi, care stăteau cu picioarele răşchirate, de parcă ar fi fost singuri. Se uitau spre uşa lui nea Gore… Îl văzu şi pe el ieşind: în dreapta şi în stânga lui doi necunoscuţi. Când unul vru să-l ia de braţ, să-l împingă mai înainte, nea Gore se smuci furios…

— Nu vedeţi că merg?!…

L-au lăsat să meargă cum vrea… Când a trecut pe lângă el, nea Gore l-a privit lung, dar nu i-a spus nimic… S-a urcat în spatele maşinii… Un sergent a urcat şi el.

Cei doi s-au întors iar în casă. Au răscolit. Parcă erau la ei. Nimeni nu le spunea nimic. Au luat vreo două cărţi şi au plecat, fără să se sinchisească nici ei de oamenii care îi priveau. Unul îi arătă celuilalt cărţile.

— Ţi-am spus eu?

Celălalt moţăi din cap, în semn că a înţeles.

Ion a auzit motorul maşini care pleca. Cei din curte au rămas mai departe tăcuţi, privind-o pe ţaţa Floarea, nevasta lui nenea Gore, care rămăsese, prostită, cu o cratiţă în mână, privind spre poartă. Niciunul din băieţi nu era acasă.

— Fă, Floareo, ţi-l luă pe Gore!

Parcă atunci ar fi aflat vestea ţaţa Floarea, că izbucni în plâns hohotind…

La fereastra lui „domnu Emil“, perdeaua se feri într-o parte şi el privi, numai cu un ochi, în curte… Nevasta geamgiului îl văzu.

— Ăsta e de vină – spuse ea tare, arătând spre fereastră. Arză-l-ar pe maţe, să-l arză! El l-a pârât… ce crezi…

Ca la un semn capetele s-au întors spre „domnu Emil”. El nu s-a ferit. Ba, dimpotrivă, a deschis fereastra.

— Ce vă zgâiţi aşa!… Să se înveţe minte!… Ce credeţi că mi-e frică de voi? Ce ţipa el aşa, ca deşteptu’… N-am văzut eu că venea la el tot felu’

de suspecţi, şi mai făcea şi pe nebunu'… vă aţâţa!… O făcea pe bolşevicu'!

— O să moşteneşti pământu', „domnu Emil" – îi spuse o bătrânică. Of, ce inimă ai!… Nu te-ai gândit la copilaşii lui…

— Să se înveţe minte!… Să nu mai facă el revoluţie în curtea mea, în averea mea… Asta-i…. Şi voi să vă băgaţi minţile în cap… Prea aveţi gură mare…

A trântit fereastra.

Femeile s-au apropiat de ţaţa Floarea şi au băgat-o în casă… Pe „domnul Emil" l-au mai blestemat mult timp, cum le-a venit la gură…

Ion n-a înţeles prea bine de ce l-au luat pe nenea Gore, dar ştia că din cauza lui „domnu Emil"… În inima lui simţi că nu poate să-l sufere…

Intră în casă neobservat de nimeni… Mama lui încă nu venise de la lucru…

Puse peştele pe masă şi se lungi în pat.

Cucerit de viaţa străzii, Ion se modela după calapodul ei. Nimic din fiinţa lui nu s-a opus să primească ceva din ceea ce strada îi oferea, bun sau rău. Astfel că în curând avea să fie un copil al ei, să-i cunoască toate tainele. I se destăinuia ca unei a doua mame. Se simţea iubit şi iubea praful ei cald şi rece.

Casa ajunsese pentru el un adăpost în care trebuia să stea, vrând sau nu, atunci când soarele se ascundea, lăsând mahalaua să orbecăie în beznă. Atunci trebuia să se ducă acasă, regretând că părăsea strada şi lumea ei plină de surprize.

În casă era rece, era întuneric, era o linişte solemnă, pe care mama lui Ion o păstra de când pierise tatăl. Copilului nu-i plăcea în casă, nu-l atrăgea nimic.

Când vremea rea sau noaptea îl alunga de pe stradă, venea c-o strângere de inimă. El ar fi vrut s-o ia şi pe maică-sa cu el, să-i arate şi ei strada cu bucuriile ei, s-o ia de mână şi amândoi să umble în

urma căruciorului tras de Andrei, să mergă şi ea în port, la nuci de cocos, la pescuit sau la petelă, cu Sandu, în mijlocul maidanului să aştepte împreună să apară stolul de sticleţi, să-l audă şi ea cât de frumos fluieră Dan, mai frumos chiar decât sticleţii pe care-i prindea, să stea şi ea cu inima încordată să aştepte ca sticletele din scaieţi să-i atragă pe cei de sus, apoi când stolul se aşează să tragă şi ea coarda cu putere şi să vadă cum sub plasă se zbat, speriate, micile vietăţi. Aşa gândea Ion, când o vedea pe maică-sa din ce în ce mai mică, mai slabă, mai obosită. Atunci ar fi vrut să-i spună să lase lucrul la fabrică. Ce nevoie aveau ei de bani, când ar fi putut merge amândoi de mână, împreună cu Dan, să vândă sticleţi, şi scatii, şi babe? Şi ce dacă n-aveau bani, când el ar fi putut să-i aducă tot ce-i trebuie? Nu se ducea el cu Andrei şi cu Nicu şi cu Gogu şi cu George la negustori şi şterpeleau tot ce le trebuia? Nu treceau ei pepenele printre picioare, de la unul la altul, până ce ultimul o rupea la fugă cu el? Nu-i ştiau toţi negustorii din piaţă? Îi cunoşteau şi cei din centru, care îşi încuiau porţile şi-şi băgau copiii în curte, când treceau ei, dar ce dacă? Parcă nu tot se urcau în pomii lor să le dijmuie poamele abia pârguite? Ce dacă, trei străzi mai spre centru, Colonelul stătea şi-şi păzea caisele cu puşca încărcată cu sare? Tot s-au urcat de atâtea ori în caisul lui mare, chiar dacă sarea le intra prin pantaloni, în piele, şi-i ustura, şi fugeau ţinându se cu mâinile de spate? Şi a doua zi, sau a doua noapte, nu veneau iar, când li se făcea foame?

Dar ea stătea închisă în camera lor rece şi întunecoasă, trântită pe pat şi tuşind gros.

Ei, dacă ar vrea şi ea să meargă în urma căruţului tras de Andrei, dacă ar vrea…

Aşa, ea nu avea nicio bucurie. Nu ştia că el avea bucuriile lui. Ea nu mersese niciodată cu el, să-i vândă peşte lui Canapis. Sau dacă ar merge ea la cimitir, unde sunt plăcile acelea de marmură aşa de

lucioase şi albe, calde încă din timpul zilei, pe care stai cu faţa în sus şi priveşti cerul, care îţi clipeşte din mii de ochi. O, da, dacă ar merge şi ea să doarmă pe pietrele mormântului din cimitir, ar simţi căldura marmurei şi nu răceala saltelei, la fel de tare ca lespedea. Şi sunt atâtea de văzut… atâtea de văzut…

Ion gândea toate astea într-o seară când stătea la geam şi o asculta pe maică-sa care tuşea, ghemuită, în pat. Stăteau amândoi ore întregi, unul lângă altul, fără ca ea să-i spună ceva. Câteodată îl chema aproape, îi mângâia părul şi-l uda cu lacrimile ei calde. Îl chema şi acum lângă ea, în pat, şi el o auzi respirând uşor, a plâns. Ar fi vrut să-i spună ceva, dar nu putu.

Întunericul ascunsese bălţile din curte, când „domnu Emil", cam cherchelit, s-a apropiat de fereastră. Ion l-a zărit încă de la poartă. „Domnu Emil" venea la ei.

După ce şi-a turtit nasul de geam şi a văzut lumina lămpii aproape stinsă, a bătut încet. Lovi uşor sticla şi întrebă în şoaptă:

— Sunteţi acasă, mă?

Ion se gândi că a venit să-l trimeată undeva, să cumpere sau să-i facă vreo treabă. În ultimul timp „domnu Emil" anunţase întregul cartier că „are el grijă de orfan". Luat sub protecţia lui, avea ce face mai toată ziua. Dacă nu fugea de dimineaţă de acasă, trebuia să meargă la piaţă pentru coana Zina, să aibă grijă de copil – o fetiţă de doi ani – să facă focul, să aducă apă, să mături prin curte şi câte altele.

Mama aranjă repede câteva lucruri, să-l poată primi. Ion o privi umblând în rochia ei neagră, abia desluşindu-se în întunericul camerei. Parcă o umbră se mişca de colo, colo. Aceeaşi umbră care îi aducea să mănânce, care îi punea farfuria dinainte şi care-i spunea apoi:

— Hai la masă!

„Domnu Emil“ mai ciocăni o dată şi din nou întrebă, nerăbdător, dacă sunt acasă.

— Fă lampa mare – îi spuse mama.

Bucuros că scapă de întuneric, Ion ridică fitilul şi o lumină galbenă învioră odaia. Apoi s-a dus şi a tras zăvorul.

„Domnu Emil“ intră, aducând cu el un miros înţepător de cârciumă. După ce ezită o clipă în prag, rezemându-se de tocul uşii, păşi în mijlocul camerei.

— … ’Seara, mă. V-aţi culcat?

Şi-a învârtit ochii prin odaie, s-a aşezat cu greu pe un scaun şi a tăcut. Părea că a uitat pentru ce a venit.

Mama îşi luă băiatul în braţe şi se aşează pe pat, aşteptând să vadă ce se mai întâmplă. Un sforăit uşor îi vesti că „domnu Emil” a adormit. Cu falca sprijinită în podul palmei, cu picioarele depărtate, horcăia.

— Acum ce o să facă? întreba băiatul.

— Ştiu eu!

Au rămas amândoi să aştepte, mama legănându-l uşor. N-au îndrăznit să mai facă ceva, de teamă să nu-l trezească.

— Hai, dormi şi tu.

— Şi el ce face?

— Doarme, nu vezi?

— De ce o fi venit?

— O fi vrând iar chiria…

Sughiţând o dată tare, „domnul Emil“ s-a trezit. Mai pufăi de câteva ori, de parcă îşi încerca plămânii, se mai foi pe scaun, apoi recunoscu:

— Adormii!

Se mai întinse o dată, goli dintr-o sorbitură o cană cu apă şi se ridică în picioare, clătinându-se.

— O duci din ce în ce mai rău, vecină – constată el pe neaşteptate după ce mai inspectă o dată camera cu privirea. Din ce în ce mai rău şi la tine, fir-ar al dracului!

„Domnu Emil“ părea supărat şi de aceea continuă, bombănind în barbă:

— Mda… mda…

Cei doi, înghesuiţi unul într-altul, îl priveau, aşteptând să vadă ce face. „Domnu Emil“ se hotărî să vorbească, după un nou rând de sughiţuri şi după ce deşertă o nouă cană cu apă:

— Băiatul ăsta n-are niciun rost. Ar trebui să meargă la şcoală, să înveţe. Vrei să mergi la şcoală?

Ion se uită la maică-sa, întrebător.

— Spune, mă, vrei să mergi la şcoală? insistă „domnu Emil“, dorind neapărat un răspuns.

— Ar vrea el, da’ cine să-l dea? răspunse mama în locul băiatului.

— Păi, nu v-am spus că-l iau sub aripa mea? Am eu grijă de orfan, nu v-am spus? Şi eu, Emil, când spun o vorbă, e vorbă. Vreau să ştiu dacă îi place, sau nu, să înveţe.

Vrând să arate simpatie copilului, se apropie de el şi-l bătu protector pe umăr.

— Am eu grijă de tine. Dacă mă asculţi, te fac om, auzi? Te bag la copiii de trupă, înveţi la trombon şi în câţiva ani ajungi om. Dacă te ţii de treabă, parcă te văd plutonier, ca mine. Da’ trebuie mai întâi să înveţi ceva carte. Patru clase, ştii, baza. Că mai multă nu-i bună. Tâmpeşte. Da’ patru clase e tocmai bine. Vrei? întrebă iar „domnu Emil“, ţinând mult la răspunsul lui Ion.

— Vreau – şopti băiatul, momit de frumoasa perspectivă.

— Bravo! Avuseşi noroc să stai în curte cu un om ca mine. Are ceru’ grijă de unii, nu-i lasă. Eu, măicuţă – se adresă iar femeii – am grijă de orfan. Am zis asta o dată şi vorba rămâne vorbă pentru mine. Numai să aibă în el brânză bună.

Îl fixă pe băiat cu ochii lui blegiţi de băutură şi continuă:

— Mare lucru n-ai de făcut pentru asta… Să mai stea şi el cu copilu’… Acum e vacanţă şi Zina

nu mai pridideşte… De cât să se ia cu golanii, mai bine să stea pe lângă casă… Face un pic de treabă şi-l dau la şcoală… Vă mai las şi din chirie… N-aţi mai plătit-o de trei luni, aşa?… Aş putea să vă alung, da' nu vreau, că sunt suflet de creştin… Să vină băiatu' să stea cu copilu'… Zina mi-a zis că nu prea stă, că fuge, s-a golănit…

Când vru să-şi aprindă o ţigară „domnu Emil" constată cu uimire că nu mai are niciuna.

— Phi, nu mai am! spuse el trântind capacul tabacherei.

În timp ce vorbea, se tot scotocea prin buzunare, din ce în ce mai supărat. N-a găsit nimic.

— Ia du-te tu să-mi cumperi. Mai răsplăteşti un pic din tot ce fac pentru tine.

Ion plecă după ţigări, lăsându-l pe „domnu Emil" să moţăie din nou pe scaun.

Pe mama o duru inima ascultându-l pe „domnu Emil". Ea înţelesese ce voia el… să intre băiatul slugă… Îi mai dăduse până acum de câteva ori de înţeles, dar ea nu zisese nimic şi asta o înfuriase pe proprietăreasă. „Domnu Emil" avea şi un cal, cu o şaretă, în fundul curţii, cu care se ducea o dată pe săptămână într-un sat din apropiere, unde avea un loc pe care făcea grădinărie… Aducea şi vindea… Avea nevoie de un băiat care să îngrijească de cal… poate chiar să se ducă la ţară să aducă marfă… Nu s-ar mai fi dus el, băiatul, la şcoală.

Rămaşi singuri, au continuat să discute.

— Ce zici, vecino?… Astăzi vreau un răspuns, să ştiu…

Femeia şovăia. Ce să-i spună?

— Ştiu eu, „domnu Emil"?

— Cum să ştii? se răsti el deodată, făcând-o să tresară.

— Păi…

— Ascultă, fă, femeie… te joci cu mine?… Păi tu nu vrei să recunoşti in niciun fel binele pe care ţi-l fac? Vrei să-l vezi golan? Şi, ia uite ce-i aici?

deschise el caietul albastru… Vezi? Datorii! Păi cum să le achiţi? Îţi place să-l ştii golan decât…

— Ion nu e golan…

— O să ajungă…

— Nu!…

— Ştiu eu!… Da', treaba ta… Ce zici de chirie, ce ai de gând?

Aici voia să ajungă, s-o constrângă. Inima femeii se strânse de durere… Simţi o sfirşeală… „Domnu Emil" se sperie şi el… N-o văzuse niciodată aşa albă.

— Ce ai, fă?

— M-ai omorât, „domnu' Emil" – şopti femeia. Băiatu' meu, nu ţi-l dau slugă.

Tocmai atunci intră şi Ion cu ţigările. Auzi vorbele mamei.

— Ia vezi, mă, ce are mă-ta? îi spuse răstit.

Îi luă pachetul şi ieşi, bălăbănindu-se, speriat.

— Ionele, mamă, deschide fereastra, n-am aer – îi spuse ea, săltându-şi pieptul fără spor.

Băiatul deschise fereastra, apoi stătu în mijlocul camerei, neştiind ce să mai facă.

— Du-te şi chem-o pe ţaţa Zoica.

Fugi, bucuros că are de făcut ceva.

Femeia geamgiului veni repede, făcând cruci mărunte la fiecare pas. Se opri în prag si înţelese dintr-o privire totul. Începu pe neaşteptate să bocească, de parcă era în faţa unui mort.

— Aoleooo, nenorocitooo! Că nu-ţi ajungea câte aveai pe capul tău, îţi mai trebuia şi asta!

Se repezi, îi ajută bolnavei să se ridice puţin, apoi, după ce mai săltă fitilul lampei, întrebă şi ea, nedumerită:

— Acum ce să-ţi mai fac, măiculiţă? Aici trebuie mână de doctor, că nu-i glumă, să scapi c-o frecţie.

Când începu un nou acces de tuse, ea nu găsi altceva mai bun decât să-şi facă cruci şi să privească speriată la sfânta Fecioară, de deasupra patului.

— Ionică, du-te acasă la unchi-tu Alecu şi spune-i să dea o fugă până la doctoru' din colţ, de la Moldovei, să-l aducă aici.

Băiatul alergă la bărbatul ei, geamgiul, şi-i spuse ce are de făcut. Acesta, om cumsecade, trase pantalonii pe el şi plecă mai mult fugind.

Până veni doctorul, el stătu cuminte pe scaun, ascultând-o pe coana Zoica răfuindu-se cu toate câte erau pe lume, şi cu cerul. A blestemat şi boala, şi sărăcia, şi moartea, şi viaţa, şi pe bărbaţi, şi pe femei. Că omu', de când se naşte şi până intră în mormânt numai de pătimit are. Că mai bine ar trăi un an, ca musca, da' fericit, decât patruzeci şi ăia toţi plini de necazuri. Că şi Dumnezeu, de ce-o mai fi făcut creaturile astea, dacă le chinuieşte, de parcă şi lui i-ar place să le vadă cum se zbat. Că şi amărâta asta – o arăta ea pe bolnavă – parcă ce ştie ea din viaţă? Numai nenorocită a fost şi dacă n-ar fi avut copilul ăsta de crescut, mai bine ar culege-o de pe pământ şi ar ierta-o de păcate.

Multe, multe află Ion până când doctorul intră pe uşă. Era un bătrânel la care se duceau toţi, când vedeau că nu mai răzbesc cu frecţia şi cu ventuzele şi când boala îi trântea la pat cu fierbinţeli mari. El îi lua, îi suna pe toate părţile, se răstea la ei, să nu mai bea şi să nu mai fumeze, le scria o „raţetă" mare, pe care aproape niciodată n-o făceau, iar la plată, dacă-i vedea aşa, mai nevoiaşi, şi-i vedea şi tânguindu-se, nu mai cerea nimic. „Cu banii care trebuia să mi-i dai mine să-ţi iei medicamente, auzi?" le spunea la plecare.

Omul promitea, îi zicea „săru' mâna", că era om bătrân, nu îndrăznea să-i mai spună pe deasupra că n-aveau „banii ăia pe care ar fi trebuit să-i dea lui", aşa că reţeta rămânea mai mult ca o „dovadă" a bolii. Zăceau mai departe şi se făceau bine tot numai cu mila Domnului, când era…

A doua zi, când venea iar, doctorul găsea reţeta, nici urmă de medicamente… Îl consulta, omul nu era mai bine. Blestema şi doctorul sărăcia lor

mare, pleca încruntat, că era om tare bun la suflet. Nu era ca Alexe. Ăla venise să facă avere în mahala, cu câţiva ani mai înainte. Când îl chemau la vreun bolnav, stătea câteva minute şi le cerea şi pielea după ei. Până la urmă a văzut el că n-are de unde scoate parale şi a plecat la centru.

Ion îl văzu pe doctor apropiindu-se de patul mamei. Îi luă pulsul, se uită în lighean, apoi spuse:

— Trebuie internată! Mâine dimineaţă veniţi la mine să vedem unde o trimitem. Copilul trebuie separat imediat. N-are voie să mai stea în această cameră cu bolnava. Să stea la un neam, până dezinfectaţi aici. Trebuie să dezinfectaţi imediat.

— Da' n-are rude, domnu' doctor – interveni coana Zoe. Sunt oameni săraci.

— Să stea la un vecin. Aici nu mai are voie să rămână nicio clipă. E o casă infectată.

— L-om lua la noi, se îndură geamgiţa.

— Uite – spuse doctorul, pipăind braţul bolnavei. Numai pielea şi osul. Anemică în ultimul grad. Cine are grijă de ea?

— E singură, domnu' doctor. Femeie sărmană, văduvă. Când avea şi ea bărbat… C-a avut bărbat bun, da' l-a luat Dumnezeu şi pe el, de parcă nu mai era altu', fără necazurile lui.

— Dar îi trebuie mâncare, hrană, îngrijire – spuse doctorul răstit. Să mănânce multă carne, fructe, aţi înţeles? Ăsta e tratamentul. Mâncare multă şi bună.

— Ştiu eu, domnu' doctor! I-o trebui, sărmana, da' cine să-i dea?

Doctorul îi făcu o injecţie, ca să nu mai scuipe sânge, apoi îşi strânse geanta.

— N-am ce să-i mai fac. Veniţi mâine dimineaţă la mine.

Doctorul a plecat supărat. Cei trei au rămas tăcuţi.

— Ei, să-ţi fac un ceai, mă, fată – îi spuse coana Zoe, că te-o mai uşura. Altceva, Domnul din cer. Cum o vrea El – încheie ea, repetând crucile

mărunte pe care avea obiceiul să le facă. Tot pe capu' nostru cad toate, nu vezi… „Domnu Emil" e gras şi roşu, de plesneşte. De el nu se leagă boala… Vinişoru', fripturica, nu-i lipseşte de la masă… A făcut o ceafă!… Mai vin şi bieţii ăia de soldaţi cu legăturica de bunătăţi, că nu-i ajunge cât are… Of!

Neobservat, Ion se strecură afară din cameră, în curte. Din tot ce auzise, înţelesese un singur lucru: mama lui, ca să se facă bine, are nevoie de carne şi fructe. Şi porni să-i găsească. La Colonel, tocmai se copseseră caisele. De mult dădeau ei roată pomului. De la el o să ia caise.

Se apropie tiptil de gardul de şipci al curţii. Încă nu era timpul potrivit. Sub cais, Colonelul stătea la masă împreună cu nevasta şi cei doi copii, o fată şi un băiat. Când treceau ei pe stradă, copiii Colonelului fugeau în curte şi, după ce chemau ordonanţa să-i apere, strigau, cântând, prin gard:

— Au venit golanii! Au venit golanii!

Dacă ei ar fi spus ceva, ordonanţa îi lua la goană.

Ion se aşeză pe marginea bordurii trotuarului şi aşteptă ca cei de sub pom să termine masa. Se uită cu jind la ramurile pline de caise, care ieşeau peste gard, în stradă. Lumina becului de la stâlp le lumina tocmai bine, cât să vezi să le iei.

După un timp, începu să picotească. Se plimbă puţin, să-şi alunge toropeala. Ofta, privind la cei care mâncau liniştit, fără să bănuiască de loc că sunt pândiţi. Becul, instalat chiar în pom, îi lumina, aşa că le putea urmări fiecare mişcare. Dar nu dădeau semne că vor să plece.

Băiatul fu cuprins de neliniște. I se păru deodată că dacă nu va ajunge repede cu caisele acasă, mama lui se va prăpădi. În mintea lui încolţi un gând îndrăzneţ. Dacă ar putea ajunge în pom, deasupra becului, cei de jos nu l-ar putea vedea din cauza luminii. Sus, către vârful pomului, în spatele becului, va putea să ia câte caise voia…

Se apropie de gard. Merse de-a lungul lui pe lângă şipci, doar va găsi un loc unde să pună piciorul. De pe gard se putea urca uşor în pom, pentru că o creangă groasă trecea chiar pe deasupra. Găsi un loc bun de urcat, la o şipcă ruptă şi înădită. Pe înăditură putea să pună piciorul.

Cu mâna tremurându-i de spaimă, se apucă de gard şi se săltă. Un scârţâit uşor îl făcu să rămână aşa, atârnat, cu respiraţia tăiată. Dar cei de la masă vorbeau, n-auzeau nimic. Ţinându-se atent, înaintă pe lanteţ, până la cracă. Cu un salt uşor ajunse în pom.

Rămase în loc, nemişcat, deşi îi venea să strige de bucurie. Trebuia să meargă uşor, până deasupra beculuí, acolo va fi în siguranţă.

Pipăind creanga cu piciorul desculţ, înaintă. De deasupra beculuí, privi în jos la cei de sub el. Ordonanţa tocmai venea cu o cratiţă, îi servea. Se mai linişti când îi văzu mâncând nepăsători.

Întinse mâna încet şi luă prima caisă. O pipăi. Era coaptă. Îşi legă mai strâns cureaua şi începu să vâre în sân.

Se opri şi mâncă şi el una, apoi puse sâmburele în sân. Din nou adună. Simţi una mai mare şi se întinse s-o apuce, dar, mai coaptă, se desprinse şi căzu drept în faţa Colonelului, care sări ca ars. Îl auzi înjurând năprasnic. Se sperie şi vru să fugă. Alunecă şi rupse un vreasc.

— Sări! strigă Colonelul la ordonanţă. Pune mâna pe el! Uite-l, pe gard!

Cei doi copii începură să ţipe asurzitor.

Când a sărit de pe gard, Ion a ajuns chiar în braţele ordonanţei. Oricât s-a zbătut, n-a putut să scape din braţele lui vânjoase.

— L-am prins, dom' Colonel!

Acesta începu să strige, ca ieşit din minţi, aţâţat şi de ţipetele copiilor.

— Dă puşca! Dă puşca, să-l învăţ minte!

Numai că nu avea cine să se ducă după ea, ordonanţa luptându-se cu băiatul. Când văzu că

nimeni nu-i îndeplineşte dorinţa, se repezi la el şi începu să-l lovească în timp ce-i striga:

— Pungaşule! Nemaipomenit! Nemaipomenit! Din faşă învaţă hoţia. Să-l legi de pom! Să-l legi fedeleş, că am de gând să-l învăţ minte.

Ordonanţa îşi scoase cureaua şi îl legă, cu toată împotrivirea băiatului care se zbatea fără să scoată un cuvânt.

— Nemaipomenit! făcea Colonelul ridicând îngrozit mâinile spre cer. Auzi dumneata, să te fure de sub ochi, stând sub pom, cu tine de faţă! Nemaipomenit!

Ion stătea legat de pom, fără să plângă, fără să ceară îndurare, înrăit de propriul său insucces. Nu voia să plângă pentru că erau de faţă cei doi copii care de atâtea ori strigaseră după el. În faţa lor nu voia să plângă, orice i-ar fi făcut.

Colonelul, mai potolit, găsi că e momentul să dea o lecţie copiilor!

— Uitaţi-vă – le spuse el, arătându-l cu degetul – vedeţi ce ajunge un copil neascultător? Un hoţ, un pungaş, un bandit! Şi vedeţi ce păţeşte un hoţ? Astăzi fură caise, mâine intră în casă. În loc să fie băiat cuminte, să meargă la şcoală, să înveţe carte, ca să ajungă om, umblă prin curţile oamenilor după hoţii. Să nu vă prind că mai ieşiţi din casă când trec pe stradă aceşti derbedei! Drept pedeapsă, o să stea legat aici până mâine dimineaţă. Să se înveţe minte!

Ion scăpă un „nu“ rugător. Colonelul îi strigă, mai departe, pedeapsa pe care avea de gând să i-o dea.

— Aici o să stea, cu caisele în sân, să râdă lumea de el mâine dimineaţa. Tu – se adresă ordonanţei – să ai grijă de el. Să nu scape. Vreau să dau o lecţie tuturor acelora care fac ca el. De derbedeii ăştia nu se îngrijeşte nimeni, ei bine, am s-o fac eu. Iar mâine îl duci la poliţie.

Apoi Colonelul îşi luă copiii de mână şi plecă în casă.

După ce strânse masa, ordonanţa îşi aduse din bucătărie o saltea, o puse jos şi, trântindu-se pe ea, adormi imediat, fără să-i mai spună băiatului un cuvânt.

Ion rămase singur, speriat, neputând să-şi şteargă lacrimile care-i alergau pe obraz. Toată noaptea a stat acolo, rezemat de scoarţa aspră a caisului.

Către ziuă i se făcu frig. Tremurând se ruga în gând să se ridice soarele, să se lumineze mai repede şi să-i dea Colonelul drumul acasă. Tot spera că n-o să-l ducă la poliţie.

Ordonanţa se opri din sforăit cum se albiră pereţii caselor. Când se uită la băiat acum, la lumină, i se făcu milă de el. Îl văzu mic, slab şi pricăjit.

— E, mă, a fost greu, aşa? îi vorbi el, neştiind cum să lege vorba. Cum să nu fie greu, parcă eu nu ştiu. E mai rău decât la carceră, aşa?

Băiatul tăcu, ordonanţei nu-i venea să plece la treabă, se tot uita la copilul care îl privea ca un câine bătut. Se mai foi în jurul lui, îşi mai făcu de lucru, se apucă iar să-i vorbească:

— De, mă, ce să-ţi fac, dacă domn' Colonel a dat ordin. Da' cin' te puse, mă, să furi, şi tocmai când era domn' Colonel la masă. Barem nu lăsaşi şi tu să vii mai pe seară. Că după ce ne culcăm, dracu' mai ştie de pom! Aşa, uite că te prinsei. Şi ţi-e frig, ă? Văd eu că tremuri.

Se gândea că a făcut mare prostie că nu l-a făcut scăpat. Îşi dezbrăcă vestonul şi-l puse pe băiat.

— Şi eşti mic, mă! Uite, vestonu' ţi-ajunge până-n călcâie. Mic şi prost, că altfel nu veneai la furat când era domn' Colonel sub pom. Dracu' a mai auzit aşa hoţ? Şi nici n-oi fi hoţ, mă, că hoţii ştiu când să vină. Hoţu' când ţie somnu' mai greu, atunci te loveşte. Nu ca tine, aşa, cu omu' de faţă… Şi de ce ţi-a trebuit ţie caise, mă?

Răspunsul era altul decât îl bănuia el.

— Pentru mama – mormăi, cu glasul îngroşat de plâns, băiatul.

— Da' ce, mă, nu mai putea fără caise? Că doar nu te-o fi trimis ea? Ea te-a trimis, mă?

— Nu.

— Păi atunci?

— Doctoru' a zis că trebuie să mănânce caise.

— Cine, mă?! se miră ordonanţa, dar nu prea tare, că-l şi lovi un gând rău.

— Doctoru'.

— Păi, ce, doctoru' a zis să furi, mă? Ce fel de doctor e ăla, dacă te trimite în pomu' altuia?

— N-a zis să fur, da' a zis că trebuie să mănânce.

— O fi mă-ta bolnavă, mă. Aşa?

— E bolnavă.

Ordonanţa se scărpină în cap, oftă adânc, pătruns de durerea băiatului.

— Ei, fir-ar să fie! Boala e lucru dracului, parcă nu ştiu. Şi taică-tu de ce nu i-a luat, mă, caise? îl întrebă el inciudat că tocmai lui i-a fost dat să fie părtaş la tot ce i se întâmplase băiatului.

— Tata a murit demult.

— Eşti orfan? Apăi e rău de tot fără tată, mă, băiete! Vai de tine! Şi zici c-ai vrut să iei caise pentru mă-ta? aduse el iar vorba despre ce-l necăjea.

— Pentru ea.

— Ei, fir-ar să fie! Păi te-o fi aşteptând, mă, cu caisele. Da, ce zic eu, că tot nu ştie. În schimb, o fi îngrijată rău. N-o fi ştiind nimic de tine. Şi e şi bolnavă, mă. Tu ştii ce înseamnă să nu ştie o mamă de copilu' ei? Te arde la suflet, mă, că eu am copil şi ştiu. Şi domn' Colonel ăsta e dat dracului de rău, că altfel te-aş face eu scăpat. E omu' dracului şi-mi taie concedu'. Am mai păţit eu una cu el…

Ordonanţa era supărată.

— Şi dacă ţi-oi da drumu', ai să mă spui? întrebă el de prisos.

— Nu spun – se grăbi băiatul să-l asigure.

— Mă, da’ să nu spui la nimeni, auzi? Că vorba se aude ca dracu’. Şi dacă aude, nu-mi mai dă conced, mă. Şi am şi eu copil care mă aşteaptă. Să zici c-ai scăpat, auzi? Ai scăpat şi gata, parcă cine vine să controleze?

Ordonanţa îl dezlegă, vorbindu-i mereu:

— Şi acu’, pentru că tot îţi dădui drumu’, barem să mai iei ceva caise, că sunt destule. Numa’ că e dat dracului Colonelu’. N-ar da el o caisă, nici de leac.

Mai rupse un pumn de caise, i le trânti în sân, apoi îi deschise încet poarta.

— Hai, mă, repede, că acu’ se scoală coana. Şi asta, să nu crezi că-i mai dihai decât el. E a dracului pe măsura lui.

Fără să mai scoată niciun cuvânt, Ion o rupse la fugă către casă, uitând să-i mulţumească. Ordonanţa se uită după el, clătină din cap şi intră în curte cu inima mai uşoară.

Se luminase. Un vecin, care trecea către port, privi lung după el, cum fugea cu sânul plin de caise.

Cocoşii primeau ziua prin cucuriguri ascuţite şi bătăi repezi din aripi. Trezeau mahalaua. Măcăitul raţelor, care făceau baia de dimineaţă în băltoacele străzii, era asurzitor. Femeile trebuiau să se scoale, să dea de mâncare orătăniilor, să înceapă roboteala zilnică.

Era prima dată când Ion trecea prin mahala în zori. Briza rece, curată, mătura mirosurile urâte ale curţilor. Era pustiu de la un capăt la altul al străzilor. Cei care apăreau ici şi colo, dispăreau repede, grăbiţi.

Când ajunse acasă, văzu în curte o forfotă neobişnuită. În faţa uşii lor, câteva femei vorbeau în şoaptă, închinându-se. Coana Zoica venea plângând. Când dădu cu ochii de el începu şi mai tare să plângă, să strige la el, să se tânguie, aşa cum avea obiceiul:

— Unde ai fost, nenorocituleee? Pe unde umbli, nenorocituleee! Ce-ai făcut, nenorocituleee?

Rămase lângă poartă, dar ea nu-l lăsă, îl luă de mână şi-l târî către casă, jelind mereu:

— Toată noaptea te-a strigat, nenorocitule! Toată noaptea i-a ars sufletu' după tineee!

Trecând prin faţa ferestrei, Ion văzu arzând, în pahare, lumânări. La lumina lor, faţa mamei era galbenă şi rece.

— Eşti singur, nenorocituleee! îl căină coana Zoica. Singur pe lume, fără niciun suflet lângă tineee!

Băiatul rămase în prag, privind cu ochi mari chipul rece şi trist.

CAPITOLUL II

De a doua zi, Ion nu mai avea nicio rădăcină care să-l ţină prins de pragul casei. În curte a rămas străin, pentru că cei care l-au căinat în ziua morţii n-aveau timp de el, furaţi de necazurile lor. Când îl vedeau trecând spre cămăruţa lui, clătinau uşor din cap, oftau şi-şi vedeau mai departe de treburi. Numai „domnu Emil” se ţinea după el, îl chema în casă, voia să-l ajute. Dar băiatul, spre mirarea lor, fugea. Adică se mirau ei nu numai pentru că băiatul fuge, dar şi pentru că „domnu Emil” se ţinea atâta după el. Tocmai „domnu Emil“ să vrea să facă un bine!

După ce băiatul pleca „domnu Emil” lua martori vecinii:

— Vedeţi, fraţilor, sunteţi martori în faţa cerului că am grijă de orfan. V-am spus eu că am grijă de orfan încă de când trăia mă-sa. Da’ uite că nu vrea, fuge, mă ocoleşte.

Toţi se mirau. Ce l-o fi apucat? Cât trăise biata femeie, o zi nu scăpase de gura lui şi acum… Nu ştiau că în urechile „domnului Emil“ răsuna încă glasul mamei lui Ion care-i striga: „M-ai omorât!“ Şi în urechile lui Ion rămăseseră aceste două cuvinte şi de aceea mai bine ar fi murit de foame decât să primească ceva de la el… Îl ura din tot sufletul.

Băiatul apucă strada. Se plimba prin praful cald care-i ardea tălpile, i se strecura plăcut printre degete, îl mângâia. Când ploua, mergea pe marginea bordurii, prin şuvoiul de apă rece care-i spăla picioarele. Aşa, pe lângă trotuar, trecea pe la toţi ceilalţi pe acasă. Îi striga să meargă în port, sau

la mare, sau oriunde, numai să nu fie singur. De multe ori se duceau să-l vadă pe George, care intrase la stăpân, să înveţe meseria de mecanic. Patronul lui George avea un garaj mare, în fundul curţii, iar în faţă atelier mecanic şi de strungărie… Erau mulţi cei care ascultau de jupân. Numai în faţă, în atelier, lucrau cinci strungari şi mecanici şi doi ucenici, iar în spate, la garaj, încă pe atâţia… George îşi făcea munca la garaj. De acolo trebuia să înceapă ucenicia.

De când intrase la el, George nu se zvântase niciodată. Veşnic era cu furtunul în braţe, pe sub maşini, pe sub camioane, le spăla. Pielea de pe degetele picioarelor i se zbârcise de umezeală, pantalonii, în faţă, erau leoarcă. Un camion pleca, altul se urca pe podul de sub care stropea George.

Băieţii se duceau pe un maidan şi priveau printre gard. George nu avea timp nici să-i privească. Jupânul era peste tot… Când era la atelier, când la garaj; el dirija treburile. Pentru fiecare avea o vorbă:

— Măi, ăla cu furtunu', să nu adormi. Ce-l ţii numa-ntr-un loc?

— E noroi gros, jupâne…

— Învaţă cum să-l dai jos repede. Nu vezi că stau camioanele la rând?

Era adevărat, altele aşteptau…

Până seara târziu, la lumina becurilor, spăla George. Meseria de mecanic era grea, trebuia începută de la munca cea mai anevoioasă… Abia peste doi ani i-a promis jupânul că o să-l ducă in atelier, să ia pila de coadă. Până atunci mai va…

Jupânul era un tip cu o ceafă lată. Pe ea îţi rămânea ochii când îl cunoşteai. O ceafă lată, roşie şi zbârcită. Nu mai era tânăr. Trecuse de cincizeci de ani, dar era solid încă…

Câteodată când se ducea la George, băieţii înlemneau de frică… Îl găseau alergând prin curte, iar jupânul, cu o bucată de furtun, după el. George se ruga cu lacrimi fierbinţi să-l ierte.

— Nu da, jupâne!

Jupânul parcă nu auzea…

— Cum crezi că se învaţă, mă, meseria, căscând ochii pe pereţi?… Sau te fac om sau… Cu mine nu merge!

George rămânea în praful curţii. Ceilalţi ucenici nici nu suflau, de frică să nu-şi aducă aminte jupânul şi de ei. Niciunul nu îndrăznea să se apropie de el.

— De ce-l bate? întreba Ion pe Andrei.

— El e jupân… Eh! ofta Andrei. Când intri la stăpân e greu… Tot ce faci nu e bine…

Băieţii stăteau la poartă, înduioşaţi de soarta prietenului lor. Singur Dan izbucnea în plâns, tremurând tot; speriat de parcă ar fi fost el cel bătut.

— Aşa mă bate şi pe mine mama! Aoleu, când mă arde, mă ustură la ficaţi!

— Nu te bate pe tine aşa – îl contrazicea Sandu. Dacă te-ar bate pe tine aşa… N-are ea atâta putere. Nu vezi ce ceafă are jupânul?… Şi ce duşmănos dă!… Are o joardă subţire, care ustură ca ardeiu'.

— Nuiaua ustură şi mai tare. Aşa se umflă pielea!

— Atâta? Nu se poate – corectă iar Sandu, competent. Dacă s-ar umfla atâta, ehe, ar crăpa. Şi dacă vrei să ştii, furtunu' ustură şi mai tare. Numai să te ia şi pe tine o dată în probă şi atunci ai să vezi.

— Pe mine nu mă bate – se bucura Nicu. Pe mine mă încuie în beci. Stau acolo până nu mai pot.

— Şi ce faci?

— Ce să fac? La început plâng, da' pe urmă tac. Parcă ce câştig dacă plâng?

— Mie mi-ar fi frică – mărturisi Ion, cutremurându-se numai la gândul că ar putea sta într-o asemenea încăpere. Dacă m-ar băga într-un beci, aş ţipa mereu… până m-ar scoate.

— Aiurea! Am acolo o cursă. Stau şi prind şoareci. Să-i vezi cum se apropie tiptil.

— La tine nu se dau?

— Ce să se dea! Ei nu mai pot de frică. Tremură şi fug de colo, colo, să scape.

Când George se ridica din praf, jupânul striga la el:

— Şterge-o! Să nu te mai văd pe aici, auzi! Să vină mă-ta!

George pleca. Venea pe maidan, în mijlocul băieţilor, care îl primeau în tăcere. George avea capul umflat şi ochii roşii de plâns. După ce tăceau un timp, stingheriţi, mărturisea singur:

— M-a bătut jupânu'. E al dracului de tot! Din nimic te ia la bătaie…

Ceilalţi nu spuneau nimic… Ce să mai spună? Nici George nu voia să vorbească prea mult despre asta, aşa că treceau repede la altceva.

— Eu zic să mergem la gropi. Tot te-a dat jupânu' afară. Dacă strângem o mie de cutii de cremă, luăm pe ele o minge de fotbal.

— Să vezi atunci ce ne antrenăm! se bucură Nicu. Să-i mai prind eu p-ăia din Coiciu că vor să ne bată.

Discutând despre viitoarea lor minge, plecau veseli la gropile de gunoi ale oraşului.

A doua zi George se întorcea însă la jupân.

Dintre copiii cu care colinda oraşul, Ion se împrietenise mai ales cu Dan. Amândoi erau în orice clipă pe stradă. N-avea cine să-i ţină în casă… Mama lui Dan era mereu plecată. Lucra la un inginer cu ziua… Venea seara târziu. Mai stătea pe acasă numai când se întorcea din cursă nenea Avram, fratele mamei.

Nenea Avram era bun cu Dan. Îl lua pe genunchi, îl lăsa să se joace cu corabia pe care o avea desenată pe piept, îi povestea câte şi mai câte, din toată lumea, de pe unde umbla. Râdea gros, îl pocnea cu palma lui lată în spate, îi promitea să-l ia cu el pe vapor, când s-o face mai mare.

Câteodată povestea lucruri aşa de îngrozitoare, încât lui Dan i se făcea frică. Atunci nenea Avram era nemulţumit, se uita la el pieziş şi spunea:

— Ia vezi-l cum se sperie! Parcă-i o domnişoară! Auzi, să tremure de-o poveste? De ce ţi-e frică, mă? îl întreba el nedumerit. Ce ai să te faci când te-oi lua cu mine?

Băiatul ştia însă că după ce se supăra un pic, nenea Avram uita repede, îl lua din nou pe genunchi, din nou începea să-i povestească alte întâmplări, să-l obişnuiască.

Nenea Avram stătea puţin, apoi maică-sa iar venea târziu acasă. Din nou Dan umbla cu Ion, fără căpătâi, de colo-colo. Într-o asemenea noapte, când stăteau pe bordura trotuarului, luminaţi de becul aninat în vârful stâlpului, Dan îi spuse lui Ion un gând al lui mai de mult.

— Hai să fugim de acasă!

Cu toate că Ion nu avea de fapt o casă, i se păru totuşi îndrăzneaţă propunerea lui Dan.

— Unde?

— În lume. Nenea Avram mi-a povestit ceva grozav. El a fost şi pe Atlantic şi la Bosfor şi în Grecia, peste tot. Câte nu mi-a povestit de pe unde a fost…

— Şi dacă ne rătăcim? se interesă Ion din ce în ce mai cucerit de idee, dar încă speriat.

— Nu ne rătăcim – îl asigură el. E, dacă aş fi mai mare, m-ar lua nenea Avram cu el, da’ aşa nu vrea. Ce să mai stau până m-oi face mare?… Hai să plecăm amândoi.

— Mie mi-e frică de vapor.

— He, ce prost eşti! Păi nu păţeşti nimic. Dacă sunt valuri mari, te bagi jos, la motoare, şi n-ai nimic. Nenea Avram stă la motoare şi n-are nimic.

— Şi dacă se îneacă?

— Nu se îneacă. Nenea Avram de când e îmbarcat, şi nu s-a înecat niciodată. Ce, nu mi-ar fi spus el mie? Dacă se îneacă, nu avem colaci de salvare?

— Poate că n-a vrut să-ţi spună.

— Mi-ar fi spus. Am să-l mai întreb când s-o întoarce. Şi dacă s-a înecat, îmi spune.

— Vreau să fiu şi eu când îl întrebi.

— Bine, da' nu ştiu dacă o să-mi spună când eşti şi tu. Ştii, noi amândoi suntem prieteni.

— Poate că spune.

Băieţii au rămas tăcuţi, preocupaţi de viitoarele lor călătorii. Fiecare avea câte o dorinţă, fiecare dorea să ajungă undeva mai întâi. Dan făcu încă o propunere.

— Mai m-am gândit la ceva – îi spuse el lui Ion, după ce tăcuse destul de mult.

— Ce?

— Să fugim mai întâi de acasă.

— De ce?!

— Ca să vedem cum e. Să ne învăţăm să trăim. Acolo, zice nenea Avram, că dacă nu ştii să trăieşti, e jale. Nimeni nu-ţi dă nimic, trebuie să te descurci singur.

— Da' el cum trăieşte?

— Păi el face negustorie. L-am auzit eu vorbind cu mama. Zicea că cine nu se pricepe la negustorie, moare de foame printre străini.

— Nici noi nu ştim să facem negustorie – constată Ion cu regret.

— Ba eu… Nimeni nu ştie ca mine să vândă sticleţi. Dacă îl iei cum trebuie pe muşteriu…

— Să plecăm cu colivia şi petela. Cred că şi acolo sunt sticleţi.

— M-am gândit eu la ceva mai bun. Mai întâi să-mi spui dacă vrei să fugim de acasă.

— Bine… fugim.

— Jură.

— Jur!

— Atunci să-ţi spun eu la ce m-am gândit.

Şi Dan îi spuse, în şoaptă, planul lui.

*

A doua zi, cei doi băieţi s-au prezentat la domnul Ovanez, negustorul de mărunţişuri. Dan avea câţiva lei într-o puşculiţă pe care i-o adusese nenea Avram. A luat-o pe furiş, a spart-o şi cu banii dinăuntru au venit la negustor. Nimeni nu cunoştea hotărârea lor. Le plăcea mult gândul că vor dispare deodată, fără ca cineva să aibă habar unde sunt. Ce-o să zică Andrei? Dar Sandu? Nici lor n-au vrut să le spună pentru că, zicea Dan, vor vrea să vină şi ei şi erau prea mulţi.

Dar, până la plecare trebuiau să strângă banii de care aveau nevoie în expediţia lor şi de aceea iată-i păşind pragul prăvăliei lui Ovanez, în care găseai tot ce vrei: aţă, dantelă, şireturi, nasturi, ceasuri de tablă pentru copii, aţică, şnururi, inele de plumb, cercei lucioşi ca aurul, pentru fete, ieftini şi frumoşi, bretele, curele şi încă orice altceva de care aveai nevoie în branşa asta de negustorie. De la el cumpăra tot cartierul pentru că Ovanez nu-ţi băga mâna în buzunar, să te scotocească, să vadă dacă n-ai cumva gologani. Dacă-i spuneai numai că n-ai, el te credea, scotea un dosar gros de sub tejghea şi te trecea in el. Te aştepta cu banii. Când, când, venea omul să achite şi atunci tot mai lua câte ceva, măcar un nasture.

Cei doi băieţi au venit la el, după ce au şovăit o clipă în prag. S-au dus direct la cerceii aşezaţi frumos sub sticla tejghelei. Auriţi, cu pietre colorate, prinse în mijlocul lor, păreau marfă de calitate. Trei lei perechea, aproape de pomană, dacă te uitai cum sclipeau de frumos.

— Nene Ovanez, vrem cercei – anunţă Dan scopul vizitei, că el era cel mai îndrăzneţ.

— Ce, mă? făcu negustorul mirat, pentru că cerceii erau marfă pe care o vindea fetelor.

— Vrem cercei.

După ce se convinse că a auzit bine, Ovanez întrebă:

— Da’ cui îi daţi voi, mă?

Văzând că nu primeşte niciun răspuns, se lăsă păgubaş:

— Aveţi bani?

— Avem.

— Câţi.

— Câţi ne trebuie.

— Bine, mă!

Negustorul întinse în faţa copiilor cutia cu cercei. I-au ales pe cei mai frumoşi, pe cei mai strălucitori, bucurându-se la fiecare nouă pereche pe care o alegeau.

— Ce, mă?! făcu negustorul şi mai mirat, când văzu că băieţii au ales zece perechi. Pentru ce vă trebuie atâţia?

— Atâţia vrem.

Clătinând din cap, semn că nu mai înţelege nimic, negustorul îi înveli în hârtie. Dan scoase treizeci de lei şi-i plăti.

Ovanez se uită lung după ei.

Alergând într-un suflet, cei doi băieţi nici nu puteau vorbi de emoţie. Dan ţinea strâns buzunarul în care avea preţioşii cercei. Nu s-au oprit decât la malul mării, în mijlocul unor bălării, unde au îndrăznit să-i scoată şi să-i privească. I-au pipăit curioşi, au tremurat de emoţie.

— Astăzi e marţi, zi de obor.

— Îi vindem?

— Diseară. Mergem la cârciumă, la ţărani. Lor le vând eu şi sticleţii.

Au stat în bălării, până când ziua a prins culoarea cenuşie a amurgului, apoi, s-au furişat către obor.

Marţea, întotdeauna, cârciumile care împrejmuiesc câmpul oborului gemeau de samsari cu chimirul doldora de bani. Erau şi ţărani cuprinşi, care învârteau şi câte un pic de negustorie. Intrau în cârciumă să-şi socotească paralele, la un pahar de vin. Marţea era şi ziua cârciumarilor. Cu şorţurile suflecate, pocneau

cleştele pe grătar, strigau calităţile mititeilor: „mici şi-ai dracului!“, dadeau cu seu pe grătarul încins, iar fumul care se strecura pe străzile vecine întărâta nasurile, aducea muşteriii să bea „la botu' calului”. Toţi ciocneau vin vechi, negru, fără sifon.

Numai grătarul era pus afară, la uşă, ca o momeală. Muşteriii intrau în cârciumă, în mirosul înţepător de blană încinsă. Căciulile ţuguiate odihneau lângă pahare, sau jos, la piciorul mesei, să nu-i încurce. Toţi erau roşii la faţă, vorbeau încins, făceau tot felul de socoteli, sau spuneau glume de care râdeau hârâit, bătându-se cu palma pe genunchi. Fumul se făcea gros, toţi pluteau ca în nori, la un moment dat dispăreau mesele şi scaunele, nu se vedeau decât chipurile arzânde învăluite într-o zeamă lăptoasă.

Cei bătrâni, mai potoliţi, stăteau retraşi şi-şi făceau socoteala banilor din batista înnodată de două ori şi aruncată în sân. Aveau în ea o amestecătură de bani de tot felul, pe care acum o aranjau după mărime, despăturindu-i, netezindu-i cu palma scorţoasă, înmuiată puţin cu scuipat. Dacă socoteala e bună, chipul zâmbeşte mulţumit, samsarul comandă o nouă sticlă. Cârciumarul se învârte printre ei, abia aşteptând să-i audă cerând.

— Bună motorină, aşa? îi întreabă el, aşteptând ca muşteriii să-i laude marfa.

— Tare a dracului!

— Goneşte boala.

Alături de masa celui care îşi numără banii, o figură scofâlcită îşi ţinea capul în palme, năpădit de cine ştie ce gânduri, nu avea ce socoti…

În faţa cârciumei care dădea spre câmpul oborului, căruţele stau aliniate, caii pasc în jur, se aude fişâitul fânului răscolit de boturile lor flămânde. Mirosul de grajd pe care-l lasă vine până în cârciumă, dar muşteriii nu-l mai simt, sunt obişnuiţi cu el. În căruţe dorm ţărani trudiţi, veniţi să-şi vândă ceva bucate, să scape de nevoi… Ei n-au bani să intre în cârciumă. Ascultă de afară

vocile încinse ale celor care ciocnesc, şi pecetluiesc afaceri încheiate încă de dimineaţă, înăuntru, cei mai chercheliţi cântă uşor, sau urlat, după cum le este firea, se ţin pe după gât cu cei de lângă ei, sau se strâng în braţe cu vecinii de peste masă, răsturnând paharele pline. Se bucură şi strigă veseli:

— Chef!

Mai către miezul nopţii, dau jos cojoacele de pe ei şi mirosul transpiraţiei ţâşneşte şi mai iute.

Ion şi Dan se apropiară de cârciumă emoţionaţi şi înspăimântaţi. Priviră prin geamul vitrinei, prăfuit şi pătat de muşte, să vadă ce-i înăuntru. Trebuia să-şi aleagă mai dinainte omul la care să se ducă. Nu voiau să se apropie de oricine.

— Ăla – hotărî Dan, arătând un ţăran între două vârste, îmbrăcat mai bine decât ceilalţi.

— De ce? se interesă curios Ion.

— Are bani, e samsar… negustor.

Omul era la masă cu încă alţi doi, moţăia cu nasul în pahar.

Luând mutra cea mai nenorocită şi ajutaţi de propria lor înfăţişare, cei doi copii se apropiară de el. Cu glasul aproape plângând, Dan se lipi de masa lui, scoţând cerceii.

— Nene, vrei matale să-i cumperi?

Ochii copilului sclipeau umezi.

— Ce? se dezmetici samsarul, privind ca prin pânză de păianjen la ei.

— Mama e rău bolnavă, nene.

Cu ochii în pământ, vorbind aproape şoptit, copilul ar fi impresionat şi un om treaz, d-apăi unul ca el.

— Mă-ta?

— Da, nene. Şi eu, cu frate-meu, am venit să-i vindem. Dacă vrei matale să-i iei, nene.

— Ai cui sunt, mă? întrebă samsarul când cerceii sclipiră în faţa ochilor lui împăienjeniţi.

— Mama mi i-a dat, nene, mie şi lu’ frate-meu. E rău bolnavă şi n-avem pentru doctor.

Acesta îi luă, îi cântări în palmă, clipi din ochi când cu unul, când cu celălalt, apoi se mai îndoi o dată:

— Să nu fie furaţi, mă! Am văzut eu şi d-astea. Eu nu sunt om pe care să-l bagi în daravele.

— Nu sunt furaţi, nene. Uite şi frate-meu. Amândoi am venit să-i vindem.

Ion îl privi, cu mutră cât mai spăsită.

Samsarului îi, veni deodată gândul că a dat peste un chilipir. Cerceii străluceau aşa frumos… Şi, la urma urmei, chiar dacă erau furaţi, ce-i păsa lui? Îi mai cântări o dată în palma grea, să vadă dacă-i aur curat şi socoti că da.

— Şi câte parale vreţi, mă?

— Cât să dăm la doctor, nene. Mama a zis că treizeci de lei.

Samsarului îi săltă inima de bucurie, dar nu vru să arate. Poate că tot mai ciupeşte ceva. Să cumpere o pereche de cercei cu treizeci de lei şi tot era o afacere bună.

— Douăzeci!

— Treizeci, nene.

— Eee! Eu nu sunt om să mă tocmesc cu voi. Atâta cât v-am spus. Şi asta pentru că-i mă-ta bolnavă.

— Douăzeci şi cinci, nene, cât costă doctoru'.

— Bine.

Mişcându-se greu, desfăcu batista, scoase banii şi-i numără de două ori el, iar a treia oară în palma băiatului, ca să nu greşească. Cât ai clipi din ochi, aceştia au dispărut, tremurând de fericire.

Au fugit până peste maidan, la altă cârciumă. Apoi la alta şi la alta. Obosiţi, după miezul nopţii, au numărat banii. Aveau o sută de lei, luaţi pe patru perechi de cercei.

După ce Dan a pus deoparte treizeci, capitalul, au intrat şi ei într-o cârciumă, să mănânce, şi au fost cei mai fericiţi oameni de pe faţa pământului. Mâncau dându-şi ghionţi pe sub masă, plini de importanţă, cu foame de lup hămesit. Le părea

bine când îi vedeau pe cei din jur uitându-se curioşi la ei. Ce bine era să nu fi acasă, să ai bani, să mănânci cât vrei, să stai ca oamenii mari la masă şi să comanzi. Asta zic şi eu viaţă!

Sătui, s-au apropiat de taraba unui negustor de zarzavat, pe care o cercetaseră mai devreme. Seara, negustorul băga marfa la un vecin, iar taraba o astupa cu două lăzi mari. Sub ea se putea dormi de minune. Numai că trebuia să se ferească de sergent, să nu-i vadă, pentru că ştiau că-i duce la poliţie. Au intrat. Pe scândura tare au întins un sac vechi pe care l-au găsit aruncat acolo. Dar ce conta. Fericirea doarme pe orice, şi pe cuie, ca fachirii. Doar au pus capul jos că, obosiţi, au adormit de puteai să dai cu tunul lângă ei.

A doua zi s-a aflat că au dispărut. Ceilalţi se priveau nedumeriţi, după ce i-au căutat pe acasă, pe malul mării, prin port. Mama lui Dan a umblat disperată pe la poliţie, l-a descusut pe fiecare băiat în parte, le-a promis bani şi portocale, dar n-a avut ce afla. Băieţii dispăruseră. Până la urmă şi-a dat seama că Dan fugise de acasă şi a pus poliţia pe urmele lui.

Dintre băieţi, Andrei era cel mai supărat. I se părea de neînţeles că cei doi au plecat fără să-i sufle şi lui un cuvânt. Nişte trădători! Şi unde or fi şters-o? În sinea lui nu se îndoia că băieţii şi-au aranjat vreo „şustă” şi acum sunt departe, pe mare, în străinătate. Poate le-o fi făcut rost chiar nenea Avram, pe care îl cunoştea şi el. Nu-i vorbă că dacă ar fi putut şi el să plece, n-ar fi stat o clipă la îndoială. S-ar fi băgat el pe undeva, pe la cazane, ar fi ajutat fochiştilor, numai să se „zboare” de acasă. Dar n-ar fi plecat fără să spună şi celorlalţi. Dan şi Ion i-au trădat… Niciodată n-o să le ierte că au trădat. De câte ori mergea în port, Andrei privea vapoarele care alunecau spre far. Socotea că în fiecare dintre ele ar putea să fie Ion și Dan.

În acest timp, cei doi trăiau fericiţi între obor şi port. Nu treceau prin cartier decât ferindu-se, pândind de după fiecare colţ, ca să cumpere cerceii. Negustorul era din ce în ce mai mirat, îi descosea, încerca să afle de la ei pentru ce le trebuie atâtea perechi, dar băieţii ştiau să ţină un secret.

Cu banii câştigaţi aveau de mâncare şi le mai rămânea şi de pus deoparte, să plătească unui vaporean ca să-i ia cu el. Ştiau că trebuie să plătească bani grei ca să înduplece pe cineva.

Nopţile stăteau sub tarabă, făceau socoteli. Când au văzut că au bani, au început să cumpere şi ţigări, să pară mai mari. Tuşind, lăcrimând, scuipând, au învăţat să fumeze ca „bărbaţii", să tragă şi în piept. Numai că trebuiau să fie atenţi, să nu-i vadă sergentul. Când auzeau bocancii acestuia apropiindu-se, ascundeau ţigările, să nu se vadă strălucirea focului, sau fumul care se ridica.

Aveau emoţii şi se bucurau în acelaşi timp când vedeau sergentul trecând la un pas de ei şi-l priveau printre crăpături, fără să fie văzuţi. Toată această atmosferă misterioasă îi încânta la fel de mult ca însăşi vânzarea cerceilor.

Dimineaţa, în zori, săreau din culcuş şi plecau pe străzi. Cu câte o pâine sub braţ, treceau de colo, colo mestecând, adesea primind câte ceva de mâncare, din marfa veche care nu se mai vindea.

Apoi plecau în port. El îi atrăgea mai ales. Ultima dată au făcut socoteala că, una peste alta, au strâns cinci sute de lei cu care sperau să poată pleca. Se tot învârteau prin port, în părţile pe unde ştiau că nu merg ceilalţi, pe la bazinul de petrol. Într-un tanc petrolifer sperau să plece.

De când fugiseră de acasă, o singură dată era gata, gata să se întâlnească faţă în faţă cu ceilalţi băieţi, dar au avut norocul că în apropiere era o stivă de cherestea, după care s-au ferit. Andrei a trecut aproape, aproape de ei, numai la câţiva paşi.

Ion si Dan au fost aşa de emoţionaţi, încât era să-i strige. Dar au tăcut chitic.

Se mai duceau şi către danele unde erau trase vapoarele de marfă. Şi acolo, printre muncitori, puteau să găsească omul lor.

Când s-au apropiat, macaralele făceau un zgomot
asurzitor. Coţada[1] trecea pe deasupra capetelor, pe sus, apoi poposea pe cheu. Muncitorii goi, cu muşchii puternici care le umflau pielea braţelor, luau lăzile în cârcă şi le cărau la magazie. Cei care n-aveau de lucru stăteau tolăniţi pe stiva de cherestea, picioarele le atârnau în jos. Trecând pe sub tălpile lor, cei care aveau nevoie îşi alegeau omul. Pe talpă, cu creta, era scris pe un picior douăzeczi şi cinci, iar pe al doilea cincizeci. Sau douăzeci şi cinci şi patruzeci. Asta era preţul pentru o jumătate de zi şi pentru o zi întreagă de lucru.

Ion şi Dan se plimbau printre stive, observau, pierdeau vremea. Într-un loc, mai mulţi hamali stăteau strânşi roată în jurul unei sticle de ţuică. Mâncaseră şi mai aveau puţin timp liber până să înceapă din nou lucrul.

Ţuica părea să fie cinstea unuia de care se legau toţi ceilalţi. Era singurul îmbrăcat dintre ei. Pe cap avea o şapcă lăsată, şmechereşte, pe ureche. Din tot ce vorbeau, băieţii au înţeles că acela trebuie să plece peste puţin, îmbarcat pe vasul care tocmai era încărcat.

Sirena îi chemă din nou la lucru, stricându-le petrecerea. N-a rămas decât cel îmbrăcat. S-au apropiat de el hotărâţi să nu scape ocazia.

— Nene, vrei să ne iei şi pe noi?

[1] Cotadă – plasa în care se pune marfa şi care se agaţă de cârligul macaralei.

— Unde vreţi să plecaţi?

— Cu vaporu' – răspunse Dan, neştiind unde ar fi vrut să ajungă, pentru că pe el îl interesa să plece.

— Unde? În lună?! se răsti omul, supărat fără motiv.

— Unde merge el. În străinătate. Avem şi bani să plătim.

Marinarul păru deodată interesat, aşa că nu le mai vorbi răstit. Nasul lui mirosi imediat o treabă de făcut. Era „afacerist" vechi. Din asta trăia pe lângă hamalii din port.

— Şi cui vreţi voi să plătiţi? se interesă, ca să vadă mai bine cu cine are de-a face.

— Păi, cui ne ia.

I-a priceput.

— Un drum în străinătate costă scump, măi puştiule. De unde aveţi voi atâţia bani?

— Avem, spuse Dan sigur de el, lovindu-se cu palma peste buzunarul umflat.

— Câţi?

— Cinci sute.

— N-ajunge.

Răspunsul categoric al omului mâhni pe băieţi. Sperau că au toţi banii necesari.

— Dacă mai trebuie, mai strângem.

— Vaporul pleacă săptămâna asta, de unde mai luaţi? Doar nu-i dijmuiţi de undeva.

— Avem de unde. Da' cât ne trebuie?

— O mie. Dacă îmi aduceţi o mie, vă iau. Uite, poimâine, vă aştept aici. Veniţi cu banii?

— Venim!

Băieţii au plecat hotărâţi să strângă suma. A doua zi era marţi, zi de obor, aşa că sperau să facă ceva vânzare. Mai ales că între timp învăţase şi Ion să vândă.

Chiar în seara aceea au strâns o sută de lei. Nu erau tocmai mulţumiţi, dar sperau ca a doua zi să facă rost şi de restul de bani. Aproape toată noaptea n-au dormit, au făcut planuri, au vorbit pe şoptite despre viitoarea lor călătorie. S-au hotărât

chiar să lase mai ieftin cerceii, numai să-i vândă pe toţi.

Dimineaţa, când Ovanez abia apucase să ridice oblonul, copiii erau la el, după marfă.

Seara au umblat aproape toate cârciumile din oraş, dar n-au strâns decât două sute de lei. Le mai trebuiau două. Se gândeau cu teamă că omul lor n-o să vrea să-i ia. Făceau tot felul de planuri, cum să-l roage, numai să-l înduplece.

La întâlnire s-au dus cu mult înainte, au aşteptat în tăcere, ţinând banii strânşi în mână. Fiecare câte o jumătate din sumă. Vaporeanu a venit la timp, cum promisese.

— Ei, aţi făcut rost? îi întrebă el cum îi văzu. Hai, repede, că n-avem timp de pierdut.

Încurcat, Dan fu acela care încercă să-l lămurească.

— Avem numai opt sute. N-am putut mai mult. Dacă o să vrei să ne iei, îţi mai dăm noi.

Dar, spre bucuria lor, omul păru că nu ţine prea mult la cele două sute care mai lipseau.

— Da’ să mi-i daţi – le spuse el, într-o doară, în timp ce număra banii.

— Zic şi zău! jură Dan.

— Atunci să vă spun ce trebuie să faceţi. Cel mai greu este să vă bag înăuntru, fără să vă vadă nimeni. Pe urmă ştiu eu unde să vă ascund. Mă, da’ vă e frică? îi întrebă el, deodată serios.

— Nuu! au răspuns amândoi, hotărâţi.

— Dacă vă e frică, nu facem nimic, să ştiţi… Vedeţi lada asta? Eu am adus-o aici, mai devreme.

Băieţii abia acum au văzut că stăteau pe o ladă mare, goală.

— Trebuie să intraţi în ea – continuă el să le explice. Am un om al meu cu care vă duc la coţadă, să vă iau cu macaraua şi să vă las în hambar. Mă, da’ să nu vă fie frică! le aminti el din nou că trebuie să fie tari şi să aibă încredere în el.

— Nuu! l-au asigurat iar băieţii, bucuroşi şi de drumul pe sus, prin aer, pe care aveau să-l facă.

— Intraţi atunci să pun lacătu'.

Au intrat amândoi, cu inima strânsă totuşi, cu toate că erau hotărâţi să facă tot ce li se spune, numai să plece.

Lada era bine închisă, nu se vedea afară decât prin două, trei noduri sărite de la scândură.

Partea de jos era crăpată, dar in jos nu aveau ce vedea şi nici nu se puteau uita.

Au simţit că sunt luaţi pe sus şi duşi în alt loc. Lada a început să se aplece într-o parte şi alta, astfel că ei se repezeau cu capul când într-un perete, când în altul, primind lovituri dureroase. Ion se lovi la nas, de-i dădură lacrimile.

Lada continuă să se zbată, amestecându-i, fără ca ei să-şi poată da seama ce se întâmplă. În fine, s-a oprit. De afară se auzeau hohote de râs cum nu mai auziseră în viaţa lor.

Din nou au fost ridicaţi şi au simţit plasa coţadei cum se freacă de marginile lăzii. Apoi, printr-un salt, au fost smuciţi de la pământ şi au început să plutească în aer. Pentru a doua oară s-a întâmplat un lucru pe care nu şi l-au putut explica. Ştiau că după ce se vor ridica şi vor pluti puţin, va trebui să coboare în hambar. Dar nu se întâmplă aşa.

Sus, în aer, coţada începu să se legene într-o parte şi alta, ca un leagăn, din ce în ce mai tare. Peste puţin erau complet ameţiţi, le era rău, îi durea capul de atâta legănat. De jos se auzeau mereu râsete.

Dar încetă şi balansul şi simţiră cum coboară. Se bucurau că au scăpat. Numai că bucuria lor se transformă deodată în groază, când simţiră apă sub picioare. Apa a început să crească repede, ajungându-le până la genunchi. S-au speriat aşa de tare, încât au uitat de toate şi au început să ţipe. Au sărit în picioare. Capacul se deschise şi se treziră urlând în plasa coţadei care se lăsa încet, încet, în apă.

— Au vrut să vânture lumea – strigă cineva la ei.

Toţi hamalii, şi de pe la vapoarele vecine, erau adunaţi pe cheu, râdeau cât puteau, strigau la ei. Urlând de frică, băieţii s-au trezit cu apa până la brâu. Stăteau prinşi în coţadă, fără să facă nimic altceva decât să ţipe.

— Na apă! strigă unul, arătându-le marea în care se scufundau.

Apoi se porniră şi ceilalţi.

— Uite vaporu'! Sunteţi pe vapor!

— Mâine sunteţi la Stambul, mă!

— Daţi presiune la motoare!

— Ridicaţi pânzele!

Râsetele se împleteau cu strigătele.

Când au văzut că nu se duc la fund, că apa se opreşte ceva mai sus de brâu, băieţii au încetat să mai ţipe şi au început să se roage să le dea drumul.

Noroc cu sirena care îi chemă la lucru. Strigaţi de supraveghetori, hamalii au plecat unul câte unul, abia îndurându-se. Macaraua scârţâi din nou, îi urcă deasupra cheiului, apoi îi lăsă. Când s-au văzut ne pământ, au sărit din ladă ca fripţi cu fierul roşu. Cei rămaşi mai râdeau încă. Fugind, băieţii l-au auzit pe marinarul care le luase banii:

— Mai vreţi, mă, vapor? Na că v-am săturat de vapor!

Fugeau ca doi căţei cu tinichelele de coadă.

Seara, în tarabă, plângeau fericirea pierdută.

— Nu mai avem nici cercei – se căină Dan.

— Mi-e foame… scânci Ion.

— Nu mai avem nici bani, nici cercei.

Au aprins ţigări, uitând de sergentul care putea să-i prindă. Sugeau fumul cu năduf, ca oamenii bătrâni năpădiţi de necazuri. Au adormit oftând greu. Numai că nici somnul nu le-a fost tihnit.

S-au trezit în strigătele oamenilor, înconjuraţi de flăcări şi înecaţi de fum. Buimaci, s-au repezit peste lăzile aprinse, ţipând. Cei care tocmai deşertau găleţile de apă, au sărit speriaţi, ca atunci când, pe neaşteptate, îţi iese un şoarece în faţă. După prima sperietură însă s-au luat după ei,

înţelegând cine sunt vinovaţii. Au fugit bezmetici de colo, colo, s-au repezit peste tarabe, n-au putut să scape din cercul zarzavagiilor care-i fugăreau îndemnându-se:

— Puneţi mâna pe ei!

— Vagabonzii!

— Sergent! Sergent!

Încă nedumeriţi, s-au trezit luaţi de păr de o mână puternică şi, cu câte un picior în spate, porniţi la poliţie. În urma lor ste auzeau tot felul de blesteme şi înjurături, mai ales ale zarzavageoaicelor, care erau în stare să-i sfâşie. Focul a fost repede stins, dar s-a mai vorbit mult despre el. Mai ales vorbea negustorul rămas fără tarabă.

Poliţia era aproape. Tot ţinuţi de păr au ajuns în biroul şefului.

— Ce-i cu ăştia? întrebă comisarul, liniştit, cu aer profesional, obişnuit cu tot felul de cazuri.

— Să trăiţi, don' comisar, vagabonzi.

— Unde i-ai găsit?

— În obor. Au dat foc unei tarabe.

Comisarul nu păru impresionat nici de acest amănunt. Le vorbi liniştit.

— De ce aţi dat, mă, foc?

Băieţii au tăcut, ştiau că n-au pus ei focul. Se gândeau însă că s-ar putea să fi început focul de la ţigările lor.

— Mă, aţi mai fost vreodată la poliţie? îi mai întrebă o dată comisarul, de data asta ridicând uşor glasul.

— Nu, îndrăzni Dan să şoptească, pierit de tot, pentru că pe el calmul comisarului îl speria mai rău decât dacă l-ar fi auzit strigând.

— Se cunoaşte. Să ştii, mă, că la poliţie trebuie să răspunzi. Ai tot timpul să înveţi, nu-i vorbă, că abia v-aţi început cariera. Spune de ce aţi dat foc?

Cu dinţii clănţănind. Dan începu să explice;

— N-am dat foc, domn' comisar.

— Cum n-aţi dat foc? Atunci minte dumnealui?

— Nu minte – se grăbi Dan să dezmintă. Când ne-am trezit, ardea.

— Şi cine-i dăduse foc? O fi trăsnit din senin şi-a luat foc taraba.

— Poate a luat de la ţigară – admise, pe şoptite, Dan.

— Aha! făcu lămurit comisand. Va să zică tot ştiţi ceva. Şi de ce dormeaţi acolo? N-aveţi casă?

— Avem – răspunse Dan.

A spus al cui e, unde stă.

— Păi o să plătească mă-ta pagubele, dacă n-a ştiut să te crească. Să vedem dacă-i convine. Apoi se adresă sergentului: Du-te cu ei şi vezi dacă stau la adresa declarată. Întreabă dacă ăsta e băiatul femeii care a reclamat acum câtva timp dispariţia unui copil. Spune-i să aibă grijă de el că a doua oară îl dau la vagabondaj. Să plătească negustorului pagubele, că pe urmă stă de vorbă cu mine şi n-o să-i convină. Iar voi să ştiţi că a doua oară nu mai scăpaţi aşa uşor. Vă bag la beci şi vă ţin până vă piere pofta de golăneală. Aţi înţeles?

Sergentul i-a luat de mână şi a plecat cu ei, târâş, spre casă. Băieţii se zbăteau în cleştele mâinii lui, trăgeau înapoi, se rugau de el să nu-i ducă acasă. Cu cât se apropiau de mahala, cu atât se împotriveau mai tare, le era şi frică şi ruşine.

Cam în dreptul străzii lor, Ion se lăsă deodată pe vine, se răsuci şi se smulse din mâna sergentului. Poliţaiul se repezi şi-l prinse din nou. Încolţit, Ion se aplecă şi-şi înfipse dinţii în mâna lui. Dând un ţipăt de durere, îl scăpă iar.

Dan începu să se zbată şi el, să tragă într-o parte, să se răsucească. Sergentul se luptă cu el. Ion însă dispăru după colţ. Frecându-şi palma de postavul vestonului, poliţaiul il smulse pe Dan şi-l împinse spre casă.

După ce se opri din fugă, Ion se întreba încotro s-o apuce. Singur nu-i venea să se ducă iar în obor. Şi dacă s-ar fi dus nu ştia ce ar fi putut să mai facă. Fără niciun leu, flămând, nu putea decit să ceară

de pomană, pentru a-şi astâmpăra foamea. Se hotărî să meargă la malul mării, cu toate că ştia că acolo nu va găsi nimic de mâncare.

Trântit la umbra cucutei, încercă să adoarmă privind pescăruşii care pluteau deasupra apei limpezi. Răcoarea umbrei îl făcu să se simtă bine, să uite pentru un moment semnele stomacului. Gândurile il făcură şi ele să uite foamea.

Se întreba ce-o fi păţit Dan. Cu siguranţă că a mâncat o bătaie soră cu moartea. El nu mai avea unde să se ducă, pe aici, pe malul mării va trebui să stea de acum înainte.

Cu ceilalţi copii nu voia să se întâlnească. Îi era ruşine. Dacă i-ar fi văzut că se apropie, ar fi rupt-o la fugă. Îşi închipuia că erau şi ei pe cheu când au stat în coţadă, şi că au râs împreună cu ceilalţi.

Învălmăşit de tot felul de gânduri, adormi.

Când s-a trezit, soarele era deasupra capului. L-au trezit ghiorăiturile stomacului. Se hotărî să caute ceva, cu toate că nu era încă seară. Sus, pe mal, era un părculeţ în care creştea „mierea ursului", un arbore scund, cu frunza asemănătoare cu a sălciei. Pe ramurile lui găseai nişte fructe de mărimea unui bob de fasole, dulci, deşi cam înecăcioase. Erau bune şi ele.

Frunzări degeaba fiecare pomişor, nu găsi decât două, trei poame şi alea parcă mai mult îi aţâţară foamea. S-a întors iar la locul lui, mai trist ca înainte. Nu se făcea mai repede întuneric, să poată pleca în oraş.

Până atunci, cel mai bun lucru ar fi fost să facă o baie. Când eşti în apă trece timpul mai repede.

Pe plajă atenţia îi fu atrasă de două grămezi de haine. O pereche de pantaloni. Şi o rochie. Cei doi nu se zăreau însă. Instinctiv, băiatul privi roată în jurul lui, scrută bălăriile, apoi se apropie de ele. Acolo, în buzunarul pantalonului, spera să găsească ceva. Într-o clipă socoti ce va cumpăra să mănânce. Dar când fu la numai câţiva paşi de haine, îi fu teamă. Mai privi o dată după cei doi, să

fie sigur. Nu erau. Cu toate astea începu să tremure vargă când mai făcu un pas. Nu, nu putea. Trebuia să meargă mai întâi să-i vadă făcând baie şi apoi.

O rupse la fugă până sus, pe dig. Dincolo de el, un băiat şi o fată se jucau în apă, stropindu-se. Aici erau va să zică. Tupilat după blocurile de piatră socoti că cei doi nu-l puteau vedea. Din nou fugi până lângă grămada de haine, tremurând din ce în ce mai tare. Se uită în urmă, apoi se repezi să-i scotocească buzunarele. Emoţionat, le găsea greu. Privea cu jumătate de privire la haine, cu jumătate la dig. Mâna i se încurcă în buzunar. O scoase anevoie, parcă i se prinsese intr-o capcană. Era gol. În al doilea, în al treilea, nimic.

Speriat de nereuşită aruncă pantalonii la întâmplare şi fugi de se ascunse în cucută. Încă mult timp simţi o piatră pe piept, de emoţie.

Când cei doi au ieşit din apă, au fugit unul după altul râzând, s-au jucat, au venit să se îmbrace. N-au observat că cineva le umblase în haine. Ion i-a petrecut cu privirea până au urcat malul.

Se dezbrăcă şi el şi se vârî în apă. Se bălăci multă vreme înviorat de apa rece, care-l făcu să uite de toate. Se dădu la fund, căută crabi, să-i prindă, dar aceştia dispăreau într-o clipită în nisip, mai înainte să-i ajungă cu mâna. Dacă ar fi prins măcar unul, l-ar fi turtit cu o piatră şi l-ar fi mâncat, dar alergă după ei fără niciun rezultat. Furat de această treabă, nu observă că în capul digului au apărut Andrei şi ceilalţi băieţi. Când i-a văzut, erau prea aproape, ca să se mai ascundă. L-au zărit şi ei. A rămas în apă, aşteptându-i, curios să ştie ce vor face.

Când au ajuns în dreptul lui, s-au aşezat roată şi l-au privit fără să-i spună nimic. Andrei trebuia să vorbească, desigur. Numai că el se uită la Ion ca la cel mai mare netrebnic, socotea că n-are ce să-i spună. De aceea nu făcu decât să-i strige în faţă:

— Trădătorule!

Şi, cu un şut, îi zbură hainele până la el, în apă. Apoi au plecat.

Stătuse prea mult în apă şi-l răzbise frigul. Ieşi pe dig tremurând. Îşi întinse hainele la soare, să se usuce, înghiţi în el tot amarul unei zile nenorocite ca asta.

Singur, lângă haine, simţi mai puternică dorinţa unui om cu care să stea, decât nevoia de a mânca. Ar fi căutat un suflet lângă care să se aciueze. Întinderea nesfârşită a apei, liniştea asurzitoare din jur îi sporeau singurătatea. Privi cu jind pe urma băieţilor care se depărtau. Erau cu toţii, se duceau, desigur, în port, şi de acolo se vor întoarce rozând nucă de cocos, în timp ce el va sta singur şi flămând şi-şi va păzi pantalonii să se usuce.

Soarele se ascunsese după mal, când Ion putu să se îmbrace. Hainele mai erau umede şi-i ţineau răcoare. Porni să urce dealul, să se mai încălzească.

Foamea îl răzbi iar. Încotro s-o apuce? Stătu şi se gândi în toate felurile, dar tot nu ştia încotro să se îndrepte. Mergând anapoda pe străzi, se trezi cu întunericul în jurul lui. Se înnoptase.

Paşii l-au dus la poarta lui Dan, sperând că o să-l vadă şi o să-i ceară ceva de mâncare. Dar se plimbă degeaba prin faţa porţii, pentru că nimeni nu apăru. A plecat mai departe, doar o găsi ceva. Trecu prin piaţă, se uită cu jind la tarabe. Negustorii parcă-i ghiceau gândurile. Cum se oprea, îi strigau:

— Hai, şterge-o! Ţi s-a făcut de şparlit?

A încercat să-i ajute unuia la descărcat marfa, dar l-a luat şi ăsta la goană. Ce să facă?…

Într-o curte, lângă o poartă, a văzut un canal. A intrat, a pus gura la robinet şi a băut lung, pe nerăsuflate. Înghiţiturile zgomotoase îi plăceau, parcă îl săturau.

S-a îndreptat din nou spre mare

De data asta nu mai era singur. L-a văzut pe bătrânul acela nebun. Era şi el acolo, păzit de

câinele lui ciobănesc. Priveau, ca de obicei, amândoi către larg. Stătea tot pe scăunelul lui cu trei picioare, pe care îl purta sub braţ, când pleca. Era la fel de fioros ca întotdeauna, numai că lui Ion nu-i mai fu teamă. Dorea un om lângă el şi de aceea se apropie tiptil. Se aşeză mai la o parte, fără să zică nimic, ca o umbră fără zgomot.

Bătrânul îl privi pieziş, mirându-se de îndrăzneala lui. Dar numai o clipă, pentru că apoi îşi îndreptă iar privirea spre larg, către infinitul acela de unde parcă aştepta să vină cineva.

Au stat aşa multă vreme. Ion privind şi el acolo, departe, unde totul se termina într-o întunecime fioroasă. Şi, când se aştepta mai puţin, îl auzi pe bătrân vorbindu-i. Vocea lui îl făcu să tresară; era aspră ca şi palmele care se încolăceau în jurul măciuliei ciomagului de care îşi sprijinea bărbia.

— Ei, mă, eşti un golan, asa?

— Îhî!

— Eşti un golan – întări bătrânul, uitându-se încruntat la el. Numai golanii stau noaptea pe malul mării.

— Îhî!

Băiatul îl întrebă, naiv si curios:

— Şi matale eşti golan?

Bătrânul întoarse repede capul, să-i prindă intenţiile. Dar băiatul îl privea senin, fără să priceapă că fusese îndrăzneţ.

— Mda, şi eu sunt un golan. O puşlama la fel ca tine.

Văzu un băieţel slăbuţ, dar predispus să crească înalt. Picioarele şi braţele care ieşeau din pantalonii scurţi şi din cămaşa cu mâneci tăiate erau lungi şi subţiri. O pieliţă albicioasă în bătaia lunii, anemică, se întindea peste ele. Ochii albaştri, adânci totuşi, nu luminoşi cum sunt de obicei ochii albaştri, priveau inteligent. Gura, abia atunci crestată, sângera de roşie, dezminţind anemia sigură a braţelor.

Se gândi că s-ar putea să aibă febră. Şi ochii îi luceau suspect. Ceva strânse inima lui rece şi, fără să vrea, întinse mâna să-i pipăie fruntea. Ardea.

— Ţi-e frig?

— Nu.

Bătrânul îi mai tampona de câteva ori fruntea, să se convingă.

— Al cui eşti?

Băiatul tăcu, stingherit.

— Nu ştii?

— Mţ!

— Unde stai?

— Nicăieri.

Nu-l mai întrebă nimic. Nu-i mai vorbi decât târziu, când se ridică deodată în picioare.

— Hai, vino! îi spuse el aproape răstit.

Îl luă de mână şi constată că nu s-a înşelat, că băiatul avea fierbinţeli. Asta îl făcu să se grăbească şi mai mult, să ajungă repede acasă.

Câinele, ca niciodată vesel, sări înaintea lor, arătându-le drumul.

CAPITOLUL III

Ion a aiurat toată noaptea. Temperatura l-a făcut să retrăiască spaima incendiului, durerea foamei, groaza momentelor din coţadă. Doi bătrâni se învârteau în jurul patului, neputincioşi, vorbeau în şoaptă, mai mult prin semne.

L-au înfăşat în cârpe ude, stropite cu spirt, i-au frecat fruntea cu oţet, i-au dat să bea doctorii, dar degeaba. Îngrozit, în zori, bătrânul plecă după doctor.

Pe drum îşi scoase verigheta din deget, o puse în batistă şi merse mai departe, grăbit. Se gândea că de n-o vrea altfel, o să i-o dea doctorului, numai să-l înduplece. Bani nu avea.

Auzise că este om de inimă, dar nu-l cunoştea, nu avusese niciodată nevoie de el.

Doctorul i se prezentă aşa cum îi mersese faima. Trase pe el hainele şi porni, pe jos, spre casă, fără să discute ceva. Consultul fu scurt, diagnosticul sigur.

— Congestie pulmonară.

Nu părea de loc mulţumit. Cotrobăi nervos în gentuţa lui, scoase nişte fiole, îi făcu băiatului o injecţie. Apoi scrise reţeta şi dădu instrucţiunile necesare.

— Al cui e? întrebă el privind pe rând chipurile speriate ale celor doi bătrâni.

După ce ezită un moment, de parcă se hotăra greu să mărturisească, Fane răspunse:

— Al meu.

— Trebuie să-l îngrijeşti foarte bine. E grav. Dacă nu respecţi întocmai ce ţi-am spus, îl pierzi.

Prin bătrân trecu un curent care-i zgârci inima.

— Chiar aşa, domnule doctor. Îl veghem amândoi.

— Am să mai trec să-l văd. Unde a răcit aşa, acum vara?

— Avea hainele ude pe el.

După ce a refuzat cu demnitate verigheta, doctorul a plecat bodogănind.

În urma lui, moş Fane grăbea să aducă doctoriile la timp. Verigheta i-a rămas la cârciumarul din colţ, amanet.

L-au păzit toată ziua. Îşi mai reveni către dimineaţă, dar seara îi fu din nou rău. În cea de a doua noapte l-au păzit pe rând, doborâţi de

oboseală. Moş Fane stătea lângă pat ca pe malul mării, tot pe scăunelul lui şi tot cu bărbia sprijinită în ciomagul noduros. Câinele era şi el alături.

Sus, pe soba de cărămidă, dormea moş Tălpan, al doilea bătrân. Dormea îmbrăcat, cu şorţul dinainte, ca la masa de lucru. Mirosea a piele tăbăcită şi a pap. Nu-şi scotea măcar ghetele mari, murdare, care-i atârnau dincolo de marginea sobei. Când se trezea, îşi privea prietenul, îl ruga să se culce şi el:

— Suie-te şi tu un pic. Te mai înzdrăveneşti.

Dar moş Fane clătina din cap refuzând. Parcă trăia numai ca să privească limbile încete ale ceasului, să-i poată da la timp băiatului medicamentele. Dacă se întâmpla să-l fure gândurile şi treceau câteva minute peste timpul necesar, avea impresia că s-a întâmplat o nenorocire, se blestema în gând, se grăbea să i le dea.

Tălpan îl privea ca pe o minune, nu-l mai recunoştea. Până ieri, alaltăieri nimeni nu-i intra în voie şi acum… Tălpan se obişnuise cu el aşa, plin de furii. Când Fane ţipa la el, ciocănea mai departe talpa, cosea rame, pingelea şi-l asculta răbdător. Era un om simplu, de multe ori nu înţelegea măcar ce spunea fiorosul său prieten.

Când celălalt îşi dădea seama că nu-l înţelege, simplifica totul, se repezea peste masa de lucru, îl lua de piept, oprindu-l din treabă şi ţipa fioros:

— Tu de ce trăieşti? Spune, ştii de ce trăieşti? Băiatul meu ştie da'…

Acesta se oprea cu ciocanul în aer, aştepta să-i dea drumul, apoi începea din nou să potrivească talpa, ridicând din umeri. Fane îl batjocorea mai departe, de parcă îl găsea vinovat de ceva.

— Eşti mai rău decât câinele ăsta! Şi el ştie mai multe, că umblă de colo, colo, dar tu? Mucezeşti aici, în mirosul ăsta de pap, îmbibat până în măduva oaselor. De dimineaţă până seara stai aici,

şi baţi, şi coşi, şi potriveşti. Ştii tu că undeva se trăieşte, e lumină? Ai auzit măcar de toate astea?

Tălpan nu auzise, nu văzuse, dar asta nu i se părea o nenorocire chiar aşa de mare cum i se părea lui Fane. Sunt alţii care să le ştie pe toate, nu era treaba lui, un amărât. El îşi vedea de necazurile lui. Să fi luat Fane mahalaua de la un cap la altul şi s-ar fi convins că mulţi sunt ca el.

La toate astea se gândea Tălpan în timp ce se perpelea, încercând să doarmă.

În zori, când s-a întors să-l privească, Fane adormise cu capul rezemat în baston.

Se dădu jos pe nesimţite şi se duse la masa de lucru. Trebuia să termine ceva. De acum vor avea nevoie de bani mai mulţi. Trebuia să sosească şi Valeria, să le pună ceva la fiert.

Valeria era o femeie din apropiere. Era văduvă şi cam rea de gură, dar avea un suflet bun. Stătea destul de bine. Avea casă proprie, făcută cu palmele ei bătătorite. Doi ani frământase la chirpici, de se spetise. L-a înhămat şi pe bărbat-su la căruţ şi l-a trimis după piatră pentru temelie. Unu' Alexinte, zidar bun, le-a ajutat. Dar n-a avut noroc biata Valeria. Trei luni după ce se mutase în casă şi-a dus bărbatul la groapă.

Acum trăia făcând treabă pe la diferite case din centru, cu ziua, pe bani şi pe mâncare. Din când în când venea la bătrâni, le punea pe foc câte o oală de mâncare, de le ajungea câteva zile. Mai dădea cu mătura prin cămăruţe, „să n-ajungă gunoiu' la tavan", apoi pleca lăsându-i năuci de cap, de atâta vorbărie. Se lua la harţă mai ales cu nenea Fane, nu-i plăcea că-l vede mereu posomorât.

— Apăi matale, nene Fane, parcă tot îţi tună şi îţi fulgeră. Nu te vede omu' cu zâmbet pe faţă. Că doar totuna e. Fie că râzi, fie că nu, tot îţi vine ceasu, când ţi-e scris.

Vorbea singură, dereticând, că nimeni nu se învrednicea să-i răspundă, dar nici ea, nu-i vorbă,

nu aştepta. Când se trezea că vorbeşte fără s-o asculte cineva, se repezea şi-n Tălpan:

— Da' mai las-o dracului, nea Tălpane, că ciocăni de-i sare omului creierii din cap. Te făcuşi ca nea Fane, nu mai poate să scoată omu' o vorbă cu matale. Dai mereu cu ciocanu' ăla. Fir-ar să fie de ciocan, că nu ştiu cum de nu te doare mâna!

De fiecare dată se jura că nu mai dă pe acolo, că-i lasă să se îngăleze şi atunci o să vină s-o cheme şi-o să stea de vorbă cu ea, numai să-i scape de mizerie. Dar după ce trecea o zi, două, apărea iar la gard, veselă, şi le striga:

— Mai trăiţi, oameni buni? Eu nu ştiu cum de mai sunt şi nu mi se rup şalele o dată. Că toată ziulica nu-mi stau picioarele, de parcă sunt cal.

Vorbea fără răutate, adesea făcând haz.

În dimineaţa asta veni, dar nu mai strigă. Se apropie de Tălpan şi vorbi în şoaptă.

— Ce face, bre?

— Rău – oftă Tălpan. Arde că nu poţi să ţii mâna pe el. Are fierbinţeli mari de tot.

— Nenea Fane e lângă el?

— Toată noaptea l-a vegheat.

— E fioros el, nenea Fane ăsta, da' văd că are inimă bună. Să-l ţină Dumnezeu, că ce-a făcut el e faptă de om cu suflet.

— Are şi Fane ofu' lui, ce ştii tu.

După ce mai aranjă prin casă „să nu găsească doctoru' ca la cocină", luă zarzavat şi puse de-o supă, pentru băiat. Nu îndrăzni să treacă dincolo. Iar nea Fane nu apăru din camera băiatului decât târziu, tras la faţă şi cu ochii duşi în fundul capului, de parcă se sculase din coşciug. Nu vorbi nimic, nu mâncă nimic, deşi Valeria îl rugă să ia ceva în gură.

Îi ajută lui Tălpan să-şi ducă masa în curte, în spatele casei, să poată ciocăni fără să scoale băiatul.

Doctorul a venit pe seară. S-a îndurat de bătrâni şi le-a spus blând:

— Merge bine.

În spatele ochilor lui Fane au pâlpâit două luminiţe.

— Domnule doctor – întrebă el cu glasul tremurat de emoţie şi slăbiciune – scapă?

— Dacă-l îngrijiţi tot aşa, se face bine.

Speranţa dată de doctor a fost un imbold pentru Fane, care nu s-a mai dezlipit de lângă patul băiatului.

Abia în a şaptea zi Ion a deschis ochii limpezi. A privit în jurul lui, fără să poată face vreo mişcare şi a văzut că e în loc străin. Lângă pat moţăia bătrânul nebun de pe malul mării. Aproape fără să-şi dea seama, a scâncit uşor:

— Mi-e foame!

Bătrânul a tresărit fericit. S-a uitat la el ca la un venit de pe altă lume, apoi a sărit sprinten de pe scăunel.

— Acum, acum îţi aduc, băiete! Bine că te aud cerând mâncare.

A dispărut în spatele uşii, de după care se auzea un hârşiit pe care Ion nu-l înţelegea.

— Tălpane – strigă bătrânul – lasă dracului pila că-i este foame băiatului!

Ion îşi dădu seama că este la nenea Tălpan, cizmarul, pe care îl ştia mai dinainte. Copiii îl cunoşteau ca pe cel mai bun om din mahala. Chiar când sărea mingea de cârpă în mijlocul brazdelor cu ceapă, el nu ieşea înjurând, ca alţii, s-o taie şi să le-o arunce în cap. El le-o dădea blând, fără să zică nimic.

Băiatul şi-l închipui la masa lui de lucru, cu mustaţa blândă căzută peste gură, cu obrazul mereu plin de ţepii neraşi, cu palmele la fel de pătate ca şorţul pe care-l purta dinainte. Figura lui nea Tălpan nu era bună, era mai mult, era alinătoare. Era cu totul altfel decât Fane. În nenea Fane era o morocăneală aspră, cel puţin în ochii lui. Vorbea tare, răstit. Se simţea că în el închisese multe necazuri.

S-a întors cu farfuria de supă şi Ion a observat că îi tremura mâna, când i-a întins-o.

— Mănâncă, o să-ţi facă bine!

Vocea lui nu mai era aspră, iar Ion l-a privit şi mai bănuitor. Bătrânul însă se uita la el limpede şi, parcă, vag de tot, un zâmbet subţire plutea pe faţa lui. Aşa de subţire, ca o părere.

Urmărea încântat fiecare lingură pe care o ducea la gură, de parcă băiatul ar fi sorbit viaţă din ea şi nu supă.

— E bună, e bună? se bucura el. Mai ia, că mai e. A făcut-o Valeria. Îţi place?

Băiatul aprobă cu capul, slăbit. Ochii lui păreau şi mai mari, parcă speriaţi. Gura era şi mai roşie în contrast cu paloarea obrazului. Mâna îi tremura uşor când ducea lingura şi asta părea să fie singurul lucru care-l mâhnea pe bătrân.

Tălpan intră şovăind, abia apăsă clanţa ca şi când se aştepta să vadă o minune dincolo de uşă. Privi curios la băiat si-i spuse ridicând capul întrebător:

— Ei?

Se aşeză şi el tăcut lângă pat şi, neştiind ce să mai spună, puse cea mai neaşteptată întrebare:

— Mai eşti bolnav?

— Ştiu eu, nene Tălpane? ridică băiatul din umeri.

—Acum e bine, acum e bine – repetă de mai multe ori Fane. Mâine, poimâine e sănătos.

— Păi să se facă o dată bine că, uite, stau zarzavaturile în brazde şi n-are cine să arunce cu mingea în ele – glumi Tălpan. Sau n-ai minge?

— N-am, nene Tălpane.

— Păi, ţi-oi meşteri eu una de piele, numai să-mi promiţi că dărâmi ceapa cu ea.

Dar Ion nu se mai bucură cum s-ar fi bucurat altădată. Înainte să fi fost bolnav, dacă i-ar fi promis cineva o minge, ar fi sărit de bucurie, pe când acum…

Obosit, adormi iar. În vârful picioarelor, cei doi bătrâni au trecut alături, răsuflând uşuraţi.

Când s-a trezit a doua oară, era întuneric. Din camera vecină se auzea vorba lui Fane, răstită, aspră, aşa cum o cunoştea el mai dinainte. Curios, se dădu jos din pat, privi printr-o crăpătură a uşii. De ce s-or fi certând bătrânii?

Ameninţându-l pe Tălpan, nenea Fane se aplecase peste masă, îl prinsese de piept şi ţipa la el:

— Tu de ce trăieşti, mă? De ce trăieşti? Şi eu de ce dracului trăiesc?

Numai că Tălpan auzise de atâtea ori întrebarea, încât îşi vedea mai departe de treabă, cu toate că Fane îl stingherea de la lucru. Tăcu şi Fane furios, frământându-se prin cameră.

În liniştea care se lăsă, Ion nu mai auzi decât ciocăniturile lui Tălpan care ciocănea, ciocănea, ciocănea. Era singurul răspuns pe care îl primea Fane la întrebările lui.

— Am iar un băiat – strigă Fane. Am să-l cresc şi p-ăsta la fel… Îl fac om!

Ion tremura dincolo de uşă, nu înţelegea mare lucru din ce spunea Fane. Apoi l-a auzit pe bătrân luând o hotărâre. Se sculă în picioare şi-i spuse lui Tălpan:

— Plec!

— Stai, mă, omule, până mâine.

— Chiar acum trebuie să aranjez. Nu mai am răbdare. Avem, avem obligaţii faţă de copilul ăsta. Aşa socotesc eu.

— Aşa o fi, da’ nu puteai să te duci mâine?

— Chiar acum, chiar în clipa asta! Vreau să fac ceva! spuse el de parcă cine ştie ce ar fi dorit. Oare de câţi ani n-am mai făcut nimic? Nici nu mai ţin minte. Acum aş vrea ca deodată să muncesc pentru toţi anii pe care i-am pierdut.

Ion se urcă iar în pat. Ascultă mai departe discuţia ciudată din camera vecină.

Când uşa se deschise şi Fane intră, el se prefăcu adormit. Iar îi era frică de acest bătrân fioros, după ce-l auzise ţipând la Tălpan. Îl simţi aproape; răsuflarea lui îi atinse obrazul. Şoptit, Fane îi spuse lui Tălpan, care nu mai bătea, urmărea să vadă ce se petrece dincolo:

— Dacă facem din el un om, tot n-am trăit degeaba! Ce noroc că l-am întâlnit. Am avut şi eu o dată noroc!

— L-om creşte – îi spuse simplu Tălpan.

— Acum înţelegi de ce trebuie să mă duc să vorbesc cu Giurică?

Ion îi simţi buzele apropiindu-se de frunte, şi se înfioră.

Bătrânul îl mai privi o dată, lung, apoi se ridică. Ion îl auzi închizând încet uşa, îi ascultă paşii, după ce a ieşit din casă, scârţâitul portiţei, apoi ciocăniturile lui Tălpan care pingelea, pingelea, pingelea…

Convalescenţa n-a fost prea lungă. Ion s-a zburat repede privegheat de ochii atenţi ai celor doi bătrâni. Dar se schimbase. Vedea singur că s-a schimbat. În ziua în care a ieşit prima dată din casă n-a simţit dorinţa să fugă la mare. Nici n-a vrut să-i vadă pe ceilalţi băieţi. Nu s-ar fi simţit bine în mijlocul lor. Nu putea să uite scena în care Andrei i-a strigat „trădător” şi a plecat. Mai ştia că din cauza lui a stat bolnav, pentru că s-a îmbrăcat cu hainele ude. Dar nu era supărat pe Andrei. Mai mult îi era ruşine de el. Îi trădase şi ştia că nu-l vor ierta aşa curând.

Stând singur în cameră, îşi aduse aminte şi de întâmplările dinaintea îmbolnăvirii. Nu putea să uite mai ales ziua aceea îngrozitoare în care scăpaseră de sub baraca incendiată şi nu mai voia să trăiască încă una la fel. Îi dădea de gândit şi discuţiile pe care le avea, din când în când, cu Fane şi care îl impresionau puternic.

— Să înveţi carte, Ionică, auzi? îi spunea nenea Fane, cu o pasiune în ochi de-l înfiora. Vreau să înveţi carte multă, auzi? Vreau să te smulg portului şi să te dau la şcoală… Ştiu că el te atrage încă, ştiu că mai vrei să pleci împreună cu ceilalţi băieţi, dar n-am să te las… Altfel ai să ajungi prea repede ca Petre, n-ai să mai înveţi şi n-o să fie bine… Să le afli pe toate, dar mai târziu, după ce înveţi.

Îl tulbura pasiunea cu care-i vorbea bătrânul, dar nu înţelegea ce vrea de la el. Îl asculta, răvăşit:

— Am să torn în sufletul tău crud sentimente mari… Să fii ca Petre, dar cu mai mult noroc… Pentru asta să înveţi mai întâi. Vreau să fii şi pentru el o bucurie…

Ion era ameţit după fiecare asemenea discuţie. Când rămânea singur, căuta să înţeleagă ceea ce-i spusese bătrânul, ar fi dorit să facă tot ce-l îndemna el, dar nu ştia cum. Acesta doar îl răscolea, îl ameţea, apoi îl lăsa năpădit de noianul de gânduri care-l năvăleau. I-a fost teamă parcă să întrebe cine este Petre… cu care trebuia să semene… Se gândea că Petre trebuie să fie un om extraordinar, dacă nenea Fane i-l dădea ca exemplu. Dar cine o fi?

Toate astea făceau ca el să nu mai dorească aşa de mult să fie cu băieţii pe malul mării.

Nu simţi bucurie nici când Tălpan îi oferi, ca pe o mare surpriză, mingea promisă. Nu mai avea cu cine să se joace. Era şi prea slăbit ca să se ducă să-i caute…

Într-o zi a vrut, totuşi, să stea de vorbă cu cineva. Ar fi vrut să spună cuiva ce a înţeles el din toate discuţiile cu nenea Fane. Plecă la Dan. Voia să ştie ce s-a întâmplat cu el de atunci, din ziua aceea. Îi părea rău că acesta n-a venit de loc să-l vadă, cât a fost bolnav. Sau poate că nu ştia unde este, n-a avut cine să-i spună, pentru că a văzut că nici el nu mai era cu ceilalţi băieţi, singurii de la care ar fi putut să afle.

La poarta lui Dan nu era nimeni dar, după ce aşteptă un timp, o văzu pe maică-sa ieşind din casă, cu treburi. L-a zărit şi ea.

— Ce-i cu tine? îl întrebă, apropiindu-se fără mânia de care se temuse el. Ai fost bolnav?

— Am fost.

— Şi acum ai venit la Dan? Nu mai ai cu cine hoinări? întrebă ea, tot fără urmă de răutate.

— Am venit să-l văd.

— Nu mai e acasă. Dacă am văzut că se golăneşte, l-am trimis de acasă.

— Şi nu mai vine? întrebă întristat.

— Nu mai vine. L-a luat un unchi de la Sibiu. Acum trebuie să înceapă şcoala. Aşa mi-a scris. Tu nu te duci la şcoală? Am auzit că te-a luat Tălpan şi Fane şi că vor să te dea la învăţătură.

— Am să mă duc şi eu la şcoală.

— Păi, de acum să fii băiat cuminte, c-ai avut noroc!

S-a întors acasă şi mai abătut. Era ca o floare de seră, plăpând şi firav.

Aproape de strada lui, i-a văzut pe ceilalţi băieţi trăgând cu pietre în pantalonii lui Andrei.

Unul din motivele care făcuse din Andrei căpetenia grupului fuseseră şi pantalonii lui. Nimeni nu avea o pereche la fel. Când îi scotea de pe el, rămâneau aşa, tari, de parcă stăteau pe un om invizibil, iar când îi aşeza în picioare, nu se turteau la pământ. Îi aşeza în mijlocul drumului şi trăgeau cu pietre, să nimerească printre picioare. Era una dintre distracţiile cele mai plăcute ale băieţilor. Ceilalţi încercau şi ei să-şi aşeze pantalonii aşa, dar nu reuşeau. E adevărat că pe Andrei îl cam rodeau, dar ce conta?

Când l-au văzut, s-au oprit din joacă şi s-au uitat după el în tăcere. Parcă trecea un dric.

Ion ar fi vrut să se oprească, mai ales acum, după ce Dan plecase, dar pentru că ei n-au zis nimic, n-a îndrăznit. A trecut mai departe. În sinea lui aştepta ca Andrei să-i spună o vorbă. Nu i-a

spus nimic însă… Păşea mai departe, îl duceau picioarele, i se strângea inima că băieţii nu i-au iertat încă trădarea. Aveau dreptate, îi trădase… N-ar fi trebuit să plece numai cu Dan. Andrei fusese bun cu el, îl primise alături de ceilalţi şi el… Nimic nu iertau ei mai greu decât trădarea…

Un gând de care Ion avea să-şi aducă aminte toată viaţa.

— Trădătorule! auzi în urmă vocea lui Andrei.

Când a intrat pe poartă, îi venea să plângă, dar se stăpâni de ruşine. Se simţi însă şi mai singur, şi mai părăsit, cum nu fusese, parcă, niciodată.

Se aşeză lângă nenea Tălpan. Lângă el, uita de toate, pentru că îl lua alături şi-i povestea întâmplări din tinereţe, în timp ce lucra.

Într-o seară nenea Fane veni cu o vioară, sub braţ, pe care o scosese de la reparat. Intră emoţionat în casă şi primul lucru pe care îl făcu fu să deschidă cutia şi să pipăie vioara de parcă era vie. O scoase ca pe un copil din leagăn, o netezi uşor cu palma bătătorită, îi atinse coardele care scânciră lung, ca trezite dintr-un somn de-o veşnicie. Toată această scenă căpătă un aer solemn, toţi trei erau gravi. Nenea Fane ţinea vioara la piept şi vibraţiile sufletului său se transmiteau corzilor care murmurau.

— Cântă! îl îndemnă Tălpan nerăbdător. Nu te-am auzit niciodată.

— Sunt cinci ani de când… Poate mai mult. Cinci ani de când mi-am trădat acest bun prieten – şopti bătrânul.

Nenea Fane parcă îşi cerea iertare pentru trădarea lui.

— Cântă! îl îndemnă din nou Tălpan.

Dar lui Fane îi era teamă să pună mâna pe arcuş. Ţinea vioara pe piept, fără să-i pese de nerăbdarea lui Tălpan.

În sufletul lui Ion scena avu rezonanţe adânci. I se părea că nenea Fane arăta altfel de când era cu

vioara în mână. Faţa lui se îmbunase deodată, şi nu i mai fu frică de el, ba, dimpotrivă, îi fu milă. Îi veni să-i sară de gât. În clipa aceea abia îşi dădu seama că nenea Fane era bun, că de aceea îl culesese de pe malul mării, că de aceea îl îngrijise ca un tată adevărat şi că el trăieşte numai pentru că acest moşneag ursuz s-a înduioşat de soarta lui.

Simţi că sloiul pe care îl purta în inimă se topeşte, aleargă prin tot trupul, îi dă o căldură necunoscută încă.

După ce făcu această descoperire, îi fu aşa de bine, că îi veni să strige de fericire. Descoperise că cineva se îngrijeşte de el, că vrea să-l crească, să-l dea la şcoală, ca pe Dan, că e gata să muncească pentru el. Ştia că nenea Fane a adus vioara pentru el, că o reparase ca să cânte la cârciuma lui Giurică, să câştige banii de care avea nevoie pentru a-l creşte. Îşi puse în gând să-l asculte, să facă tot ce îl va povăţui el, să înveţe… Da, să înveţe, că asta doreşte el cel mai mult… Nu va mai face nimic altceva decât va învăţa…

Toate gândurile astea îl năvăliră deodată, făcându-l să privească absent în jurul lui. Au observat şi cei doi bătrâni o schimbare la el.

— Ce ai, Ion? întrebă Tălpan.

Băiatul tresări.

— Nimic., nene Tălpane.

Tălpan îl rugă iar pe Fane să cânte şi îndemnul lui dădu de data asta curaj lui Fane. Scoase hotărât arcuşul, duse vioara la bărbie şi cântă.

Nu era o melodie pe care s-o cunoască cei doi. Nu era nici horă, nici sârbă, niciun cântec la modă, din acelea care se auzeau pe toate străzile. Niciunul nu ştia ce cântă Fane, dar melodia îi fermeca, şi-l priviră cu gurile căscate. Le strecură în suflete un sentiment de nelinişte, chinuitor, dureros, şi-i făcu să se mire singuri de ceea ce simţeau.

Fruntea lui Fane se îmbrobonă, faţa îi era crispată, muncită de gânduri dureroase poate.

Melodia se curmă brusc şi nenea Fane lăsă tremurând vioara. Lui Ion i se păru că se sprijină de masă, clătinându-se. Tălpan se trezi din vraja melodiei şi-l privi pentru prima dată cu adevărată înţelegere.

— E greu, Fane, nu? întrebă el naiv.

— Nu mai merge – şopti, speriat, Fane. S-au lenevit.

Îşi arătă degetele butucănoase, aspre, cu pielea încreţită. Se uită la ele cu o privire amară, dispreţuitoare.

— S-a terminat! De acum… lăutar. Lăutar la cârciuma lui Giurică!… Aşa vor ei… Bine… Alţii vor răzbuna şi asta… Poate chiar tu, Ionică…

Ion n-a înţeles ce-a vrut să spună Fane.

Toată seara au fost stingheriţi, îşi ocoleau privirile, de parcă erau vinovaţi unul faţă de celălalt.

După ce băiatul se sui în pat, să se culce, nenea Fane a venit şi s-a aşezat lângă el. A ezitat un timp, dar tot şi-a spus gândul:

— Ionică, ai vrea… ai vrea să înveţi să cânţi?

Instinctiv, băiatul a înţeles că nenea Fane dă mare importanţă răspunsului său.

— Vreau – mărturisi.

— Vrei?

Simţi că Fane a tresărit bucuros. Îi văzu ochii sclipind în întuneric.

— Am să te învăţ. Am să te învăţ chiar de mâine. Vreau, vreau să-ţi dau un tovarăş de viaţă. Dacă ai avea şi talent, ar fi minunat. Ar fi cel mai minunat lucru!

Îi strânse braţul pe deasupra păturii, dădu bucuros din cap, ca un complice, apoi plecă după ce-i spuse noapte bună. Ion adormi ascultându-i pe bătrâni vorbind în şoaptă, poate despre viitorul lui.

*

A doua zi dimineaţa, când Ion a intrat în camera de alături în care dormeau bătrânii acum, a văzut pregătiri deosebite, cărora nu le înţelegea tâlcul. Masa de lucru a lui Tălpan era curăţată şi acoperită cu o hârtie albă. În mijlocul mesei o sticlă cu vin, iar alături de ea, vioara. Cineva măturase dis-de-dimineaţă, deşi Valeria nu dăduse încă pe la ei. Pe scăunelele de lucru erau de asemenea întinse câte o foaie de hârtie.

Nici bătrânii nu erau de recunoscut. Tălpan era proaspăt bărbierit, avea mustaţa aranjată, dar, cu toate astea, el o mai ticluia mereu, scuipând în două degete şi trăgând de capete, să le lase cât mai jos. A mai observat, tot pentru prima dată, că nenea Tălpan nu avea mâinile pline de pap. Erau curate, numai unghiile crescute aveau cercuri negre, de care bătrânul nu ştia cum să scape, dar nici nu-l supărau. Amândoi aveau cămăşi curate şi peticite.

Când nenea Fane s-a întors cu spatele, să caute ceva, sau să ascundă ceva, sub perna patului, Tălpan îi făcu complice cu ochiul şi îl arătă cu capul. Aşteptă curios. Fane nu-l lăsă prea mult nedumerit. S-a întors cu faţa la el şi Ion a tresărit fericit. Avea în mână un ghiozdan plin cu cărţi, pe care îl ţinea cu importanţă, ca pe un lucru cu totul deosebit. Aproape solemn, i-l puse în braţe, şi-i spuse cu vocea puţin hârâită de emoţie:

— De astăzi, eşti elev!

Lui Ion inima începu să-i alerge nebuneşte, o sfârşeală îl cuprinse. Simţi că, într-adevăr, în viaţa lui s-a schimbat ceva. Rămase cu ghiozdanul în braţe, strângându-l la piept. Mirosul proaspăt al cărţilor dinăuntru îl îmbătă, îi venea să bage nasul în ghiozdan, să le miroasă într-una. Era pentru prima dată în viaţa lui când simţea mirosul lucrului nou şi avu din acea clipă un mare respect pentru cărţile pe care le ţinea în braţe. Îi era frică să le atingă, de teamă să nu le murdărească, aşa că

primul gest pe care l-a făcut a fost să fugă la lighean să-şi spele mâinile. S-a întors repede şi a început să le răsfoiască. Una era plină cu poze frumoase; alta cu numere, iar caietele netezi şi albe că nu-i venea să creadă că va avea voie să le atingă. Tăbliţa i se păru lucrul cel mai grav şi cu ea rămase în braţe.

După ce l-au lăsat să-şi trăiască în tăcere prima bucurie adevărată a vieţii lui, nenea Fane i-a vorbit, tot grav;

— Astăzi, Ionică, începi o viaţă nouă. Trebuie să ştii că în viaţă fiecare om are uneltele lui, cu care îşi câştigă pâinea. Fiecare om, dacă vrea să trăiască, trebuie să înveţe, să aibă o meserie.

Tălpan stătea cuminte pe scăunelul lui, era numai ochi. Se uita la băiat cu milă, de parcă i s-ar fi întâmplat ceva.

— Vezi şi tu că nenea Tălpan are o meserie a lui – continuă Fane. El are uneltele lui: acul, ciocanul, calapoadele. Fierarul are uneltele lui, tâmplarul ale lui. Ei bine – nenea Fane ridică deodată tonul – iată care sunt uneltele tale. Le ai în braţe: cartea, tăbliţa, condeiul. Cu ele va trebui să-ţi câştigi o dată pâinea. Dar până atunci, să înveţi să le mânui, să le foloseşti. Eu am să-ţi arăt cât voi putea. Să ştii numai că meseria pentru care te pregăteşti este grea, cere muncă multă. Dar asta ai să înţelegi cu timpul.

După aceste vorbe, nenea Fane se întoarse şi luă de pe masă vioara. Îi vorbise solemn, iar Ion îl urmărise cu ochii mari, pentru că, într-adevăr, mult mai târziu avea să înţeleagă, cu adevărat, cuvintele lui Fane.

— Asta e pentru suflet. În viaţă ştiu că o să-ţi fie de multe ori greu. Să ai cu cine vorbi. Ai să înveţi să citeşti şi ai să afli ce-au gândit oamenii mai măreţ; ai să înveţi să cânţi şi ai să trăieşti ce-au simţit oamenii mai înălţător. Aşa ai să afli că omul are inimă şi minte şi de amândouă trebuie să se îngrijească în aceeaşi măsură.

Ion nu-l înţelegea în totul pe bătrân, dar poate că nici acesta nu spera să fie înţeles. Voia să-şi spună însă gândurile, ştia că mai târziu Ion îl va pricepe.

— Omu' nostru mare! Tu, Ioane, ai să fii omu' nostru mare! spuse şi Tălpan, de la locul lui.

Vorbele îl tulburară pe băiat.

Apoi au ciocnit toţi trei, ca nişte bărbaţi, câte un pahar de vin, într-o atmosferă de sărbătoare. Băiatul se simţi grozav de important, iar toată această naivă înscenare îl maturiză deodată.

Convinşi toţi trei că din acea clipă încep o viaţă nouă, au trecut la prima lecţie. Nenea Fane a început mai întâi cu vioara, pentru că spunea el:

— Întotdeauna, Ioane, să-ţi asculţi inima. Să fii cinstit cu ea, să n-o înăbuşi… Inima ta de copil al portului n-o să te sfătuiască rău niciodată…

Băiatul începuse să se înveţe cu sentinţele grave ale lui nenea Fane.

— Şi acum, la treabă!

În timp ce Ion învăţă, nenea Tălpan stătu cuminte pe scaunul lui, urmărind curios prima lecţie.

Fane îi arătă cum să ţină vioara, cum să ducă mâna, cum să prindă arcuşul. Îi încercă urechea.

— Cântă după mine.

Bătrânul trase cu arcuşul pe coarde, Ion cântă si el.

— Bun!

Apoi, îl învăţă părţile viorii.

— Mi, la, re, sol – spunea el, atingând pe rând coardele.

— Mi, la, re, sol – le repetă Ion curios şi încântat.

Au învăţat amândoi, fericiţi, până către prânz când, obosiţi, s-au aşezat să mănânce.

După-amiază, o altă lume i-a dezvăluit Fane. A început să-l înveţe alfabetul.

— Tu, Ioane, înveţi abia acum ceea ce trebuia să ştii încă de la şapte ani. Câţi ani ai?

— Unsprezece.

— Băieţii de seama ta sunt în clasa a patra, gata să intre la liceu. Tu eşti la alfabet. Dacă vrei să-i ajungi, apăi trebuie să înveţi serios. La toamnă ai să dai examen şi să sperăm că intri direct în clasa a doua. Sau poate chiar în a treia, dacă ai să poţi învăţa în două luni câţi alţii în doi ani. Eşti de acum băiat mare şi ai altă înţelegere.

A trebuit să vină Tălpan, să-l anunţe pe nenea Fane că e timpul să plece la lucru, că altfel n-ar mai fi terminat.

Într-o după-amiază a învăţat alfabetul, iar băiatului i s-a părut un fapt cu totul deosebit să găsească cuvinte pe hârtie. Când bătrânul îi scrise pe tăbliţă Ion, iar el şi-a citit numele, s-a uitat la el lung, nu-i venea să creadă că numele lui căpătase formă. L-a scris şi el de multe ori, o tăbliţă întreagă, până l-a învăţat. Multe din literele pe care i le-a arătat Fane le-a uitat, dar şi-a pus în gând ca până a doua zi să le înveţe.

Când nenea Fane a dispărut dincolo de poartă, Tălpan a venit la el, misterios, şi l-a întrebat:

— E greu?

— Nu – i-a mărturisit fericit băiatul.

Bătrânul s-a uitat lung la tăbliţa plină cu semne, a clătinat din cap, se vedea că nu-l crede.

— Ba e greu – spuse el.

— Nu e – susţinu băiatul. Am să le învăţ. Ce e ăsta, nene Tălpane? îl întrebă pe bătrân, arătându-i un semn pe care îl uitase.

Nenea Tălpan se încruntă, îl privi în faţă, roşu ca ieşit dintr-un cuptor, apoi îi răspunse tărăgănat:

— Nu ştiu. Eu, eu nu ştiu carte…

— E „m“, e „m“, spuse deodată băiatul, aducându-şi aminte.

Crescu deodată în importanţă când a văzut că el ştie ceea ce nenea Tălpan, până la vârsta lui, nu ştia încă. Asta îl făcu şi mai mult să dorească să înveţe.

Dar bătrânul mai voia să-i spună ceva:

— Hai să mergem şi noi după nenea Fane. E prima dată când cântă. Vreau să-l ascult şi eu.

Au plecat amândoi, au pândit pe la geamul lui Giurică, au aşteptat să-l audă. Încă nu începuse.

Deodată se făcu linişte şi negustorul anunţă, pentru reclamă, că din seara asta mai are un lăutar, pe Fane.

Nenea Fane stătea în spatele lui, privea în pământ, nu părea că se bucură de aplauzele celor din local.

Clienţii îl priveau miraţi.

— Ia uite la Fane! spuse unul.

— Să-l auzim! strigă un altul, curios.

Negustorul se dădu într-o parte, îi făcu loc să treacă printre mese. Repede, nenea Fane duse vioara la bărbie şi începu să cânte.

Din nou răsună melodia ciudată pe care Ion şi Tălpan o cunoşteau. Cei din local simţiră şi ei aceleaşi sentimente nelămurite pe care le trăiseră cei doi cu o seară mai înainte. Se mirară însă că nea Fane nu le cântă ceva cunoscut. Melodia îi înfiora, dar nu era una pe care s-o cunoască ei…

Retras mai la o parte, numai Mitruţ, ţambalagiul, părea că pricepea pe de-a-ntregul ce cânta Fane şi rămase cu ciocănelul în aer. A văzut că n-are ce acompania.

Când nenea Fane a terminat, oamenii au tăcut stingheriţi. Le-a plăcut sau nu? Oare Fane numai d-astea ştie să cânte?

Unul dintre ei se încumetă:

— Mă, nea Fane, e bine, da’ matale nu ştii şi d-ale noastre? Una, bre, de foc şi inimă albastră, ca sufletu’ meu… Uite – scoase el din buzunar un portofel soios… Atât mi-au dat… După o săptămână de muncă numai atâta… Ce suflet am eu, ia spune? Negru… negru ca tăciunele… Aşa să-mi cânţi… Să uit de toate…

Negustorul, alarmat, se apropie de Fane:

— Auzi? Zi d-alea!

Nenea Fane îşi duse vioara din nou la umăr şi de sub arcuş ţâşni melodia mahalalei: „O mamă, dulce mamă”. Mitruţ parcă primi deodată un ghiont în spate, începu să bată automat din ciocănele, urmărindu-l însă cu ochii mari pe nenea Fane.

Le plăcea acum, muşteriilor… Nici nu se aşteptau să zică Fane aşa bine la vioară. Fane nebunu’! Când era pe malul mării doi bani nu dădeai pe el şi, uite la el ce arcuş are, al dracului!

Mitruţ hârâi şi din gură, oamenii trăgeau de el pe la mese. Numai de nenea Fane nu se apropiau. El cânta din colţul în care se dusese.

Foarte atent asculta la Fane cel care îi arătase banii… Rămăsese cu ochii în gol, nici nu clipea… Mitruţ se oprise lângă el, îl cunoştea, probabil, ştia că ăsta este cântecul lui… Pe la jumătatea melodiei, fără ca să ţipe, el se întoarse către vecinul care îl privea atent:

— Mă Ştefane, câteodată am furii, mă… Ca nebunii… L-aş lua pe patron de gât şi aş muri cu el…. Să-l întreb eu: „Ce-ai face tu, mă, cu banii ăştia?… O săptămână, ce-ai face?… Cu patru copii pe lângă tine…“

Era o petrecere foarte tristă… Cântecul lui Mitruţ alina suflete îndurerate…

— Of, dacă aş da de unu’ care să-mi spună şi mie o dată… Uite, mă tontule, fă aşa şi scapi de greu… Aş face… Să ştiu şi eu că o dată am să scap… Da’ aşa?… Am aproape patruzeci de ani, patru copii… tot pe rogojină dorm… Am rogojină în pat, să ştii tu… Cu cine să mă iau de gât, ca să scap?… Niciodată, mă, niciodată!… Niciodată! Mereu îmi dă jupânu’ atâţia… câţi vezi…

— Să facem, mă, ca acu patru ani, în ’29… Să cerem drepturi – îl sfătui un muncitor bătrân, de la o masă vecină…

— Ca acum patru ani?… Să facem, mă… Criză şi iar criză… Ăia de la cărămidărie sunt iar în grevă. Sunt la cuţite cu patronu’.

Mitruţ îl ascultă aplecându-şi capul în semn de aprobare… De ani de zile îi cunoştea pe toţi, ştia ce-l doare pe fiecare… ce fel de a fi are la băutură…

La fiecare masă erau alte feţe obosite, cu bărbile crescute, cu ţoiurile în faţă… Printre mese negustorul, gata să prindă cel mai mic gest care ar fi însemnat o comandă… Repede aducea ce i se cerea…

Pe la uşă au început să apară femeile… Îşi căutau din ochi bărbaţii. Trimiteau înăuntru copiii, să-i scoată afară… Când vedeau că nu e rost, treceau ele pragul, vârau mâna în buzunare şi scoteau ce mai rămăsese… Plecau şi ele mormăind şi blestemând.

Din stradă Ion privea toate astea nedumerit… Când se uită la nenea Fane, se înspăimântă. Pe figura lui desluşea din nou expresia aceea fioroasă, din prima zi, când l-a văzut privind punctul nevăzut din larg.

Au stat la geam până noaptea, târziu, când muşteriii s-au hotărât să plece, când negustorul a tras obloanele. Atunci a plecat şi nenea Fane. A trecut pe lângă ei şi s-a dus mai departe.

Acasă s-a culcat fără să scoată o vorbă, iar cei doi i-au respectat tăcerea.

CAPITOLUL IV

De a doua zi, lecţiile lui Ion s-au desfăşurat cu regularitate. Numai Valeria nu era mulţumită.

— Lasă, nene Fane, băiatu’, că-l zăpăceşti la cap, săracu’! De când s-a înzdrăvemt niţel, nu-l slăbeşti de loc.

Şi, culmea, răspunsul venea nu de la Fane, ci de la Tălpan.

— Ce ştii tu, Valerio. Trebuie să înveţe.

— Da, şi carte prea multă, nene Tălpane, nu-i bună. Parcă nu văd eu pe la boieri. Sunt mai trăsniţi decât noi, ăştialalţii.

— Ion nu-i boier. El o să fie intelectual – încheie discuţia Tălpan, repetând cuvintele lui Fane.

Valeria venea, făcea curat, avea impresia că se întâmplă ceva necurat în casa bătrânilor şi se posomora.

Serile rămâneau numai Ion şi nenea Tălpan, care lucrau până târziu. Băiatul se aşeza şi el la masă, se mâzgălea cu pap, îl ruga pe Tălpan să-i dea şi lui de lucru. Încet, încet a învăţat să tragă pe calapod, să rihtuiască, să dea aţa cu ceară, sau să calce rama, după pingelit.

În acest timp, bătrânul îi spunea tot felul de poveşti, care-i plăceau. Bătrânul povestea frumos, rar, făcând pauze lungi, în care îşi scormonea amintirile, încercând să fie cât mai exact. Cele mai multe amintiri le avea nenea Tălpan din timpul războiului.

Într-o seară băiatul a aflat ceva cu totul neaşteptat, că nenea Tălpan era erou. S-a uitat la el neîncrezător, dar acesta i-a arătat o dovadă de netăgăduit. După ce a răscolit într-o ladă în care îşi ţinea hârţoagele, a scos la iveală o cutie frumoasă, scrisă cu litere aurite, înăuntru era o decoraţie strălucitoare, care impresionă pe băiat.

— Uite! îi spuse bătrânul simplu. Am voie să merg gratis pe tren.

— Fără să plăteşti?

— Fără. Ca eroii! spuse Tălpan ironic, privind decoraţia pe care o juca în palmă.

— Eşti erou!… se minună băiatul.

— Ei! făcu Tălpan. Aşa erou…

Dar, dacă era aşa, băiatul nu înţelegea de ce bătrânul nu se fălea cu faptele lui.

— Şi de ce n-o porţi, nene Tălpan? întrebă el intrigat.

— Decoraţia?

— E aşa frumoasă!…

— Ia vezi! N-are după cine se uita mahalaua. O ţin şi eu aicea. Când oi muri, mi-o pune-o careva pe coşciug, să zică lumea c-a fost ceva de capu' meu. Aşa, de ce s-o port? Doar nu mai sunt tânăr, să mă fălesc. Numai că mă leagă de ea o amintire tare frumoasă. De atunci îl cunosc pe Fane.

L-a rugat să-i povestească şi lui întâmplarea aceea. După ce stătu o clipă în cumpănă, Tălpan se învoi:

— Iaca, a trecut o bucată bună de vreme de atunci. Era în vara lu' '916, imediat după mobilizarea care s-a sunat în noaptea de 14 spre 15 august. Îmi aduc aminte că tocmai coseam o ciubotă, când a venit băiatu' de mi-a spus:

— Care băiat, nene Tălpane?

Bătrânul oftă şi răspunse simplu:

— Băiatu' meu, că am avut şi eu unu'… Cum spun, a sunat mobilizarea. Băiatu', tânăr, a plecat chiar a doua zi la regiment. Eu eram de pe atunci gloabă bătrână, nu mai mi-era teamă de concentrare. Numai că după ce am rămas singur, m-a pălit un dor de copil, că n-am mai putut răbda. M-am dus la comandament şi am cerut să mă înrolez voluntar. Ziceam că poate oi da de băiat şi, chiar dacă nu dădeam, cel puţin nu mai aveam timp să mă gândesc. Ţineam tare mult la el, că-l crescusem de mic singur. Biata maică-sa n-a mai trăit mult după ce l-a adus pe lume.

Tălpan scormoni amintirile cu ochii aproape închişi, de parcă le privea. Vorbea ca de obicei, fără să lase impresia că dă mare importanţă celor ce spune.

— Cum zic, am plecat şi eu. M-au repartizat în batalionul patru, cu care am pornit către Bucureşti, apoi spre Comana. Da' nici aici n-am zăbovit mult, că veni un nou ordin şi, pe jos, ne-am dus la

Cacaleţi-Vlaşca. Batalionul nostru făcea parte din „Grupul apărării Dunării”, divizia şaptişpea. Pe mine mă dăduse la acest batalion, că era format numai din dispensaţi, fără instrucţia completă. Erau, ce să spun, toţi ostaşi unu’ şi unu’. Da’ cine să se mai îngrijească şi de noi în hărmălaia de atunci?

Ca să spun pe şleau, numai numele era de noi: „Grupul apărării Dunării’’, că încolo stăteam rău de tot. Ni se luase armele Manlicher şi ni se dăduse nişte Viterly, parcă aşa le zicea, cu un singur glonte şi care se manevrau tare greu. Să nu mai spun că ocheai luna şi loveai soarele. Şi cum nici noi nu eram instruiţi, vezi tu ce front grozav puteam ţine. Până la urmă am ajuns să păzim podul de peste Neajlov, la Călugăreni. Era singurul loc pe unde putea să treacă inamicul. Dacă noi ştiam să-l păstrăm, hotăram soarta frontului. Aşa că ajunsesem în plină luptă, înarmaţi numai cu Viterly. Toată speranţa noastră era la baionetă. Ştiam că dacă-i prindem pe nemţi într-o luptă corp la corp, apăi nu le-o merge bine. Da’ lor le plăcea să stea în tranşee şi să secere cu mitraliile.

Cum, cum, am ajuns pe malul stâng al Neajlovului. Să ştii, măi băiete, că e un loc păcătos al naibii, mai ales dacă nu-l cunoşti. Nu ne-am putut face nici măşti individuale, dar tranşee. Pământul plin numai de smârcuri, că nu eşti sigur niciodată unde calci. Dacă faci un pas alături, te duci în smârc. Şi nu te duci aşa, un pic, ci pentru totdeauna.

Tot aşa era Neajlovul vreo treizeci de kilometri, iar dacă voiai să-l treci, numai pe podul pe care îl apăram noi puteai.

E, şi cum spun, toată speranţa noastră era o mitralie, a celor cu care ne contopisem.

Tălpan oftă adine, clătină din cap, se mira şi acum de curajul lor.

— Într-o dimineaţă, în zori, iaca şi nemţii dincolo de pod. Ei ne vedeau, noi îi vedeam, aşa

eram de aproape. Dacă am fi strigat la ei, ne-ar fi auzit… Cred eu că erau tare grăbiţi, că peste vreo oră, aşa, au şi dat atacu'. O fi văzut numaidecât ce-i de capu' nostru. Noi, pe ici, pe colo, prin smârcuri, trăgeam cu Viterly, da' prea mult spor n-aveam. Şi unde ne-au luat nemţii cu tunurile, cu mitraliile, de credeam că atâta ne-a fost. Sub bătaia mitraliilor, numai că pornesc şi infanteriştii la atac. Veneau, veneau, n-avea cine să-i oprească. Eu, ce să mai trag? Îi aşteptam să vină în vârfu' baionetei.

Se apropiară aşa de mult, că era gata, gata, să pună picioru' pe pod. Şi atunci numa' ce aud deodată răsunând mitralia noastră: pac, pac, pac! Pac, pac, pac!

Îi lăsase să vină aproape de tot, până-n buza ei. Nemţii s-au speriat, că nu se aşteptau să avem mitralie şi au luat-o repede înapoi, după ce a lăsat ceva morţi chiar la intrarea podului.

Tălpan oftă, uşurat, de parcă lupta tocmai s-ar fi terminat:

— Câştigasem noi prima încercare, da' ştiam că n-o să fie şi ultima. Încă trei atacuri au mai dat nemţii şi pe toate le-am ţinut. Mitralia noastră făcea minuni. Şi – râse el uşor – trebuia, după fiecare atac, să fugă bieţii oameni cu ea târâş în altă parte, că nici n-apucau nemţii bine să se retragă, că şi pocneau cu obuze în locul de unde trăsese. Căutau să ne lovească mitralia.

Nenea Tălpan surâdea ca de un joc frumos, când vorbea de fuga celor cu mitralia. Făcu o pauză, pentru a-şi strânge din nou amintirile şi povesti iar:

— Când credeam noi că am scăpat şi că nemţii s-au săturat de atac, numai că-i văd pornind iar.

Şi din nou i-am izbit cu mitralia, care era acum înspre partea mea. Ei, şi unde s-au pus nemţii pe un tir, de credeam că se cufundă pământu'. Cădeau obuzele în juru' mitraliei, ca grindina, da' ai noştri secerau mereu, nu se lăsau. Numai că, un pârdalnic de obuz se opri taman lângă băieţii noştri. Mitralia a tăcut… Nemţii au prins curaj, că de Viterly ţi-am

spus că nu le păsa, şi au venit iar la atac. Artileria lor ţinea sub foc mitralia, de nu era chip să te apropii să-i schimbi pe ai noştri. Ce să spun, nu mai aveam nicio speranţă, vedeam cu ochii cum se apropiau. Atunci… am lăsat dracului arma şi, târâş, pe coate, am pornit spre mitralie, s-o fac iar să vorbească. Nu era timp de pierdut. M-am strecurat, m-am strecurat… şi cădeau obuzele în juru' meu… Cred eu că nemţii mă zăriseră, că prea izbeau al dracului de aproape. Nu ştiu cum făcui, că o schijă veni şi-mi luă o bucată din vâna piciorului. Parcă m-a ars cu un fier roşu. Numai că n-aveam timp de picior, trebuia să ajung la mitralie. Da' mai du picioru', dacă poţi. Se făcu aşa că parcă era de lemn, nu puteam decât să-l târăsc. Atunci m-am apucat şi eu şi m-am dat roată, de-a dura, şi tot am ajuns. Din cei trei de la mitralie, numa' unu' era în viaţă, şi ăsta atins la mână, de sângera tot, săracu'. Ei bine, să ştii şi tu, băiete, că ăsta era nen-tu Fane. El fusese ochitoru', da' nu mai putea face nimic, că mâna dreaptă o avea lac de sânge. Cu stânga mai ţinea el de mitralie, da' nu mai putea…

O clipă domni o tăcere absolută în cameră.

— Când mă uit spre pod, nemţii erau de acu la jumatea lui, şi nimeni nu se mai gândea să-i dea înapoi. Repede, nen-tu Fane mi-a băgat o bandă în mitralie, că eu nu ştiam, şi făcând pe servantu' m-a pus să trag. Am dus şi eu ţinta la ochi şipac, pac, pac!… Pac, pac, pac!… am tras, am tras, de ieşea fum din ţeavă. Am trăsnit toţi nemţii care erau pe pod, iar alţii, când au auzit din nou mitralia, nici că le-a mai ars să înainteze. Au dat ei din nou cu artileria, da' aşa a fost, să nu ne mai izbească. Nici nu ne-au mai atacat în ziua aia.

Apoi nu ştiu ce-a mai fost că pe mine şi pe nen-tu Fane ne-a luat şi ne-a dus în urmă, la un spital. Aşa l-am cunoscut eu pe Fane, că şi în spital s-a nimerit de am fost alături cu paturile. Discutam nopţile, că tare era plictiseală. Şi tot discutând, ne-

am legat unu' de altul. Îşi lăsase şi el acasă nevasta, copilu'.

Nenea Tălpan îşi încheie simplu povestea, privind decoraţia pe care o ţinea în palmă.

Ion trăise fiecare cuvânt povestit, îi săltase inima de fericire după fiecare atac respins, i se strânsese inima cât un purice când nemţii se apropiau iar de pod. Cu siguranţă că nenea Tălpan era un erou adevărat, aşa cum dovedea şi decoraţia.

— Şi, nenea Fane, are şi el decoraţie?

— Are, da' el ştii tu că-i curios. Nici n-a vrut s-o ia. Râdea de mine, zicea să ies pe stradă să mă aplaude mahalaua.

— A lui e tot aşa, ca asta?

— Păi, tot d-asta, că am tost decoraţi amândoi o dată.

— Şi nenea Fane ce-a mai făcut? A avut şi el un băiat?

Tălpan se uită la el mirat.

— Aşa e, că tu nu ştii. Apăi, că bine nu ne-a mers nici după război. Iacă, eu, loază bătrână, m-am întors, da' băiatu' meu a rămas p-acolo, pe unde o fi vrut Dumnezeu… Am rămas singur, fără niciun suflet lângă mine. Ce să fac? M-am apucat iar de meserie şi, cioca, cioca, mi-am mai alinat durerea.

— Şi nenea Fane?

— Apăi pe nen-tu Fane nu l-am mai văzut mulţi ani. Că el, la viaţa lui a fost un om, nu un prost ca mine. A fost învăţător. Da' n-a avut noroc, că după război l-a dat tocmai într-un sat, pe lângă Silistra, la o şcoală unde aproape niciun copil nu ştia româneşte. I-a murit şi lui nevasta, trăia numai cu băiatu'. Se bucura de el. E băiat deştept.

— Trăieşte?! întrebă Ion mirat la culme.

Tălpan îşi întoarse la el ochii posomorâţi.

— Sigur că da… Şi ce băiat!…

— Dar unde e, nene Tălpane?… De ce nu vine pe aici?

— E, ar veni el da'…

Tălpan nu ştia cum să înceapă…

— Uite că nu veni niciodată vorba despre el… Şi Fane nu aduce vorba despre el pentru nimic în lume… Aşa e el, ţine închis în piept tot ce-l doare… Nici cu mine n-a vorbit decât o dată despre el, a trebuit să spună cuiva… Parcă-mi aduc şi acum aminte… Mă duceam în piaţă… Când, dau cu ochii de el, la un colţ. Nu-l mai văzusem de la război, de paişpe ani. Am rămas aşa când l-am văzut… Îşi lăsase barbă, da tot l-am cunoscut… Şi el m-a cunoscut dintr-o privire.

Ochii lui Tălpan se umeziră. Vorbea clătinând din când în când capul de parcă aproba singur ce spunea.

— S-a repezit la mine, m-a luat de gât şi nu mi-a zis decât atâta: „Băiatu', Tălpane, mi-au luat băiatu'!" Mie mi s-a pus un nod în gât. Ne-am întors acasă la mine, mi-a povestit tot… Nu-i vorbă că multe nu prea ştia… Se trezise c-o zi înainte cu perchiziţie mare. L-a zvârlit şi pe el de colo, colo… „Roşule!" zicea că i-a strigat unu'. Au plecat înjurând… A venit fuga aici, la oraş… Băiatu' lucra în port, era pe un vapor. Când s-a dus la el, uşa sigilată… O vecină i-a spus că l-a luat de acasă… L-a fript la suflet pe Fane… N-a mai zis o vorbă… A umblat nebun din uşă în uşă, să afle de el… Nimic… Doar într-o zi zice că s-a apropiat de el un tânăr şi i-a zis, în treacăt: „Du-te acasă, moşule, şi fii mândru că băiatu' tău luptă pentru o viaţă mai bună". Până să se dumirească el, plecase… Pe malu' mării îşi alina durerea. S-a bucurat când ne-am întâlnit. Din cauza băiatului l-a dat afară de la şcoală. A rămas la mine. Se ducea mereu pe malu' mării, îl aştepta, parcă, pe Petre, aşa îl chema pe băiat. Rămăsese singur. Îl aşteaptă el şi acu', în sufletu' lui, cu toate că nu mai ştie dac-o fi în viaţă… Da' parcă ştiu ce-o mai fi în mintea lui?…

Vestea că nenea Fane are un băiat închis îl răvăşi pe Ion. Acum înţelegea altfel felul de a fi, ursuz, al lui Fane… Tare ar fi vrut să-l cunoască pe acest băiat al lui nenea Fane…

— Nene Tălpane, aş vrea să-l văd pe băiatul lui nenea Fane. N-are o fotografie?

— Nu mi-a arătat niciodată… Tot ce are de la el este o ladă cu cărţi… A adus-o aici, la mine… Este în pod. Când i-a făcut percheziţie, n-au găsit-o, că o ţinea în fundul curţii, într-un coteţ de găini… Băiatu' lui nen-tu Fane era în duşmănie mare cu poliţia… Ce ştii tu!… Om de ispravă!… Voia să facă el ceva pentru noi, ăştia, săracii, da'…

— Vreau să văd şi eu ce e în ladă.

Tălpan rămase pe gânduri… Lui Ion îi sticliră ochii când a auzit că Petre era în duşmănie cu poliţaii… Nici el nu-i putea suferi… Din tot ce-i spusese Tălpan rămase c-o admiraţie pentru băiatul lui nenea Fane.

— De, ştiu eu, lasă mai bine să-i spui lu' Fane, că e încuiată…

De atunci, Ion a mai discutat de multe ori cu Tălpan despre Fane şi băiatul lui, dar n-au îndrăznit să vorbească niciodată cu bătrânul.

În schimb acesta reuşise să-i strecoare în suflet dorinţa de a intra direct în clasa a treia. Pentru asta Fane bătuse pragurile inspectoratului şcolar, trecuse pe la toate cunoştinţele pe care le avea şi reuşise să obţină aprobarea. Au sărbătorit-o ca pe un eveniment. S-a luminat la faţă şi Fane în ziua aceea, că de la o vreme era iar posac şi ursuz. De câte ori, seara, erau încă trezi când se întorcea el de la Giurică, îl vedeau încruntat. Nu-i spuneau nimic, dar nici el nu pomenea nimic despre cârciumă, de parcă nici nu trecea pe acolo. Cânta mai departe, înrăit, alături de Mitruţ ţambalagiul, singurul care îl respecta. Când se întâlneau, seara, mai înainte să înceapă să cânte, Mitruţ îi spunea oftând:

— Ei, nene Fane, matale n-ar trebui să cânţi lângă mine, că nu eşti lăutar. Văd eu ce mână ai. Deştele matale nu sunt aşa, de orice viorist. Curge miere din ele, numai că n-are cine să te înţeleagă.

Nu scotea nicio vorbă de la Fane. El venea, cânta şi pleca noaptea cu vioara sub braţ şi gulerul hainei ridicat de parcă-l bătea vântul din spate. Nu se supăra niciodată, nu se răstea la niciun chefliu, îl privea numai în faţă, de-i pierea gustul să mai spună o vorbă. Apoi ducea vioara la bărbie şi cânta, da' parcă pentru lună, nu pentru cei de la masă. Aşa că tot Mitruţ era cu succesul, tot de el trăgeau încoace şi încolo muşterii, să cânte „peste mână". Şi Mitruţ cânta „peste mină", şi hârâia din piept melodii de of şi inimă albastră, şi-i făcea pe cei de la mese să trântească amărâţi căciula de duşumea. Cânta Mitruţ şi d-alea vesele, pentru familiştii care veneau cu pachetul de mâncare de acasă, cereau farfurie şi tacâmuri şi ascultau mulţumiţi, fără să facă negustorului vânzare decât la băutură. Jupânul îi servea, nu se supăra, nu-i drăcuia decât a doua zi, dimineaţa, când strângea hârtiile de sub mese.

Toate aceste supărări nu umbreau însă o luminiţă din sufletul lui nenea Fane, pe care o ştia numai el şi care-l ţinea tare; speranţa că din băiat va ieşi un om, după ce-l va plămădi cu mâinile lui. Tot ce făcea era pentru băiat, iar acum, pulberea luminoasă care făcea să-i strălucească vag figura brăzdată, dar pe care cei din jur n-o observaseră, îşi avea explicaţia ei. Numai peste două zile, adică tocmai în ajunul examenului, va avea strânşi în buzunarul dinăuntru al hainei banii care îi trebuiau ca să-i cumpere băiatului ghete şi haine. Nici nu ştia cum ţinuse în el taina asta, nu o spusese nici lui Tălpan, voia să le facă la amândoi o surpriză. Când cei din cârciumă îl vedeau cântând, dar cu privirea pierdută departe, socoteau că Fane e tot nebun, cum ştiau ei, nu bănuiau că el socotea în gând banii pe care-i avea, revedea în gând hainele

pe care dimineaţa le cercetase, se gândea pe care să le cumpere, care ar fi mai bune şi mai frumoase.

În ziua când s-a dus să i le târguiască, a fugit de acasă ca un elev de la şcoală, furişându-se. S-a mai plimbat mult prin oraş, n-a vrut să vină acasă pe lumină. A aşteptat ca Tălpan şi Ion să se adune în jurul măsuţei de lucru, la poveşti, apoi a intrat în cea de a doua cameră, pe fereastră. A aşezat cumpărăturile pe pat, şi a ieşit din cameră, tot pe fereastră. Cei doi erau în jurul mesei. Ion lipea nişte branţuri. Fane le dădu bună seara şi aşteptă să se ivească un motiv oarecare ca să-l trimeată pe băiat până dincolo. Dar parcă era un făcut, tocmai acum nu-i venea nimic în minte. Se foi pe scaun, pufăi din ţigară, păru din nou încruntat. Tălpan fu acela care îi îndeplini, fără să vrea, dorinţa:

— Ia vezi, Ioane, adu-mi de dincolo bucata aia de piele neagră. E la capătu' patului, spre perete.

Băiatul se duse şi de dincolo se auzi vocea lui sugrumată:

— Nene Tălpane! Nene Fane!

— Ce-i, mă? îl întrebă Tălpan.

Băiatul apăru speriat, având în braţe hainele şi ghetele.

— Uite ce-am găsit în patul meu! le spuse el, privindu-i aiurit, încă nelămurindu-şi ce s-a întâmplat.

Tălpan însă înţelese imediat, se uită la Fane, clătină din cap:

— Bine, mă, nu spuseşi nimic! Mare hoţoman mai eşti! Phii, Ioane, nen-tu Fane ăsta e şmecher rău de tot!

Pentru că băiatul tot nu se lămurea, Tălpan îi spuse:

— Ia, mulţumeşte-i, el ţi le-a luat. Da' cum dracu' le-o fi pus acolo, că-i bătrân şi nu poate intra pe fereastră.

— Sunt ale mele? întrebă Ion, încă neîncrezător. Sunt ale mele, nene Fane?

— Da! răspunse Fane scurt, privind la cutia de ţinte. Încearcă-le, vezi dacă-ţi vin!

— Nene Fane! Sunt noi! Noi-nouţe!

— Încearcă-le! spuse iar Fane şi vocea lui sună, fără să vrea, aspru şi gros.

Ion aruncă de pe el hainele, rămase numai în cămaşă. Încălță ghetele, transpiră tot de caznă, de emoţie şi de durere. Îl strângeau că nu putea pune piciorul jos, dar nu spuse nimic. Până la el urca mirosul de piele nouă, făcându-l să respire adânc, pentru că-i plăcea. Nenea Tălpan se aplecă în genunchi, îi pipăi degetele, ca specialist.

— Nu te strânge? întrebă el.

— Nu – mărturisi repede băiatul.

— Parcă te strânge. Ia mergi!

Se forţă să meargă cât mai bine, suportă cuţitele din degete fără un semn. Nu le-ar fi mai fi scos din picioare…

— Mergi bine?

— Bine, nene Tălpane, nu mă bate.

Bătrânul se lăsă convins.

— Trebuie să-ţi bat mâine nişte plachiuri, că ţine mai mult. Numai că mie mi se pare că te cam strânge…

Au probat hainele. Îi veneau cum trebuie. Erau din postav cenuşiu, aspre pe la gât şi pe la mâneci, dar tocmai potrivite ca mărime. Ion se învârti in jurul lui, neştiind ce să facă. Aşteptă ca cei doi bătrâni să zică ceva, dar şi ei tăceau. Numai Tălpan îl sucea pe toate părţile murmurând:

— Ia vezi şi tu cum îţi stă! spuse Tălpan în cele din urmă, smulgând greu, din cuiul ei, oglinda la care se bărbierea.

Băiatul nu-şi mai recunoscu decât capul. De la gât în jos era altfel decât se ştia. Se privi lung, neîncrezător, îşi feri gâtul de gulerul aspru ca sacul.

Numai nenea Fane nu spunea nimic. Îşi găsise de lucru cu ceara de uns aţă, pe care o tot

frământa. Indiferenţa lui îl scoase din sărite pe Tălpan, care voia să-l audă vorbind ceva:

— Şi tu, ce taci aşa, mă, Fane? Uite băiatu' îmbrăcat. Doar tu i le-ai adus, nu Mutu de la manotanţă. Spune ceva, îţi place, nu-ţi place, să ştim şi noi.

Ion se uita curios la nenea Fane, să vadă ce va spune, dar acesta se vede că n-avea de loc chef de vorbă, ca de obicei.

— E bine! spuse el, aruncându-şi privirea spre băiat. Îi vine bine, nu vezi?

— Acum să-i mulţumeşti lu' nen-tu Fane.

Băiatul nu ştia cum să-i mulţumească. Îi trecu prin cap că ar trebui să se ducă la el, să-l ia de gât şi să-l sărute, dar când îl văzu aşa încruntat şi privind iar cutia de ţinte, i se tăie tot elanul. De aceea nu spuse decât:

— Sărut mâna, nene Fane – şi aşteptă în picioare să vadă ce o să se întâmple după asta.

Dar nu se întâmplă nimic. Nenea Fane îi răspunse şi el, la fel de simplu:

— Să trăieşti şi să înveţi carte!

Tot Tălpan încheie discuţia:

— Mare grijă aveam cu hainele astea. Mă gândeam că se apropie examenu' şi n-ai cu ce te duce. Uite că şi nen-tu Fane s-a gândit. Acu', că te văd aşa aranjat, sunt mai liniştit. Şi sunt haine bune, o să ţină mult, dacă n-o să creşti, să-ţi rămână mici.

Ion dori din tot sufletul să nu mai crească, să rămână aşa, tocmai bun pentru haine.

— Şi bocancii sunt solizi, cu toate că mie tot mi se pare că sunt cam mici. Da' dacă tu zici că-s buni, or fi buni. Mâine, cum ţi-am zis, le trântesc nişte potcoave, să sară scântei când oi călca. Ai să vezi tu ce potcoave îţi pun…

Lui Ion îi păru grozav de rău, când auzi că trebuie să se dezbrace. Ar fi rămas aşa până în ziua examenului, şi s-ar fi privit în ciobul de oglindă pe care până acum nu-l folosise niciodată. Dar se

dezbrăcă. Se duse dincolo şi descălţă ghetele. Degetele îi zvâcniră eliberate din strânsoare, de parcă mai avea o inimă în talpă. Din nou piciorul i se lăţi în voie pe preşul din faţa patului, şi se simţi bine.

N-a mai vrut să stea de vorbă cu bătrânii, s-a dus să se culce, de fapt a vrut să fie mai aproape de haine. Lumina lămpii bătea tocmai în ele, făcându-le să lucească. Mult timp nu avu somn, dori din suflet să se facă o dată ziuă, să vină şi Valeria să le vadă. Numai de i-ar da voie să se îmbrace de dimineaţă, când o veni ea să-l găsească aranjat.

Se tot foia în pat. Tălpan băgă capul pe uşă, să vadă ce face.

— N-are somn, bietu' băiat. Mare lucru făcuşi tu, mă Fane, că ţi-ai făcut pomană cu copilu' ăsta – spuse el, când se vâri în pat, lângă Fane.

Dar Fane începu să sforăie imediat şi Tălpan se miră că a adormit aşa de repede.

Peste două zile, Ion trebuia să se prezinte la examen. Din ajun a repetat toată materia cu nenea Fane, care era bucuros când vedea că băiatul progresează.

În ziua aceea Valeria a venit mai dimineaţă, le-a pus de ceai, l-a îmbrăcat cu cămaşă spălată. Abia când să plece a observat că n-are unghiile tăiate şi i le-a ciuntit nenea Tălpan cu cuţitul de cizmărie.

Valeria l-a luat, l-a învârtit jur-împrejur, l-a privit, apoi mulţumită i-a trântit un sărut zgomotos pe frunte, semn că e gata, bun de plecat. Când să iasă pe uşă, a aruncat un ban în găleata cu apă, pe care a vărsat-o după el, să-i meargă bine.

Apoi nu mai termina cu sfaturile şi asta îl nemulţumea vădit pe nenea Fane, mai ales că atrăgea atenţia celor din jur.

Un vecin, care tocmai pleca de acasă, întrebă, după cum era obiceiul în cartier:

— Da' unde-l duci asa gătit, nene Fane? Ia uite la el!

Numai că nenea Fane nu avea chef să dea explicaţii, şi-şi văzu mai departe de drum. Ion călca alături, îl ţinea strâns de mână pe nenea Fane. Păşea ca pe ochi, de durere, dar se străduia să nu-i arate, cu toate că îl seca la ficat.

În timp ce Fane şi Ion se îndepărtau, Valeria se uita după ei. Îl văzu pe Ion păşind şchiop şi pe nenea Fane aplecat de spate, ducându-l de mână. Îi privi până au dat colţul.

Când a ajuns acasă, Valeria avea draci.

— Ce ai, bre, femeie? o întrebă Tălpan, după ce o ascultase trântind şi bufnind de colo-colo.

— Apăi şi matale, nene Tălpane, stai aşa şi băiatu' ăla e în foc. Nu ştiu câtă răbdare ai.

— Ei, că nu l-o omorî.

Valeria îşi clătină capul, nu era sigură ce i se poate întâmpla băiatului. Pe ea, numai cuvântul examen o înspăimânta. Profesorii nu erau altceva decât nişte suflete rele, făcute să chinuiască bieţii copii. Dacă ar avea un copil, nu l-ar da pe mâna lor pentru nimic în lume. L-ar da la meserie, că-i brăţară de aur.

Femeia frământă tot felul de gânduri triste până când auzi la poartă glasul fericit al băiatului.

— Nene Tălpane! Nene Tălpane!

Ion fugea, şonticăind, cât îl ţineau picioarele. Valeriei i se tăie respiraţia, era să scape un capac din mână.

— L-am luat, nene Tălpane! Am ştiut!

În urma lui, zâmbind vag, cu pieptul scos în afară, păşea mândru Fane. Aşa cum avea obiceiul, nu scoase niciun cuvânt, aprobă numai din cap tot ce povestea băiatul.

Succesul primului examen dădu aripi băiatului. Cu toate astea deveni mai tăcut. Îşi făcea tot felul de gânduri. Era convins că trebuie să înveţe şi se apucă să citească. Ştia că peste puţin o să meargă la şcoală, în clasa a treia, în mijlocul altor copii, cu care avea să se înfrunte. Nenea Fane îi strecurase şi el, picătură cu picătură, ambiţia de a şti, de a şti

mai bine decât ceilalţi copii, ca vârstă mai mici cu doi ani decât el. Citea de dimineaţă până seara, încât l-a speriat pe nenea Tălpan. Bătrânul era trist că nu-l mai vedea jucându-se, că nu mai stăteau seara de poveşti, că biatul era atât de absent şi înstrăinat. Într-o seară i-a spus şi lui Fane:

— Băiatu' s-a schimbat de tot, de când cu şcoala.

— Lasă-l! Lasă-l să se frământe!

— Să nu se înstrăineze – îşi exprimă îngrijorarea Tălpan, simţind că ar suferi tare mult, dacă s-ar întâmpla aşa ceva.

— Îşi revine! Toate astea sunt necesare ca să pornească bine. Vreau să înveţe neapărat carte, să înţeleagă ce am eu să-i spun.

Băiatul se simţea altfel şi pentru că altfel se purtau cu el cei din jur. Valeria, mai ales, se purta cu el ca şi cu odraslele boierilor pe unde spăla. Îi făcea tot ce ştia că-i trebuie, apoi pleca, nu se mai întindea la discuţii pe toate fleacurile. Iar nenea Tălpan, când auzea scârţâitul viorii, făcea orice, numai cu ciocanul nu mai lovea. Se apuca de rihtuit sau de călcat vreo ramă, să nu-l stingherească. Singurul care nu se schimbase era nenea Fane. El îl lua ca şi până atunci în fiecare dimineaţă la lecţii, în camera vecină. Ba, Tălpan îl auzea câteodată chiar ridicând tonul.

Aşa au mers lucrurile până în ziua în care nenea Fane l-a luat din nou de mână şi s-a dus cu el la şcoală. N-a vrut să-l dea să înveţe în cartier, l-a dus la o şcoală din centru. Îi era teamă că băiatul se va întâlni cu ceilalţi copii cu care hoinărise, şi nu se va mai ţine de carte.

Zgomotul primei zile de şcoală îi întâmpină de departe. Ion cunoştea gălăgia recreaţiei. De multe ori, în drum spre port, o ascultase printre şipcile gardului. Privise de multe ori la copiii scăpaţi din clase, care alergau prin curte, se trânteau, ţipau asurzitor. I-ar fi părut bine să nu-l mai recunoască

nimeni. Se bizuia mai ales pe hainele lui noi, care-l făceau, credea el, de nerecunoscut.

Abia intrat în curtea şcolii şi-a dat seama că între el şi ceilalţi copii este totuşi o diferenţă, pe care nu şi-o explică imediat, dar îi simţi efectele, pentru că toţi cei pe lângă care trecea, se opreau din joacă şi se uitau la el. La început a crezut că l-au recunoscut, dar niciunul n-a spus nimic. Privirile acestea lungi i-au topit dintr-o dată tot elanul, i-au răvăşit toate gândurile, i-au împrăştiat încrederea pe care o avea în el şi în cunoştinţele lui. Se învăţase cu privirile admirative ale celor de acasă şi nu le mai putu răbda pe acestea iscoditoare, in care nu era nici urmă de admiraţie.

Îşi dădu seama că toţi ceilalţi erau îmbrăcaţi în şorţuri negre, cu gulere albe şi funde roşii, mari, la gât. Numai el era în haine cenuşii. Se întâmplă atunci că nu-i mai plăcu nici hainele de care fusese aşa de mândru, dar pe care acum, dintr-o dată, le văzu groase, şi aspre, şi de loc frumoase. Începu să-i fie ruşine de hainele lui…

Nenea Fane n-a simţit nimic, el l-a tras mai departe de mână, până în faţa unei uşi pe care scria: „Clasa a Ill-a“.

— Aici! îi spuse el, arătând uşa. Înăuntru sunt colegii tăi.

Băiatul nu se mişcă din loc, nu-i venea să treacă pragul cu toate că nenea Fane îl împingea uşor de la spate. Îl cuprinse deodată frica de tot ce i se putea întâmpla dincolo de uşă, în gălăgia asurzitoare care se auzea. Se gândea că şi colegii lui s-ar putea să fie în şorţuri negre şi funde roşii, ca cei din curte. Aceasta îl făcu să dorească şi mai puţin să intre în clasă.

— Intră! îl îndemnă nenea Fane. Aici o să înveţi carte. Dacă ai fi urmat la timp, erai în clasa de acolo – îi arătă el o altă uşă pe care scria: „Clasa a IV-a“. Sau poate erai la liceu. Dar ai să ajungi şi acolo. Hai, du-te!

Un tremur îi tăie picioarele, dar înaintă. Apăsă clanţa mai întâi uşor, apoi intră repede dincolo şi închise uşa, ca să nu-l mai vadă nenea Fane.

Dacă ar fi intrat un urs, ridicat în două picioare, copiii tot nu s-ar fi oprit aşa, toţi deodată, să-l privească. Din hărmălaia care stăpânise până atunci clasa, se născu deodată o linişte care-l sperie şi mai rău pe Ion. Şi-a dat seama că arată altfel decât toţi ceilalţi, că şi aceştia aveau funde şi şorţuri, că e mai mare cu un cap decât ei. Cei din jur îl priveau în tăcere, nu ştiau ce-i cu el. Atunci se auzi un glas din fundul clasei:

— Îl cunosc! Îl cunosc!

Ion se uită disperat într-acolo, străbătut deodată de speranţa că a găsit pe cineva de care să se apropie. L-a văzut pe băiatul Colonelului, care se ridicase pe bancă să se laude…

— A venit şi el la şcoală!… A venit şi el la şcoală!… cântă.

Ion s-ar fi apropiat, i-ar fi fost recunoscător dacă acesta ar fi venit să-l ia cu el în bancă, ar fi uitat duşmănia lor, nu i-ar mai fi promis niciodată că-l bate. De multe ori li promisese bătaie, când trecea cu Andrei şi cu ceilalţi băieţi spre centru şi acesta, împreună cu un frate de-al lui, le striga printre gard că sunt golani. Toate astea le gândi aşa de sincer, că era gata să se apropie de el, să i le spună. Dar băiatul Colonelului strigă mai departe:

— A furat caise! A furat caise!

Simţi cum îi fuge deodată podeaua de sub picioare, cum clasa se învârteşte cu el, şi se sprijini repede de banca din apropierea lui. Cu tot vâjâitul din urechi, îl auzea cântând mai departe:

— A furat caise! A furat caise!

Simţi in clipa aceea că-l urăşte aşa de tare încât s-ar fi repezit la el, l-ar fi trântit la pământ, l-ar fi călcat în picioare. L-ar fi omorât! La el însă, se uita numai speriat, doar, doar l-o face să tacă. Acesta o ţinea într-una:

— A furat caise! A furat caise!

Ion se apropie de el dorind să-l lovească, să-l calce în picioare. Îl şi vedea trântit pe duşumea. Dar acesta se strecură prin spatele colegilor, ajunse lângă catedră, când Ion era în fundul clasei. S-a oprit, n-a mai ştiut ce să facă, l-a înfricoşat rumoarea care se produse în momentul în care s-a repezit să-l prindă. Acum de la catedră se auzea vocea care-l chinuia:

— A furat caise! A furat caise!

Ion se văzu deodată hăituit, se uită înrăit la toţi cei din jurul lui.

Îi veni în minte să fugă, să nu mai dea pe la şcoală, să se ducă la nenea Fane şi să-i spună că nu mai vrea să înveţe, că se duce mai bine în port, la muncă, să câştige bani. Toate visurile lui închegate treptat-treptat în aceste două luni de învăţătură s-au năruit într-o clipă. I le năruise duşmanul ăsta care striga mereu:

— A furat caise! A furat caise!

Ar fi fugit, dacă uşa nu s-ar fi deschis brusc şi în clasă n-ar fi intrat învăţătorul. Apariţia lui produse o linişte subită, copiii s-au repezit toţi în băncile lor. Împins de un băiat, Ion s-a trezit între rânduri, în picioare, nu avea unde să stea. Rămase rezemat de perete, să vadă ce se va întâmpla.

Dar învăţătorul privi pe deasupra capetelor, apoi îi inspectă pe toţi cu privirea, păru că nu-l vede pe cel rămas în picioare, rezemat de perete. Cercetă pe fiecare elev în parte, să vadă ce s-a întâmplat cu el în timpul vacanţei şi începu să strige catalogul.

Ion se bucură când îi văzu şi pe ceilalţi înfricoşaţi. Gălăgia, joaca fugiseră parcă pe fereastră, când învăţătorul a intrat pe uşă, lăsând în clasă nişte statui înţepenite în bănci, care se ridicau sau deschideau gura numai când de la catedră venea către ei întrebarea molatecă, dar răspicată, totuşi. Băiatul se scula drepţi, ca militarii, spunea ce avea de spus, apoi se aşeza vizibil uşurat, când dinspre catedră se auzea tărăgănat:

— Stai jos!

Ion era şi el impresionat de acest personaj în faţa căruia întreaga clasă nu respira măcar.

Învăţătorul era uscăţiv, cu ochii retraşi mult în fundul orbitelor, cu o gură subţire prin care îşi şuiera vorbele. Când privea către clasă îşi micşora ochii, se concentra, făcea eforturi să vadă până în ultima bancă. Tuşea foarte des, uscat, ducând o batistă mare, albă, care se confunda aproape cu degetele la fel de albe. Părea că şi lui îi e teamă de cei din clasă, pentru că mâinile îi tremurau uşor, când ducea batista la gură. De câteva ori a vorbit mai înainte ca mâna să lase jos batista, aşa că vorbele au rămas în ea, n-au mai ajuns până în clasă. Învăţătorul s-a înfuriat însă când a văzut că băiatul căruia îi vorbise nu-l înţelesese. Şuieră către el, ceva mai tare.

— Ţi s-au înfundat urechile, în vacanţa asta? Ţi le desfund eu. Vrei să ţip ca să mă auzi?… Să fie mai linişte!

Dar mai linişte nu s-ar fi putut face decit dacă le-ar fi oprit inimile, singurele care făceau zgomot.

Pe Ion îl impresionară şi hainele lui negre, în contrast cu albul viu al cămăşii, din mijlocul căreia răsărea ca un lujer gâtul subţire şi lung, înfăşurat de o cravată la fel de neagră ca haina. Îl impresionară chiar şi creioanele şi stilourile pe care le-a întins pe catedră imediat ce a intrat în clasă şi pe care le folosea pe rând. Cel roşu pentru absenţe, cel negru pentru tras linii la întâmplare pe o hârtie, în timp ce elevul vorbea, cel albastru, mai mare, pentru ameninţat sau indicat elevul care trebuia să sară în picioare şi să răspundă.

Din buzunarul de sus al vestei reiate, el a scos, în fine, o pereche de ochelari, cu care s-a jucat, pentru că în clasă prefera să privească tot micşorându-şi ochii. Ochelarii erau în mâna învăţătorului ceea ce sunt mătăniile în mâinile călugărilor; îşi plimba degetele pe rama lor, numărând nervos nişte ondulaţiuni, de la un cap la celălalt şi înapoi. Când un acces de tuse se apropia,

îşi scotea repede batista şi-l aştepta, cu ea, la jumătatea drumului. Atunci întrerupea numărătoarea, pe care o relua imediat ce se potolea.

În privinţa părerii pe care o avea despre propria-i persoană, trebuie spus că se considera singurul învăţător din oraş care ştia să vâre şi cu forţa carte în capetele elevilor lui. Credea cu toată tăria că numai elevii pe care îi creştea el din clasa întâia şi până într-a patra reuşesc să ştie ceva, pe toţi ceilalţi privindu-i cu suspiciune. De aceea nu ar fi primit, pentru nimic în lume, să ducă mai departe o clasă, să zicem, din al doilea sau al treilea an, după cum refuza categoric să suplinească un coleg suferind. Ar fi fost în stare să lase repetenţi pe toţi elevii din clasele pe care nu le luase el de la „a“. Această îngâmfare avea să-l coste mult pe Ion.

Efectele le-a simţit Ion chiar din prima zi de şcoală când, prieteneşte, învăţătorul a ţinut să-i spună părerea lui.

După ce s-a interesat de felul cum şi-au petrecut toţi elevii vacanţa, păru, în sfirşit, că-l vede şi pe noul elev, care amorţise, nemişcat, lângă perete.

— Şi tu?! îl întrebă el, micşorându-şi ochii, pentru a-l observa mai bine.

Toate capetele din clasă s-au întors către el, făcându-l să-şi piardă şi mai mult cumpătul.

Băiatul aşteptă să i se pună o întrebare, să poată răspunde, dar alta nu mai veni în afară de aceasta, mai mult mirare decât întrebare:

— Văd că nu ştii să vorbeşti – încheie învăţătorul, convins că ştie de acum cu cine are de-a face. Dacă erai din clasa întâia la mine, învăţai cel puţin atâta lucru. Unde ai făcut clasa întâi şi a doua?

— N-am fost la şcoală – se încumetă Ion să deschidă gura, speriindu-se singur de felul cum îi suna glasul.

Parcă vorbise cu gura altuia, aşa nu-şi recunoscu vocea.

— Daaa?! făcu lung învăţătorul şi, de mirare, probabil, îl podidi un acces de tuse, pe care îl astupă repede cu batista. Atunci cum se poate?! întrebă el după ce se linişti.

— Pentru clasa întâi şi a doua am dat examen — explică băiatul.

— Daaa?! Păi atunci pentru ce mai sunt buni învăţătorii, dacă elevii trec fără nicio bătaie de cap clasele, una după alta? N-ar fi mai bine să-i desfiinţăm?

După această întrebare, în clasă se făcu linişte, cu toate că învăţătorul nu aştepta un răspuns. El rămase mirat, îl privea pe băiat cu compătimire.

Dându-şi seama că lucrurile nu merg prea bine, băiatul încercă să aducă în sprijinul său reputaţia lui nenea Fane.

— Am învăţat cu nenea Fane.

— Daaa?! făcu pentru a treia oară învăţătorul, de data asta uşor amuzat. Ei bine, n-am ştiut. Dar dacă te-a învăţat nenea Fane… e altceva.

Băiatul crezu sincer că învăţătorul s-a lămurit şi vru să fie şi mai convingător.

— E afară, mă aşteaptă!

Toată clasa izbucni în râs, când a văzut că pe faţa învăţătorului se întinde un zâmbet ironic, uscat.

Pe Ion îl trecură năduşelile de ruşine. Ar fi vrut să se topească deodată şi să dispară din faţa zâmbetului perfid al învăţătorului. Din clipa aceea îl urî şi pe el, aşa cum îi ura şi pe ceilalţi copii care râdeau slugarnic.

— Foate bine că te aşteaptă – spuse el serios. Când ai să pleci acasă, să-i spui că domnul învăţător l-a sfătuit să te retragă de la şcoală, pentru că ai să rămâi repetent. Să-i spui că şcoala nu se trece sărind câte două, trei clase. Nu ştii atâta carte câtă trebuie să ştie un elev al meu în clasa a treia şi, decât să pierzi şi anul ăsta, mai bine să te ducă să te înscrie în clasa întiia, s-o iei de la

început. Ai auzit? Dacă stai în clasa mea, ai să rămâi cu siguranţă repetent.

Un nou acces de tuse îl întrerupse. De data asta tuşi mai mult. Văzând că nu se mai poate stăpâni, după încercări fără rezultat, el se ridică şi spuse:

— Adrian, rugăciunea!

Din prima bancă se ridică un băieţel slăbuţ, cu faţa oacheşe, care începu, automat, mai înainte ca ceilalţi copii să-şi fi strâns lucrurile şi să se scoale în picioare.

— Tatăl nostru. Carele eşti în ceruri…

Cu palmele împreunate, copiii privesc icoana de deasupra capetelor, abia aşteptând să ţâşnească afară. Dar când acesta termină, învăţătorul adăugă, oprindu-i încă:

— Mâine vine toată lumea cu cărţile şi caietele aranjate aşa cum v-am învăţat eu. Aţi înţeles? Liber!

Toţi au zbughit-o din clasă, uitând de Ion. El a ieşit la urmă, abătut. Prima zi de şcoală n-a fost aşa cum şi-o închipuise.

După colţ l-a întâlnit pe nenea Fane, care îl aştepta. Când l-a văzut, a început să plângă.

*

Abia acasă s-a lămurit Fane ce se întâmplase. A început să alerge ca un leu în cuşcă, de colo, colo, înjurând cum nu-l auzise nici băiatul, nici Tălpan vreodată.

— Iată, iată în mâinile cui stă viitorul acestei ţări! Dar n-am să-i fac pe plac! Ai să te duci la şcoală, ai să înveţi şi n-o să aibă ce să-ţi facă! N-o să fie cum vrea el.

Ion ar fi vrut să nu se mai ducă, dar nu îndrăzni să-i mărturisească acest gând, aşa că se pregăti pentru a doua zi. Şi-a luat cărţile, le-a îmbrăcat în hârtie albastră, a liniat frumos foile caietelor. I se

păreau aşa de frumoase, încât era imposibil să nu-i placă şi învăţătorului. Cu toate astea nu era prea liniştit. În urechi îi mai răsunau încă vorbele lui: „Mâine vine toată lumea cu cărţile şi caietele aranjate cum v-am învăţat eu“.

Nu mai avea în el încrederea pe care o avusese până în prima zi de şcoală. Îi era teamă, se gândea mereu că face tot ceea ce nu trebuie. În privinţa lecţiilor, nici de ele nu mai era aşa sigur. Uitase vorbele frumoase pe care i se spusese învăţătorul în ziua examenului. Dacă rămâne repetent?

Seara, până târziu, nenea Fane a făcut cu el lecţii, învăţase pe dinafară prima bucată din cartea de cetire. Ştia ca pe apă exerciţiile de la aritmetică…

A doua zi a plecat la şcoală mai devreme decât trebuia, s-a dus să-şi ocupe un loc într-o bancă. Nu voia să mai rămână în picioare. Ştia că dacă va întârzia, nimeni n-o să-i dea voie să se aşeze.

Şi-a ales o bancă din fundul clasei, care i se părea mai ferită, şi şi-a scos cărţile deasupra. Le-a aranjat frumos, le-a aliniat, le-a privit emoţionat.

Ceilalţi copii au intrat, l-au privit lung, nu se aşteptau să-l mai vadă. Când a venit băiatul care stătea pe locul ocupat de el, a început să ţipe furios:

— Pleacă din locul meu! Pleacă de aici! Am să te spun la domnu’ că mi-ai luat locul!

Dar el parcă nu auzea. Nu voia să rămână în niciun caz din nou în picioare. În timp ce acesta ţipa din ce în ce mai tare, el nu se gândea decât că nu trebuie să se scoale, că nu trebuie să piardă banca.

— E locul meu! strigă băiatul.

— Şi eu unde stau?

— Treaba ta! Asta e locul meu!

Văzând că nu-l convinge, acesta îl apucă pe Ion de haină şi încercă să-l scoată afară din bancă. Dar nu putu să-l mişte măcar. Ion se prinsese de ea şi se ţinea cât putea. Ţipând mereu, băiatul îl trăgea

disperat, dar de prisos. Ion n-ar fi dat drumul băncii nici dacă ar fi murit.

Alţi câţiva au început să strige şi ei, l-au apucat să-l tragă afară, l-au prins de guler, de păr, de cap, de mână, şi au început să-l hărtănească, să-l întindă.

Răbdând totul cu încăpăţânare disperată, Ion se ţinea mai departe de bancă, nu se dezlipea. Îl durea părul, gulerul hainei i se desprinsese, din nas i se prelingea o şuviţă de sânge, pe care o trăgea mereu înapoi, de teamă să nu-i cadă pe rever. Dar nu dădu drumul băncii. Nu se gândea decât: să nu scape banca, chiar dacă ar fi să rupă tot de pe el, chiar dacă n-ar mai fi rămas cu niciun fir de păr în cap.“

Gălăgia ajunse vacarm.

Unul dintre ei apucă un penar şi-l lovi peste încheieturile degetelor, cât putu de tare. Un ţipăt scurt scăpă din pieptul lui Ion. Simţi o durere ascuţită, dar tot nu lăsă banca. Cu ochii în lacrimi, el se prinse mai bine de ea, îşi lipi obrazul de scândură şi închise ochii. Aşteptă să se întâmple orice, să şi moară, dar ştia că nu-i va da drumul. Oare unde o să primească a doua lovitură? Dar nu mai veni.

După primul moment de surpriză, copiii s-au năpustit din nou la el. Băiatul Colonelului avu ideea să răstoarne banca.

Au pus mâna şi l-a a răsturnat. Din nou se auzi strigătul disperat al băiatului. Banca grea îi prinsese piciorul sub ea. Urla de durere, dar nu făcea nimic să iasă de sub ea.

Gălăgia ajunse până la cancelarie. Grăbit şi contrariat învăţătorul apăru în uşă.

— Ce se întâmplă aici?

Ca zvârliţi de-o mână nevăzută, toţi au fugit la locurile lor.

— Ce-i cu tine aici? se repezi la el învăţătorul, când îl văzu răsturnat cu banca în braţe.

Cu pieptul secat de durere, dar îndârjit, Ion se ridică. Hainele după el erau hărtănite, nasturii

săriţi, mâneca hainei desprinsă. El era roşu, răvăşit, zgâriat.

— Mă miram eu să facă elevii mei toată dezordinea asta – se adresă învăţătorul unui coleg venit şi el să vadă ce s-a întâmplat. Poftim să vezi ce poate face un elev care-ţi vine deodată în clasa a treia, adunat de pe cine ştie ce maidan. Ar trebui să-l trimit, aşa cum arată, la inspectorat, să vadă şi ei consecinţele aprobărilor pe care le dau. Întoarce banca! îi ordonă lui Ion.

Băiatul o întoarse, dar intră imediat în ea, să nu-i ia celălalt locul.

— De ce v-aţi luat la bătaie?

Toată clasa a răspuns deodată:

— I-a luat locul!

— N-a vrut să iasă din bancă!

— S-a aşezat în banca lui Nănel!

Învăţătorul îi linişti cu un singur gest.

— Da ce te-ai aşezat în locul lui?

— Eu n-am bancă – îndrăzni Ion, încă înrăit şi hotărât să nu cedeze.

— De ce n-ai aşteptat să vin eu? Crezi că poţi să faci ce vrei, după capul tău?… I-ai comunicat tatălui tău ce ţi-am spus?

— Da – răspunse răspicat.

Simţea că învăţătorul e pornit împotriva lui, dar nu-i mai păsa. Nena Fane îl făcuse de două parale acasă. Spusese că nu-i nimic de capul lui şi lui nu-i mai era teamă de el. N-o să aibă ce-i face, dacă o să înveţe. Iar el ştia lecţia pe dinafară.

— Şi ce-a spus? întrebă învăţătorul.

— A spus că trebuie să învăţ – răspunse băiatul hotărât.

— Binee! făcu învăţătorul, şi-i întoarse spatele.

Se urcă la catedră, tuşi de câteva ori în batista lui albă, apoi decretă:

— De azi înainte, ca să înveţi să te porţi, ai să stai în clasă în picioare. Când am să cred de cuviinţă, am să pun să ţi se aducă o bancă. Iar dacă te mai aşezi în banca altui elev, te dau afară din

clasă. Să-i spui tatălui tău să vină să stea de vorbă cu mine. Treci aici, la catedră.

Ion nu se clinti din loc.

— Treci la catedră! strigă învăţătorul furios, fapt cu totul neobişnuit pentru el, izbucnind iar într-un acces violent de tuse.

Speriat mai mult de tuse, decât de ordin, Ion se apropie de catedră.

Din clipa aceea, învăţătorul păru că a uitat de el. A controlat caietele celorlalţi copii, le-a explicat prima lecţie, i-a ascultat. Degeaba a stat el cu mâna ridicată tot timpul, nu l-a întrebat nimic, toată ziua. La prânz, a şuierat din nou:

— Dănilă, rugăciunea! şi a plecat tuşind uscat.

Din nou Ion s-a trezit singur în clasă, ceilalţi au fugit cât au putut de repede.

Ajuns acasă, i-a povestit lui Fane tot ce a păţit, i-a mărturisit că nu mai vrea să se ducă la şcoală. Vorbele lui parcă l-au fript pe bătrân.

— Merg eu să vorbesc cu el!

Într-adevăr, a doua zi, nenea Fane a plecat cu el la şcoală.

Pe băiat l-a trimis în clasă, iar el s-a îndreptat spre cancelarie. Ion nu ştia ce se întâmplă, aştepta nerăbdător lângă catedră. Era singurul din clasă care bănuia de ce întârzie învăţătorul. Ceilalţi copii se uitau la el, îi aruncau hârtii făcute ghemotoc, ascultau ce le vorbea băiatul Colonelului. Dar lui nu-i mai păsa de toate astea, el aştepta nerăbdător rezultatul discuţiei din cancelarie.

Iată că pe coridor se auzi tuşea uscată a învăţătorului. Intră în clasă, mergând repede, contrar obiceiului, dar băiatul observă că din gulerul cămăşii gâtul se înălţa nu alb şi uscat, ci congestionat. O inimă îi bătea sub ureche, ca un sticlete abia prins în petelă. Fără să-l privească, întrebă:

— Lipseşte cineva?

Lipsea.

— Du-te de stai în locul lui – se adresă el lui Ion, tot fără să-l privească.

Băiatul avu deodată sentimentul că nenea Fane a învins, că el era mai tare şi că învăţătorul ăsta care tuşea sec îl ştia de frică, de vreme ce îl trimitea să stea jos. A păşit ţanţoş, privind îndrăzneţ în ochii celor care-l urmăreau.

Din ziua aceea i-a înfruntat. Teama cu care intrase în clasă dispăru, se simţea deasupra celorlalţi pentru că în spatele lui era nenea Fane, de care s-a temut chiar şi învăţătorul. Când a ajuns acasă bătrânul l-a întrebat:

— Unde ai stat?

— În bancă.

— L-am învăţat eu minte. Am să-l reclam şi mai departe. Dar va trebui să înveţi totul ca pe apă.

Şi Ion se apucă de învăţat, cu tenacitate, dorind să-l înfrunte pe învăţător. Şi-a dat repede seama că ştie lecţiile cel mai bine din clasă, că nu există problemă la care să nu poată răspunde, dar învăţătorul nu-l întreba niciodată nimic. Stătea cu degetele ridicate mai tot timpul, dar n-a răspuns niciodată. Iar când le controla caietele, pe lângă ale lui trecea tăcut: nici nu-l certa, nici nu-l lăuda. Ostilitatea asta surdă îi plăcu băiatului, de la un timp. Ajunsese să-l privească în faţă pe învăţătorul care tuşea. Se simţea mai ceva decât ceilalţi copii care tremurau în faţa lui. Nu-i era frică pentru că el ştia lecţiile, pentru că ştia că pe el nu-l ascultă, pentru că nenea Fane îl îndemna mereu să nu-i fie teamă, dacă învaţă, pentru că n-are ce să-i facă. Era sigur că n-are ce să-i facă.

— La sfârşitul anului, dacă se va purta tot aşa, am să cer comisie specială – îi spusese nenea Fane, îndârjit şi el.

Ceilalţi copii însă tremurau mai departe de frica învăţătorului. De multe ori Ion se simţea răzbunat în faţa lor când, supărat că nu putea să răspundă la o întrebare, învăţătorul îi lua pe rând de perciuni, îi

ridica în picioare şi, tuşind, le şuiera, în timp ce le freca urechile:

— Te-ai făcut şi tu o putoare! Cum aţi crescut puţin, v-aţi golănit. Dar cu mine nu vă merge, sau învăţaţi carte, sau vă luaţi câmpii şi mă lăsaţi în pace. Eu nu-mi sparg plămânii să vă explic de o sută de ori. Ţara nu-mi plăteşte şi plămânii pe care îi stric cu voi. Derbedeule! Mâine să-i spui lui tac-tu să vină la mine. Aşa nu mai merge!

În tot acest timp îi freca urechile, privind cu vădită plăcere schimonoselile provocate de durere.

Copiii erau aşa de speriaţi că nu îndrăzneau nici să sufle în faţa lui. Toată spaima lor se observa mai ales când învăţătorul intra în clasă şi se pregătea să-i asculte. Atunci numai Ion nu tremura.

Învăţătorul venea, urca încet la catedră, savura mai întâi liniştea absolută care se lăsa, apoi îşi aşeza catalogul pe catedră şi-i privea cu ochii lui micşoraţi. Îi privea lung, parcă îi hipnotiza: erau clipele în care savura plăcerea forţei sale. În fiecare dimineaţă această plăcere era ca un tonic de care avea nevoie ca să-şi ducă mai departe, pe picioare, boala lui veche. Această plăcere era prelungită şi desăvârşită încă vreo câteva minute, cât timp frunzărea catalogul, să-i aleagă pe cei care trebuiau să iasă la lecţie. Acesta era momentul culminant al tensiunii.

Învăţătorul întorcea prima pagină uşor, abia o mişca, privind în clasă nenorociţii care figurau pe ea. Aceştia erau albi ca varul, li se tăia respiraţia, aşteptau întrebarea ca pe o nenorocire.

Dar el îşi arunca privirea în fugă pe prima pagină, nu era mulţumit, apuca şi întorcea a doua pagină, la fel de încet, privind din nou în clasă. Atunci, în liniştea de cavou, se auzea răsuflarea de uşurare a celor de pe prima pagină, care se considerau scăpaţi pentru ziua aceea.

După ce învăţătorul trăia şi spaima celor de pe pagina a doua, trecea la a treia, anunţat de răsufletul de uşurare al celor scăpaţi. Şi aşa, pagină

după pagină, trecea peste tot catalogul, strigând din când în când câte un elev, care trebuia să se scoale în picioare şi să aştepte până când termina de numit cinci sau şase. Cei din jur se uitau la ei ea la nişte victime, îi întrebau din ochi dacă ştiu, sau le făceau semn că „s-au ras“, nu mai scapă cu urechile întregi.

În tot acest timp Ion stătea şi-i privea curios, ştia că numele lui n-o să fie strigat, era sigur că el a învăţat din nou degeaba.

Şi de aceea, cu toate că acasă nenea Fane îl îndemna mereu să înveţe, să nu-i pese de indiferenţa învăţătorului, băiatului îi pierea încet, încet pofta de carte. În mintea lui îşi făcu loc gândul că învaţă fără folos, din moment ce nimeni, la şcoală, nu se interesa de cunoştinţele lui. Stătea mai departe cu mâna sus, trecuse aproape două luni de şcoală, dar nu răspunsese niciodată la vreo lecţie.

Începuse să exerseze din ce în ce mai mult la vioară, se ferea de cărţile de şcoală care nu-i aduceau nicio bucurie. Tot ce depindea din şcoală începu să fie învăluit de indiferenţă. Nici chiar nenea Fane nu mai reuşea, de la o vreme, să-l stimuleze, să-l convingă. Băiatul citea, ştia lecţiile, dar nu le mai „visa“, ca până atunci. A început să-şi dea seama că sunt unele întrebări la care nici el nu ar fi putut să răspundă, ca şi ceilalţi, şi o undă de teamă se strecură în inima lui. Cu toate astea nu se mai putea apuca de învăţat ca înainte. Îi convenea să stea şi el un pic speriat, alături de ceilalţi băieţi, cu care nu reuşise să se împrietenească încă.

Cei din clasă îşi schimbaseră atitudinea faţă de el. Au văzut că învăţătorul nu-l bagă în seamă, că nu-l ascultă, că nu-i notează caietele, dar au mai observat şi că nici nu-l bătea, nici nu-l oprea la arest, ca pe ceilalţi, şi asta a ridicat mult prestigiul lui Ion în ochii lor. Învăţaţi să le fie frică de cineva, au început să se teamă şi de el, cu toate că

nu le făcea nimic, dar numai aşa, pentru că îşi dădeau seama că e mai tare decât oricare dintre ei. De aceea îl lăsau în pace, îl ocoleau.

Singurul băiat din clasă cu care se împrietenise Ion era Virgil. Lângă el îi găsise loc învăţătorul. Stăteau amândoi în fundul clasei, cu toate că nu erau cei mai înalţi.

Virgil era un băiat blond, cam miop, care îşi dădea toată osteneala să înveţe… Lui însă n-avea cine să-i mai arate acasă, aşa că se întâmpla de multe ori să vină cu o temă sau o problemă nescrisă. Atunci i le arăta Ion. Ceilalţi băieţi doar aşa au avut ocazia să-şi dea seama că el ştie carte. De câteva ori, când învăţătorul le-a dat o problemă foarte grea, şi aproape întreaga clasă a venit cu ea nefăcută, Ion a rezolvat-o şi i-a explicat-o şi lui Virgil. Apoi de la Virgil au copiat-o şi ceilalţi… Cei câţiva care o făcuseră, premianţii, n-ar fi arătat-o nimănui, pentru nimic în lume. Mai mult, în momentul în care învăţătorul a întrebat dacă este cineva care nu şi-a făcut problema şi toată clasa a răspuns că a scris, plin de invidie premiantul i-a pârât că mai toţi o copiaseră de la Ion… Într-o altă împrejurare învăţătorul ar fi luat măsuri energice, dar când a auzit de Ion, s-a făcut că nu aude, a deschis catalogul şi a chemat la lecţie.

În recreaţii Ion rămânea cu Virgil. Stăteau în bancă şi vorbeau… Virgil locuia şi el mai spre cartier. Tatăl lui era poştaş. Cu toate că avea şorţ şi fundă roşie, erau mai vechi şi mai ponosite decât ale celorlalţi. Ion încă nu avea.

Prima întrebare pe care i-a pus-o învăţătorul a venit târziu. Era într-o zi în care Ion, absent, privea primii fulgi de zăpadă. Plictisit, se gândea la Andrei şi la ceilalţi, care de acum se vor da cu sania, îşi vor lega de ghete câte o bucată de fier îndoit, de la un picior de sobă, şi se vor avânta pe gheaţa ghiolului. El va sta aici, în clasă, fără niciun rost.

Învăţătorul parcă îi ghici gândurile, îl simţi plecat departe din clasă, şi-l chemă la lecţie. Ion nu urmărise problema care se rezolva la tablă şi nu putu să răspundă. A rămas cu privirea pironită în ochii adânci ai învăţătorului. Pentru prima dată acesta savura plăcerea aceea tonică de început de oră, când răsfoia catalogul, privindu-l pe el. Asta îl făcu pe Ion să se piardă şi mai rău.

După ce l-a lăsat un timp să se zvârcolească, învăţătorul i-a zis răutăcios:

— Să-i spui domnului Fane, profesorul dumitale, că la prima întrebare pe care ţi-am pus-o ai dat un răspuns excepţional. Stai jos!

S-a aşezat încă buimac. Era furios pe el, se căina că nu fusese atent. Ceilalţi băieţi îl priveau mulţumiţi; în fine aveau şi ei ocazia să-l vadă o dată în această situaţie neplăcută în care el îi prinsese de atâtea ori. Din nou puteau să-l umilească şi nu se sfiiră de loc, cu atât mai mult cu cât simţeau că asta îi făcea plăcere învăţătorului.

Mulţumit, învăţătorul termină lecţia, le dădu recreaţie şi ieşi din clasă.

Ceilalţi băieţi s-au strâns în grupuri, discutau, privindu-l. Din nou băiatul Colonelului povestea ceva despre el. Simţea că dacă o să-i spună ceva, era în stare să-i facă orice, să se răzbune pentru toate cele păţite de el până acum. Nu mai era Ion de acum două luni.

Băiatul Colonelului nu ştia, desigur, ce se petrecea în sufletul lui, pentru că altfel ar fi tăcut, nu l-ar fi înfruntat.

Din discuţia lor, Ion nu înţelese decât un cuvânt: „golan”, pe care acesta îl rostise mai tare. A sărit de la locul lui şi s-a dus hotărât la el:

— N-ai de gând să taci din gură?

— Dacă mă baţi, să ştii că te spun la domnu’ – îl avertiză băiatul Colonelului, ferindu-se.

Ceilalţi nu dădeau semne că vor să se amestece şi de aceea Ion prinse mai mult curaj.

— Până să mă spui, îţi trag o bătaie să mă ţii minte, ai înţeles?

Îl ameninţă din nou, iar acesta, ca să iște scandal, începu să ţipe fără motiv, cât îl lua gura şi să-i strige:

— Golanule! Hoţule! Te spun eu lu' tata! Mă bateee!

Fugărindu-l, Ion l-a prins, dar n-a mai îndrăznit să-i facă nimic, aşa urla de tare. Voia numai să-l facă să tacă, să nu mai ţipe. A încercat să-i astupe gura, l-a prins de nas, dar el urla mereu, ca din gură de şarpe. Atunci îi prinse căciula de margini şi, smucind-o, i-o îndesă pe cap.

Copiii stăteau cu căciulile pe cap, pentru că învăţătorul dăduse ordin ca în recreaţie geamurile să stea deschise, să fie aer curat.

Înăbuşit, aproape sufocat, băiatul Colonelului ţipă mai departe, în căciulă, în timp ce Ion i-o îndesa mai bine, ca să tacă. După ce l-a lăsat în pace, acesta a rămas în picioare, nu ştia încotro s-o ia, căciula îi ajunsese până la bărbie. Ceilalţi băieţi chicoteau, cu toate că erau înspăimântaţi de urletele lui sufocate. Niciunul însă nu-i sări în ajutor, îl lăsară singur să umble capiu de la o bancă la alta, trăgând de marginile căciulii care nu mai ieşea.

Tocmai în acest timp, de la uşă se auzi:

— Vine! Vine!

Toţi s-au răspândit pe la locurile lor.

Băiatul Colonelului, speriat că-l va găsi învăţătorul aşa, rămase pe loc, tăcut. Căciula intrase aşa de exact pe cap, că luase forma lui, iar blana era mult prea scurtă şi n-avea cum s-o apuce.

Când învăţătorul a deschis uşa, copiii s-au sculat ca de obicei în picioare, să-l primească.

— La rugăciune! spuse învăţătorul, vrând să încheie ziua, după ce stătuse mai mult de vorbă în cancelarie.

Toţi s-au îndreptat cu faţa spre icoană, aşteptând să fie numit acela care va spune rugăciunea.

— Dinulescu! hotărî învăţătorul.

Dar rugăciunea nu se auzi în aceeaşi clipă, ca de obicei. Mirat, învăţătorul strigă iar.

— Dinulescu!

Şi atunci se auzi, înfundat, ca dintr-un mormânt, o voce înăbuşită, surdă care recită:

— Tatăl nostru, Carele eşti în ceruri…

Cu toată spaima băieţii au izbucnit în râs.

Singur Ion, văzând ce întorsătură iau lucrurile, se uita disperat la uşă, ar fi vrut s-o rupă la fugă, să nu se mai întoarcă niciodată.

Încruntat, învăţătorul îl căută cu privirea pe Dinulescu, să vadă ce i s-a întâmplat de vorbeşte aşa. Când l-a văzut cu căciula îndesată peste toată faţa, s-a făcut vânăt de furie.

În acest timp, de sub căciulă se auzea mereu rugăciunea băiatului care se ruga, într-adevăr.

— Facă-se voia ta, Precum în cer aşa şi pre pământ…

Ar fi spus-o toată, de acolo, din căciulă, dacă nu l-ar fi auzit pe învăţător strigând:

— Dinulescu! Ce-i cu tine?!

Rugăciunea se curmă brusc şi de sub căciulă se auzi plânsul înfundat, înspăimântat.

— De ce ţi-ai îndesat aşa căciula?

Printre hohote, băiatul Colonelului răspunse:

— Nu eu mi-am îndesat-ooo… Ion m-a bătut şi…

— Unde e Ion?

Acesta stătea nemişcat în banca lui, palpita tot, ca un vrăbioi, se ruga în gând ca învăţătorul să plece din dreptul uşii, s-o poată rupe la fugă, afară.

Învăţătorul a vrut să se repeadă la Ion, dar din căciulă se auzi băiatul văicărindu-se:

— Mă înăbuş!… Mă înăbuş!… aşa că se hotărî să-i tragă mai întâi acestuia capul din căciulă.

S-a învârtit în jurul lui, a încercat s-o apuce, dar mâinile albe şi slăbănoage ale învăţătorului nu aveau puterea necesară să i-o scoată. Sau i-o ridica de margini şi din căciulă se auzea ţipând: „au

nasul!“, sau încerca s-o prindă de sus, de blană, şi degetele îi alunecau.

Ajutându-i vreo doi băieţi, au reuşit, în fine, să i-o smulgă, cu toate ţipetele acestuia.

De sub căciulă a ieşit un cap roşu, umflat de plâns, cu ochii holbaţi şi speriaţi, care privi îngrozit în jurul lui şi începu să ţipe şi mai tare.

Când l-a văzut scăpat, Ion şi-a prins repede ghiozdanul şi a fugit pe uşă, trântind-o cu putere Clasa răsună puternic, făcându-se deodată linişte. Tăcu chiar şi băiatul Colonelului.

Ion nu s-a oprit din fugă decât acasă, abia trăgându-şi sufletul de oboseală. Se uita mereu în urmă de parcă-l fugăreau furii dezlănţuite.

CAPITOLUL V

De a doua zi, Ion n-a mai dat pe la şcoală. Îi era frică şi de învăţător, dar nici nu mai voia să înveţe. Se săturase de şcoală şi, cu toate că era iarnă şi nu se putea hoinări în voie, tot îi fu dor de viaţa pe care o dusese odinioară. N-a îndrăznit să-i povestească lui Fane ceea ce făcuse. A vrut să-i spună lui Tălpan, într-o seară de poveşti, dar n-a putut. Ştia că nenea Tălpan mai mult s-ar fi înspăimântat, decât l-ar fi certat. Lui i-ar fi fost şi mai frică de Fane.

Dimineaţa îşi lua ghiozdanul, pleca spre şcoală, dar ajungea la mare, sau în port, printre hamali. Când venea timpul mesei, fugea acasă, se apuca de învăţat, dar numai atât cât să nu bănuiască Fane ceva.

Într-o zi l-a prins Valeria. Trecea prin piaţă, către port, cu ghiozdanul în spinare.

— Ce-i cu tine aici? l-a întrebat mirată.

Ion nu s-a ferit de ea. Era sigur că n-o să-l spună bătrânilor. Se arătase de mai multe ori îngrijorată că învaţă prea mult. Îi mărturisi deschis:

— N-am fost la şcoală.

— Dacă află nenea Fane?… E rău acolo? Te bate?

— Nu-mi place.

— Doamne, Doamne! Când te-o auzi Fane! Te omoară, să ştii! Mai bine du-te şi ascultă-l, că el pentru şcoală e în stare de orice.

— Nu mai mă duc!

Cu toate că era o femeie simplă, Valeria bănui că băiatul are un motiv serios de nu mai vrea să înveţe.

— Ai făcut tu ceva, altfel nu se poate!

— N-am făcut nimic, da’ nu mai mă duc.

S-au mai ciondănit ei, i-a mai zis Valeria ce i-a mai zis, dar tot nu l-a convins. Până la urmă băiatul nu mai avu încredere în ea.

— Să ştii că dacă mă spui, fug de acasă.

— Eu, nu te spun, da’ dacă te află să ştii că te omoară. Cât e el de bun, da’ când e vorba de carte…

— Să mă omoare!

Băiatul a plecat mai departe, spre port, unde se împrietenise cu nişte hamali. Stătea la adăpostul unor stive, întreţinea focul la care veneau ei să se încălzească.

Din când în când, după ce-i răzbea frigul, hamalii se apropiau de focul înteţit de el, îşi întindeau palmele scorojite să şi le prăjească, apoi plecau iar, foşnind din pantalonii lor de doc, care ţineau mai mult frig decât cald. Şepcile îndesate peste chica netunsă nu păzeau de frig urechile roşii ca limbile focului la care se rumeneau. Aburi groşi pufneau pe nări, ca de la o locomotivă, de credeai că fumează încontinuu. Cei tineri spuneau glume,

se legau de Ion, cei mai bătrâni stăteau tăcuţi, posomorâţi. Ion se mira că nu râdeau şi ei de glumele lor. Stăteau cu palmele spre foc, de parcă se fereau de ceva. Lui Ion îi plăcea când veneau tinerii să se încălzească, pentru că se înveselea şi el:

— Dă presiune, mă puştiule, că îngheaţă carnea pe noi! Sau vrei să ne vezi piftie? strigau ei, venind în fugă, goniţi de la spate de vântul iute.

Sirena îi chema din nou la lucru, macaraua şi bigile începeau din nou să huruie. Ion rămânea singur în jurul focului.

— Ai grijă, focar! strigau plecând. Să ţii presiunea sus, că-i umbră al dracului!

Într-o zi, când rămăsese singur şi aţâţa focul, s-a trezit cu Andrei lângă el. Apăruse de după o stivă de cherestea. În urma lui veneau şi ceilalţi. Nu se aşteptau să dea de el acolo, aşa că au rămas privindu-l, surprinşi.

— Ce faci aici, elevule? îl întrebă, ironic. Andrei.

Lui Ion nu-i păsă de ironia lui. Era bucuros că s-au întâlnit şi că Andrei i-a vorbit.

— Nu mai sunt elev – i-a mărturisit, parcă cerându-i iertare.

— Nu?! Şi ce zice nea Fane? Ai şters-o de la scoală?

— Îhî!

— Ohoho! De ce?

— M-am bătut cu băiatul Colonelului…

— Da?!

Această mărturisire trezi deodată interes la ceilalţi băieţi…

— Zi, l-ai coftit!

Au început să se regăsească. Se părea că Ion s-a reabilitat într-o clipă prin mărturisirea făcută. De când doreau ei să aibă ocazia să-l bată pe băiatul Colonelului, dar era imposibil. Ordonanţa îl aducea la şcoală, tot ea îl ducea acasă, la prânz.

Băieţii s-au strâns roată în jurul lui Ion care le-a povestit cum a fost. Cum striga la el că e golan, că a furat caise, cum s-a înfuriat şi i-a îndesat căciula pe urechi şi cum era să se sufoce.

Întâmplarea le-a plăcut aşa de mult, încât se tăvăleau pe jos de râs. Mai ales când Ion le imită cum se auzea vocea aceluia, din căciulă, spunând „Tatăl nostru“. Mult timp au râs ei, imitând pe rând vocea din căciulă. Apoi Ion le-a vorbit despre învăţător, cât e de rău, cum s-a certat cu el…

— Dacă te-a dat la şcoala aia – a intervenit Nicu. De ce nu te-a adus nenea Fane la noi? Să vezi tu ce bun e domn’ Gavrilă. Vino la noi, la şcoală.

Nicu era şi el tot în clasa a treia, la şcoala din cartier. Nu se ducea el prea des, dar când se ducea, îi plăcea, pentru că ţinea la învăţător. Numai că trebuia să plece să mai facă treabă, pe ici, pe colo, să mai scoată un ban, sau să aducă acasă peşte şi nucă de cocos.

Ion a fost fericit în mijlocul lor. A uitat că de mult trecuse ora când trebuia să fie acasă. Deodată s-a trezit cu întunericul în jurul lui. Speriat, şi-a luat ghiozdanul şi a rupt-o la fugă, spre casă, după ce le-a promis băieţilor că vine şi a doua zi.

Când a intrat în curte, tremura de frică.

— Unde ai umblat? îl întrebă nenea Tălpan, speriat şi el.

Ion tăcu.

— Nen-tu Fane a plecat să te caute. Nu ştia ce s-a întâmplat. Ia şi mănâncă, ţi-o fi foame – îl îndemnă Tălpan, scoţând de sub masă bucatele pregătite.

Nu-i ardea de mâncare. Se întreba pe unde o fi umblând nenea Fane, să-l caute. Dacă se dusese şi pe la şcoală?

S-a aşezat lângă Tălpan şi a aşteptat cu sufletul Ia gură.

De când l-a zărit la poartă, Ion şi-a dat seama că nenea Fane a aflat totul. Faţa lui era schimonosită,

strâmbă, vânătă de furie, fioroasă cum n-o văzuse niciodată. Un fior îl străbătu şi, instinctiv, se dădu în spatele lui Tălpan, să se apere.

— Mă bate, nene Tălpane! scânci băiatul.

Fane apăru în uşă, îl privi de parcă ar fi vrut să-l topească dintr-o dată, să nu mai existe.

— Derbedeule! urlă el scurt, rămânând în prag. Ai fost la şcoală, nu-i aşa?

Ion s-a făcut alb. Ca varul, n-a îndrăznit să îngâne nimic.

— Pe unde ai umblat, derbedeule?

— Iartă-mă, nene Fane! se rugă băiatul.

— Te omor! Decât să te ştiu fără carte, mai bine te omor! Treci dincolo!

Băiatul se duse în camera cealaltă, ştia ce-l aşteaptă. Când a intrat la el, bătrânul a tras zăvorul.

— Iartă-mă, nene Fane! Iartă-mă, că nu mai fac!

— Sau te faci om, sau!… Derbedeule! Să-mi faci tu una ca asta, să-mi faci tu?

Câteva palme se auziră… Tălpan, speriat – la orice se aştepta, numai la asta nu – strigă la Fane să-l lase în pace… înăuntru nu putu să intre. Fugi de la uşă, la fereastră, zăpăcit:

— Fane! Lasă-l, Fane, eşti nebun?

Fane îşi pierduse însă cumpătul.

Când a văzut aşa, Tălpan s-a dus fuga în curte, a luat un par şi a spart geamul, de a intrat la ei. L-a prins pe Fane de mână, l-a dat la o parte.

Ion îl privi speriat. Avea obrazul alb ca cearşaful, îngrozit, Tălpan trase zăvorul şi fugi după apă, la cişmea.

Valeria, care tocmai venea şi ea, a început să ţipe când şi-a dat seama ce se întâmplase. Strigătele ei îl dezmeticiră pe Fane. Păru ca trezit dintr-un coşmar, îşi trecu mâna peste ochi.

Când a intrat în casă, şi l-a văzut pe băiat tremurând de spaimă, i-a strigat bătrânului, care nu se mişca, de parcă era din lut.

— Se vede că nu te doare sufletu'! Dacă era al matale, nu-l loveai! Of, nenorocitule, că n-ai

mamă, n-ai tată, eşti pe mâinile străinilor! Te vede Dumnezeu, nene Fane! Fir-ar a dracului de carte, că parcă n-ar trăi omu' fără ea! Doamne, Doamne, ce suflet ai!

Vorbele ei l-au sfredelit pe Fane.

Tălpan veni şi el, şi-i dădu apă băiatului, să-şi revină. Încet, încet obrajii au început să prindă culoare. Valeria făcea cruci mari la icoană, rugându-se pentru el, fără glas, mişcând numai din buze. Nu-i mai zise nimic lui Fane. Ce avusese de spus, spusese, se răcorise.

Bătrânul rămăsese ca o stană în mijlocul casei.

Tălpan şi Valeria s-au privit înduioşaţi.

— L-a răzbit! îi şopti Tălpan.

— Eh, Doamne! ridică femeia din umeri.

Nenea Fane plângea cu mâinile la ochi; lacrimi mari săltau pe glodurile adânci ale obrazului său răvăşit.

— Ei, mă Fane! îi spuse Tălpan, şi-l împinse alături, de-l aşeză pe scaun.

Fane nu se împotrivi, ca un copil.

— S-a dus… s-a dus toată speranţa mea – şopti el disperat. De acum…

— Dar ce ţi-a venit, măi omule? îl întrebă Tălpan care nu ştia încă de ce s-au întâmplat toate astea.

— A fugit de la şcoală – spuse Fane nenorocit, de parcă îşi dădea sufletul. A fugit… Şi câte planuri aveam cu el… S-au dus toate… s-a terminat…

Valeria a plecat cu băiatul şi l-a dus la ea, de l-a culcat, să-şi uite de cele întâmplate. Ion a adormit imediat.

Când s-a trezit, noaptea târziu, Ion s-a uitat mai întâi mirat la femeia care cosea stând pe un scaun, în apropierea focului. În cameră era cald şi plăcut.

— Vrei să mănânci? l-a întrebat ea, ridicându-se grăbită.

— Da.

I-a dat mâncare, i-a vorbit despre altele, nu despre bătaia pe care o mâncase. Când l-a văzut sătul şi vesel, i-a spus:

— Nu te mai duce acasă. Rămâi aici, e târziu. Mâine, vedem noi. Nenea Fane e rău când se înfurie. Ei, săracu' l-o fi ajuns şi pe el necazurile, că n-are niciun rost. De când i-a luat băiatu' are sufletu' greu… Că nu ştiu ce-o fi avut cu el.

Ion nu spuse nimic. Se gândea că nenea Fane nu e rău, că el era vinovat, că toţi copiii mănâncă bătaie când sunt de vină. Numai pe Andrei de câte ori îl văzuse mâncând bătaie. Şi Andrei nu spunea niciodată nimic, când ieşea afară cu ochii umflaţi. Mâine o să-l roage pe nenea Fane să-l ducă la altă şcoală, la şcoala din mahala, unde copiii erau ca el, îmbrăcaţi la întâmplare, nu aveau toţi şorţuri negre şi funde roşii. Dacă o să-l roage frumos, nenea Fane o să se înduplece până la urmă şi el se va apuca din nou de învăţat.

A doua zi, când Ion s-a întâlnit cu nenea Fane, nu-l mai recunoscu. Îmbătrânise în noaptea aceea. Parcă cineva îi făcuse mototol faţa, i-o frământase în pumn, şi i-o lăsase aşa, nu i-o mai îndreptase.

Se aşteptase să-l vadă încă furios, dar bătrânul se apropie de el, îl luă de mână şi-l întrebă

— Ti-a fost frică?

— Îhî…

Nenea Fane îl privi înduioşat, în sinea lui se dojenea.

— Să nu-ţi mai fie frică. N-am să te mai bat.

Au mers amândoi până în dreptul porţii. Se întâlniseră pe stradă.

— N-am să te mai bat – repetă cu convingere Fane. Nu este în firea mea, da' mi-am pierdut capul… De ce nu te-ai mai dus la şcoală?

— M-am bătut cu băiatul Colonelului.

— De ce?!

— A râs de mine.

— Şi ce i-ai făcut?

— I-am băgat căciula în cap.

— Ce?!

Bătrânul se învioră. Era numai o copilărie, nimic grav.

Ion i-a povestit totul, aşa cum a fost. I-a spus că n-a ştiut nici la aritmetică, dar bătrânul se bucură de isprava lui.

— Aşa, foarte bine! Foarte frumos! Să nu-i laşi să te calce în picioare. Să fii mândru. E, dacă aş fi ştiut, nu ţi-aş fi făcut nimic. Trebuia să-mi spui. Şi acum, te mai duci?

Ion îl privi pe bătrân, ar fi vrut să citească răspunsul pe faţa lui.

— Nu mai mă duc acolo! Vreau să merg la şcoala noastră.

— Da' carte vrei să mai înveţi, da?

— Vreau.

Bătrânul îl strânse tare de braţ şi intră cu el în casă. Când i-a văzut aşa, nenea Tălpan se bucură:

— Ei, v-aţi împăcat? Uite că era gata şi masa.

Au mâncat mulţumiţi, întâmplarea tristă din ajun au uitat-o repede pentru că voiau s-o uite repede.

După masă, nenea Fane le-a cântat la vioară cântece din acelea pe care Tălpan şi Ion nu le cunoşteau, dar care îi impresionau profund. De data asta era o melodie veselă, luminoasă, ca sufletele lor. Îl urmăreau amândoi cum aducea arcuşul şi s-au simţit bine.

Noul învăţător, de la şcoala din mahala, vorbea de parcă stătea într-un butoi, nu la catedră. Vocea lui groasă ieşea direct din pântecul mare, avântat în faţă ca o imensă cutie de rezonanţă. Guşa i se lăsa până peste nodul cravatei şi tremura la fiecare pas. Pometii

obrazului se scurgeau şi ei către bărbie, semn că fusese mult mai gras decât era.

Când nenea Fane a intrat cu Ion în clasă, s-a arătat bucuros.

— Aha, băiatul tău, Fane. Auzisem că l-ai dus la centru.

Nenea Fane îl cunoştea pe învăţător, erau oarecum prieteni. Contrar aşteptărilor, pe domnul Gavrilă nu l-a supărat ofensa de a-şi fi dus mai întâi băiatul la altă şcoală.

— Da' pentru că tot mi l-ai dat pe mână, am să ţi-l învăţ carte – continuă el.

Nenea Fane se dădu lângă urechea lui şi-i şopti:

— Am greşit… Nu trebuia să-l duc acolo. Mi-a fost teamă că dacă-l las aici, apucă iar drumul portului… Acuma îmi dau seama că el nu trebuie să uite portul… Dar să înveţe.

Gavrilă îl măsură lung pe Ion, care suportă bucuros această inspecţie vizuală, pentru că învăţătorul îl cucerise din prima clipă. Între el şi ăla de care fugise, simţi că e o diferenţă ca de la cer la pământ.

— Îţi place cartea? îl întrebă învăţătorul.

— Da! răspunse Ion, îndrăzneţ, uitându-se la nenea Fane.

— Asta-i foarte bine. Dacă eşti silitor, te pun în prima bancă, dacă nu, te dau în fund. Unde vrei să stai?

— În faţă – îndrăzni el să răspundă, prompt.

— Vedem noi. Până atunci să stai colo, unde e liber. Te aşez lângă un băiat bun. Să ştii că am copii foarte silitori şi dezgheţaţi – îl informă el, confidenţial, pe nenea Fane. Mă duc cu ei fără grijă la orice concurs, şi lasă să ştie mai multă carte cei de la centru.

Domnul Gavrilă era orgolios, îi plăcea să-şi laude şcoala şi copiii la care ţinea foarte mult. Se purta cu elevii bătrâneşte, parcă le era tată şi era iubit până şi de cei mai neascultători dintre ei. Îi dojenea, îi punea să stea în picioare la colţ, îi mai încerca el şi pe la urechi, dar cu toate astea, dacă întrebai pe un copil: „E rău învăţătorul vostru"? îţi răspundea sigur: „E bun!"

Nenea Fane a plecat mulţumit, dojenindu-se în gând pentru greşeala de a nu fi adus băiatul de la început la această şcoală.

— Ia să văd eu cum stai cu cartea – îi spuse lui Ion domnul Gavrilă, când au rămas singuri.

I-a pus câteva întrebări, la care a primit prompt răspunsul. Apoi au urmat altele mai grele, la care băiatul a răspuns de asemenea. Învăţătorul era mulţumit.

— După câte văd eu – încheie el – vrei să stai în banca întâia, nu-i aşa? Dacă aici o fi locul tău, ai să stai. Îmi pare că eşti băiat silitor.

Cuvintele lui au fost un balsam pentru Ion. Le auzea mereu în urechi, era fericit că i le-a spus. Aceste vorbe bune au trezit din nou în el dorul de carte.

S-a întors de la şcoală fericit, i-a povestit lui Tălpan de zece ori cum a fost, cum l-a lăudat învăţătorul, ce bun era. Nenea Fane îl privea iar mulţumit, zâmbea iar enigmatic, au început din nou să facă lecţii toată după-masa, până când pleca el la cârciumă, la Giurică.

Valeria venea, îi îngrijea, îi părea bine că-i vede iar mulţumiţi.

La şcoală, după numai o săptămână, Ion se impusese, ajungând să fie socotit cel mai bun elev din clasă. Cu toată lauda domnului Gavrilă, copiii lui erau mai puţin pregătiţi decât cei din centru. Aici până şi premiantul venea, câteodată, cu temele nefăcute, iar cei din fundul clasei numai rar le făceau. Dar băieţii erau prietenoşi. Nu stăteau numai de şcoală. Când ajungeau acasă trebuiau să facă treabă, să îngrijească de un frate mai mic, toţi aveau fraţi mulţi. Cartea nu era lucrul cel mai important din viaţa lor, niciunul nu visa să ajungă cine ştie ce. Părinţii, şi ei ştiau că băieţii lor nu vor învăţa decât trei, patru clase, apoi se vor apuca de vreo meserie. De aceea Ion ajunse aşa de repede primul din clasă la învăţătură. Se împăca bine cu colegii şi pentru că le arăta la lecţii. Când nu ştiau, le dădea caietul să copieze după el. În recreaţie alergau împreună prin curte, se trânteau pe jos, nimeni nu se supăra. Numai câţiva aveau şorţuri

negre şi gulere albe, cei mai mulţi erau îmbrăcaţi fiecare cu ce aveau. Hainele lor erau peticite, nu se cunoşteau dacă se tăvăleau prin praf, aşa că joaca era mult mai frumoasă şi mai liberă.

Învăţătorul şi-a dat şi el seama că noul său elev e silitor, că i-a venit un băiat cu care se va putea lăuda, şi l-a îndrăgit. Domnul Gavrilă era cel mai fericit om când se putea lăuda cu elevii lui, şi mai ales când ştia că se laudă pe drept. Toţi cei care-l cunoşteau se amuzau pe seama lui, când acesta îi amenința că-i cheamă la un concurs între elevi. Mai ales acum, de când îl avea şi pe Ion, prinsese şi mai mult curaj. De multe ori l-a luat pe băiat deoparte şi i-a spus:

— Ionică, vezi, să înveţi bine. Pregătesc un concurs cu celelalte şcoli. Să vedem care pe care…

Ochii domnului Gavrilă străluceau de bucurie la gândul victoriei.

— Să repeţi toată materia, auzi? Am mare încredere în tine, pentru că eşti un băiat silitor. Măcar să aibă ei, la centru, un elev ca tine.

Încrederea pe care i-o arăta domnul Gavrilă îl obliga mult pe băiat, îl făcea să înveţe şi mai bine; n-ar fi vrut să-l dezamăgească în ziua concursului, cu toate că de întâlnirea cu cei de la centru se temea, oarecum. Numai că încrederea arătată îi strecurase atâta siguranţă în el, încât era hotărât să se înfrunte.

Îi vorbea şi lui Fane şi Valeriei de concursul pus la cale, trăiau încontinuu emoţia lui. Nenea Fane îl aţâţa şi mai tare decât Gavrilă, astfel că băiatul, cu două imbolduri, avu din ce în ce mai multă încredere în el. Sentimentul că e un elev bun îl stimulă şi îi trezi personalitatea ascunsă. Se schimba văzând cu ochii. Era pe fiecare zi mai serios, mai grav, începu şi el să se gândească la concursul cu cei de la centru, având credinţa că-i va domina.

Numai că s-a terminat anul şcolar, a început al doilea, s-a terminat şi el, dar concursul domnului

Gavrilă nu s-a ţinut. Cu toate astea Ion nu s-a supărat pe învăţător, pentru că-l îndrăgise!

PARTEA a II-a

CAPITOLUL I

Bătrânii stăteau amândoi aplecaţi peste măsuţă, urmăreau atenţi câteva rânduri aşternute pe un petic de hârtie. Se vedea că e o ciornă, pe care încercau s-o descifreze. Mai bine zis încerca Fane, pentru că, pentru Tălpan literele rămăseseră o taină pe care nu mai avea nicio speranţă s-o dezlege. El asculta, sugrumat de emoţie. Din când în când trăgea cu coada ochiului spre poartă, ca un răufăcător care nu vrea să fie surprins.

Teama accentua emoţia lor, încercau să descifreze cât mai repede.

— Citeşte, citeşte! îndemnă, nerăbdător, Tălpan.

Nenea Fane îşi potrivi mai bine ochelarii, îşi frecă ochii, băgând degetul pe sub lentile şi se

aplecă iar peste masă. Tălpan mai potrivi o dată lumina lămpii, se supără că nu-i ştearsă sticla.

Amândoi arătau schimbaţi.

Nenea Fane avea sprâncenele şi barba aproape albe, era mai adus de spate, iar dacă-l priveai din urmă, vedeai că mersul lui este mai greu ca odinioară. Aerul acela fioros dispăruse, părea un om împăcat cu soarta lui, mai senin.

Acum, aplecat peste bilet, era curios şi mândru, de parcă ar fi primit la vârsta lui o scrisoare de dragoste. Era tot în hainele lui de acum trei ani, mai lustruite, mai tocite pe la buzunare.

Tălpan era şi el neschimbat în îmbrăcăminte. Şorţul din faţă era acelaşi, numai că se adăugaseră multe alte pete noi; pantalonii erau tot aşa de tocaţi jos, la gheată, în cap purta aceeaşi şapcă pleoştită, cadrilată.

Ochelarii îi stăteau pe nas ţinuţi nu de ramele lor ci de două sârme, înfăşurate cu tifon înnegrit.

Şi ochii lui erau mai blânzi, parcă mai copilăroşi. Privindu-l acum, ferindu-se să nu fie prins, semăna cu un copil care umblă la borcanul de dulceaţă. Nerăbdător îl îmboldea mereu pe Fane:

— Citeşte o dată! Ce naiba, parcă nu mai ştii!

Fane se enervă că nu-l lasă în pace. Îşi dădea toată osteneala, dar nu era de loc uşor. Frazele erau aruncate în grabă, cu multe ştersături, cu adăugiri făcute pe toate marginile.

— Nu mă zori, că abia nu fac nimic!

— Citeşte-mi măcar aşa, ce poţi.

— Lasă-mă să-l înţeleg eu tot şi ţi-l citesc.

Din nou Fane întoarse biletul când aşa, când altfel, de culese tot ce era pe marginile lui.

Când l-a descifrat, s-a îndreptat încet de şale şi a zâmbit larg, mulţumit.

— Ei? întrebă Tălpan nerăbdător.

— E îndrăgostit! trânti vestea deodată Fane, dar nu ca pe una rea, ci bucuros.

— I-auzi! făcu Tălpan, clătinând din cap. Asta înseamnă că a crescut, nu-i aşa? Că avem băiat mare, flăcău.

— Te cred!

— Atunci citeşte o dată! Mă, laşi omu' să fiarbă fără apă!

Fane îşi reluă poziţia aplecată peste masă şi, apropiind iar biletul de sticla lămpii citi:

„Draga mea".

— Aha, aha! făcu Tălpan, auzind ceva interesant.

Ochii îi sclipiră ciudat.

— Da' stai că e tăiat – revocă Fane, spre dezamăgirea lui Tălpan. În loc a scris „Stimată domnişoară". Cred că abia a cunoscut-o.

— De unde ştii?

— Văd eu după data biletului. A cunoscut-o când a fost atunci la colegul ăla.

— Aaa! se lumină Tălpan. Păi a venit cam supărat.

— Atunci când şi-a călcat haina. Cred că din cauza asta era supărat. Va trebui neapărat să-i facem o haină. A crescut, i-o fi şi lui ruşine. Fetiţele astea după ce crezi că se uită?

— Ion cântă aşa frumos la vioară…

— Codanele nu ştiu încă ce-i vioara. Aş vrea să-i fac o haină pentru ziua serbării. Doar o să cânte pe scenă.

Această grijă umbri fericirea lor de a fi descoperit primul bilet de dragoste al băiatului. Amândoi au privit peticul de hârtie cu melancolie, parcă ar fi vrut s-o roage pe aceea căreia îi era adresat să nu-i pese de hainele lui Ion.

— Dacă mi-o aduce Colac datoria, poate că reuşim – încercă o soluţie Tălpan, uitând până şi de curiozitatea lui.

— Dă-l dracului! izbucni Fane, vărsându-şi focul pe el. De doi ani ţi-o tot aduce. Eu i-am pus cruce.

Tălpan ştia că Fane are dreptate. Îi veni în minte o altă rezolvare:

— Dacă i-ai cere lui Giurică, să-ţi plătească ceva înainte. La urma urmei sunt câţiva ani de când eşti la el.

— Ţi-ai găsit!

— Eu tot aş încerca. Parcă ce pierzi?

— Să vedem, mâine, dac-o vrea. Da' n-ar fi rău să ne gândim şi la altceva. Acum, după ce am citit biletul ăsta, nici nu mă gândesc să nu-i fac o haină nouă pentru serbare. Ai văzut c-a pus-o şi pe Valeria să i le cârpească pe astea vechi. Cine ştie ce-o fi în sufletul lui.

Bătrânii au rămas tăcuţi; bileţelul căzuse pe masă, între ei, nu-i mai interesa. Curiozitatea lor curată cedase grijilor grave, părinteşti.

Serbarea care dădea atâta bătaie de cap bătrânilor era dată cu prilejul sfirşitului de an. Ion trebuia să cânte la vioară.

În oraş se auzise despre serbarea în pregătire, părinţii o aşteptau cu nerăbdare. Prestigiul lui Ion crescuse mult în această perioadă de aşteptare. Îşi dădea şi el seama de asta, voia să fie la înălţime. De aceea, în fiecare seară, exersa, se pregătea. Se îndrăgostise de o bucată încă pe timpul când o cânta nenea Fane. Îi plăcea melodia largă, plină de melancolie. Când executa, emoţia lui se simţea până în vârful degetelor, dădea sunetului un tremollo pe care numai nenea Fane îl prindea, încântat.

În aceste momente bătrânul se uita la băiat ca la o operă de artă, ca la propria lui operă. Apoi ochii i se întunecau, rămânea ţeapăn, nenea Tălpan ştia că îşi aduce aminte de Petre, care era încă la închisoare. În sinea lui, se mira de tăria bătrânului.

„Ce om? gândea Tălpan. Să nu zică el o dată, o vorbă, să ţină aşa în el"… Îl ştia că suferă, că dragostea mare pentru Ion tot de la băiatul lui pornea, dar niciodată n-a spus nimic. De atiţia ani şi încă nu-i mărturisise lui Ion că mai are un băiat.

Tălpan era fericit când îl vedea pe Fane că uită pentru puţin durerea lui, când îl priveşte pe Ion. Atunci Fane închidea ochii pe jumătate, lăsa capul uşor pe umăr, privea pierdut. Zâmbetul lui vag nu-l simţeai decât în colţul ochilor, în fina accentuare a ridurilor. Piciorul, strâns în gheată, bătea uşor tactul, pentru că el urmărea atent execuţia. Din când în când îi corecta, numai cu gestul, făcându-i semn să scoată pieptul mai în faţă, să ridice cotul mâinii drepte ceva mai sus, să-l aducă mai în faţă pe cel stâng. Băiatul asculta, avea încredere deplină în sfaturile bătrânului, învăţa.

Nenea Tălpan asculta mulţumit, îi făcea cu ochiul când li se întâlneau privirile, sau îl arăta, şugubăţ, pe Fane, care era mereu gata să mai îndrepte ceva.

Serile în care Ion cânta erau cele mai fericite pentru nenea Fane, plăcute pentru toţi trei. Valeria, chiar şi ea, rămânea cu gura căscată, se uita la Ion de-l mânca din ochi, parcă ar fi fost al ei. Şi Valeria aştepta cu inima strânsă serbarea. Plănuia în sinea ei să se ducă să-l asculte. N-ar fi vrut s-o zărească el, de aceea se gândea că o să găsească un loc unde să se ascundă.

În ochii băiatului serbarea căpătă proporţii nebănuite, din motive pe care numai el le ştia, sau credea că le cunoaşte numai el. Bucuria de a fi terminat anul şcolar nu era nimic pe lângă aceea de a cânta în faţa unei anumite fete. Fremăta la gândul că ea îl va aplauda.

Ştia că toate colegele de la liceul de fete îl cunosc ca pe cel mai silitor băiat din clasa lui, auzise că îl socotesc şi cel mai serios, dar toate astea nu făceau nimic pe lângă surpriza pe care le-o va face când va cânta. Nimeni nu ştia cât de bine ştie.

Se pregătea cu atâta atenţie, mai ales pentru că fata lua şi ea lecţii de pian, aşa că îl va urmări cu competenţă, va fi în măsură să-l aprecieze, dacă va executa corect.

O cunoscuse de curând, printr-o întâmplare. Treceau de multe ori unul pe lângă celălalt. Dacă se întâlneau când el era cu ceilalţi băieţi, devenea deodată serios,

nu se mai îmbrâncea, trecea grav, privindu-i cu îngăduinţă pe colegii care, nepăsători, continuau joaca.

După multe luni de asemenea ochiade, s-au întâlnit la un coleg şi s-au cunoscut. Nu s-a mai depărtat de lângă ea.

Ion a observat cu această ocazie, fericit, că are ce să spună unei fete, când rămân între patru ochi. De multe ori se gândise cu teamă şi se întrebase ce trebuie să vorbească, dacă stă singur cu o fată? Îşi închipuise în fel şi chip momentul în care vor fi faţă în faţă.

În ziua cunoştinţei lor, el a vrut să-i arate tot ce ştie. De aceea tot timpul au discutat istorie, geografie, fizică, naturale, chimie, literatură, aşa că până la urmă s-au trezit amândoi că au recapitulat toată materia ultimului an.

Pentru el fusese o zi foarte fericită, reuşise de câteva ori să ştie mai mult decât ea, surprinzându-i privirea plină de admiraţie şi invidie.

A avut din ce in ce mai mult curaj, nu s-a sfiit să stea în preajma ei toată seara. Unii colegi se uitau surprinşi la el. Cum de reuşeşte să stea atâta de vorbă cu ea?

Dar când s-au despărţit, Ion a plecat întristat. I s-a părut că a surprins-o privindu-i insistent reverul hainei, boţit şi murdar. Această privire l-a trezit la realitate. Aproape că îşi retrase mâna, jignit. I-a spus la revedere foarte grav şi i-a întors spatele, să plece.

În cursul serii uitase de haina lui, dar această privire îi surpă deodată încrederea în el. Nu-i era ruşine… Simţea că e mai mult furios… Ce dacă nu avea haine frumoase ca ceilalţi? Îi privi pe toţi, mândru, şi plecă.

A ajuns acasă încruntat, a intrat în cea de a doua cameră şi s-a apucat să-i scrie fetei, să-i explice de ce nu mai vrea s-o întâlnească, cu toate că în discuţia din seara aceea, printre altele, au promis amândoi că se vor mai întâlni.

A început mai multe scrisori, le-a rupt, apoi a păstrat una pe care a considerat-o bună, şi a ascuns-o după dulap, dar n-a trimis-o niciodată.

Poposită pe măsuţa de lucru a lui Tălpan, printre ţinte şi bucăţi de talpă, scrisoarea parcă lua şi ea parte la discuţia părintească pe care o duceau cei doi, informându-i cu ceea ce ştia despre băiat.

Nenea Tălpan îl îmboldea mereu pe Fane să se ducă la Giurică, sperând că se va întoarce cu bani.

— Îi spun diseară – promise nenea Fane.

Poarta a scârţâit ascuţit, bătrânii l-au văzut pe Ion apropiindu-se. L-au privit amândoi lung, erau mulţumiţi cum crescuse.

Era înalt şi subţire. Părul blond, ca lemnul de paltin, îi sta răvăşit, nu se culca aşa cum ar fi vrut el, cu toate că în fiecare seară îl lega într-o basma veche pe care i-o împrumutase Valeria. Ochii, de un albastru viu, ca marea după furtună, înconjuraţi de un alb de porţelan. Gura îi rămăsese la fel de roşie, pielea la fel de albă. Purta şapca puţin pe-o ureche, luând un aer de ştrengar, de care nu-şi dădea seama. Mâinile îi erau cam aspre, cu degetele lungi, terminate cu unghii roze. Cu toate că era subţirel, chiar slăbuţ, nu lăsa impresia de fragil, ci dimpotrivă. Muşchii se conturau frumos sub pielea albă. Când era interesat de ceva, părea că în spatele ochilor i se aprind două luminiţe, care le dădeau o strălucire de vitraliu.

Băiatul intră în casă preocupat, spuse bună seara şi trecu în camera cealaltă. Bătrânii s-au uitat lung după el.

— Trebuie să-i ceri bani lui Giurică – spuse Tălpan, care înţelegea acum de ce se purta aşa băiatul.

Nenea Fane s-a întors de la Giurică spre ziuă, amărât foc. De obicei, la ora când se întorcea, îi găsea pe cei doi dormind, iar el se furişa uşor în casă şi se culca tăcut. De data asta însă, Tălpan era treaz, îl aştepta.

— Ai făcut ceva? îl întrebă el în şoaptă.

Nu primi niciun răspuns, semn că Fane era furios, Tălpan oftă şi el, îl blestemă în gând pe Giurică.

— Lasă, Fane, găsim noi undeva…

— Avem bani – îl anunţă Fane.

Tălpan nu mai înţelegea atunci de ce stă îmbufnat.

— De ce eşti supărat?

Răspunsul veni neaşteptat de violent:

— Să ştii şi tu că astă-seară, prietenul tău, Fane, a luat bacşiş. I s-au băgat ca ultimului lăutar bani în palmă.

Tăcerea s-a lăsat mai apăsătoare ca la început. Nu se auzea decât respiraţia lui nervoasă, pufăită.

— Nu se poate să ai bani şi demnitate. Viaţa e astfel făcută că trebuie să renunţi la una. Dacă ai şti câtă dreptate are Petrică al meu. Mult timp am fost un prost, nu l-am înţeles pe deplin, dar din zi în zi îi dau mai multă dreptate. Asta va trebui să-i spun şi lui Ion, să ştie şi el.

Tălpan rămase şi mai surprins. Era prima dată când Fane amintea numele băiatului său. Nici n-a ştiut ce să-i mai spună. Nu-i vorbă că peste puţin l-a auzit respirând rar, ca un om care doarme. A înţeles tot ce se petrecuse în seara aceea la Giurică.

De ani de zile, de când cânta alături de Mitruţ, oamenii se învăţaseră cu el aşa trăsnit, cum se obişnuiseră să-l vadă pe malul mării. Îl ştiau ursuz, nu se băgau peste el. Îl lăsau să cânte liniştit, de capul lui, stând în picioare, în colţul salonului. Mitruţ era omul lor, le cânta tot ce voiau. După ce Mitruţ începea la ţambal, trebuia să cânte şi Fane la vioară, că n-avea încotro. Lui Fane, însă, nu era chip să-i comanzi, după cum nu era chip să-l

urneşti din locul lui, să-ţi cânte la masă, la ureche. Dacă cineva îndrăznea să-l cheme, se încrunta fioros, se făcea ca pământul, şi nu-i răspundea, de parcă nu l-ar fi auzit. Nu-l mai chema nimeni.

Mitruţ, chiar el, îi rugase pe oameni să-l lase în pace. Îi făcuse reclamă de mare artist, nu de scripcar. Ţambalagiul se ataşase de Fane, îl respecta, îl asculta cu încântare.

Fane nu lua bani decât de la Giurică, mai nimica toată, pentru că patronii ştiau că lăutarii scot de la clienţi şi plăteau puţin, iar aceştia se angajau şi ei pe te miri ce, pentru că baza era ce primeau pe la mese, de la cei cărora le cânta la comandă, nu de la jupân.

De aceea nenea Fane câştiga aşa de prost. Se mulţumea cu puţinul cârciumarului, ar fi socotit o jignire să-i dea cineva bani ca să-i cânte. El sta demn, cânta, nu asculta de nimeni.

Odată, Mitruţ a încercat să-i dea şi lui o parte din ce scotea. Îl vedea pe bătrân înglodat în lipsuri şi Mitruţ, ca orice artist, avea suflet bun.

— Nene Fane – îi spuse el – de când eşti matale cu vioara, merge mai bine încasarea. Le place muşteriilor.

— Ţambalul tău, măi Mitruţ – îi răspunse Fane ursuz.

— N-ai dreptate, nene Fane. Parcă înainte nu cântam tot eu, da' nu ieşea aşa. Acum, uite, aproape dublu. Partea asta, ce-i în plus, ca să zic aşa, e câştigu' matale. Eu n-am dreptu' la el – îl lămuri Mitruţ cu delicateţea de care era în stare.

— Eşti un prost, mă, Mitruţ – îi trântise bătrânul, plecând de lângă el.

De atunci n-a mai îndrăznit să-i spună nimic.

În seara aceea, nenea Fane s-a dus la Giurică mai devreme, a vrut să stea de vorbă cu el.

Negustorul l-a luat în casă:

— Ia spune, Fane!

Acesta a ezitat, nu se hotăra cum să înceapă. Ţinea mult să-l convingă, de aceea voia să fie

prudent.

— Domnule Giurică, sunt câţiva ani de când colaborăm – se hotărî Fane.

Dar Giurică era negustor bătrân, ştia că toţi cei care încep aşa atentează într-un fel la punga lui, de aceea încercă să curme introducerea.

— Ei, lasă, Fane, spune ce ai de spus. Parcă eu nu ştiu de când lucrăm împreună?

— Uite despre ce este vorba, domnule Giurică. Am nevoie de ceva bani. Vreau să-mi plăteşti simbria înainte pe o lună. Cred că mă cunoşti destul de bine ca să ai încredere că nu te voi părăsi între timp, până la achitarea sumei. Dacă nu aş fi avut neapărat nevoie, nu aş fi cerut.

Negustorul, inimă acră, cunoscută de toată mahalaua, se schimonosi de parcă l-ar fi trăsnit cineva în cap. Se supără, dar se şi miră că după atâţia ani, când toată lumea îi cunoaşte felul de a fi, se mai găseşte cineva care să-i ceară bani cu împrumut. Şi tocmai Fane: ce l-o fi apucat? De aceea începu să se milogească, aşa cum obişnuia în asemenea situaţii, de-ţi venea să-i mai dai ceva, numai să nu-l mai auzi:

— O! mă, Fane, tocmai acum mă găsişi şi tu, când n-am un ban în casă. În tine să n-am încredere? De ce mă iei aşa, că doar mă ştii. Nu-i vorba de încredere când trebuie să-ţi dau ţie. Da' uite că tocmai ieri îmi veni de la deal nişte butoaie, pe care le-am plătit cu bani peşin. O leţcaie n-am. Nevasta a trebuit să se ducă să împrumute bani pentru grătar. Acum eşti şi tu în cârciumă şi vezi că nu mai merge de loc nenorocita asta de afacere. N-are lumea bani. Dacă o ţine aşa, trag oblonu'. Îi vezi cum intră, iau o jumate de vin şi desfac trei pachete cu mâncare de acasă. Bufetu' nu mai merge de loc, am să-l lichidez. Dările au crescut şi ele. Statu' nu ştie că nu merge treaba, lui trebuie să-i dai. E, dacă aş fi avut, zău nu m-aş fi codit. Din tejghea nu pot să scot, că ştii şi tu, dacă dai din

ea, ţi se taie mâna, merge afacerea prost, ajungi falit.

Auzindu-l, Fane se înfurie pe propria lui prostie, de-i veni să-şi dea palme. În acel moment şi-a dat seama că a fost un naiv când a crezut că poate scoate un ban de la Giurică. Nu-i mai spuse nimic, cum avea obiceiul când se înfuria. Îi întoarse spatele şi intră în cârciumă. Mitruţ tocmai venise şi el, se strânseseră şi câţiva muşterii. De afară se auzeau pocniturile cleştelui cu care nevasta lui Giurică chema clienţii la mititeii iuţi de-ţi băşicau gura.

Bătrânul arăta aşa de schimbat, încât Mitruţ se sperie.

— Ce ai, nene Fane? îl întrebă mâhnit.

— Nimic! i-o reteză el scurt. Haide!

Au început să cânte.

Mitruţ, ca de obicei, a vrut să treacă printre mese.

— Stai aici! îi ordonă Fane, arătându-i colţul în care cânta el.

A început să cânte el printre mese, urmărit de privirea mirată a lui Mitruţ şi ale muşteriilor. Negustorul era încântat că bătrânul s-a dat pe brazdă, a început să-şi cunoască meseria. De mult voia să-l vadă printre mese, să asculte comenzile. Îi plăcea negustorului că Fane se umilea.

Muşteriii l-au chemat pe la mese, l-au pus să cânte de toate, i-au dat bani mai mulţi decât lui Mitruţ. Parcă lui nu puteau să-i dea oricât… Fane a făcut toi ce i-au cerut, le-a cântat, a primit banii lor, dar nu a scos un cuvânt toată seara, de parcă i se lipiseră buzele.

Aşa a cântat Fane patru seri. Cârciumarul a fost mulţumit. Prea se ţinuse Fane ăsta cu coada sus, chiar în faţa lui, a negustorului. Îl tratase şi pe el ca pe ceilalţi. Se credea. Uite c-a ajuns şi el lăutar adevărat. Îi şoptea mulţumit nevestei;

— Foamea, săraca, lasă coada-n jos şi caprei. Ce credea el, că poate să facă mult pe artistu’ cu

mine? Dacă ai aici, în buzunar, eşti artist, dacă nu…

Mitruţ credea că de acum va sta în colţul lui Fane, mirat şi intrigat, fără să primească de la el nicio lămurire. Dar se înşela. Într-a cincea zi, când a venit la treabă, l-a găsit pe Fane la locul lui. I-a făcut semn cu capul că rămâne acolo şi a trecut iar el printre mese. De atunci, cât a mai cântat la Giurică, nimeni nu l-a mai văzut mişcându-se din locul lui. Ce-o fi fost cu nenea Fane în zilele alea. Nimeni n-a înţeles. El ducea mai departe tăcut arcuşul pe vioară şi le cânta absent, de parcă nu era în local.

CAPITOLUL II

În ziua serbării Ion s-a trezit cuprins de nerăbdare. Adormise abia spre ziuă, un somn agitat, plin de vise, dar nu-şi amintea niciunul.

Valeria a venit şi ea mai devreme, i-a pregătit cămaşa, pe care i-o spălase seara, i-a călcat pantalonii.

Nenea Tălpan îi călca ramele la pantofi, pe care le mai îngustase, că erau cam lăbărţate.

Fane, încă din zori, se apucase să-i acordeze vioara. Ciupea corzile, punea urechea aproape, parcă-i şoptea ceva, parcă-i dădea în grijă băiatul. De câteva ori a uns arcuşul cu sacâz, apoi l-a încercat uşor, abia atingând fiecare notă. N-a fost mulţumit decât târziu, către prânz. Tot îi era teamă să nu i se întâmple un ghinion băiatului. Tocmai când credea că a terminat, deodată i se păru că „mi“-ul e cam vechi, că n-o să mai ţină, l-a scos şi l-a înlocuit, ciupindu-l iar, mult timp.

Toţi aveau câte ceva de făcut, nu discutau între ei, gândeau însă la acelaşi eveniment, pe care îl pregătea fiecare în felul său.

Lui Ion, nenea Fane i-a ordonat să nu se dea jos din pat până târziu, să se odihnească. Se purtau de parcă ar fi fost un mare violonist, îl răsfăţau, iar băiatul nu se simţea în apele lui, năpădit de atenţii. În privinţa asta bătrânul hotăra totul, iar el doar executa. Îl asculta mai alesî pentru că voia neapărat să se prezinte bine.

A plecat urmărit de privirile lor mute. Valeriei i se umeziră ochii, dar se feri, să n-o vadă ceilalţi.

Când Ion s-a pierdut după colţ, au intrat toţi trei în casă, au început, agitaţi, să se pregătească.

Nenea Tălpan făcu ceea ce nu mai făcuse de ani de zile, îşi scoase de la gât şorţul pătat de cremă şi pap.

Fane luă o perie, îşi lustrui pantofii, iar Valeria se duse în camera alăturată, unde îşi adusese, într-un pachet, o rochie de oraş, cu care voia să-l primească. Renunţase să se mai ducă să-l asculte.

Ion a plecat de acasă vag neliniştit, ar fi dorit să-l însoţească cel puţin nenea Fane. Abia acum îşi dădea seama că i-ar fi părut bine să fie şi el în sală, că ar fi fost o mare bucurie şi pentru el, să-l audă cântând.

Când a intrat în larma serbării, nu şi-a mai recunoscut colegii. Aproape toţi aveau haine noi, şepci cu fire roşii, semn că trecuseră în cursul superior al liceului, umblau agitaţi şi plini de importanţă. Cei de pe scenă se uitau în sală printr-o deschizătură a cortinei, schimbau semne cu părinţii din primele rânduri. Aceştia, mândri, discutau între ei, se recomandau, îşi lăudau copiii.

Se simţi deodată foarte singur, îi pieri toată bucuria acestei serbări. De unde până atunci îşi închipuise că el va fi eroul serii, că va străluci când va cânta la vioară, înţelese că ceilalţi îl priveau cu indiferenţă, iar cei din sală veniseră aproape toţi să-şi vadă copilul, fratele, sau o rudă apropiată. Colegii, şi ei, preocupaţi de propriile lor roluri, se pregăteau, erau agitaţi.

Privindu-i, Ion şi-a dat seama că el este foarte important numai pentru cei de acasă, pentru Fane, Tălpan şi Valeria. Or tocmai ei nu erau în sală. Îi trecu prin minte că cei prezenţi nu-l vor aplauda, atenţi să-i privească haina nouă dar din postav gros, pe care o purta în luna iulie.

Tocmai voia să plece când, prin cortină, a zărit-o pe Mara intrând cu cineva. Tatăl ei, probabil, pentru că ştia de la ea că este militar. Veniseră să-l asculte! Îi promisese că va veni. Era imposibil să mai plece. Cu toate astea nu simţi bucuria pe care credea că o va avea în această zi. Ei veniseră să-l asculte mai mult din curiozitate, să-l urmărească profesional, dacă va lua bine toate notele, nu din dragostea de a-l auzi cântând, bine sau rău, aşa

cum îl asculta nenea Tălpan. Rămase şi el din datorie, nu din plăcere, rumegându-şi mai departe nemulţumirea de a fi singur în acea seară.

Îl observă, curios, pe tatăl fetei. Era un bărbat înalt, cu perciunii cărunţi. O ţinea pe Mara de mână, se lăsa condus de către fată in timp ce saluta în stânga şi-n dreapta. Părea un om cumsecade, care îşi dezvăluia dragostea pentru fiică numai prin felul in care o privea. Pe epoleţi, Ion observă şarpele încolăcit în jurul paharului, semn că era medic militar.

S-au aşezat în prima bancă şi fata a început să-i vorbească agitată, aşa cum îi era firea.

A simţit nevoia să stea singur undeva şi, până să înceapă serbarea, s-a retras într-o clasă, motivând că vrea să-şi acordeze vioara. A rugat un coleg să-l anunţe când îi vine rândul.

Tot timpul s-a gândit la Fane şi la Tălpan, îi părea rău că nu au şi ei haine bune să fi putut veni la serbare. S-a uitat iar la haina lui, a oftat, a rămas tăcut. Numai de-ar putea să cânte…

De la uşă, colegul îl strigă:

— Hai, Ioane, eşti aici? E rândul tău!

Parcă cineva l-a strâns deodată în braţe, storcând tot sângele din el. Inima începu să-i bată în gol, galopând, flămândă. S-a făcut alb, picioarele îi tremurau, a fost foarte mirat de ceea ce i se întâmplă. Nu încercase niciodată emoţia de acum, simţea că nu va putea să ţină arcuşul în mână.

— Hai, mă, o dată! îl strigă iar cel din uşă, văzând că nu se urneşte. Ce ai?

Ion se luă după el ca un somnambul, nu ştia ce se va întâmplă, dar nici înapoi nu mai putea da.

Cineva l-a luat de braţ, i-a spus ceva la ureche, n-a auzit ce, apoi l-a împins în scenă. Becurile puternice l-au orbit a început, dincolo de ele zări o pată mare, neagră. Acolo erau ei, cei care aşteptau să-l audă cântând…

Făcu un efort şi îşi ridică vioara. Deodată, mintea lui se făcu albă, ca o foaie de hârtie, pe care

nu era scris nimic. Uită în clipa aceea tot, şi bucata, şi notele, nu-şi mai aducea aminte cum se numeau coardele viorii, măcar.

Dar parcă cineva îl chema din sală, voia să-i spună ceva, îl privea insistent. Simţi nevoia să privească într-acolo, nu duse arcuşul pe coarde, cu toate că în sală auzi freamăt. Din spatele scenei cineva îl îndemnă, alarmat:

— Cântă!

Privirea lui Ion căută în sală. Se obişnuise cu lumina. Nu fusese o părere, nu i se păruse că cineva îl priveşte din fundul sălii, nu se înşelase.

Îi veni să strige de bucurie. Nenea Fane îl privea cu ochii lui negri, încruntaţi, dar care îl îndemnau să cânte.

Uită de toate. Lângă nenea Fane nu-i era teamă de nimic. Privirea lui încurajatoare îl linişti.

— Cântă! Cântă! se auzi iar în spatele lui.

Duse hotărât arcuşul pe vioară.

Tot timpul a privit numai ochii care străluceau în umbra sălii. Privirile lor se întâlniseră şi parcă se lipiseră una de alta.

Nu ştia când a cântat, cum a cântat, a simţit numai că şi-a dat sufletul o dată cu ultima notă.

Ropotul de aplauze l-a făcut să tresară, să se scuture ca trezit din somn; nu înţelese în primul moment dacă-l aplaudau pentru felul cum executase, sau îl huleau, pentru că n-a cântat nimic. Privirea lui stătea mai departe agăţată de privirea lui Fane. Ochii bătrânului străluceau mulţumiţi. Ion şi-a dat seama că a cântat bine.

Aplauzele au continuat, strigătele încurajatoare veneau din sală, iar din primul rând de bănci, o voce subţire, de fată, ceru:

— Bis! Bis!

Strigătul ei îl readuse la realitate. Abia acum îndrăzni să se uite jos, în primul rând de bănci. Mara îl aplauda furtunos. Strigând, îl lua apoi pe tatăl ei de braţ, îi spunea nu ştiu ce la ureche, apoi

iar bătea din palme. Acesta zâmbea şi el, aplauda, îl privea cu interes.

Cortina a căzut şi cei din culise au năvălit pe scenă, să-l felicite; fusese peste aşteptări.

— Ura, Ioane! Victorie, mă! îi strigă un coleg.

— Ai fost cel mai tare!

— Ai dat gata sala!

— Noi suntem la pământ, mă! Nici nu mai contăm! De ce n-ai spus că eşti aşa tare? Şi, ia uitaţi-vă ce aplaudă zăluda doctorului!

Încă ameţit, băiatul fugi în clasă, îşi băgă vioara în cutie şi ieşi repede să-l găsească pe nenea Fane. Lui voia să-i mulţumească mai întâi pentru toate.

Dar el nu mai era. S-a uitat în toate părţile, pe afară, nicăieri. A vrut să plece, dar s-a gândit că poate mai e în sală, în alt loc, mai în faţă, unde el nu putea să-l vadă şi se aşeză în uşă, să-l aştepte, până după serbare.

L-a aşteptat degeaba, pentru că nenea Fane nu mai era în sală. În schimb Mara îl căuta cu privirea, iar când l-a văzut, a venit bucuroasă lângă ei, trăgându-l şi pe tatăl ei de mână. Era fericită şi nerăbdătoare să-i spună părerea ei, să-l felicite pentru succesul obţinut.

— A fost minunat! Şi tata a zis c-a fost minunat. Aşa, tată? îl luă fata martor.

— A fost foarte bine – admise el, strângându-i mâna şi măsurându-l din cap până în picioare.

— A cântat aşa de cald… E o bucată pe care o cunosc de mult, dar am avut impresia că am ascultat-o acum pentru prima dată.

În timp ce Mara vorbea entuziasmată, gesticulând larg şi agitându-se, tatăl ei îl privea mai departe, îl analiza.

Pe Ion nu-l supără această inspecţie, deoarece era binevoitoare, nu era o sfredelire curioasă şi mirată. Îl privea ca pe o surpriză plăcută, nu ca pe o ciudăţenie greu de explicat.

După primele efuziuni de simpatie ale fetei, care îl mirară pe Ion, pentru că el n-o cunoştea încă

entuziasmată, ci rezervată şi ironică, au pornit toţi trei spre casă. El era bucuros că nu se simţea stingher în apropierea tatălui ei, probabil un om respectat pentru că încontinuu era salutat de cei cu care se întâlneau. În gesturile celor care îi salutau, Ion simţea simpatie. Cu toate acestea, tatăl Marei asculta cu bunăvoinţă tot ce spunea fata, o aproba, îi explica orice, dacă ea îi cerea. Cu Ion se purtă la fel de atent, îi vorbi cu interes, îl întrebă cine i-a dat lecţiile de vioară, era gata să-l cunoască pe nenea Fane, despre care şi-a dat cu părerea că, probabil, este un virtuos dacă a reuşit să-l pregătească în acest fel.

Pe Ion îl mişcă felul în care îi vorbea, i se adresa ca unui om în toată firea, îi acorda încrederea unei judecăţi sănătoase, îl obliga sa fie foarte atent cu răspunsurile, se silea să nu facă greşeli de vorbire, se supăra de câte ori nu reuşea să spună frumos ceea ce voia. Aşa că tot timpul cât au stat împreună, băiatul a fost încordat şi foarte atent la tot ce spunea el sau Mara, dorind foarte mult să lase cea mai bună impresie. Dar numai aceste mici căutări, numai aceste răscoliri febrile ale creierului, în căutarea cuvintelor potrivite, numai ele l-au nemulţumit în seara aceea. A invidiat uşurinţa de exprimare a Marei, care se simţea foarte liniştită lângă tatăl ei. Băiatul se gândea că el nu va ajunge niciodată să vorbească aşa de liber şi uşor când va discuta cu el.

I-a condus până acasă, a vrut să-şi ia la revedere, dar Mara l-a rugat pe tatăl ei s-o mai lase puţin să se plimbe, pentru că, a spus ea, este o seară minunată şi nu-i vine să intre în casă de la ora aceea.

Tatăl Marei a acceptat imediat, i-a mângâiat, zâmbind vag, părul negru şi lucios, apoi i-a strâns mâna lui Ion.

— Sper că ne mai vedem – i-a spus el la despărţire. Mi-ar face plăcere.

— Sigur – a sărit repede fata. Mi-a promis că vine la ceaiul meu. Vom cânta împreună.

— Sunt nerăbdător să vă ascult – a încheiat el cu bunăvoinţă, intrând în curte.

Ion n-a mai găsit ce să adauge peste ce spusese fata, pentru că ea răspunsese aşa cum dorise el. A privit după bărbatul grav care plecase zâmbind. Se uită după el şi se gândi că Mara e fericită pentru că are un asemenea tată.

Când au rămas singuri, Ion a făcut sforţări zadarnice să spună ceva, dar i-a fost imposibil să găsească ce. Parcă deodată i se deşertase tot capul şi nu mai putea prinde în el o idee. De aceea au mers în tăcere, unul lângă altul, privind din când în când cerul minunat de deasupra lor. Fata îl cerceta cu coada ochiului, insistent, aştepta să-i vorbească, în timp ce el răscolea mereu în capul său pustiu. Până la urmă tot ea rupse tăcerea, vorbindu-i simplu, ca să spună ceva:

— Tata te-a plăcut – îi comunică, simţind că-l interesează foarte mult părerea lui.

Ion tresări mulţumit.

— Crezi?

— Sigur. Altfel nu te-ar mai fi invitat. S-a mai întâmplat de câteva ori să-i prezint colegi, dar nu i-a invitat pe la noi. Ai văzut ce repede a fost de acord să cântăm împreună?

— Îmi pare foarte bine – recunoscu el entuziasmat. Este un om foarte bun, nu-i aşa?

— O, cât se poate de bun! Este cel mai bun tată din lume. Şi tatăl tău e bun? îl întrebă ea curioasă să afle ceva despre el. Aş vrea să-l cunosc.

— Pe tatăl meu aproape că l-am uitat. Vorbea foarte gros, asta e tot ce-mi mai aduc aminte despre el.

— N-ai tată?! se miră fata, înduioşată. Credeam că ai şi că e sărac.

— N-am nici mamă.

— O! făcu fata, speriată. Nici mamă! Dar… unde stai?

Citise adesea despre copiii rămaşi fără părinţi, care o duceau foarte greu, încăpuţi pe mâini străine. De aceea aşteptă răspunsul lui emoţionată. Era gata să asculte poveşti îngrozitoare. Pentru că el tăcu, stingherit, insistă, curioasă.

— Unde stai?

— La nenea Fane. El mă creşte.

— Atunci, el e tatăl tău – încheie ea, făcând deodată lumină în capul lui Ion. Vorbele ei i-au luminat deodată mintea, a reuşit, fulgerător, să definească raporturile adevărate dintre el şi Fane.

Surprins, se opri în loc, o privi cu ochii mari, recunoscători.

— Da, el e tatăl meu – răspunse hotărât şi uluit, dar fericit.

Se gândi că, într-adevăr, Fane era ca şi tatăl lui, pentru că el îl îngrijea, îl iubea, cânta pentru el în fiecare seară la Giurică; nu exista nicio deosebire între sacrificiile lui şi cele pe care le face un tată adevărat.

Ar fi vrut ca Fane să fie de faţă şi el să-i spună: „Tată Fane!“ ca un semn de recunoştinţă pe care bătrânul îl merita.

Încercă să-şi imagineze fericirea lui când îl va auzi spunându-i tată, şi se simţi şi el mai bine, mai bucuros.

— La ce te gândeşti? întrebă fata.

— La nimic.

— Arătai aşa de ciudat, parcă te gândeai la ceva.

— Mă gândeam la… tata Fane – recunoscu el, totuşi.

— Este bun?

— Cel mai bun om din lume, cu toate că nu arată. Oamenii spuneau înainte că e nebun, dar nu este. Are el o durere a lui şi e cam tăcut. Dar de bun…

— Aşa spune lumea şi despre mine, că sunt trăsnită, nu-i aşa? Aşa că spune?

— Da – îi mărturisi el deschis, cu toate că era surprins de întrebarea ei. De unde ştii?

— Ştiu eu. Şi mama îmi spune mereu că sunt trăsnită. La şcoală, colegele fug de mine din cauza asta.

— Nu-i adevărat! Eu nu cred.

Dar fata îl făcu să se mire şi mai tare, contrazicându-l.

— Ba, puţin sunt eu trăsnită. De asta mi-am dat singură seama, de multe ori. Numai cu tata nu sunt, dar cu ceilalţi…

— Şi nici cu mine.

— Nici cu tine. Dar la şcoală sunt. Şi, poate, dacă am să mă obişnuiesc, am să fiu şi cu tine.

— Cum adică, eşti trăsnită? De ce?

— Mie nu-mi place nimic din tot ce este în jurul meu. Nu-mi place nici ce este acasă, nici ce este la şcoală… Îmi place numai când sunt singură şi citesc. Când sunt singură e aşa de bine… Nimeni nu-mi spune nimic, nu mă ceartă, nu mă cicăleşte, nu mă plictiseşte cu nimic.

— Dar, la şcoală, ai luat premiu – remarcă băiatul contrariat de mărturisirea ei. Înveţi foarte bine, nu-i aşa? Ştiu şi eu că înveţi foarte bine.

— Şi ce dacă? Tot nu-mi place. Învăţ pentru că aşa îmi cere tata, şi pe el nu pot să-l refuz. Dar la şcoală nu-mi place.

— I-ai spus şi lui?

— Sigur că da. Lui îi spun tot ce-mi trece prin cap şi cu toate astea el nu zice, ca mama, că sunt trăsnită, şi nici nu mă ceartă. El mă ascultă şi discutăm.

— Şi el… ţi-a dat dreptate, când i-ai mărturisit că nu-ţi place la şcoală?

— A zis că am dreptate, dar că trebuie să învăţ, totuşi. Mi-a spus că în viaţă de mai multe ori este nevoit să faci ceea ce nu-ţi place, pentru că altfel nu ajungi niciodată să faci şi ceea ce vrei.

Ion nu ştia ce să mai creadă. Îşi închipuia că toţi părinţii vorbesc frumos despre şcoală şi iată, constată acum că tocmai tatălui ei, omul serios şi respectat de toţi, care a învăţat, desigur, multă

carte, nu-i place şcoala. Nu putea să înţeleagă aceasta şi rămase foarte contrariat. Se gândi la tata Fane, care punea aşa de mare preţ pe carte şi care îi spunea mereu că înainte de orice să înveţe, să înveţe, să înveţe.

— Tata se plictisea la şcoală ca şi mine. A spus că e o mărturisire pe care mi-a făcut-o numai mie.

— Dar tu te plictiseşti?!

— De moarte! Profesoarele mă cicălesc toate. Nu-mi place să mă cicălească cineva.

Din nou fon fu mirat. Era prima dată când stătea de vorba cu ea despre lucruri mai serioase şi constată şi el că e puţin sucită. Cu toate astea îi plăcu şi mai mult. Cu ea puteai să discuţi orice, avea mereu o părere, nu era ca celelalte colege care nu ştiau ce să spună, când rămâneau între patru ochi. Ion vru să ştie ce-i place, totuşi, unde se simte bine.

— Numai când citesc – îi mărturisi fata. Am un loc al meu unde stau şi citesc şi unde nu mă supără nimeni. Dacă mă strigă cineva, nu răspund. E aşa de plăcut să te ascunzi…

— Şi nu te plictiseşti?

— Nu mă plictisesc. Când citeşti, nu te plictiseşti niciodată. Tu nu citeşti romane?

— Nu.

— N-ai citit niciodată un roman?

— Niciodată.

Fu rândul fetei să se mire,

— Am să-ţi aduc unul, vrei?

— Sigur. De unde le ai?

— Din biblioteca tatei.

— Şi el îţi dă voie să citeşti?

— Îmi dă. Nu mă lasă el să umblu în toată biblioteca, dar mai răscolesc, când nu-i acasă. Dacă vii mâine în fundul curţii, la mine, îţi aduc o carte frumoasă. Dar să nu te vadă nimeni.

— Pe unde să viu?

— Tocmai pe strada din spate. Curtea noastră dă într-un loc viran. Sări gardul şi vii. Mă găseşti în

cais. Avem un cais mare, şi eu stau în el. Am acolo o scândură şi un preş cu care mi-am făcut un pat. E aşa frumos!… Promite-mi că nu spui nimănui – se asigură ea încă o dată, dovedind că ţine mult la secretul acestui ascunziş.

Au plecat încet spre casă, Ion cu vioara sub braţ. Era fericit. După succesul serbării, venea înţelegerea cu Mara, care îl bucura mult. Voia să citească şi el, cât mai mult, s-o întreacă. Îşi dădea seama că ştie mai multă carte decât ea, dacă se refereau numai la lecţii, dar fata cunoştea încă multe altele de care el nici nu auzise.

Când mai aveau puţin până în dreptul porţii, apăru mama ei, care o chemă imediat în casă.

Ion plecă repede, uitând să spună la revedere. Auzi în urma lui cuvintele ei iuţi:

— De unde ai mai cules şi pe răpciugosul ăsta? o întrebă pe Mara, răstit. N-are limbă? Altă trăsnaie de-a ta. Încet, încet, ai să-mi aduci la poartă vânzătorii de seminţe.

Fata nu scoase niciun cuvânt, plecă repede în casă, o lăsă să-i strige toate astea din spate.

Băiatul rămase, instinctiv, lingă primul stâlp, să asculte. Îl jigniseră vorbele răutăcioase ale femeii. Pe cât era tatăl ei de cumsecade, pe atâta părea de rea şi indiferentă mama

Ion n-o privise prea mult, dar era sigur că nu o va uita niciodată. Era o femeie frumoasă, foarte frumoasă i se păruse, cu un păr arămiu, prins într-un coc mare, la spate, cu gura frumos conturată cu ruj, cu ochii negri, adânci, dar încruntaţi şi răi.

A rămas mult timp rezemat de stâlp, gândind la toate astea. Îi venea să plângă, dar nu era frumos pentru un băiat de vârsta lui, şi încă pe stradă. A suspinat greu, în umbra stâlpului, să se răcorească.

S-a liniştit târziu şi a plecat repede spre casă.

A doua zi după serbare, Ion s-a gândit la vizita pe care o promisese Marei. Să se ducă, să nu se ducă!? Nu ştia dacă Mara îl va mai aştepta, după

cele ce auzise de la mama ei. Cu toate astea, nu putea să stea liniştit, fără să fie sigur. Dacă vine, totuşi?

S-a plimbat toată dimineaţa prin faţa maidanului din spatele casei, a privit printre şipcile gardului, a scuturat toţi pomii, să vadă dacă nu o fi cumva căţărată, aşa cum îi spusese că stă de obicei. Dar nu era. Zări într-un cais mai mare o scândură prinsă între două crengi, împrejmuită cu o funie de rufe, care era, desigur, locul ei.

Mara a venit târziu, când Ion tocmai voia să plece, abătut, spre casă. Ţinea un scăunel şi o perniţă sub braţ. A observat-o mai întâi, să vadă ce face. Dintr-un salt, a fost în pom. S-a căţărat până la scândură prinsă şi s-a aşezat pe perna pe care o adusese. Apoi, privind atentă în jur, a scos din sân două cărţi, pe care le-a pus lângă ea, atentă.

Când a văzut-o instalată, Ion a ieşit şi el la vedere. Mara i-a făcut semn să treacă peste gard şi să intre în grădină. Nicio pisică n-ar fi ajuns aşa de repede în pom.

— Acum ai venit? îl întrebă ea.

— Mai de mult. Credeam că nu mai vrei să mă vezi, sau că n-ai voie să ieşi din casă.

— N-am putut să iau cartea din bibliotecă. Nu ţi-am promis o carte? Uite-o.

— Mi-o dai?

Fata îi întinse un volum legat în coperţi tari, care lui i se păru deosebit de frumos. În afară de cărţile de şcoală nu ţinuse niciodată o altă carte în mână, şi încă una ca asta.

— E foarte frumoasă – i-o recomandă fata. „Daphnis şi Chloe“. Ai s-o citeşti?

— Sigur. Nu e prea groasă.

— Eu am citit-o într-o noapte. N-am mai lăsat-o.

— Tot într-o noapte am s-o citesc şi eu.

Au tăcut.

— Ştii că am fixat data ceaiului meu?

— Da?

— L-am rugat pe tata să-l dau mai devreme şi el a acceptat; aşa că pot să fac invitaţiile pentru duminică. Vrei să vii şi tu, nu-i aşa? Mi-ai promis!

Ion ezită, ştia că n-o să se simtă bine, că din nou va întâlni acolo băieţi care aveau bani şi veneau cu cadouri.

— Nu vrei să vii? îl întrebă Mara contrariată, când a văzut că nu primeşte niciun răspuns.

— Ba da.

— Vom cânta împreună.

— Dar mama ta n-o să zică nimic? întrebă el, punând degetul pe rană. N-aş vrea să…

Fata se posomorî, iar Ion se bucură când îşi dădu seama de sentimentele ei.

— Poate că n-o să fie acasă. De obicei rămâne numai tata cu noi. Iar dacă va fi, nu va zice nimic. Nu vrei să-l vezi pe tata? întrebă ea repede.

— Cum să nu vreau? S-a purtat foarte frumos cu mine – îi spuse el, vrând să sublinieze astfel că numai el s-a purtat frumos.

Au tăcut stingheriţi, până când Mara a găsit iar ceva de discutat.

— E frumos aici? Îţi place cum m-am aranjat?

— De abia am descoperit culcuşul. Nu ţi-e frică să nu cazi?

— Da’ de unde! Am şi adormit odată. Mă ţin de funie. Câteodată mama mă strigă chiar de sub pom, şi nu mă vede.

— Şi tu ce faci?

— Nu spun nimic. După ce pleacă, mă duc şi eu. Nu vreau să-mi afle ascunzătoarea. Stau aici şi scriu.

— Scrii? Despre ce?

— Despre nimic. Adică despre mine. Tot ce fac şi ce discut cu Vivi. Ştii că Vivi e cea mai bună prietenă a mea. Când vine ea la mine mă simt foarte bine. După ce pleacă mă apuc şi scriu în caiet.

Au mai discutat despre Vivi, apoi Ion s-a hotărât să plece.

Îi spuse Marei la revedere şi sări jos din pom. Dispăru dincolo de gard, pe maidan. Fata se grăbi şi ea să ajungă în casă, socotind că a sosit timpul mesei. Rămăsese ca peste două zile Ion să vină din nou, să-i înapoieze cartea.

Acasă, Ion pretinse că nu se simte bine, că-i obosit, şi trecu în camera lui, să citească. Nu bănuia încă ce-i în cartea pe care o adusese, dar ştia de la Mara că a citit-o pe furiş, ceea ce însemna că e bine să facă şi el la fel.

Tălpan, îngrijorat de sănătatea lui, s-a dus repede în curte, a privit pe furiş în odaie, apoi a venit misterios la Fane:

— Citeşte! Are în mână o carte.

— Carte sau scrisoare?

— Carte, carte! E una aşa, cu scoarţe tari – i-o descrise el, crezând că Fane trebuia s-o ştie şi după format.

— Văd eu mâine. Numai de n-ar fi vreo porcărie.

A doua zi, abia a plecat băiatul, că bătrânii s-au şi pus pe căutat. Au găsit-o în acelaşi loc unde găsiseră şi biletul. Nenea Fane a luat-o, a cercetat-o sub privirea întrebătoare a lui Tălpan, apoi a pus-o la loc, liniştit.

— Ei? întrebă Tălpan nerăbdător.

— E îndrăgostit.

— Vezi, vezi! De asta se poartă el aşa curios de la o vreme.

— Ce ţi se pare curios?

— Caută singurătatea. Până acum, seara, venea mereu lângă mine, îi spuneam de-ale mele, mai raşcheta câte ceva. Acum nu-l vezi? Mai mult plecat. Tare aş vrea să ştiu unde se duce.

Cu toate că băiatul se purta numai de două zile aşa cum spunea Tălpan, bătrânul şi observase, atât era de atent cu tot ce i se întâmpla.

A doua seară, Ion trecu din nou, imediat ce veni, în camera alăturată, lăsându-i pe bătrâni să se

privească semnificativ. Din nou Tălpan dădu roată pe la fereastră şi privi înăuntru. Se întoarse cu acelaşi rezultat:

— Citeşte!

Ion poposea mult timp la o pagină, furat de gânduri, se trezea îmbujorat. Oare ce-o să fie mâine, când va sta din nou în faţa Marei? Probabil că ea se aşteaptă ca el să-i spună vorbe frumoase. Va trebui, desigur, să-i spună că şi el o iubeşte la fel de mult. Numai că lui nu-i venea aşa de uşor.

A citit până noaptea târziu. Când a dat ultima filă a cărţii, a simţit nevoia să iasă afară să se plimbe, să fie dezmierdat de răceala nopţii. Parcă stătuse într-un cuptor.

A ieşit pe fereastră, să nu-i trezească pe bătrâni. A sărit gardul, pentru că portiţa scârţâia. Nu ştia că din casă Tălpan şi Fane se uitau după el, îl pândeau de parcă presimţeau că se va întâmpla ceva.

— Unde s-o fi ducând? întrebă Tălpan numai ochi. Ce zici, Fane?

— Ei, nu vezi ce seară frumoasă?

În după-amiaza când trebuia să se vadă cu Mara şi-a luat cartea şi a plecat la întâlnire. A aşteptat-o din nou până s-a înserat, din nou a văzut-o săltându-se în pom. A privit-o cum se aşază şi cum încearcă să mai citească, la lumina întunecoasă a amurgului. Din când în când, fata privea peste gard, în maidan, să-l vadă venind.

Ion ar fi vrut să i se arate mai repede, dar încă se mai gândea ce să-i spună.

Fata l-a primit bucuroasă şi curioasă. Îi urmărea privirea, de parcă ar fi vrut să citească în ea impresia lăsată de carte. Numai că băiatul nu ştia încă să aibă o părere despre cărţile care le citea, aşa că fata rămase puţin dezamăgită.

— Ţi-a plăcut?

— Sigur că da. Şi eu ţin la tine tot aşa de mult – trânti el pe neaşteptate.

Marei i se tăie respiraţia. Nu se aşteptase la mărturisirea lui directă. Se fâstâci. Rămase tăcută, cu toate că ar fi vrut să-i spună că şi ea ţine la el mult de tot.

Văzând că fata nu-i răspunde, că stă încruntată şi tăcută, băiatul dădu înapoi, dezamăgit.

— Nu ţii la mine? întrebă el şoptit, parcă speriat. Nu ţii pentru că sunt sărac?

Mara îşi reveni şi îl privi impresionată şi speriată de gândul că el ar putea, într-adevăr, să creadă că ea nu ţine la el pentru că e sărac. În minte îi veni argumentul cel mai puternic pentru a-i alunga un astfel de gând.

— Si tata a fost sărac – îi mărturisi.

— El?

— Aşa mi-a spus. A fost foarte sărac. Şi eu ţin mult la tine – îi mărturisi ea tot pe neaşteptate, în clipa în care îşi făcu vânt din pom. A fugit de lângă el. Când era aproape să iasă din grădină, s-a întors şi i-a strigat: Să vii duminică la ceai, la ora opt. Vii?

— Sigur că da.

— Luni plecăm la ţară. Să vii cu vioara.

Ion s-a întors acasă fericit.

CAPITOLUL III

Fane a căzut la pat pe neaşteptate. S-a îmbolnăvit de bătrâneţe, greu de nu s-a mai putut mişca. Într-o singură zi a slăbit şi s-a tras la faţă de parcă zăcea de-un an. Ochii i s-au dus în fundul capului, aproape s-au ascuns de tot în spatele sprâncenelor; sclipeau de acolo mai fioros. Barba îi era răvăşită, părul cădea în şuviţe albe şi-i acoperea ridurile adânci, săpate pe frunte de gânduri negre. Zăcea fără să scoată un cuvânt, nu auzeai un geamăt, stătea cu ochii închişi, parcă gândea la ceva. Obrajii îi ardeau, roşeaţa reuşise să străbată prin culoarea de nucă veche a pielei. Părea că s-a supărat pe toţi cei din jur, nu primea niciun ajutor de la ei. De medicamente n-a vrut să audă, iar când s-au gândit să aducă doctorul, le-a spus că pleacă de acasă, dacă-l cheamă. Zăcea tăcut şi promitea, când se ţinea Tălpan prea mult de capul lui, că se face bine, dacă mai bea un ceai fierbinte. Ceaiul era singurul lui tratament. După ce golea două căni, se mai uşura.

Din prima zi a început să tuşească gros, aspru, scuipând nicotină strânsă în piept cine ştie de când. Tuşea ţinându-se de pântec şi se înfuria după fiecare acces.

Valeria şi Tălpan stăteau în preajma lui, dar nu aveau ce să-i facă, pentru că refuza totul. Se mai lua Valeria de el, îl mai boscorodea, dar parcă vorbea cu pereţii. Când vedea că n-o scoate la capăt, ofta şi-l lăsa în pace.

Tălpan, care îl cunoştea, nu-i zicea nimic, ştia că-l supără degeaba, că tot ce vrea el face. Când vedea că Valeria îl necăjeşte prea mult, îi făcea semn să-l lase în pace şi să iasă din odaie. Din curte, câinele, care nu-l mai vedea, urla lung.

Pe Ion îl întristă foarte mult boala bătrânului. Stătea în camera alăturată, îl asculta cum tuşeşte şi se temea fără motiv sigur. Când îl vedea tăcând, stând cu ochii închişi şi răsuflând greu, se temea. Îl privea, urmărea pe chipul lui să vadă cât e de bolnav, nu-i vorbea pentru că nu ştia ce să-i spună. O singură dată s-a apropiat de pat să-i vorbească, pus de Tălpan şi de Valeria, care credeau că de el va asculta şi le va da voie să aducă doctorul.

Dar îi răspunsese şi lui aspru:

— Ţine-ţi banii!… Ce, vă dau afară din casă?

— Păi ţi-e rău, nene Fane – intervenise repede Valeria, care pândea pe după uşă.

— E, rău! Mă fac eu bine. Mai pune de-un ceai, dacă vrei să-mi faci ceva. Fierul rău nu piere!

— Ceaiuri bei matale de două zile, da'…

— Tu întotdeauna eşti cu gura mare. Lasă că nu mor. Cu doctorii, sau fără, tot mă fac bine. Tu eşti aia care le bagi prostii în cap. Lasă-i în pace, nu-i mai speria!

A treia zi s-au trezit cu Giurică. Înainte să intre a privit printre gard, doar l-o vedea pe bătrân în curte. L-a văzut pe Tălpan şi l-a strigat:

— Mă, Tălpane!

— Dumneata eşti, domn' Giurică?! se miră bătrânul, când îl văzu. Poftim în curte.

— Da’ ce-i, mă, cu Fane? Nu mai vrea să vină la mine, şi-a găsit în altă parte? Am aşteptat o zi, două, da’ văd că nu mai apare. Barem să ştiu…

— E bolnav, săracu’, domn’ Giurică. L-a răzbit şi pe el.

— Ee, păi asta nu-i de loc bună – constată Giurică, clătinându-şi pălăria într-o parte şi alta şi zgârcindu-şi nasul, nemulţumit.

— N-o fi bună, da’ ce să-i faci? Parcă vin numai bune pe capul omului? Mai ales pe al lui…

— Şi ce zici că are?

— Păi, ştiu eu? Tuşeşte! I-auzi-l! îl făcu el atent, pentru că chiar atunci, din casă, se auzi Fane tuşind.

— Da-i zice bine, nu glumă. Un doctor n-aţi adus? Chemaţi un doctor că altfel… Tuşeşte cam din adine şi nu-i a bună.

— Ne rugăm de el şi nu vrea. Zice că aruncăm banii. Se gândeşte şi la necazurile noastre.

— Ei, fir-ar ai dracului de bani, că doar mai bună-i sănătatea. Dacă eşti sănătos, faci şi bani. Da’ îmi închipui că n-o scoateţi la cap cu el, că-i încăpăţânat. Parcă nu-l ştiu?

— Fiecare le ştie pe ale lui – încheie Tălpan. Cizmăria nu mai merge aproape de loc. El ce mai aducea.

— Aşa e, ce să-i faci? Şi barem dacă mă prindeaţi pe mine mai în bani, da’ aşa? Ieri îmi veni nişte butoaie de la deal şi măturai casa, nu alta. S-au făcut şi ăia nişte pungaşi… Înainte vreme te rugau cu marfa în rate, numai s-o iei, pe când acum până nu sunt banii pe tejghea, nu-ţi dă nici să-l guşti.

— E greu şi pentru dumneata – făcu Tălpan, lăsându-şi buza plictisit – parcă eu nu ştiu.

— Păi, ce crezi? Da’ să vorbesc şi cu el, să văd ce gând are. Tot e mai bine să cunosc si gândul lui.

Au intrat la Fane. Bătrânul îl auzise pe negustor, se făcea însă că doarme, doar l-o lăsa în pace. Numai că Tălpan îl sculă:

— Mă, Fane! strigă el uşor, scuturându-l. A venit domn' Giurică să-ţi vorbească.

Fane deschise ochii, se uită la el şi spuse răstit:

— Sunt bolnav!

— Da' nu ştiu ce te apucă tocmai acuma, vara, să răceşti – se miră negustorul, fără să se sinchisească de tonul lui, pentru că-l cunoştea cât e de colţos.

— Aşa sunt eu sucit, nu ştii dumneata? La boală sunt la fel, răcesc vara.

Negustorul se amuză, i se păru hazliu Fane.

— Păi, zău că aşa e. Numai că negustoria nu ştie de sucelile omului, mă, Fane. Acuma, vara, e timpu' nostru. Am scos afară mesele, e cald, vine omu' să se răcorească. Dacă mai ascultă ceva, e şi mai bine. Numai că tu te îmbolnăvişi.

— Nu e Mitruţ?

— Mitruţ este el, numai că s-au învăţat oamenii cu orchestră. Ieri mi-a spus unu' că m-am zgârcit, că nu mai vreau să le pun muzică. Mama lor, tot le e teamă că mă pricopsesc. Aş vrea să-i văd ce-ar zice dacă m-ar vedea cum mă golesc de parale când vin ăia de la deal. Atunci nu vin să spună: uite, jupâne, plătesc înainte atâta şi atâta. În schimb, dacă te-ar şti cu un ban, ar intra noaptea peste tine să-ţi dea în cap. E, da' ce zici, când vii la lucru?

Fane îl lăsă să aştepte un timp, apoi se răsti iar:

— Nu ştiu, când mi-o trece!

— Era bine dacă puteai să-mi spui. Aşa, ce să răspund clienţilor? Eu pentru ei te întreb, doar.

— Spune-le că-s în pat.

— Omu', la chef, parcă asta vrea să audă? De necazuri sunt sătui. Eu trebuie să le pun muzică. Mă gândeam că până te faci bine să angajez un altu'… provizor. Da' ei sunt învăţaţi de acuma cu tine, măcar că nu le spui o vorbă. Ce zici?

— Treaba ta! îi răspunse Fane şi dădu într-o tuse nervoasă, de nu mai putu spune nimic.

— Atunci, văd eu, numai că am vrut să stau mai întâi de vorbă cu tine, să, nu zici că sunt aşa şi pe dincolo. Mie îmi place lucrul cinstit, mă ştii. Dacă nu poţi, asta e altceva, eu sunt dezlegat de obligaţie. Cred că n-ai ce spune?

— Nu zic nimic – îl asigură Fane, când se mai potoli, dorind să-l vadă cât mai repede în stradă.

La plecare negustorul îl mai încurajă o dată:

— Vezi şi tu, fă-te bine mai repede că eu, cum ţi-am spus, angajez un provizor.

În camera cealaltă l-a văzut pe Ion, care se întorsese şi ascultase discuţia. Acesta îi făcu semn cârciumarului că vrea să-i vorbească.

— Vreau să-ţi spun ceva, domnule Giurică.

Negustorul se opri mirat.

— Ia s-auzim…

— Aş cânta eu în locul lui tata Fane, până se face bine… Ştiu să cânt. La fel ca el…

Dar n-apucă să termine ce avea de spus, că de alături se auzi un strigăt care-i făcu pe toţi să tresară, speriaţi:

— Nu! Nu se poate! În ruptul capului nu se poate!

În uşă apăru capul răvăşit al lui Fane.

— Pleacă de aici! urlă la negustor. Să nu te prind că-mi momeşti băiatul! Pleacă!

Cârciumarul se uită la el ca la un nebun de care te temi, şi nu îndrăzni să spună un cuvânt.

— N-ai voie în cârciumă! îi strigă Fane băiatului. Nu t-am învățat să ţii arcuşul în mână ca să cânţi în spelunca lui! Mai înfuriat, strigă iar la negustorul rămas ca prost în mijlocul camerei: Pleacă de aici! Eu am să-ţi cânt, sau ia un altul, dar dacă angajezi băiatul ăsta te blestem! Să-ţi fie teamă de blestemul meu, auzi?

Era fioros, aşa cum îl cunoscuse Ion pe malul mării şi cum nu-l mai văzuse de mult. De când slăbise, era şi mai înspăimântător.

Izbucni într-o tuse violentă şi se sprijini de tocul uşii, cocârjându-se. Cârciumarul plecă făcându-şi

cruci mari.

Când se mai linişti, Fane îi vorbi lui Ion, blând şi bun, că era imposibil să-l recunoşti pe cel care, cu câteva clipe mai înainte, urlase la negustor.

— Să nu te duci la el, băiatule. Cârciuma, cârciuma pierde pe om. Nimic bun n-ai să înveţi acolo. Iar eu, eu nu ţi-am pus vioara în mână ca să fii lăutar, să ştii. Să nu cânţi niciodată pentru bani. Niciodată! Jură-mi că n-ai să cânţi niciodată pentru bani!

Îl fixă cu privirea ochilor lui, acum pleoştiţi de boală, care îl implorau.

— Îmi promiţi? insistă el, rugător.

— Da, tată Fane – suflă uşor băiatul. Eu… n-am vrut să te supăr… Mă gândeam numai că n-avem bani şi că nu era rău să câştig ceva, până te însănătoşeşti.

Bătrânul înţelegea toate astea, dar în sufletul lui teama săpase loc adânc.

— Ştiu că eşti un copil bun, dar nu vreau să intri în cârciumă. Să te fereşti ca de iad. Cine intră o dată în ea, intră şi a doua oară, intră mereu. Fă orice, n-am să-ţi reproşez, dar să nu intri în cârciumă. Promite-mi că n-ai să intri niciodată! Mai promite-mi o dată, ca să fiu liniştit.

— N-am să intru, tată Fane!

— Cât despre bani, lasă că ştiu eu când avem nevoie. Uite, pentru încă o săptămână mai avem. Vezi? Scoase din căptuşeala hainei nişte bani, pe care îi arătă de parcă îl ameninţa cu ei. Până îi cheltuim, mă fac bine. Să nu te gândeşti la lipsuri. Vreau să nu te gândeşti. Tu trebuie să înveţi carte. Să citeşti mereu, cât mai mult. Orice s-ar întâmpla, tu să înveţi mereu.

Începu să tremure şi simţi că i se taie picioarele. Tălpan, care-l urmărise tot timpul atent, se apropie şi-l susţinu. L-au dus amândoi în casă. Fane a închis iar ochii şi nu le-a mai spus nimic, nu i-a mai privit. Nu se auzea decât respiraţia lui şuierată,

de parcă muncea din greu. L-au lăsat în pace şi au ieşit din odaie.

Au stat amândoi năpădiţi de gânduri, fără să şi vorbească. Nici n-au ştiut când s-a înserat. Tălpan a observat prunul, aducându-şi aminte că băiatul trebuie să plece de acasă.

— Da' tu, nu te duci la petrecere?

La asta se gândea şi Ion de mai multă vreme. Ar fi vrut să se ducă, dar îl auzea pe Fane respirând greu şi nu-i ardea de nimic. Pe de altă parte se temea că n-o să mai aibă ocazia s-o întâlnească pe Mara, care a doua zi pleca la ţară, cu mama ei.

— Hai, îmbracă-te! îl îndemnă Tălpan, când a văzut că băiatul ezită. Du-te!

— Ştiu eu, nene Tălpane. Dacă i-o fi rău? Nu auzi cum respiră?

— Păi nu sunt eu acasă? Nu trebuie să te gândeşti aşa de mult la necazurile noastre. Prea te-au luat grijile devreme. Du-te şi mai uită-le! Ştii că nici lui nu-i place să ai prea multe pe cap.

Până la urmă, Ion s-a îmbrăcat şi-a luat vioara şi a plecat. A plecat în vârful picioarelor, să nu-l audă Fane, de parcă fugea. Conştiinţa îi spunea că n-ar

fi trebuit să plece de acasă. De aceea mergea abătut, fără tragere de inimă.

Când s-a apropiat de casa Marei, a fost primit încă de departe de sunetul vesel al pianului. Cineva cânta din Mozart. Poate că era chiar Mara, care-l aştepta. Se făcuse târziu. Prin fereastra deschisă larg se auzeau râsetele cunoscute ale colegilor.

Ion ezită iar, dacă să intre sau nu. Printre stinghiile gardului privi în cameră grupul fericit al celor care ascultau. Toţi erau la fel de dichisiţi ca de obicei, iar el n-avusese bani să se tundă. De două zile se gândea că dacă ar fi avut o cămaşă nouă, sau fără petic la umeri, ar fi putut să vină fără haina groasă de postav militar.

Pianul încetă şi Mara apăru la fereastră, să vadă dacă nu vine cineva. Îl aştepta.

Prinse curaj. Pentru Mara se ducea, doar, şi nu-l interesa ce vor spune ceilalţi. Se apropie de uşă. Se văzu în sticla geamului, se aranjă, apoi apăsă pe butonul soneriei.

La fereastră apăru mama Marei. Se uită repede, apoi dispăru. Ion o auzi strigând Marei;

— Mara, vezi că ţi-a venit ordonanţa!

Tot curajul i se topi ca un bob de gheaţă pe o plită încinsă. Simţi că pământul i se-nvârteşte sub picioare. Până în clipa aceea ar fi vrut s-o înfrunte, acum nu dori decât să scape de toţi, să fugă, să nu-i mai vadă. Se întoarse repede, de teamă să nu se deschidă uşa, şi o rupse la fugă, sufocat de mânia care clocotea în el.

— Unde fugi? se trezi că-l întreabă cineva, oprindu-l de mână.

A tresărit speriat şi a văzut că e un coleg de clasă.

— Ce-i cu tine?

— Mă duc până acasă – îngăimă el, neştiind ce să-i spună. Mă duc repede.

— De ce? Nu vii la Mara?

— Mi-am uitat batista – îngăimă prima minciună care îi veni în minte, trăgând cu coada ochiului spre poartă, de teamă să nu apară Mara, să-l cheme.

Fără să mai aştepte ca acesta să-i spună ceva, o rupse iar la fugă, urmărit de vorbele grele ale femeii, pe care o ura din tot sufletul.

CAPITOLUL IV

Lui Fane i-a fost din ce în ce mai rău. Nu se mai putea scula, tuşea ieşea parcă dintr-un butoi gol, dogit, aşa răsuna. În pieptul lui hârâiau cinci fierăstraie. Nu mai era chip să scoţi de la el niciun cuvânt. Rămăsese numai oasele împachetate în muşamaua pielei.

În a şasea zi de boală l-a chemat pe Ion la el, l-a pus să încuie uşa, l-a aşezat lângă el, pe pat.

— Trebuie să-ţi vorbesc chiar astăzi, până nu-i prea târziu – i-a spus el arătându-i locul unde să se aşeze.

Când l-a văzut pe băiat că se uită înfricoşat şi că ochii îi joacă în lacrimi, nu i-a plăcut.

— Nu, nu! Să nu crezi că sunt de plâns! Nuuu! De plâns am fost până acum!

— Tată Fane, lasă-ne să chemăm doctorul – se tângui băiatul.

— Nu are ce să-mi mai facă. Ştiu eu că n-are… De acum, gata… Trebuie să vorbesc cu tine… apoi… Dar să nu crezi că-mi pare rău, cu toate că aş fi vrut să mai trăiesc. Acum aş mai fi vrut să trăiesc, până să te scot la liman.

Bătrânul avu un gest de scârbă de parcă ar fi spus: „de acum nu-mi mai pasă!“

Îl fixă cu ochii şi mai micşoraţi, se ridică pe coate, să-l privească mai de aproape, voia să-i observe cel mai mic gest.

Băiatul vedea că braţul îi tremură uşor, neputincios… Mâinile îi îmbătrâniseră deodată… se albiseră…

— Aş vrea – îi şopti el crunt, încât pe băiat îl trecu un fior, din creştet până-n tălpi – aş vrea ca tot ce spun acum să-ţi sap în inimă. Fiecare vorbă să ţi-o zgârâi pe inimă, să rămână aşa sângerând, cât ai să fii, să n-o uiţi niciodată.

Ultimele vorbe le rosti strigat, nefiresc de subţire pentru vocea lui groasă şi hârâită. Îl apucase pe băiat de piept, îl trăsese şi mai aproape de el, îşi dădea seama că arată îngrozitor, de aceea voia să-l facă să-l privească l, să i se întipărească figura în conştiinţa tânără.

— Vezi în ce hal sunt? îl întrebă, atrăgându-i atenţia asupra înfăţişării sale. Sunt înspăimântător, nu-i aşa?

Băiatul nu îndrăzni să spună nimic, privi la el ca hipnotizat, nu înţelese ce se petrece cu tata Fane.

— Ei bine, asta e opera oamenilor ca Giurică… sau ca „domnu Emil”. Ei m-au făcut aşa! Fiecare cută pe care-o vezi pe faţa mea, fiecare zbârcitură a fost săpată de ei cu migală, cu răbdare, cu răutate, cum numai ei pot să fie răi şi nepăsători. Şi zbârciturile feţei, şi răutatea ochilor, şi amăreala din sufletul meu, toate sunt de la Colonelul şi alţii mai bogaţi ca el. Din cauza lor s-a-mbolnăvit şi a murit maică-ta. S-a spetit, muncind la ei ca să poată să-ţi dea o bucată de pâine. Cu tine vor încerca acelaşi lucru. Vor încerca să-ţi sape obrazul mai înainte s-o facă timpul, vor zgâria faţa ta tânără şi curată. Îţi vor lua ce ai să iubeşti mai mult, poate îţi vor lua şi ţie copilul… copilul…

Ion ciuli urechile. Oare acum îi va spune ceva despre băiatul lui? Fane respira greu, parcă ofta. Se

lăsă iar pe pernă, tremurând de oboseală şi de încordare.

Când îşi reveni, îi vorbi încet, mai mult şuierând, fără să-l mai privească. Faţa lui se făcuse albă ca perna pe care odihnea. Numai nările fremătau repede, dovedeau băiatului că mai este printre cei vii.

— Şi ştii de ce sunt oamenii aşa?… Din cauza banilor, a averii. Banii i-au scos din minţi pe oameni. Îţi spun cu limbă de moarte: să-i urăşti toată viaţa, să-ţi fie scârbă de ei, să scuipi în faţa celui care-i iubeşte, şi să nu-i doreşti în buzunar, după cum nu doreşti o viperă în sân! Auzi?

Fane păru că a înviat pentru o clipă, atât cât să-i mai strige aceste ultime cuvinte. Din nou ochii lui tulburi şi crunţi îi căută pe ai băiatului.

— Ah! făcu el plin de necaz – dar eşti aşa de tânăr, nu ştiu ce înţelegi din toate astea. Trebuia să mai trăiesc puţin! Să ţi le fi spus atunci când le-ai fi înţeles mai bine. Când ai fi fost copt şi te-ai fi izbit mai tare de viaţă. Până acum ai fost un copil, iar eu am încercat să te feresc cât am putut.

Petre va trebui să-ţi spună totul… Acum cred în el… A avut dreptate, deşi mi-a ars sufletul… Să-i spui lui Tălpan să-ţi vorbească despre Petre. Să-i spui că am zis eu să-ţi mărturisească tot…

Un timp rămase tăcut, cu ochii închişi, parcă doborât de durere.

— Mda! făcu el, ajungând în mintea lui la o concluzie. Trebuie să-ţi mai spun ceva. Să ştii că mulţi vor încerca să te înjosească pentru că eşti sărac, dar tu să te simţi deasupra lor, să fii demn. Să nu suporţi să fii înjosit… Să mori de gât cu cel care te umileşte!

Respiră de câteva ori adânc, cu ochii închişi, cu mâna pe pieptul rămas ca o scândură negeluită, din cauza părului alb. Părea un drumeţ căruia i s-a tăiat răsuflarea, dar care trebuie să ajungă undeva şi face eforturi disperate pentru a nu cădea la jumătatea drumului, răpus de slăbiciune.

— Ca să poţi înţelege viaţa trebuie mai întâi să înveţi… Să faci totul pentru a termina şcoala.

Tăcu deodată, cu mâna pe inimă, ascultă atent.

— Trebuie să mă grăbesc. Nu mai avem mult… Moartea e dincolo de uşă, mă zoreşte, s-a plictisit, nu mai vrea să aştepte… Mai aşteaptă, mai aşteaptă că şi eu te-am aşteptat destul! strigă el către camera vecină. Ani de zile te-am aşteptat şi n-ai venit, paţachino!

Cearta dintre bătrân şi moartea de dincolo de uşă îl înfioră pe băiat, ca un vânt rece care-ţi trece prin cămaşă.

— Oameni ca Tălpan, ca Mitruţ, ca… Petre… ca prietenii lui Petre… te vor convinge că merită să te zbaţi pentru ceilalţi, dacă tu însuţi ai să rămâi un om adevărat, dacă n-ai să ajungi şi tu un… „intelectual” – spuse el, răsfrângându-şi iar buza, dispreţuitor. Tu să rămâi toată viaţa băiatul crescut pe malul portului, să păstrezi în tine cu grijă ceea ce portul ţi-a strecurat bun în suflet, să ajungi un copil al portului învăţat, nu un intelectual fără rădăcini. Toate astea ai să le înţelegi de la Petre mai bine…

Bătrânul căzu pe pernă. Răsuflarea lui era şuierătoare, cerea un efort deosebit ca să nu înceteze. Scheletul coastelor tresărea la bătăile furioase ale inimii.

— Acum – şopti el – acum e gata totul. N-ai înţeles totul, dar să ţii minte. Într-o zi ai să pricepi fiecare cuvânt… Pentru inima ta tristă îţi las vioara. Să-i vorbeşti de câte ori te doare ceva… Şi de multe ori o să te doară, ştiu… Ai să-ţi simţi sufletul ca o bubă grea şi n-ai să găseşti un loc unde să-ţi alini durerile. Să cânţi şi o să-ţi treacă… Dar să nu cânţi niciodată pentru câştig. Îmi promiţi?

— Da – şopti băiatul ca o părere.

— Ţine minte că mi-ai promis!… Şi… să nu mă plângă nimeni. N-aveţi de ce. Să-i spui asta şi proastei de Valeria, care o să se smiorcăie după

mine. De acum vreau linişte. Linişte multă! Să nu mă tulburaţi cu prostiile voastre, cu durerile voastre caraghioase. Iar tu… tu să nu plângi, pentru că o să-mi fie tare greu…

Se odihni o clipă…

— Am cheltuit şaptezeci de ani şi nu ştiu pe ce. I-am aruncat în stânga şi-n dreapta… credeam că iau dintr-un sac fără fund. Tinereţe fără judecată! Şi de-aş putea să te învăţ să nu păţeşti la fel, dar nu ştiu ce să-ţi spun. Să-ţi spună Petre cum s-o cheltuieşti cu folos, el ştie… Când s-o întoarce să-i spui că asta a fost ultima mea dorinţă, să-ţi arate cum să-ţi trăieşti viaţa, ca să nu-ţi pară rău după ea… Acum, deschide uşa ăleia, să intre. Hai, paţachino, vino!

Căzu pe perne aproape fără suflare. Nu mai făcea eforturi să trăiască. Respiraţia lui era acum liniştită, inima sălta mai uşor scândura pieptului. Pe figura lui se întinse o linişte desăvârşită, nicio urmă din crisparea de adineauri nu mai rămăsese. Braţele îi zăceau pe lângă corp, ţepene, de parcă moartea începuse cu ele.

Băiatul nu se putu scula, cu toate că ar fi fugit îngrozit. Privea halucinat chipul celui care amânase şi moartea, numai pentru a-i da ultimele sfaturi. Dacă cineva l-ar fi pus, el ar fi repetat fiecare cuvânt pe care îl auzise şi era sigur că dacă ar fi trăit cât lumea, tot n-ar fi putut să le uite.

Ar mai fi rămas aşa, cine ştie cât, dacă de afară nu s-ar fi auzit vocea lui Mitruţ care discuta venind cu Tălpan.

— Ştiu eu dacă te-o primi, mă Mitruţ? îi spunea Tălpan grijuliu. Nu l-a vrut decât pe băiat în preajma lui.

— Pe mine m-o primi, nene Tălpane, că, aşa zic eu, i-am fost drag. Sunt atâţia ani de când cântăm împreună şi nu mi-a zis o dată vorbă urâtă. Şi noi, artiştii, când avem pe cineva la inimă, nu ni-l mai scoate de acolo nici moartea. Iar nenea Fane e la inima mea, măcar că nu mi-a râs o dată în faţă.

Au bătut la uşă, şovăitori, trezindu-l pe Ion la viaţă. Le deschise şi-i privi îngrozit. Băiatul nu ştia încă dacă o să intre moartea sau cei pe care îi auzise vorbind. Îi era teamă ca vocile lor să nu fi fost o nălucire, o şiretenie a morţii, pentru a-l face să deschidă uşa.

Cei doi au tresărit când l-au văzut. Ochii care-i priveau erau gata să iasă din orbite. Tălpan fu gata să se repeadă la el, să-l scuture, să-l trezească. Băiatul însă le făcu semn să intre fără zgomot şi se duse iar de se aşeză pe pat, lângă Fane.

Mitruţ intră, îşi luă şapca afumată şi soioasă şi se aşeză pe scaun privind la Fane. Apoi scoase dintr-o traistă, pe care o adusese agăţată de gât, alături de ţambal, o pâine mare, albă, o bucată de salam şi o pungă de bomboane, pe care le puse în tăcere pe masă. Nu îndrăzni să spună nimic până când Fane nu întredeschise uşor ochii şi-l privi. Atunci faţa lui neagră se învioră fericită şi-i zâmbi bolnavului, dar tot nu spuse nimic. Bătrânul se uită şi el lung la Mitruţ şi, culmea, faţa lui nu se încruntă. Îi clătină uşor din cap, semn că-l salută. Mitruţ, care îl cunoştea de acum pe Fane, ca şi ceilalţi, a fost fericit că acesta l-a primit aşa şi a prins curaj să-i vorbească.

— Am venit, nene Fane. Ştiu că matale mă iubeşti şi n-ai să te superi. Am venit să-ţi spun că te aştept şi că n-am primit să cânte nimeni lângă mine, până nu vii matale.

Emoţionat, Mitruţ îşi trăgea mereu nasul, fără să aibă nevoie. Mâinile lui tremurau uşor, poposite pe genunchi, şi nu găsi scăpare decât când dădu cu ochii de bunătăţile pe care le adusese:

— Uite, să te mai întăreşti! Mi-ai spus matale odată că-ţi place salamu'. Ţi-am adus o bucată. Şi nişte bomboane, să-ţi mai îndulceşti sufletu' amar pe care-l ai. Mi-a spus băcanu' că sunt bune şi pentru piept, curăţă. Poate că-i adevărat…

Mitruţ luă bomboanele de pe masă şi i le întinse lui Fane, îndemnându-l cu capul să ia. Ion tocmai

voia să-l oprească, de teamă să nu-l obosească, dar mâna moartă se ridică încet şi luă o bomboană pe care o duse la gură. Apoi clătină din nou capul, în semn de mulţumire. Mitruţ a fost fericit, le-a întins şi celorlalţi punga, apoi le-a vorbit încurajat:

— Ei, nene Fane, nene Fane, numai eu ştiu cine eşti matale. Ăilalţi nu ştiu ce deşte ai la mână, da' eu… Că, să ştii matale, şi eu am fost ceva la viaţa mea. Am fost pianist. N-am cântat la ţambal la început. Taica, săracu', a avut planuri mari cu mine, da' n-a putut să facă nimic, că era sărac de-i crăpau corzile la vioară. M-a învăţat pianu' după partitură, nu după ureche. Exersa cu mine în fiecare zi, descifram amândoi din minunăţiile lui Chopin, Beethoven… că ştia muzică bună, săracu'. Numai că n-am avut noroc. S-a prăpădit taman când să mă duc la şcoală. Am rămas orfan.

Mitruţ oftă amintirilor triste pe care credea că le-a uitat, dar care erau proaspete în mintea lui. Nu ştia de ce-i venise să-şi dea drumul tocmai acum, în faţa lui Fane care zăcea, dar se simţea bine că poate povesti cuiva nenorocirile lui. Îi părea bine, mai ales, pentru că îi povestea lui Fane, în ochii căruia dorea să apară aşa cum se simţea el, un artist, nu un ţambalagiu de care râdeau muşteriii lui Giurică. Vorbi încurajat şi de tăcerea bolnavului care îl asculta liniştit.

— În orchestră era nevoie de ţambalagiu şi am învăţat ţambalu'. Cine să se îngrijească de-un biet ţigan? Apoi, dacă m-au luat nevoile, rămăsei ţambalagiu, da' focu' din mine nu s-a stins nici azi şi, iaca, sunt bătrân. D-aia m-am bucurat când te-am văzut cum cânţi. Ştii că ne-ai cântat matale atunci, când ai venit prima dată la cârciumă. La suflet mi-a mers şi nu te-am mai uitat de atunci. Oamenii de acolo n-au de unde să ştie ce-i muzica, da' eu am sorbit fiecare notă şi mi-a mers la inimă.

Mitruţ îşi exprima admiraţia pentru Fane, dând totodată glas durerii din el. Bătrânul îl ascultă mai departe; în cameră nu se auzea decât vocea

monotonă a lui Mitruţ, care vorbea şoptit aproape. Dar el voia să le dovedească arta sa, nu se mulţumea să le vorbească doar. Voia să cânte în faţa unui om care ştia c-o să-l înţeleagă.

— Acum, dacă mi-oi da voie, nene Fane, ţi-oi cânta ceva. D-aia am venit la matale, să-ţi cânt ce ştiu că-ţi place. E o bucată pe care am învăţat-o de mult, cu taica, şi pe care n-o pot uita. N-am mai cântat-o de atunci, de când mă învăţa el. Tare aş vrea să mă asculţi, nene Fane…

Fane aplecă uşor capul, încuviinţând, şi Mitruţ se lumină fericit, descreţindu-şi zbârciturile adânci.

Îşi trecu pe după gât cureaua ţambalului şi, după ce respiră adânc de câteva ori, lovi coardele. În cameră pluti o melancolie dulce. Notele se ridicau tremurânde, aşa cum tremurau mâinile şi sufletul lui Mitruţ care, pasionat, privea ţintă ţambalul, părând că nu mai respiră. Sufletul lui tremura ca o apă în adierea vântului.

Cu mâna ridicată sus din cot, Fane părea că-i bate măsura, mişcând imperceptibil aproape degetele răsfirate ca nişte crengi uscate. Barba lui mare tremura uşor, mângâiată de pasiunea melodiei.

În cameră nu trăiau decât notele ţambalului.

Mâna lui Fane căzu deodată, bătrânul păru că se îneacă de câteva ori, apoi se duse, oftând adânc.

Băiatul n-a putut să scoată o lacrimă. Îi răsunau în urechi vorbele lui Fane care-i ceruse să nu plângă. Simţea numai în gât o greutate care îl astupa şi nu-l lăsa să vorbească. Nici cei din jur nu i-au căutat o vorbă, l-au lăsat cu durerea lui în pace. Valeria îl cerceta din ochi, să vadă dacă nu vrea ceva, nu-l întreba de nimic, dacă el nu cerea.

Ion nu s-a dezlipit de coşciug două zile şi două nopţi. Arăta de parcă şi el s-ar fi ridicat din morţi. Suferinţa săpase în astea două zile urme adânci pe faţa lui tânără.

În ziua înmormântării n-au fost decât ei patru şi popa Irimia care a venit să-l slujească pe gratis, mulţumire pentru cântecele pe care de atâtea ori i le cântase.

În spatele căruţii mergeau trei statui, niciuna nu ştia să plângă. Nu se auzea plângând decât ţambalul lui Mitruţ, care cânta o melodie stranie şi neînţeleasă de oamenii care ieşiseră pe la porţi să vadă cum îl duc pe nebun la groapă.

CAPITOLUL V

Ion prinse obiceiul să meargă pe malul mării, s-o privească aşa cum o privea odinioară Fane. Îi era dor de el şi aici parcă îl regăsea. Îşi aducea aminte cum l-a văzut prima dată, stând pe scăunel şi privind largul…

Lui Ion îi plăcea să vină aici mai ales seara; rămânea până târziu. Privea cum marea îşi închidea culoarea, din albastră se făcea vânătă, apoi neagră. În jurul lui se lăsa câteodată un întuneric greu de parcă l-ar fi putut pipăi, dacă ar fi întins mâna… Era ca înfăşurat în ceva… Astea erau serile când cerul se ferea în spatele norilor… Atunci apa era cenuşie-neagră; în ea se oglindeau norii întunecaţi. Briza îi zbârlea şi lui firele de păr bălai, parcă s-ar fi jucat în barba lui nenea Fane.

Băiatul se gândea că n-are niciun rost, nu poate să mai meargă la şcoală, nu avea cu ce. Nenea Tălpan n-ar fi putut să-l întreţină… De când murise Fane, se topea şi el văzând cu ochii… Trebuia să facă ceva…

Inima i se strângea când se gândea că va trebui să renunţe la şcoală… Ăsta fusese visul lui şi al lui Fane, să înveţe…

Se gândea adesea la băiatul Colonelului care va putea învăţa… Se întâlniseră iar la liceu. Băiatul Colonelului nu uitase păţania din clasele primare. Numai că acum mai toţi ceilalţi băieţi ţineau la Ion. Îl vedeau pe băiatul Colonelului în clasă, răspunzând la lecţii, ieşind mândru pe poarta şcolii şi dându-i ghiozdanul ordonanţei, să i-l ducă… Se gândea că o să-i pară bine când o să vadă că nu mai vine el în clasă… O să ia premiul întâi singur, n-o să-l mai împartă amândoi. Şi nici n-o să-i mai poată spune profesorul de matematică şi cel de naturale că el, Ion, ştie mai bine…

Îşi aducea foarte bine aminte clipele când li se dădea câte o problemă şi el era primul din clasă

care striga: „Am terminat”. Băiatul Colonelului îl privea chioriş, el nu putea să rezolve la fel de repede o problemă… Acum o să fie singur…

Pe Tălpan îl ocolea. I se făcea milă de el. Avea mereu ochii roşii de plâns, ca femeile. Se uita cu câte o gheată în mină, nu-i făcea nimic, se vedea cât de colo că-l furau gândurile. Nu mai vorbea aproape de loc… Valeria era singura care vorbea în toată casa, când venea să le facă mâncare. Ea le aducea mâncare, le gătea, le dădea să mănânce, mai înainte să se ducă la culcare. Venea frântă de oboseală, pleca şi mai obosită. Spăla rufe de dimineaţa până seara.

Mai toată ziua Ion începu să umble după lucru… Giurică era singurul gata să-l angajeze, să cânte, dar băiatul nu voia cu niciun chip… Încercase pe la toate librăriile. La librărie i-ar fi plăcut, ar fi fost mereu în mijlocul cărţilor, ar fi putut să mai citească, în orele când nu era aglomeraţie. Poate că ar fi putut să urmeze în particular…

Într-o dimineaţă, când nenea Tălpan era plecat de acasă, Ion şi-a adus aminte de ceva. Curiozitatea începu să-l roadă. De mult ar fi vrut să afle un anumit lucru, dar nu putuse… Acum, când nenea Fane nu mai era…

Se duse în spatele casei, luă scara şi se urcă în pod. Aprinse un vârf de lumânare şi privi curios. Zări lada de care îi vorbise o dată Tălpan… Lada băiatului lui nenea Fane.

Era ascunsă la loc sigur. Podul era împărţit în două. Într-o parte se intra prin camera din faţă, iar în cealaltă prin spatele casei, printr-o uşă pe care greu o vedeai, sub streaşină. Lădiţa o duseseră acolo.

Încercă s-o ridice, dar îi fu imposibil. Abia reuşi s-o întoarcă spre el, cu lacătul. Un lacăt mare, ruginit. În jur numai pânze de păianjen de care altădată s-ar fi temut. Curiozitatea lui era aşa de mare încât n-a mai aşteptat până a doua zi. A

coborât, a luat un cleşte şi un ciocan din sculele lui nenea Tălpan şi a urcat iar. N-a bătut, să nu facă zgomot, a tras numai de belciuge. Au ieşit destul de repede, că lemnul era putred de acum.

A deschis capacul cu respiraţia tăiată şi, în lumina galbenă, a văzut o mulţime de roţi şi suluri de fier… A rămas puţin dezamăgit, nu ştia ce pot să fie… Le-a răscolit, doar şi-o da seama, dar tot n-a înţeles. Pe un sul descoperi o bucată de hârtie îngălbenită, tipărită pe jumătate. Se întrerupea deodată scrisul. O trase afară şi desluşi, destul de greu, la lumina puţină:

„Manifest al C.C. al U.T.C.R.

1932.

Către toţii tinerii muncitori"...

Scrisul se oprea deodată, la jumătatea frazei, de parcă a fost întrerupt pe neaşteptate.

În fundul lăzii mai zări câteva teancuri de hârtie, aproape mucegăite, dar pe care nu era nimic scris.

Închise cu grijă lada şi coborî. Ce o fi vrut să scrie cel care fusese întrerupt? De ce nu trebuia să vadă nimeni acele rânduri?

Îi rămase în minte mai ales ideea că rândurile de pe foaie se adresau tinerilor… poate celor de vârsta lui…

Adormi greu, abia spre ziuă, gândindu-se că nu are pe cine să întrebe, cu cine să stea de vorbă despre lădiţa din pod.

Într-una din zile, în timp ce stătea de vorbă cu nenea Tălpan, în faţa casei, se apropie de poartă un bărbat de vreo patruzeci de ani. Purta pe cap o şapcă cenuşie, trasă mai pe ochi… Şovăi un moment cu mâna pe clanţă, privindu-i pe cei doi, apoi intră.

Tălpan şi Ion au aşteptat să se apropie…

— Intră, intră – îl îndemnă bătrânul când văzu că străinul se uită să nu sară vreun câine la el.

Le dădu bună ziua şi se aşeză pe un scăunel, chiar scăunelul lui nenea Fane… Băiatul îi observă atent fiecare cută a feţii şi i se păru ceva ciudat la

acest om. Avea trăsăturile feţii adâncite, ochii obosiţi, încercănaţi. Haina îi era mai largă, nu fusese croită pe el, se vedea cât de colo.

Surpriza lor fu şi mai mare când străinul îi întrebă de Fane… Voia să ştie unde este… Tălpan a început să-şi clatine capul deznădăjduit, după cum avea obiceiul…

— A pierit! A pierit!… repetă el de mai multe ori…

— A murit?!

— S-a prăpădit! Doar ce l-am îngropat de curând… Mai e cald încă…

Străinul privi atent la Tălpan, îşi dădu repede seama că este deznădăjduit. Lui Ion, care îl observa, i se păru că trăsăturile obrazului i s-au adâncit şi mai mult, când a aflat vestea… Peste ochii lui trecu o umbră. Nu reacţionă însă în niciun fel… Lăsă numai uşor capul în pământ şi rămase pe gânduri. Au rămas toţi trei tăcuţi.

În tot acest timp băiatul era frământat de un sentiment ciudat… I se părea ceva curios la omul ăsta, parcă îl cunoscuse cândva şi îl uitase.

Străinul fu primul care se reculese.

— Spuneai că a murit de curând, moşule…

— De curând, de curând… Mai e cald, poate… vorbi Tălpan.

— Locuia de mult aici, la dumneata?

— La mine?… De mult, de cinci ani… De când a venit de la ţară, la mine a tras.

— Acum cinci ani a venit?…

— Da… cinci ani… Au trecut cinci ani… Da' dumneata de unde îl ştii, ce vrei cu el?

Străinul răspunse după ce îşi cântări bine vorbele.

— L-am căutat pe acasă, acolo, în sat… Sunt un nepot de-al lui, dinspre frate… Nu-l mai văzusem de mult… N-a ştiut nimeni să-mi spună nimic, nu ştiau vecinii unde a plecat… Mi-au spus că a dispărut într-o noapte… Noroc că tot întrebând, am dat de un fost cunoscut de-al lui, care mi-a

spus că s-a întâlnit cu el acum un an sau doi, pe aici pe aproape, şi i-a arătat unde stă.

— A pierit! A pierit!…

Bărbatul se ridică greoi din scaun. Abia atunci a observat pe ce a stat. Ion a prins privirea cu care se uita la scaun.

— Era scaunul lui nenea Fane.

— Al lui, al lui era. Scaunu' lui…

— Alte lucruri n-au mai rămas de la el? întrebă bărbatul privind mereu scaunul cu trei picioare…

— Vrei să le iei? Mai sunt… Ţi le dau…

— Nu, nu vreau să le iau… Să rămână aici… Poate, dacă ar fi rămas o trusă cu scule, de care aveam nevoie, aş fi luat-o.

— Scule? se miră sincer Tălpan.

— O lădiţă aşa… ca un cufăraş…

Le descrise lădiţa şi, în aceeaşi clipă şi Tălpan şi Ion ştiau că este vorba despre lădiţa din pod…

— De fapt era a mea… i-am lăsat-o când am plecat la Piteşti, să lucrez acolo… Mi-a promis că mi-o păstrează… Nu cred s-o fi pierdut… Credeam că o fi adus-o cu el… Dar nu-i nimic – zâmbi amar bărbatul – câte nu pierde omul în viaţă. Mi-a rămas cheia în schimb…

Tot zâmbind, scoase din buzunar o cheie de lacăt, pe care o avea legată de un fir de aţă…

Tălpan tresări când o văzu… Parcă se dezmeticise, uitase pentru o clipă durerea lui, era ca trezit dintr-un somn…

— Ştiu eu cine oi mai fi şi dumneata? se întrebă mai mult pentru el…

Ion în schimb era aproape sigur că în faţa lui stă băiatul lui nenea Fane…

— Lasă-mi mie cheia, să văz dacă s-o potrivi la vreo ladă de-a lui Fane… Dacă s-o potrivi… ţi-o dau…

De data asta străinul tresări. Oare ce ştia bătrânul îndurerat, din faţa lui? Să i-o dea, să nu i-o dea?… Era aproape sigur că ştie ceva de lădiţă şi vrea să vadă dacă este adevăratul proprietar…

Faptul că avea cheia era o dovadă… Se hotărî şi-i întinse cheiţa…

— Vino mâine! îi spuse Tălpan foarte serios.

Străinul nu mai spuse nimic, dădu bună ziua şi plecă… Nenea Tălpan privi lung după el…

— Ionică – îi spuse neaşteptat, grav, băiatului… Nu vrei tu să te duci să-mi iei un chibrit?

Băiatul a înţeles că bătrinul vrea să scape de el de acasă. Nu ştia că se urcase în pod. I-a mărturisit că ştie tot:

— Nu te mai feri, nene Tăloane, că ştiu şi eu lădiţa din pod… Hai să vedem dacă este cheia de la lacătul ei.

— Când te-ai urcat?

— Într-o zi… Am şi deschis-o.

— Ai deschis-o!?

— Da… Am vrut să ştiu ce este în ea…

— Du-te şi adu lacătul jos – îi ceru bătrânul trecând peste faptul că Ion umblase la ladă fără ştirea lui.

S-au convins că cheia era chiar a lacătului de la ladă şi, totodată, avură siguranţa că cel care venise la ei era băiatul lui Fane, sau un altul trimis de el.

L-au aşteptat a doua zi, cu nerăbdare, dar n-a venit. Nici a treia zi n-a venit. Abia în a patra zi s-au trezit cu un băietan de vreo şaptesprezece ani. S-a uitat iscoditor în toate părţile şi a spus că a venit să ia cheia înapoi.

Tălpan şi Ion au rămas foarte miraţi.

— Păi, nu vine el?

— Nu mai vine, a plecat din oraş. Poate mai târziu, luna viitoare să mai treacă pe aici. Plec eu la el şi m-a rugat să-i duc o cheie pe care v-a lăsat-o. Nu ştiu despre ce cheie este vorba dar…

Cei doi s-au posomorât. Tălpan i-a întins cheia şi l-a rugat să-i transmită să mai vină pe la ei, neapărat…

— Să-i spui că am găsit ce căuta el. Să vină s-o ia, că i-o dau, auzi?

Băiatul i-a promis că o să-i spună şi a plecat.

Dar, tocmai când nu se gândeau să-l vadă pe străin, a apărut. Nu trecuseră decât două zile de la venirea băiatului, nu o lună, cum le spusese el.

Le-a dat bună ziua de la poartă. Avea faţa mai deschisă, nu se mai uita aşa posomorât ca prima dată. Îi privea cu simpatie.

— Aaa! făcu Tălpan, când l-a văzut.

— Nu mă aşteptai, nu-i aşa?

— Păi, cum să te aştept? Una am vorbit şi…

— Eşti un om cumsecade dumneata… Eu, de unde era să te ştiu? Faptul că a locuit tata la dumneata

era o dovadă că eşti om de treabă, dar de unde să fiu sigur?

În fine, le spuse cine este.

— Petre! O cât te-a mai aşteptat Fane, săracu'. Dacă ai şti… L-a ros pe dinăuntru durerea, da' n-a scos o vorbă. Nimănui nu i-a vorbit de tine… Te aştepta numai şi ofta…

— Bietul tata! Cât am vrut să-l mai văd o dată!

Petre rămase cu privirea pe faţa zbârcită de suferinţă al lui Tălpan.

— Uite şi băiatu' nostru. Să ai tu grijă de el, că tare l-a mai iubit Fane… E băiatu' lu' Fane. E orfan, a trăit cu noi… Îi spunea tată lu' Fane.

S-au apropiat şi şi-au dat mâna, bărbăteşte. Ion se uita la el cu deosebit respect. Era băiatul lui tata Fane, cel care fusese închis, despre care Tălpan îi vorbise adesea ca despre un erou. Deodată parcă trăsăturile feţii lui le văzu altfel, transfigurate. Tălpan îl invită pe musafir în casă:

— Haideţi, haideţi înăuntru, că acu' apar femeile pe la poartă… Nu prea sunt ele învăţate să vadă musafiri la mine…

— Bine, dar să ştiţi că mie îmi spune Cerbu. Aşa mă cheamă…

Cei doi n-au spus nimic, s-au privit numai, în fugă.

Ion s-a dus apoi să dea jos lada, cărând mai întâi bucată cu bucată piesele dinăuntru.

Bătrânul a încercat să afle cât mai multe de la Cerbu, dar n-a reuşit… Acesta l-a rugat să nu spună nimănui că l-a văzut… Tălpan îi propuse să rămână la el, dar Cerbu nu voi. În fine, vorbiră mult despre băiat. Bătrânul era mâhnit că nu-şi va putea termina şcoala. I-a povestit apoi lui Cerbu viaţa băiatului, cum îl găsise Fane, bolnav, pe malul mării, cum l-au crescut ei… După ce a stat un timp să se gândească, acesta i-a promis că se va interesa să găsească ceva pentru el. Cel puţin să nu piardă timpul, să înveţe mai întâi o meserie, să aibă cu ce trăi şi după aceea să-şi continue învăţătura.

Ion adusese între timp totul, fără să fie văzut de cineva. Rămase apoi cu privirea pe chipul aşa de asemănător acum, cu al lui nenea Fane… Mâinile lui mari poposeau pe genunchi şi Ion le asemui şi pe ele cu ale lui Fane. Se simţea apropiat de el, şi îl privea de parcă ar fi vrut să-i spună, prin privire, că trebuie să aibă încredere în el, că n-o să-l trădeze, că vrea să fie alături de el.

În fine, Petre se ridică să plece. Îl învălui pe Ion într-o privire caldă, prietenoasă, îl apucă prieteneşte pe după ceafă, şi-l întrebă:

— Vrei să faci ceva treabă?

— Aş vrea…

— Mă interesez… e timpul să ieşi din bârlog…

Le-a strâns mâna, apoi şi-a luat lădiţa şi a plecat. A rămas că o să le mai dea el un semn de viaţă.

*

A mai trecut o săptămână, dar nimic nou nu s-a întâmplat. Cerbu parcă nici nu trecuse pe la ei. Ion era puţin dezamăgit că îi dăduse aşa de puţină importanţă, după ce el îl aşteptase cu atâta nerăbdare.

Între timp căutase mai departe de lucru, fără niciun rezultat. Ajunseseră de-i ţinea Valeria.

De fapt se întâmplase ceva în această săptămână, dar Ion nu avea de unde să ştie. Preocupat de propriile lui griji, el nu observase schimbarea pe care o suferise nenea Tălpan. Într-o seară venise târziu acasă, dar treaz, nu băut, cum avea obiceiul să vină de când murise Fane. Ion îl aşteptase împreună cu Valeria, să-l vadă clătinându-se. Nu le-a spus mare lucru, dar nici ei nu l-au întrebat… De atunci a plecat de mai multe ori seara de acasă, venea noaptea, târziu.

Într-o seară însă n-a mai venit acasă. L-au aşteptat toată noaptea. Valeria a plecat la lucru cu inima strânsă.

— Ei, Doamne, doar nu s-o fi îmbătat iar. Crezi că mult îi trebuie, cât e de slab şi bătrân? Şi nici nu ştiu unde să mă duc să-l caut.

Când s-a întors la amiază, primul cuvânt a fost să întrebe de Tălpan. Ion îl aşteptase toată dimineaţa cu ochii în susul străzii.

La mijlocul mesei Valeria n-a mai avut răbdare:

— Mă duc până la Giurică.

Ion o urmări cum se duce grăbită. N-a putut să stea nici el locului, şi-a căutat de lucru, dar nu-i ardea de nimic.

Valeria s-a întors şi mai amărâtă.

— Unde să mă mai duc? Ce să facem acum?

L-au căutat până seara şi n-au dat de el. Când s-a întors. Ion a găsit-o pe Valeria cu ochii roşii.

— S-a prăpădit, săracu’ nenea Tălpan! Bocea disperată. Cine ştie pe unde-o fi şi noi nu-l găsim!…

Ion a adormit abia spre ziuă, iar când Valeria l-a trezit, capul îi era ca plumbul.

S-a dus direct la malul mării. S-a uitat în sus, în jos, a pornit de-a lungul ţărmului, cu inima strânsă de presimţirea că-l va găsi.

Trecând peste pietroaiele şi mărăcinii care despărţeau o plajă de alta, a umblat de-a lungul

ţărmului, copleşit de propriile lui închipuiri.

A trecut şi pe la pescari, i-a întrebat dacă n-au scos valurile vreun înecat, dar nu auzise niciunul nimic.

S-a întors acasă flămând, obosit, mai trist decât plecase.

— Doar n-a intrat în pământ! se minuna Valeria de dispariţia ciudată a bătrânului.

De acum ştia toată mahalaua că Tălpan a dispărut, aproape toţi credeau că şi-a făcut seama, cu toate că nu îndrăzneau să-i spună nimic Valeriei, care întreba în dreapta şi în stânga, dacă nu l-a văzut cineva.

A doua zi au umblat din nou amândoi în câte o parte, dar seara, când s-au întors acasă, tot nu ştiau nimic despre el.

— Ioane, să te fi dus pe la poliţie – îşi dădu Valeria cu părerea… Văd că nu-i nicăieri.

A doua zi, primul drum l-a făcut la poliţie.

— Pe cine cauţi? îl întrebă comisarul, privindu-l atent.

— Pe nenea Tălpan – răspunse, tremurând, Ion – unchiul meu. A dispărut de acasă.

— E bătrân?

Comisarul îşi muşcă uşor mustaţa, semn că se gândeşte:

— Ia fă-mi o descriere a lui.

Băiatul îl descrise, cât putu mai bine. A prins speranţe când l-a văzut pe comisar interesat.

— Mda! făcu el când băiatul termină. Şi unde zici că lucrează?

— E cizmar. A avut atelier acasă, dar acum se ducea în altă parte.

— Păi, asta te-am întrebat şi eu, unde se ducea.

Ion s-a fâstâcit şi mai tare, a priceput că nu-i prea bine să spună că nu ştie.

— Sau e secret?

— Nu, dar… să vedeţi… nu ştiu.

Comisarul îl privi ironic şi zâmbi vag, neîncrezător.

— Mda! Poate că ai uitat?

— Nu, n-am uitat – se dezvinovăţi el repede. N-am ştiut niciodată.

Era limpede că acesta nu-l credea. Băiatul tremura vargă. De mic, de când îl prinsese sergentul sub tarabă, se temea numai când trecea prin faţa poliţiei.

— Şi cum, n-ai fost tu curios de loc să ştii unde lucrează unchi-tu? Văd că eşti destul de grijuliu, îl cauţi, asta înseamnă că vrei să ştii unde e.

Ion nu mai ştia ce să creadă. Pentru ce venise el şi ce îl descosea comisarul.

Văzând că nu primeşte un răspuns, comisarul apăsă pe butonul soneriei şi intră un sergent.

— Ascultă, cum îl cheamă pe bătrânul de alaltăseară?

— Nu ştiu, să trăiţi! Pot să întreb.

— Ia vezi. Comunică-mi imediat.

— Am înţeles, să trăiţi!

Când au rămas din nou singuri, comisarul îi vorbi pe alt ton.

— Ascultă, băiete, mi se pare că nu eşti de loc cumsecade.

Ion tresări.

— Ai mai fost pe aici?… Ai mai fost? insistă el.

— Nu, răspunse Ion, de parcă rupea din el vorba.

— D-aia nu ştii să te porţi. La noi trebuie să spui tot, că altfel ne superi…

— Vă rog să mă iertaţi, dar nu înţeleg ce trebuie să spun.

Comisarul fu surprins de tonul lui, se opri din mers, îl privi iar, atent.

— Văd eu acum dacă-i aşa.

Sergentul intră din nou în cameră şi, după ce îşi lipi bocancii, raportă:

— Să trăiţi, domn’ comisar, nu ştie cum îl cheamă.

— Cum nu ştie?! se miră comisarul.

— N-a vrut să spună.

— Mda!

Comisarul începu iar plimbarea întreruptă de intrarea sergentului. Luă o hotărâre:

— Ia-l în maşină şi du-l acolo. S-ar putea să-l recunoască. Dacă e nevoie şi de el, îl laşi la ei, până se lămuresc lucrurile.

Şi mai aiurit, Ion plecă împreună cu sergentul.

Noul şef în faţa căruia fu dus era mai puţin curios decât primul.

— Ăsta e?

— Da, să trăiţi!

Aproape fără să-l privească, spuse unui alt sergent, care era lângă el:

— Du-l să-l vadă pe bătrân, poate rezolvăm ceva pe calea asta… Altfel…

Ion plecă în urma lui, trecând prin nişte culoare cu aer închis, întunecoase, care păstrau în pereţi o umezeală specifică beciurilor. Ascultă zgomotul paşilor pe cimentul umed şi se înfioră. Se întrebă ce caută el aici, nu-şi închipuia de ce să-l aducă în aceste celule pe nenea Tălpan, care nici nu se bătea, nici nu făcea scandaluri, chiar când se îmbăta.

În faţa unei celule, sergentul se opri şi strigă pe o ferestruică mare cât o foaie de caiet, dar închisă şi ea în zăbrele.

— Alo! Ia ieşi la fereastră, moşule!

Ion auzi scârţâitul unui pat de fier, apoi o tuse seacă, pe care o recunoscu; era a lui Tălpan. Bucuros dintr-o dată, băiatul uită unde e, şi-l strigă mai înainte ca el să apară:

— Nene Tălpane!

Dar când capul bătrânului apăru, Ion scăpă un ţipăt de groază şi rămase cu ochii mari, speriaţi şi întrebători.

— Ce aveţi cu băiatu'? întrebă Tălpan moale, obosit, abia gâfâind. De ce aţi adus băiatu' aici? Duceţi-l afară! N-are ce căuta aici!

Ion rămăsese cu ochii pironiţi pe faţa desfigurată a bătrânului. Privirea abia i se strecura

din spatele umflăturilor, faţa îi era buhăită, buza ruptă, sângera încă, iar barba îi era năclăită de sângele strâns în ea şi închegat.

— Îl cunoşti? auzi Ion că-l întreabă sergentul.

— Da – şopti abia suflat.

Din spatele gratiilor se auzi atunci un geamăt surd:

— Nu!…

Sergentul se uită la bătrân, dar el închisese ochii.

— Hai, atunci! îi spuse lui Ion, luându-l de mână.

Băiatul se împotrivi.

— El nu vine?… Ce s-a întâmplat?… Ce s-a întâmplat cu nenea Tălpan?

— Lămurim noi sus.

Şeful îi aştepta:

— Ei?

— L-a recunoscut.

— Aha!… Atunci e clar – decise el. Ordin de percheziţie şi descindere imediat. Locuiaţi împreună?

— Împreună.

— Ce adresă?

Ion îi spuse adresa.

— Repede!

— Şi cu el?

— Reţinut.

Băiatul începu să-şi dea seama că s-a petrecut ceva grav. Cu toate că înţelesese ce a spus comisarul, a întrebat, ca să fie sigur:

— Eu… nu mai pot să plec?

Comisarul se enervă subit.

— Ascultă, mă, să nu faci pe prostu’ cu mine, că nu-ţi merge!

Vorba răstită îl sperie şi mai tare pe băiat. Se făcu alb ca peretele lângă care era. Se clătină.

Când şi-a revenit, n-a mai putut să spună niciun cuvânt. S-a dus ca un somnambul după sergentul care l-a condus în celula în care era închis Tălpan.

Nu l-a trezit decât scârţâitul ascuţit al uşii care s-a închis în urma lui. Când a ridicat privirea a văzut faţa speriată a bătrânului.

— Ce au cu tine?! răbufni el indignat… Ce vor?… Au aflat unde stau, cum mă cheamă, ce mai vor? Să-ţi dea drumu'!

Izbucnise aşa de violent încât Ion nu-l mai recunoscu. Furios, bătrânul începu să bată cu pumnii în uşă şi să strige. Sergentul a venit mirat, nu era obişnuit cu astfel de deţinuţi.

— Hei, unde crezi că te afli?

— Vreau să merg la şef.

— Nu mai spune?! La ordin, nu? Stai acolo, cuminte, nu te mai prosti! Vrei să intri în probă?

— Daţi drumul băiatului! El nu e vinovat!

— Dacă nu e, o să scape.

Tălpan gemu de necaz. Ion în schimb, mirat de tot ce se petrecea, mirat de acest nenea Tălpan pe care parcă nu-l cunoscuse mciodată, rămase pe marginea patului, mut de uimire.

Când paşii sergentului s-au pierdut în susul scării, Tălpan a izbucnit iar:

— N-o să aflaţi nimic, auziţi? strigă el, mocnit. Nimic… Toată viaţa mi-a fost frică de voi, acum nu mai mi-e!… Ştiu eu ce-i de capu' vostru!

Îi trebui mult timp până să se liniştească. Ion nu îndrăzni să-i spună nimic, aşteptă să-i vorbească el mai întâi. Nu înţelegea încă ce s-a întâmplat cu bătrânul, de ce este acuzat, ce a făcut. Ce să-i spună?

Când i-a vorbit, bătrânul era iar nenea Tălpan cel cunoscut. Glasul lui era iar moale, puţin tărăgănat.

— Tu, băiatule, rămâi pe mâini bune… Eu… nu ştiu ce-o mai fi…

— Dar ce-ai făcut, nene Tălpane?

— Ce-am făcut?… Am făcut eu… Da' tot trebuie să-ţi spun, că vreau să-i trimit o vorbă lu' Petre. Cu el eram când m-au prins.

— Cu el?! făcu şi mai mirat Ion. Păi, ai mai vorbit cu el de atunci?

— Am vorbit!… Au avut nevoie de mine, să le fac o treabă, şi m-am dus… Petre, să ştii tu, o dată om… Ca Fane… De când am vorbit cu el, aşa, de la suflet la suflet, parcă mi s-a luat o ceaţă de pe ochi. Ai să vorbeşti şi tu, ai să înţelegi şi mai multe, că ştii carte… Dacă eu, nerodu', am priceput…

Tălpan rămase pe gânduri de parcă îşi cerceta trecutul.

— Da, băiete, să ştii că am fost tare prost… Tu să-l asculţi pe Cerbu. Auzi? O să-ţi dea drumu' că n-ai nicio vină… Să te duci să-i spui că am dus ce mi-a dat acolo, unde trebuia, să n-aibă nicio grijă.

— Dar ce aţi făcut? insistă iar băiatul, dorind să afle o dată pentru ce s-au întâmplat toate astea.

— Ce am făcut?… Mare lucru n-a putut să-mi dea de făcut. Zicea că sunt un „simpatizant'' sincer… Am dus un pachet, cuiva, cu care m-am întâlnit într-un colţ, unde nu se putea duce el… Să-i spui că totul a fost bine.

— Dar cum de v-au prins?

Bătrânul închise ochii şi oftă adânc, cu năduf.

— După ce am dus ăla, am venit să mă întâlnesc cu el, să-i spun ce am făcut. Când m-am apropiat, au sărit vreo trei la noi… să ne prindă… Eu n-am mai putut să fac nimic, da' el a scăpat… L-a pocnit pe unu' şi a fugit… Am auzit c-au tras cu revolverele după el… Nu l-o fi lovit, că l-am văzut dând colţu', în fugă… S-a luat după el unu', doi au rămas cu mine… Mă tot întreabă să le spun unde e, de parcă eu ştiu…

Din nou se aşternu, pentru un timp, tăcerea, în mijlocul lor.

— Tu să nu vorbeşti cu ei, auzi? Şi nici să nu le spui nimic… O să-ţi dea drumu'!…

— Nu vorbesc – îşi descleştă Ion fălcile.

— Numai de n-ar ţipa nebuna aia de Valeria, când s-or duce la percheziţie… Să nu-i spui nimic,

auzi?

— Nu… Şi cum dau de nenea Petre?

— E, n-o să fie prea uşor… Nici eu nu ştiu, că nu mi-a spus. E o taină mare, pe care n-o cunoaşte oricine… L-am văzut însă eu o dată, cu un lipovean, pe care îl cunosc. Cred că erau prieteni buni. Ăla cred că ştie mai multe. La el să te duci…

— Unde?

— Tu ştii încolo, la pescărie… pe malu' mării?

— Da…

— E acolo o magazie… unde smolesc pescarii bărcile… O ştii?

— Sigur că da.

— Acolo… Nu-i nimeni în jur. Acolo stă lipoveanu' ăla… Să te duci aproape de baracă şi să fluieri, să te audă el. Să stai şi tu mai în dreptu' geamului, să te vadă… Dacă n-o şti nimic, să aştepţi acasă, că îţi dă el un semn de viaţă, până la urmă.

— Bine, nene Tălpane.

— Da' să fii atent. Când o să pleci de aici să nu se ia unu' după tine… Dacă se ia… stai acasă. Nu te duci la lipovean, auzi? Să nu-i faci vreun rău, că noi nu ştim încă multe.

Dar lui Ion i-au dat drumul abia a doua zi, pe seară.

Ochii bătrânului jucau în lacrimi când l-a îmbrăţişat.

— Să fii cuminte, Ionică!

Atit i-a spus. Uşa s-a închis cu un scârţâit lung, în urma lui.

Cum s-a văzut afară, primul lui gând a fost să ajungă la lipovean… S-a dus direct la malul mării…

Ca de atâtea alte ori, a stat mai întâi şi a privit lung întinderea apei. De sus, de pe mal, apa părea un covor de smoală. S-a lungit în iarbă, să se odihnească, şi să privească mai bine în jur. Nu era nimeni… Dacă l-ar fi urmărit cineva, n-ar fi putut să fie pitit decât după colţul străzii… Se hotărî să

se ferească, totuşi. De aceea, aşa cum era culcat, se rostogoli prin iarbă până când se lăsă după mal… Apoi o luă la fugă… De sus, nimeni nu l-ar fi putut vedea. Se opri după ce alergase un timp, se ridică iar pe mal şi privi în urmă… I se păru că zăreşte pe cineva, departe, în lumina lunei… „Să aştepte" – îşi spuse Ion în gând şi o luă, mai departe, la fugă. Nu se opri decât atunci când zări, de departe, magazia de care îi vorbise nenea Tălpan.

S-a apropiat de ea cu o strângere de inimă. Oare o fi cineva înăuntru?

Se mai asigură o dată că nimeni nu este în urma lui, sau prin împrejurimi, şi ieşi în faţa geamului, unde începu să fluiere. Stătea în dreptul unei bărci, în aşa fel încât să fie văzut numai dinăuntru, nu şi din şosea. Nimeni nu-i răspunse însă…

Aşteptă… Se urcă pe o barcă întoarsă şi primi briza în piept. N-avu răbdare să aştepte mult şi încercă iar. De data asta se apropie de fereastră. Luna îşi întinsese razele până înăuntru. Fu surprins când văzu în pat un om cu spatele spre el, dar care parcă nu-l auzise, deşi fluierase foarte tare. Îl cuprinse deodată frica…

Se duse iar lângă barcă şi fluieră… Cel dinăuntru tot nu făcu niciun semn. Faptul că îl ştia acolo pe omul acela îl tulbura, nu ştia ce să mai facă.

După ce mai fluieră de câteva ori, se apropie iar de geam… Cel din pat era în aceeaşi poziţie… „Dacă bat în geam, ce-i spun?" se întrebă.

În cele din urmă se convinse că nu putea să fie nimeni de la poliţie, pentru că n-ar fi dormit în pat… Ar fi pândit. Iar dacă este pescarul, înseamnă că nu-i niciun pericol. Este doar un prieten de-al lui Cerbu.

Bătu în geam. Mai întâi uşor, apoi din ce în ce mai tare… În fine, omul se mişcă, se întoarse, şi Ion recunoscu faţa lui Cerbu… Dar un Cerbu schimbat, cu obrazul suferind, slăbit… Privea spre geam, dar parcă nu-l vedea…

— Eu sunt. Ion, nene Cerbule! şopti băiatul la închizătura geamului.

Îl văzu că se ridică din pat, greoi, apoi se împleticeşte şi cade înapoi. În cădere probabil că s-a lovit, pentru că un geamăt de durere se auzi până afară.

— Nene Cerbule!

Fără să mai stea pe gânduri băiatul sparse un ochi de geam şi deschise fereastra… Sări înăuntru.

— Nene Cerbule! Ce ai?

— Apă, Ionică!

Lângă masă era o găleată de apă… I-a întins o cană pe care Cerbu a golit-o dintr-o dată. Parcă s-a mai liniştit puţin, dar tot sufla greu, forţat.

— Aprinde… lampa…

O aprinse, dar o lăsă mică de tot… Abia acum observă Ion mâna bandajată, sus, la umăr, a lui Cerbu. Părea să fie legată cu o bucată de cearşaf, prin care ieşise sângele… Mai jos, mâna era roşie, iar degetele umflate, lucioase.

— Să chem un doctor, nene Cerbule.

— Nu… Nu se poate… Trebuie să vină Vasea… mâine sau poimâine… El o să ştie… ce-i de făcut…

Abia vorbea… Ochii parcă aveau o ceaţă pe ei… După fiecare vorbă gemea uşor.

— Mai dă-mi apă…

Sorbi şi a doua cană, cu aceeaşi sete.

I-a fost din ce în ce măi rău… Îşi freca mina bolnavă, se vedea că avea dureri mari.

— Să chem un doctor, nene Cerbule – propuse iar Ionică, speriat de faţa lui strânsă de durere.

— Nu, nu se poate… Şi tu, cum de ai ajuns aici? Cine mai ştie?

— Nimeni, nene Cerbule. Nu ştiam că eşti aici. Venisem să-l întreb pe pescar.

Cerbu se lungi m pat şi căzu într-un fel de leşin, aiurind… Când Ion puse mâna pe fruntea lui, ardea ca focul. „Dacă moare?“ se gândi băiatul privindu-i pieptul săltând în gol, fără aer. Şi

deodată parcă văzu pieptul lui Fane… Tot aşa săltase mai înainte să moară… Acest gând îl îngrozi… Şi-a adus aminte de tatăl Marei… Mara şi mama ei încă nu se întorseseră de la ţară, era numai el acasă. Dacă s-ar duce?… Un geamăt al lui Cerbu îl convinse deodată şi, trecând peste cuvântul lui, o luă la fugă înapoi, spre casă…

Se gândea că tatăl Marei se arătase bun cu el în ziua când l-a cunoscut… Dacă o să-l roage să nu spună la nimeni, n-o să spună. „Şi el a fost sărac" îşi aminti vorbele Marei.

Când a ajuns în faţa casei unde locuia Mara, picioarele îi tremurau de emoţie şi de fugă, încât abia se ţinea, să nu cadă…

În camera unde ştia că este biroul tatălui ei era încă lumină… Fata îi spusese că tatăl ei stă şi citeşte până noaptea târziu.

A mai ezitat puţin dar, în cele din urmă a pus un picior pe temelia casei şi şi-a apropiat urechea de fereastră. Înăuntru nu se auzi nici cel mai mic zgomot… Se vede că tatăl Marei era singur. Îşi luă inima-n dinţi şi ciocăni, ca o părere. Cineva se mişcă totuşi înăuntru şi fereastra se deschise. În cadrul ei apăru cel căutat.

— Cine e? întrebă el încercând să vadă în întuneric.

— Eu sunt…

— Care eu? întrebă cu glasul mai ridicat.

— Eu, Ionică…

— Ionică?!

Se vede că-l uitase după nume, sau, în orice caz, nu se gândise la el.

— M-aţi cunoscut dumneavoastră la serbare, am cântat la vioară – explică el.

— A, tu eşti? Ce s-a întâmplat. Vino înăuntru, că Mara nu este acasă.

— Ştiu.

I-a deschis uşa şi când l-a văzut, în lumina beculuі, şi-a dat seama că s-a întâmplat ceva grav.

— E cineva bolnav?

— Foarte rău.

— Cine… Tatăl dumitale adoptiv?…

— Da – minţi pe neaşteptate…

— Dar ce are, ce simte?

— Veniţi repede… S-a… s-a înţepat la mână… Da' să nu ştie nimeni că veniţi, vă rog!

— Ce vorbă-i asta?

L-a tras în casă, dar n-a aflat prea multe de la el.

— Repede, vă rog… Îi e tare rău… Să nu afle nimeni… Şi dumneavoastră aţi fost sărac… mi-a spus Mara…

Când s-a lămurit că nu poate afla mare lucru de la el, şi-a luat trusa şi a pornit. În dreptul magaziei în care era Cerbu, doctorul a ezitat parcă o clipă, dar a intrat. Dintr-o privire şi-a dat seama ce este. Fără nicio vorbă s-a apucat să-l panseze… I-a curăţat mult timp rana infectată.

Ion stătea cu spatele, să nu vadă. Auzea numai gemetele scurte, de durere.

— Ce-i cu dumneata? l-a auzit Ion pe Cerbu întrebând, imediat ce şi-a dat seama cine este lângă el.

— Sssst!

Îl căută din ochi pe Ion, dar era cu spatele. Doctorul n-a spus nimic, Cerbu a tăcut şi el…

— Nu e prea uşor, cu toate că n-a atins osul… Faci reţeta asta. Peste două zile să-ţi schimbe cineva bandajul. Aici ai pansamentul steril… Îţi las şi sticla asta, să torni peste rană… A fost… a fost o înţepătură adâncă, dar în muşchi – se făcu el că nu ştie despre ce este vorba. Ai auzit ce ai de făcut? se adresă lui Ion…

— Da…

— Numai dacă i-o fi mai rău vii iar la mine… la o oră când ai s-o găseşti nimerită şi… şi când mă ştii mai liber. La revedere!

A plecat grăbit, mai înainte ca vreunul din cei doi să-i fi mulţumit. Când Ion şi-a dat seama că ar fi trebuit să-l conducă, el era de acuma departe.

— Cine e? sări Cerbu repede din pat.

— Tatăl Mariei… Nu spune la nimeni, mi-a promis… Şi el a fost sărac, mi-a spus Mara…

Din tot ce i se întâmplase, Ion rămăsese clar cu o idee, că cei săraci trebuie să se ajute între ei… Or, doctorul fusese sărac…

— Trebuie să plec imediat de aici…

— N-ai să poţi merge nici pină la colţ, nene Cerbule… N-o să spună la nimeni…

Cerbii rămase pe gânduri. În cele din urmă înţelese şi el că n-are ce să facă. Dacă vor veni, îl vor prinde numai pe el… Mai fusese prins… Într-adevăr, cu toate că se simţea mai uşurat, âi vâjâia capul, ameţea când se ridica.

S-a perpelit până la ziuă, atent la cel mai mic zgomot… Băiatul se trântise pentru o clipă pe pat şi adormise imediat. Se făcuse ziuă bine când s-a trezit. De acum nici lui Cerbu nu-i mai era teamă. Dacă doctorul nu s-ar fi ţinut de cuvânt, ar fi venit până acum după el… Era o zi frumoasă…

Cerbu l-a luat pe după gât pe Ion şi i-a spus:

— Ar fi putut să iasă rău dar, pentru că nu s-a întâmplat totuşi nimic, îţi mulţumesc… Eşti un băiat inimos… Acum trebuie să te duci acasă, să nu mai vii pe aici…

Băiatul se posomorâ… Ca să schimbe vorba, Cerbu l-a întrebat despre nenea Tălpan. Au vorbit mult despre el. Apoi, deodată, îşi dădu seama că băiatul venise de multă vreme.

— Nu fi supărat, Ionică… Nu trebuie să mai rămâi aici. Vrei să păţeşti şi tu ceva? Nu ţi-e teamă de poliţai?

Erau singurii de care se temea… De mic, de când fusese prins în tarabă, se temea de ei… Dar, după ce ezită o clipă, îşi ridică privirea şi clătină capul în semn că nu… Dacă ar fi trebuit să facă ceva pentru nenea Cerbu, nu i-ar fi fost frică… Şi nenea Tălpan făcuse ceva pentru el, şi nu-i părea rău. Era mai mult îndârjit…

— Cu toate astea, tot n-ai să poţi rămâne aici… Trebuie să pleci chiar acum acasă şi îţi promit că

am să trec eu pe la tine… Hai, nu fi trist…

De afară se auzi un fluierat într-un anume fel şi, peste puţin, un bărbat înalt de dădea cu capul de pragul de sus al uşii, intră în baracă. Ezită o clipă când dădu cu ochii de Ion.

— În fine, Anghele! făcu Cerbu mulţumit.

— Eu aş putea să zic „în fine“, că te-am căutat, da' tu?… Cine e băiatu' ăsta?

— Un băiat tare bun, Anghele. L-a crescut tata, cât am fost eu plecat…

S-a mai interesat despre băiat, apoi au discutat despre unele, despre altele…

— Ştii ce, Ionică, ia vezi tu dacă nu zăreşti o barcă, cu o pânză, în larg. Poate vine Vasea.

Ion înţelese că cei doi vor să vorbească ceva care nu trebuia să audă el, aşa că nu aşteptă să-i spună de două ori.

— Ei, ce s-a întâmplat? a întrebat bărbatul cel înalt, imediat ce Ion a ieşit.

— Toate sunt bune. Păcat că a căzut un simpatizant.

— Ai încredere în el?

— Da. Cu toate astea nu voi mai rămâne aici. Am fost foarte grav cu mâna şi n-am putut pleca până acum.

— Vasăzică materialul a ajuns totuşi?

— Îl au. Mă îndreptam într-acolo când mi-am dat seama că sunt pândit. Numai pe mine mă cunosc copoii. Am avut norocul să mă întâlnesc cu un bătrân, prieten bun cu tata. Mai ne făcuse el mici servicii. L-am rugat pe el să ducă pachetul. Când s-a întors să-mi spună ce a făcut, a căzut.

— Nu mai rămâi nicio clipă aici. Îţi găsim o altă locuinţă. Pe aici n-o să mai treacă nimeni.

— Bine. Eu sunt slăbit. Să urmăriţi voi, îndeaproape, greva. Mâine începe. În noaptea asta vor fi împrăştiate manifestele. Totul este pus la punct. Celula de partid de acolo e foarte puternică, are o mare influenţă asupra muncitorilor.

— Este o acţiune frumoasă. Dar să-ţi spun o noutate. Partidul are nevoie de tine în altă parte.

— Unde?

— Vei lucra în port. Avem mare nevoie ca un comunist cu experienţă să fie acolo. Vei primi instrucţiuni mai precise.

Ion se întoarse.

— Ai văzut ceva?

— Nu.

— Trebuie să vină el. Şi acum, Ioane, du-te şi tu acasă, că s-a făcut târziu.

Mai înainte să plece, nenea Cerbu i-a promis că a doua zi o să treacă pe la el.

Dar n-a trecut nici a doua, nici a treia zi… „Ce s-o fi întâmplat cu el“? se întreba Ion. Nu-i trecea prin minte că Cerbu n-o să se ţină de cuvânt… Dar dacă i s-a întâmplat ceva?

În cea de a treia zi, către seară, n-a mai putut să rabde şi s-a îndreptat spre locul unde-l lăsase pe Cerbu… Tot drumul s-a uitat atent într-o parte şi alta, să nu umble cineva pe urmele lui, iar când s-a apropiat de magazie inima a început să-i bată ca şi prima dată… Dacă n-o fi singur? Şi chiar aşa a fost… În apropierea barăcii văzu un lipovean cu pantalonii sumeşi până aproape de genunchi, trebăluind ceva la o barcă… Prezenţa lui îl făcu pe băiat să ezite… Să vorbească mai întâi cu el, să se furişeze până la magazie?… I se păru că cel mai bun lucru ar fi să ocolească pe departe şi să vină chiar pe nisipul plăjii, dar din partea opusă, dinspre Mamaia. Apoi se va opri lângă lipoveanul care îşi repara barca şi va intra cu el în vorbă.

Chiar aşa făcu. Omul se trezi cu el lângă barcă.

— Ce vrei, mă? îl întrebă nici prietenos, dar nici răutăcios.

— Viu de la Mamaia…

Pescarul ridică privirea, curios, apoi începu să râdă:

— Te am întrebat eu de unde vii? Spune-mi atunci şi unde te duci…

Baiatul, care doar aştepta un prilej pentru a afla ceva despre Cerbu, spuse repede:

— Mă duc la un unchi de-al meu, pe care îl cheamă Cerbu.

Lipoveanu ridică iar privirea la el, dar de data asta fără urmă de zâmbet.

— Şi unde îl cauţi, pe aici?

— Am mai fost la el acum trei zile, era cam bolnav… Aş vrea să ştiu ce mai face…

— Cum te cheamă?

— Ionică…

— A, tu eşti, mă? Păi de ce nu spui aşa?

Îi întinse o mână mare, puternică.

— Nu mai stă aici… a plecat… De ieri nu mai e aici…

— Nu mai e?… Atunci, unde aş putea să-l găsesc…

— Asta nu mai ştiu… Da' tu, de ce nu stai acasă? Mi-a vorbit el de tine… Stai acasă că o să treacă el să te vadă.

A mai discutat cu lipoveanul, a văzut cum îşi smoleşte barca, apoi a plecat, abătut, spre casă… Valeria îl aştepta cu masa…

Din ziua aceea, au mai trecut aproape trei săptămâni şi Cerbu tot n-a mai trecut pe la el… De acum era sigur că n-o să mai treacă vreodată… Şi Ion începu iar să caute ceva de lucru.

Valeria venea în fiecare zi să-i aducă de mâncare, dar cât timp putea să aştepte la ea? Şi apoi se apropia timpul şcolii, începuse să se gândească la bani pentru cărţi. Se hotărî să se ducă în port. Acolo va găsi el ceva de făcut.

Portul l-a primit ca în urmă cu câţiva ani, când alerga pe malul lui; indiferent. Numai pentru Ion această revedere era emoţionantă. A rămas mult timp pe mal, privindu-l. Era aşa cum îl ştia. Acelaşi huruit de macarale, aceiaşi hamali încolonaţi unul în spatele celuilalt, îndoiţi sub povara sacilor, aceleaşi stive de cherestea. A stat

mult timp în suflarea brizei care-i răcorea fruntea înfierbântată de gânduri, de aduceri aminte.

Farul clipea, parcă-i făcea cu ochiul, îl primea bucuros. Prin bazinul portului vasele se mişcau uşor, nu făceau valuri – jucării trase de aţă. Se lipeau de cheu, apoi cu zgomot de fier îşi ridicau carapacele magaziilor lăsând să intre în ele cârligele bigilor.

Nu ştia încotro să apuce. Dacă se îndrepta către vasul care încărca ciment, ar fi câştigat mai bine, dar ştia că-i foarte obositor. Cimentul era greu şi când lucrezi în echipă, nu poţi să te odihneşti. Hamalii merg în caravană, unul în spatele altuia. Dacă te opreşti tu, opreşti toată coloana. Trebuie să ţii cot cu muncitorii bătrâni, cu muşchii de otgon, care nu stau o clipă, dar nici nu suferă să tragă altul chiulul. Ei au norma lor şi dacă n-o fac, nu scot bani, aşa că oricâtă milă le-ar fi de tine, mai tare se înduioşează de copiii de acasă. Dacă te prind codindu-te, a doua zi nu te mai primesc în echipa lor. De aceea lui Ion îi fu teamă să se apropie de vasul care încărca ciment.

Întoarse faţa în direcţia în care nasul îi spunea că se încarcă piei. Aici era mai uşor. Balotul nu era aşa de greu, dar trebuia să te obişnuieşti un timp cu mirosul care se ridica din el. Nu trebuia să-ţi fie scârbă şi nici să te temi să porţi în cârcă pieile pline de viermi şi carne râncedă. În schimb să ai palme groase, învăţate cu greul, pentru că pieile au pe ele sare multă, aspră, care scrijileşte mâna de te ustură la ficaţi. Muncitorii cu experienţă fug de astfel de încărcătură, pentru ei nu contează că-i greu, în schimb nu vor să pută prin oraş, de parcă trece un stârv. Când sunt, totuşi, nevoiţi să lucreze la piei, beau mereu, de silă, ca să le ia mirosul, să nu mai simtă nimic. Cât timp descarcă vaporul sunt furioşi, nu le intri cu nimic in voie.

Când stătea aşa, în cumpănă, s-a trezit lângă el cu un tânăr înalt, blond, îmbrăcat într-o haină cenuşie, de doc. Pantalonii ii erau mai scurţi decât

trebuia, nu ajungeau până la marginea ghetei. Obrazul avea câteva fire de barbă ici şi colo. Părea să fie de douăzeci de ani, cu toate că avea numai optsprezece.

— Ce faci, Ioane? i se adresă, întinzându-i o mână mare, aspră, puternică.

Când i-a vorbit parcă i-a luat o pânză de pe ochi.

— Andrei! strigă bucuros.

Şi-au mai strâns o dată mâinile. Lui Ion îi păru bine că a găsit pe cineva care să-l ducă unde avea nevoie.

— Ce cauţi aici? l-a întrebat, mirat, Andrei. Nu te-am mai văzut de mult, de când m-am mutat din cartier.

— Aşa e, tu te-ai mutat.

— Stau tocmai pe la abator… Şi-a găsit acolo tata serviciu şi ne-am mutat pe aproape. Dar tu?

Ion îl privi drept în ochi.

— Eu am venit să muncesc…

— Să munceşti? Păi, tu parcă erai la şcoală…

— Am fost, dar nu mai pot urma… A murit nenea Fane… Nenea Tălpan e… e bolnav, nu mai câştigă… trebuie să fac ceva.

— Şi ce vrei să faci?

— M-aş fi dus la piei.

— Hai cu mine. Eu acolo lucrez… Te duc eu la birou.

Au plecat vorbind despre ceilalţi băieţi.

— Pe Nicu, îl ştii… A intrat ucenic la ateliere… Forjar… El a terminat cinci clase… Am să te duc eu să-l vezi… Ne mai întâlnim din când în când. Dar Dan, prietenul tău, pe unde mai e?

Ion îl privi râzând.

— Tot nu m-ai iertat? Dan era prietenul nostru…

— A, ştii că George s-a îmbarcat?… E la bucătărie…

— Nu mai spune?!

— Să vezi ce o să se bucure George… El încarcă dincolo, la cherestea… Da’ uite că am

ajuns.

Erau aproape de vasul de pe care se descărcau piei. Ion abia îşi ţinu icniturile. Mirosul era din ce în ce mai ascuţit şi mai greu de respirat. Andrei şopti ceva la urechea unui hamal.

— Asta-i chestie simplă de tot – îi răspunse acesta. Du-l la birou. Pentru pielicele găseşte de lucru.

L-au angajat într-o tură de noapte.

N-a fost primit tocmai bine de noii lui tovarăşi. L-au trimis de la o echipă la alta, le era teamă că n-o să facă treabă, cu toate că Andrei garanta pentru el. Când a văzut că n-o scoate la capăt, Andrei i-a spus:

— Lasă că ştiu eu la cine să te duc.

S-a oprit cu el în spatele unui hamal înalt, care vorbea cu un altul.

— Nea Cerbule – îi vorbi Andrei – ăştia nu vor să-l primească la lucru. Cică n-o să lucreze, dar eu îl ştiu. La noi este echipa întreagă, că îl luam cu mine.

Andrei nu şi-a dat seama că Ion şi Cerbu au rămas cu ochii pironiţi unul pe celălalt. Ion îşi înfrână prima pornire, să vadă mai întâi ce va face nenea Cerbu. S-a convins repede că a gândit bine, pentru că Cerbu i-a făcut semn să se arate că nu-l cunoaşte.

Andrei continua să-i reclame pe ceilalţi:

— Ce fac ei pe nebunii? E băiat bun, prietenu' meu, îl cunosc.

Cerbu se adresă celor care îl respinseseră pe Ion.

— Voi aţi fost mai breji?

— Chiar aşa – îl susţinu şi Andrei.

— Să-i fac eu treaba, nea Cerbule? îndrăzni unul. Aici fiecare trebuie să muncească partea lui.

— Şi-o munceşte singur. L-ai văzut stând? Tot ţi-e teamă că nu mai poţi să-ţi întinzi oasele pe la unu', două, nu-i aşa? Cunosc eu vrednici d-ăştia ca tine!

Andrei îi făcea semne lui Ion, care însemnau: „Fii fără teamă, dacă te-a luat nea Cerbu sub aripa lui.“

— Mă uit la el şi văd eu ce poate. Ştii că nu-s d-ăia de care spui. E tânăr, nu duce la greu, mai rău ne încurcă.

— Vom vedea.

— Bineee… Matale abia ai venit la noi, d-aia nu ştii. Crezi că e primu’ care vine aşa, deodată, să muncească?

Lui Ion nu-i venea să-şi ia ochii de pe figura lui Cerbu… Parcă era altul aici… I se schimbaseră trăsăturile mari şi frumoase. Sub nas purta acum o mustaţă lată, neagră ca şi părul. Dinţii îi luceau sănătos, deschizându-i faţa oacheşă.

— Lasă-l aici, Andrei. Du-te şi tu la treabă că ai întârziat. Îl iau în echipa mea.

— Ştiam eu, nea Cerbule, că dacă viu la mata… Rămâi, Ioane. La douăşpe mai stăm de vorbă.

A plecat bălăbănindu-şi palmele mari şi puternice.

Ion şi-a dat repede seama că nenea Cerbu se purta cu ceilalţi ca un om glumeţ, care nu tăcea mai de loc şi, mai ales, avea ce povesti. Un tânăr îi şopti că Cerbu a fost până de curând îmbarcat pe un vapor şi lipsise din ţară… Acum se întorsese şi fusese debarcat, nu se ştia de ce, că el nu le spusese. De altfel, nu le spusese nici pe ce vapor fusese îmbarcat, ştiau numai că a fost pe unul străin, de cursă lungă.

Băiatul rămase pe gânduri. Va să zică nenea Cerbu nu spusese nimănui unde a fost. De aceea trebuia şi el să ţină secret. O fi ştiind el de ce nu le-a mărturisit că a fost la închisoare.

Hamalii îl apreciaseră din prima seară ca om care ducea greul fără să crâcnească şi care ştia mai bine ca toţi să „bată sacu’“ şi să povestească.

Noaptea aveau pauză o oră, pentru odihnă, şi atunci îşi da drumul, de-i înveselea.

Cerbu l-a luat pe Ion de mână şi l-a dus la baracă.

— Daţi-i un sac băiatului ăsta! a cerut el. Cum vreţi să lucreze aşa?

I-au dat un sac. Cerbu l-a luat, a băgat un colţ în altul şi a făcut o glugă pe care i-a pus-o pe cap.

— Hai să te învăţ!

Ion se simţea îngrozitor cu sacul pe cap, i se părea că-i caraghios, mai caraghios decât toţi ceilalţi pe care-i vedea la fel, dar parcă lor li se potrivea.

— Trebuie să înveţi să primeşti greutatea, altfel îţi rupe şalele. Întoarce-te cu spatele!

Ion l-a ascultat, era gata să primească în cârcă balotul puturos.

— Ţine-l! strigă Cerbu, trântindu-i greutatea.

Băiatul simţi că i se cutremură creierii în cap şi era gata să-şi piardă echilibrul şi să cadă, dacă nu-l ţinea Cerbu. Nu se aşteptase să fie aşa de greu.

— Vezi că nu ştii? Să nu stai ţeapăn. Când ţi-l arunc pe spate să te arcuieşti puţin, să amortizezi lovitura. N-o să mai fie aşa greu cum ţi se pare acum. Ia, mai ţine unul.

Ion aruncă primul balot din spate şi se întoarse să primească altul. Aşteptă cu emoţie. Când îl simţi în spate, se lăsă uşor pe vine, nu mai primi izbitura ca prima dată. Nici nu-şi mai pierdu echilibrul.

— E bine? îl întrebă Cerbu.

— Mai bine – recunoscu el.

Dar nu învăţase încă totul. Privindu-l din toate părţile atent, Cerbu continuă să-l înveţe meseria de hamal.

— Apleacă-te mai în faţă. Aşa… Ţine-l mai pe şale. Prinde-l de sârmă, nu de sare, că te scrijileşte. N-ai mănuşi?

— Nu,

— Trebuie să-ţi faci. Să spui acasă să-ţi facă, altfel nu te văd bine. Cu sarea nu-i de joacă şi mai sunt şi viermii.

Sirena sună prelung, chemându-i.

— Auzi! Să mergem.

L-a luat şi l-a dus până la vapor. Băiatul a ezitat o clipă, apoi a trecut pe schelă, fără să privească în jos, în apă, de teamă să nu ameţească.

Cerbu nu l-a lăsat o clipă singur, l-a recomandat celor care le aruncau în spate baloturile.

— Mă, aveţi grijă de băiatul ăsta, că-i nou. Puneţi-i mai uşor, până se învaţă. Tu, ăla, să nu trânteşti aşa cum ai obiceiul, ca din pod, că te ia mama dracului, ai auzit?

Apoi numai după ce a asistat chiar el cum îl încarcă, a fost mulţumit.

— Bine! Merg în spatele tău, să văd ce faci. Dacă nu mai poţi, să-mi spui.

Cu greutatea în cârcă, a pornit escortat din spate de Cerbu, care-i dădea curaj. Privea viermii care se scurgeau pe sacul celui din faţă şi i se părea că-i în pielea goală şi că nenumăraţi alţii se preling pe el. De teamă să nu i se facă rău, nu se mai uită la ei, privi în pământ.

După fiecare balot pe care-l ducea, Cerbu îl întreba:

— Merge, merge?

— Merge, răspundea el, privindu-l cu recunoştinţă.

Ceilalţi n-aveau chef de vorbă, nu discutau nici între ei. Veneau, aruncau balotul din spate şi se întorceau tăcuţi să ia altul.

La miezul nopţii, un fluierat lung le vesti pauza.

Cerbu îl luă de mână, se arătă mulţumit.

— Te ţii bine, să ştii. Credeam c-o să meargă mai greu, ca la început. Eşti un băiat inimos.

— Ce fac cu pieile astea murdare? se interesă Ion, mirat. Una nu-i mai ca lumea.

— Lucruri frumoase: pantofi, genţi, tot ce vrei. Merg în Cehoslovacia. Sunt în tranzit pe la noi.

Ceilalţi s-au strâns repede roată, şi-au scos de prin pachete mâncarea, au început să plescăie bucuroşi de odihna pe care o aveau. Încet, încet, pe măsură ce terminau de mâncat, se apucau de

povestit sau râdeau unul de altul, să treacă timpul. Ion îi privi pe fiecare, în tihnă, la lumina jucăuşă a unui felinar. Feţele uscate, bărbile crescute, cefile netunse, înconjurate de baticuri soioase. Din mânecile cămăşilor ieşeau braţe vânoase, păroase, negre, încât abia le deosebeai noaptea. Păreau ciungi. Aproape toţi aveau pieptul sau braţele tatuate cu diferite desene: sirene, vapoare, iniţialele şi sub ele contingentul, ancore. Pantalonii atârnau pe ei, se vedea că erau cumpăraţi de ocazie, nu se potriveau. Toţi erau îmbrăcaţi în culori triste, murdare. În lumina felinarului feţele lor luceau ca date cu unsoare.

Fiecare avea un obicei al lui când se oprea lucrul şi veneau de se strângeau roată, să mănânce sau să se odihnească. Cei mai mulţi se lungeau, osteniţi, la adăpostul stivei, răsuflau adânc, blestemau în timp ce mestecau pâine neagră cu brânză sau peşte sărat, după care beau apă multă, să se sature.

Unii erau mai acri, nu vorbeau, clefăiau rar, cu gândul la necazurilor lor. Iar când vorbeau, mai toţi povesteau o nenorocire.

Alţii duceau mai uşor greul, munca încă nu le răzbise tinereţea. Când se adunau, le venea chef de glume, aşa că încet, încet reuşeau să-i facă pe toţi să râdă. Unul, Ion Gheorghe, făcea ce făcea şi se lega de Cerbu.

— Ia zi, nea Cerbule, cum a fost cu norocu'. Ziceai că n-ai. Sau matale tot mai speri? îl aţâţa el.

— Ba oi fi având eu, da' nu l-am găsit. Că şi norocul trebuie să ţi-l cauţi, nu vine el la tine. Credeţi că-i ca necazul?

Toţi au început să râdă, li se părea că, într-adevăr, norocul nu-i ca necazul. Lui Cerbu îi veni atunci poftă de povestit şi le-a istorisit cum şi-a căutat el norocul.

— Când m-am născut era noapte. D-aia cred eu că n-a dat norocul peste mine. M-a căutat, m-a căutat, nu m-a găsit. Eu l-am aşteptat cât l-am

aşteptat şi când am văzut că nu vine, m-am dus după el. Dar toată viaţa am fost ca soarele şi luna. Nu ne-am găsit.

— N-ai umblat de ajuns, Cerbule!

— Ce spui? Pe unde n-am fost, tot alergând după el? Numai că, să ştii de la mine, norocul ştie să se ascundă. Iată-mă-n Asia, treci până-n Australia, dă o fugă până-n Madagascar, aleargă o bucată bună până-n America de Sud, hai înapoi în Anglia şi mai treci o dată pe acasă, poate, în lipsă cine ştie, m-o fi căutat. De unde… Nu m-a aşteptat niciodată, nicăieri. Un an, doi, trei, cinci… Într-un timp, am crezut că s-o fi prăpădit. O fi naufragiat pe undeva, cum îl ştiu zănatec. Noroc de omul sărac, parcă voi nu ştiţi… Dacă n-ai punga plină, nici norocul nu te găseşte. Aşa-i făcută viaţa noastră, unii să stea cu norocul la masă, alţii să-l caute mereu… până l-or prinde şi ei într-o zi… Într-o zi când s-or hotărî să fugă toţi odată după el… Până atunci, dacă fugim fiecare după norocul lui, nu-l prinde niciunul.

Cerbu avea o mutră hâtră când povestea, dar toţi simţeau că nu e chiar aşa vesel ce le spunea el. Tot timpul păru că se adresează lui Ion căruia îi făcea cu ochiul din când în când.

— De aceea pâine albă n-am rupt în fiecare zi la masă.

— Noroc că pâinea-i bună de toate culorile, dacă e— spuse unul. Mie, dacă mi-o dai şi roşie, tot îmi place.

Cel care vorbise era un om uscat, de parcă-l pusese cineva la soare. Pielea feţei i se aduna spre gură, ca o pungă legată, iar barbă parcă nu avea; numai câteva fire aruncate ici şi colo. Ceilalţi îi spuneau „Mofoamea“ pentru că întotdeauna era flămând. Chiar şi la lucru, cu sacii în spate, din buzunar îi ieşea un colţ de pâine din care rupea mereu. Ochii îi luceau straniu, bulbucaţi, parcă speriaţi.

Dar Cerbu nu observă întreruperea lui.

— Am umblat eu aşa, cam cât timp mi-ar fi trebuit să trec şcoala primară – pe care am uitat s-o termin — liceul – pe care nu m-am gândit să-l fac – şi facultatea – la care, sănătos fiind, nici n-am visat. Tot ce cunosc e din ciupeală, adică şi stomacul şi mintea mi le-am săturat la fel. Şi tot ciugulind, ca păsările cerului, am ajuns cu ghiocei la tâmple. Noroc că-mi stau bine, aşa?

— Biineee! îl asigurară cei porniţi pe hârjoană.

— Şi dacă nu mi-ar sta, parcă aş putea să-i schimb, fără să-i dau cu cap cu tot?

Ca să lungească povestea, unii îl tot aţâţau pe Cerbu cu tot felul de întrebări.

— În toţi anii ăştia n-ai avansat de loc pe vapor, nea Cerbule? Că de om capabil te ştim cu toţii.

— Cum să nu? După tot acest timp am avansat… matelot. Stam pe punte, trăgeam otgoane, ascultam comenzi şi pentru asta primeam mâncare. Ştiţi voi că prea multe nu primeşte un matelot. Dar, eram cel puţin fericit c-am scăpat din bucătărie, pentru că eu ca bucătar m-am angajat întâi. Sunt trei ani de atunci şi sufletul meu încă mai miroase a rântaş. Credeam că dacă stau pe vas până la pensie, am să ies cu miros de matelot. Ăsta era visul meu cel mai mare. De aceea când am scăpat de la bucătărie, am stat toată ziua muiat în motorină, să mă îmbib.

— Te îmbibi şi acum, da’ cu alte mirosuri. Astea nu ţi plac? Puţi mai al dracului decât motorina.

— Pe atunci nu mă gândeam la asta. Eram marinar şi voiam să miros a marinar. Chiar mi-am desenat pe braţ o sirenă, pe piept o corabie, iar pe spate, este ceva, dracul ştie ce, că n-am văzut-o niciodată. Cine mi-a tatuat-o a zis că-i frumoasă şi pentru că era un băiat priceput, nu m-am îndoit. Am vrut s-o las să mă uit când oi fi pe mal, să am o surpriză. Numai că de când am debarcat, m-au furat alte chestii şi-am uitat să mă uit.

Kir Iani, un hamal cu o chică de păr căzută până la nas, şi cu nişte buze răsfrânte, groase ca două

degete, mereu încruntat şi grav, avea darul de a împrăştia atmosfera veselă, punând întrebări grave, care aduceau aminte de necazurile pe care încercau să le uite în anumite momente. În timp ce toţi ascultau cele spuse de Cerbu, el tună cu vocea lui bolovănoasă, de credeai că se răsteşte, cu toate că vorbea liniştit.

— Eu nu înţeleg, mă, de ce te-au debarcat pe tine. Eşti marinar cu experienţă şi au nevoie de oameni pricepuţi. Dacă te-aş cunoaşte ca pe un terchea-berchea, aş mai zice, da' aşa?… Şi pe ce vapor ai fost, mă?

Întrebarea le aduse tuturor aminte că e ceva ciudat în venirea lui Cerbu în mijlocul lor. Ceilalţi nu mai insistaseră de când văzuseră că el ocoleşte să le răspundă. Şi de data asta Cerbu rămase o clipă tăcut, apoi o dădu pe glumă.

— Dacă te uiţi la mine, par un om de ispravă. Întotdeauna s-au bătut căpitanii să mă aibă pe puntea lor. Am un piept de taur, braţe de… nici nu ştiu cu ce să le compar, în orice caz sunt un zdragon în care poţi să ai încredere când trebuie să tragă o parâmă şi, cu toate astea, iată că nu le-am mai trebuit.

— Şi n-ai întrebat de ce, mă? tună Kir Iani, grecul.

— Ce să-i mai întreb?

— Înseamnă că tot ştii tu ceva, mă!

— Ceva, ceva, oi mai şti eu. Şi dacă ştiu, ce?

Sirena a urlat iar, lung, chemându-i la lucru, întrerupând discuţia. Ion mergea lângă Cerbu, de care se simţea şi mai legat, pentru că-i plăcuse povestea acestuia despre noroc.

Din spate i-a ajuns „Mofoamea", care l-a luat pe Cerbu de braţ şi l-a tras mai de o parte, dar Ion a putut să audă discuţia lor.

— Mă, Cerbule – ii spuse „Mofoamea" – eu am auzit ceva.

— Ce?

— În legătură cu tine.

Cerbu a ascultat să vadă ce-i spune. S-a oprit locului privindu-l întrebător, puţin mirat.

Ion a simţit că Cerbu a tresărit, i s-a părut că şi-a rotit ochii în jur, într-o fugă, dar tot n-a spus nimic.

— Am auzit de la unii de pe vapor, nu-ţi spun cine. Zice că tu ai fi organizat de mult, acu' vreo cinci ani, greva din port.

— Cine ţi-a spus?

— Unu' care te cunoaşte bine. Zicea că pe urmă ai dispărut. Eu i-am zis că ai fost îmbarcat…

Mofoamea ezită.

— Şi el? îl îndemnă Cerbu.

— El… el a zis că nu ştie sigur. Acuma văd că tu te fereşti de mine, da' să ştii că nu sunt turnător.

Cerbu s-a urnit din loc, dar nu ca să plece de lângă el; mai mult ca să nu dea de bănuit. În spatele lor Ion era numai urechi. Mofoamea continuă, din mers.

— Aş vrea să nu te mai fereşti de mine…

Îl urmărea atent pe Cerbu, şi se vedea că este contrariat că nu poate descifra nimic pe faţa lui.

— Ce zici, Cerbule?

— Păi, ştiu eu ce vrei de la mine? Nu te prea înţeleg.

— Ţi-e teamă, văd eu…

— Şi tu ce-ai vrea să-ţi spun eu?

— Aş vrea să fiu cu voi. Să nu-ţi fie teamă de mine, zău…

Cerbu se uită in spate, îl văzu pe Ion.

— Hai, Ioane!

Apoi îi spuse lui „Mofoamea":

— Mai vorbim noi… Eşti băiat bun, „Mofoameo"… Eu aşa te ştiu.

„Mofoamea" îl prinse deodată pe Cerbu de mânecă, îl opri, şi-l fixă cu ochii lui lucioşi şi bulbucaţi.

— Nu mai pot, mă, Cerbule!… Trebuie să facem şi noi ceva!… Uite, abia mai stau pe picioare.. Am copiii dezbrăcaţi şi vine iarna… Dacă mă îmbolnăvesc, auzi tu, dacă mă

îmbolnăvesc. Uite, sunt numai piele şi os, îmi mor copiii de foame. Cine are grijă de ei?

Pe Ion îl înfiorară vorbele lui şuierate, gâfâite.

— Bine, bine, mai vorbim noi. Uite, nu-i bine să stăm aşa mult de vorbă aici…

— A, da, mergem… Da' să ştii că vreau să viu la voi. M-am săturat de toţi hoţii, de toţi pungaşii… Şi să ştii că mie nu mi-e frică. Numai că ar trebui să ştiu mai multe…

Cerbu I-a luat pe Ion de umeri, nu i-a mai răspuns nimic, au ajuns în mijlocul celorlalţi.

Aic se pusese ceva la cale. Unul Vrabie organizase totul. Când i-a văzut, s-a apropiat de Cerbu să-l anunţe:

— O explozie, nea Cerbule.

— Nu vă astâmpăraţi, mă, de loc… Nu aşa trebuie să procedării noi...

— Aiurea! Burta, burta e cel mai bun sfătuitor. Tu vino încoace, mânzule!

L-a luat pe Ion şi l-a dus la un vapor care descărca lăzi cu portocale. I-a dat doi desagi şi l-a pus să pândească în spatele unei stive de cherestea.

— Când vezi mişcarea, te repezi, auzi? Încarci şi fugi aici.

Printre cei care stăteau în spatele stivelor cu cherestea, Ion i-a văzut pe Kir Iani, „Mofoamea", Ion Gheorghe. Stăteau tăcuţi, aşteptau.

Vrabie ieşi pe cheu, făcu un semn macaragiului, apoi striga cu voce îngroşată:

— Viraaa!

Scrâşnind din fiare, macaraua porni. Lăzile apăreau din pântecul vaporului.

— Viraaa! Viraaa! striga Vrabie mereu.

Când a văzut lăzile deasupra capului său a urlat o dată scurt, ferindu-se într-o parte:

— Manda!

Cu un huruit iute, lăzile s-au repezit pe cheu, bufnind greu, înfundat. Săriră în sute de bucăţi. S-au împrăştiat portocalele în tot portul. De după stive au apărut hamalii. Erau o groază cei care se

prinseseră la „lucrătură”. Cât ai clipi din ochi totul a fost adunat. Numai pe apă mai pluteau câteva.

Ion s-a repezit şi el, a adunat cât a putut mai multe apoi, cu desagii plini, s-a retras în spatele stivelor.

Magazionerul a auzit bubuitura, a bănuit ce s-a întâmplat, a ieşit repede înjurând. Îl ameninţă mai ales pe macaragiu.

— Pungaşule! Ţi-arăt eu ţie! Ai să plăteşti!

Dar macaragiul era vechi în meserie, ştia că n-are nimic de plată, de aceea explică liniştit:

— A scăpat frâna, ce sunt eu de vină?

Dădu cu ochii de Kir Iani, care tocmai se aplecase după o portocală mai ferită. În sân avea altele.

— Am să te leg! ţipă la el. Pungaş ordinar!

— Ce-mi spui tu, mă?! strigă Iani la el de se cutremură portul. Ce zici tu, mă?!

Se apropie de el astfel încât magazionerul o băgă pe mânecă.

— Chem autorităţile! Ce-i aici, jaf?

— Ce spui tu, mă?! se apropie mereu Iani de el. Tu ai copii, mă? Ai? Ce mănâncă, mă, ai tăi?

Magazionerul simţi că Iani e pornit. Mai ameninţă o dată că cheamă autorităţile, apoi, ca să dovedească hotărârea lui, intră în birou şi puse mâna pe telefon. Dar îi fu frică să se ţină de cuvânt. Toţi ştiau că doar ameninţă.

S-au întors la vaporul lor. În mintea lui Ion rămăsese însă figura lui Iani când se ducea spre magazioner strigând: „Ce spui, tu, mă?“ Se înfioră.

Cerbu îi aştepta.

— Haideţi, fraţilor, s-a terminat pauza.

— Tu de ce nu vii, nea Cerbule? întrebă unul.

— Mă, e bine să iei de la ăştia, dar demn… Noi suntem muncitori doar. Altfel ar trebui să procedăm… Hai la treabă că, auzi, sună sirena.

Îl luă pe Ion lângă el şi-i spuse:

— Să nu te mai duci… Altfel trebuie să procedeze nişte muncitori… Ei au dreptul să ceară

răsplată pentru munca lor, nu să fure…

Pentru că erau pentru prima dată numai amândoi, fără nimeni altcineva în apropiere, Ion puse întrebarea care îl chinuia din clipa în care îl văzuse pe Cerbu:

— De ce n-ai venit la noi, nene Cerbule?

— Am zăcut, un timp, Ionică… Apoi nu s-a putut… E mai bine aşa. Nu trebuie să ştie nimeni că am fost vreodată la voi acasă. Dar, de trecut tot treceam, imediat ce se putea.

— Ai fi trecut?

— Sigur că da…

Ion era mulţumit. Va să zică n-a putut, nu pentru că ar fi fost supărat pe el.

Spre ziuă, lui Ion munca i s-a părut şi mai grea. L-a răzbit oboseala. Mergea aproape cu ochii închişi, fără să vadă. Ceilalţi păreau şi ei obosiţi pentru că nu mai glumeau, se auzea numai răsuflarea lor iute.

Ion simţi în tot corpul o sfârşeală pe care n-o mai avusese niciodată. Nu ştia dacă este obosit. Picioarele îl duceau mereu înainte, nu mai ascultau de el. Ca un automat se ţinea după cel din faţă, trecea să i se arunce balotul în spate, pornea mai departe.

Din când în când auzea vocea lui Cerbu, din spate, care îl încuraja, dar el nu-i răspundea decât dând din cap. Ar fi trebuit să facă un efort deosebit ca să vorbească.

Când sirena le-a anunţat terminarea lucrului, abia atunci Ion şi-a dat seama că întunericul se ridicase de mult, că trecuseră zorile, că este ziuă.

A pornit spre casă cu aceiaşi paşi automaţi. A urcat scara portului, s-a trezit sus pe mal, apoi… nu ştia cum, a ajuns în colţul străzii Marei. Casa lor era a treia din colţ. Să treacă prin fata ei, să nu treacă? Dacă s-o fi întors şi are să-l vadă aşa?

Cu toate astea paşii l-au dus într-acolo. Desigur, Mara s-a întors…

S-a aşezat pe zidul gardului de fier din faţa casei. Parcă toată oboseala nopţii acum l-ar fi răzbit. Ar fi adormit acolo.

O femeie trecu pe lângă el şi-l privi cu compătimire. „O fi crezând că am dormit aici” îşi spuse.

Se ridică făcând un efort de voinţă. Ciuli însă urechea. În broasca uşii de la intrare se auzi cheia. Se feri în dreptul gardului. O văzu pe Mara şi pe mama ei. Abia avu timp să fugă până în colţ, unde era un loc viran. Dintr-un salt fu dincolo de gard şi se lungi la pământ. Când au trecut prin dreptul lui, mama Marei spunea:

— Eu nu înţeleg ce te-a apucat să vii cu mine. Iar o trăsnaie de-a ta.

Mergea ţanţoşă, supărată. Ion se uită după ea cu ură. O socotea cea mai rea femeie pe care o cunoscuse în viaţa lui. Câtă diferenţă între ea şi Valeria. De ce o fi aşa rea? Poate pentru că este bogată? Oare Mara nu-i spusese că tatăl ei a fost sărac? Despre mamă n-a spus acelaşi lucru. Da, cu siguranţă că ea n-a fost niciodată săracă…

Ion s-a ridicat în picioare. „Bine că nu le-a mirosit“. Le urmări cu privirea până au dat colţul. „N-am s-o mai văd niciodată – îşi spuse în gând. Niciodată n-am să-i mai dau prilejul să mă umilească”. Din reverul hainei se ridica mirosul de piele neargăsită. „Niciodată” – îşi spuse el cu mai mare convingere.

Mergând spre casă se răzgândi însă. „De ce să n-o mai văd?“ Mara nu e ca maică-sa. Seamănă cu tatăl ei care îl salvase pe nenea Cerbu. Şi nu spusese nimănui… Are s-o mai vadă. Cum îşi dă examenele, se va duce la ea.

Acasă, Valeria îl aştepta. Femeia s-a speriat când l-a văzut.

— Ce-i cu tine, ţi-e rău?

— Sunt obosit – i-a răspuns şi, aşezându-se pe pat, a adormit imediat.

Ion şi-a dat seama că viaţa de port nu-i era străină. S-a obişnuit repede cu ea. În echipa în care lucra erau câţiva băieţi tineri cu care s-a împrietenit. L-au primit numai după ce s-au convins că noul lor tovarăş de muncă e pornit pe treabă. Când l-au văzut că este inimos, au început chiar să treacă de la ei, să-l protejeze, să mai ducă ei greul, lăsându-l din când în când să se odihnească. Tot Cerbu fusese cu propunerea, dar ei au acceptat. Se mai învăţase şi el, nu mai venea acasă desfigurat, aşa că Valeria era mai liniştită.

Prins de glumele celor din echipă – mai ales era unul Ion Gheorghe, care râdea mereu că nu ştie cum a fost botezat, şi de aceea unii îl strigau Ion iar alţii Gheorghe. Ion ajunse în scurt timp un om al portului. Sămânţa pe care o purta în sufletul lui încolţea de câte ori ajungea în pământ reavăn. Dar încolţea altoită, pentru că mai păstra câte ceva din acea lume a şcolii. Purta la el, ca un simbol, o carte, de care nu se despărţea, cu toate că unii îl luau în râs, fără răutate. În scurt timp mai toţi hamalii auziseră despre el: „E unu' cu o carte…" Râdeau, dar îl şi respectau.

În încăpăţânarea lui, Ion nu se despărţea de carte, o deschidea de câte ori avea un moment de răgaz. Se pregătea pentru şcoala.

Îi plăcea să şi umble în apropierea lui Ion Gheorghe, în capul căruia era o minte ageră, mucalită, care convertea în glumă tot ce-i ieşea în cale, chiar şi necazurile. De multe ori îşi dădea singur seama de felul lui de a fi şi spunea, filosofic:

— Noi râdem şi moartea-i cât ţapu' în cârca noastră! Este, nene Cerbule?

Aşa se făcea că de necazurile lui râdeai, nu-ţi venea să-l compătimeşti, cu toate că avea doi copii şi o ducea zgâriat.

— Şi dacă n-ar trebui, măi frate, să mănânci de trei ori pe zi, tot ai mai scoate-o la capăt! ofta el câteodată.

— Că şi mănânci tu de trei ori!

— Nu fi prost, mă, eu mănânc din trei în trei ori. Nu-i tot una?

Ca fire se apropie de Cerbu. Şi acestuia îi plăcea să râdă, dar altfel, mai grav, nu te ţineai niciodată cu mâinile de burtă şi nici nu tropăiai când zicea el câte una. În schimb era o plăcere să-i auzi, „luându-se-n beţe“ cum spunea Ion Gheorghe. Era un adevărat duel, din care niciunul nu ieşea învins, în schimb se distrau cei din jur.

În general Ion Gheorghe glumea cu Cerbu căruia îi aducea în fiecare zi câte o ştire fericită.

— Am auzit, nene Cerbule, că ăştia te-au dat afară de pe vas pentru că n-au mai avut unde să te avanseze. Până o pieri vreun comandant, trebuie să stai cu noi, ce să-i faci.

— Lasă-mă-n pace, mă! îi spunea Cerbu, dar cu un ton care mai mult îl zgândărea la vorbă, decât să-l potolească.

— Acuma să nu crezi că îţi aduc aminte numai aşa, ca să te necăjesc. Mă ştii că nu-s aşa al dracului cum crede lumea şi duşmanii mei. Mă ştii?

— O pramatie ca tine să n-o cunosc?

— Vezi cum vorbeşti? Ei, află că am atins chestiunea numai ca să-ţi anunţ o veste grea de tot. Vorbesc serios, nea Cerbule.

Ion Gheorghe se apropia de urechea lui Cerbu şi-i şoptea, misterios:

— În legătură cu debarcarea. Tocmai discutau că a fost o gugumănie…

— Ei taci? Parcă n-aş crede.

— Să fiu, să fac, să dreg, nene Cerbule, dacă spun o vorbă aiurea. Dacă nu mă crezi, e altceva – se făcea el supărat şi întorcea spatele, apucându-se de treabă.

Dar acum nu-l mai lăsa Cerbu în pace.

— Spune, mă, ce-ai auzit?

— Eu să spun şi matale să nu mă crezi? Mai bine tac, tot n-am niciun câştig din toată afacerea

asta.

Şi iar se apuca de treabă.

Dacă Cerbu îl lăsa în pace, iar începea el, din nou, după ce aştepta un timp;

— Barem, de m-ai crede. Spune-mi că mă crezi şi… De ce să-ţi spun dacă nu mă crezi?

— N-am nevoie.

— Atunci e altă chestie. Poate că ştii şi nu vrei să le spui şi ăstora. Bine că m-am prins cu cine am de-a face – o întorcea el, făcând pe supăratul. Vedeţi, mă?

— Spune o dată, că te cred.

Până la urmă Ion Gheorghe se hotăra să-i vorbească. Îl lua iar „la secret" şi-i şoptea, dar destul de tare ca să audă toţi din jur:

— Au luat o hotărâre grea.

— E?!

— De la direcţia mare a venit un răspuns cam aşa: Dacă n-aveţi vapor pe care să-l faceţi comandant, construiţi-i unu', să aibă. Acum zice că se fac planurile navei pe care să ţi-o dea sub comandă.

Toţi râdeau, numai Cerbu rămânea grav. Îl întreba:

— Ce spui, mă? E sigur?

— Să-mi sară ochii pe plita încinsă, nene Cerbule!

— Mă, da' vapor serios, nu un galoş.

— Phi! se minuna Ion Gheorghe. Să-l vezi, bătrâne!… Eu când am văzut planurile am şi spus: „Ăsta trebuie să fie pentru nea Cerbu, numai el poate să comande aşa podoabă". Acuma ştii că n-am niciun motiv… Da' ce să-ţi mai spun, că doar ai să-l vezi la recepţie.

— Pentru că mi-ai anunţat toată tărăşenia, am eu grijă şi de tine, să n-ai teamă, îl asigura Cerbu.

— Păi, sunt un om făcut că doar nu m-oi uita matale tocmai pe mine.

— Te rog încă ceva, în calitatea ta de viitor secund.

— Zii!

— Motoarele! Să nu fie cu cărbuni, că m-am spetit toată viaţa băgând la cazane.

— Atunci?

— Diesel? Cel mai elegant!

— Ce Diesel, nene Cerbule? Atunci nu ştii nimic! Ceva mai grozav!

— Electric?

— Mai tare!

— Cu ce, mă? nu se mai dumirea Cerbu.

— Cu fasole, nene Cerbule, cu fasole!

În tot portul se auzeau râsetele lor.

Cu discuţii ca astea, trecea uneori timpul, când erau împreună, mai ales pauza de la mijlocul schimbului.

De multe ori ascultau până şi cei mai acriţi. Se mirau că Cerbu, om serios, se lua la „bancuri” cu ei. Dar le plăcea şi lor. Se întâmpla, câteodată, să zică ceva chiar şi „Mofoamea” şi atunci, oricât de „slabă“ era gluma, tot râdeau, minunându-se.

Pe Ion îl dispuneau toate aceste glume, făceau să se simtă bine în mijlocul lor.

Dar Ion Gheorghe nu se lega numai de Cerbu. De toţi ceilalţi care „picau în leasă”.

Numai oboseala îi răzbea, de-i mai potolea.

Atunci începeau discuţiile cei mai vârstnici. Vorbeau despre necazuri, despre lipsuri… Şi Cerbu lua parte şi la discuţia lor. El râdea cu Ion Gheorghe, discuta grav cu Kir Iani.

Într-o zi îi spuse lui Kir Iani:

— Mă, zici că e greu, aşa? Uite ce spun eu, să facem o jalbă frumoasă, să ne rugăm, să ne milogim de Moroman, să-i cădem în genunchi, poate se îndură şi ne mai dă un leu în plus.

— Tu râzi de mine, mă! Ce fac eu cu un leu? Şi poţi să stai tu trei luni în genunchi, tot nu-ţi dă un leu.

— Să-l punem atunci pe „Mofoamea” să iasă în faţa lui, să-i arate că i s-a zbârcit pielea pe burtă,

să-şi aducă aici copiii, să-i aduceţi cu toţii, poate s-o îndura.

— Du-te dracului, mă!

Kir Iani scuipă la fel de zgomotos ca atunci când vorbea.

— Eu te-am întrebat pe tine ce să facem, şi tu baţi câmpii.

Cerbu îşi aruncă ochii roată:

— Ce să-ţi mai spun, mă, Iani. Dacă ar veni un om deştept, şi ne-ar învăţa ce să facem, nu l-am asculta. Ne văităm aşa, unul pe colo, altul pe dincolo, nu facem nimic. Ia să punem mâinile în şolduri, să nu mai ridicăm un balot, să vedem ce face Moroman?

— Să nu mai lucrăm, mă?

— Da.

— Vrei să mor de foame, eşti nebun?

Dar, culmea, tocmai „Mofoamea" sări de la locul lui:

— Nu murim, mă. De foame nu murim. Trebuie să ne cheme la lucru. Da' ştii ce zic eu? Toţi o dată să ne oprim, şi nu oricând. O dată când tocmai vine un vapor, sau mai multe, şi au nevoie.

— Te cred. Alocaţia vaporului costă mult, nu le convine să stea cu el încărcat, trebuie să-l descarce cineva. Şi atunci cerem noi preţul. Îi cerem contract colectiv, pentru toţi…

Kir Iani părea de-a dreptul fioros, cum stătea încruntat, preocupat.

— Mă, ar fi ceva!

— Te cred.

„Mofoamei" îi sclipeau ochii şi mai puternic. Se uita la Cerbu şi parcă voia să-i spună ceva prin privirea lui fixă.

De atunci Ion i-a văzut de multe ori stând de vorbă pe Cerbu, „Mofoamea" şi Kir Iani, împreună cu Ciuntu şi Duma, alţii doi.

Cu toate că se lua mereu după Ion Gheorghe, Ion se simţea mai apropiat de Cerbu. Era singurul care nu ironiza obiceiul lui de a umbla cu cartea la

brâu, ba, dimpotrivă, îl privea cu simpatie. Când ceilalţi îl luau peste picior, intervenea el şi-i potolea, cu toate că nici ceilalţi nu erau răi.

Într-o zi, Cerbu chiar a ţinut să stea de vorbă cu el;

— Tu mai citeşti ceva în cartea aia, sau o porţi numai aşa, la tine, să-ţi ţină de cald la spate? l-a întrebat pe neaşteptate, pentru că băiatul avea obiceiul să ţină cartea prinsă în cureaua pantalonilor, cam la spate, să nu se boţească.

— Cum să nu citesc?!

— Bine, văd eu că o mai deschizi din când în când, dar nu ştiu dacă în serios, sau numai aşa, ca să te vadă ăştia şi să aibă de ce râde?

— Citesc, nene Cerbule. Mai am puţin şi încep sesiunea de examene. Am tot sperat să mă înscriu iar la şcoală, dar văd că nu mai e rost. Am să dau particular.

Lui Ion i-a plăcut că discută cu el foarte serios această chestiune, i se părea, chiar, că s-a încruntat când i-a mărturisit că n-o să se poată duce la şcoală.

— Şi, n-o să-ţi fie mai greu? Una e să-ţi explice profesorul, alta e să înveţi singur.

— N-o să-mi fie, pentru că eu învăţam bine, am baza. Am fost premiant.

— Premiant?

Se opri, îl scrută, apoi porni tăcut. Abia când s-au apropiat de dana lor, l-a întrebat, într-o doară:

— Şi, n-au făcut ei nimic ca să-ţi urmezi şcoala?

— Cine, nene Cerbule?

— Cei de la şcoală.

— M-au scutit de taxă, numai că noi nu avem cu ce trăi, nu am bani de cărţi… doar ştii.

— Ai şi tu dreptate – oftă Cerbu. E bine că nu te laşi de şcoală. Cum, cum, s-o termini. Fie şi particular. Ascultă sfatul meu, să nu te laşi de şcoală. Să te ţii de carte, că e bine. Altfel… Eu n-am învăţat prea multă şi câteodată mi-e greu. De carte să nu te laşi – reveni el. Orice ar fi. E bine, e

bine când se mai ridică şi câte un om din portul nostru, să înveţe. Am să te ajut şi eu.

Pe Ion îl izbi asemănarea dintre vorbele lui şi ale lui Fane. Amândoi preţuiau la fel de mult învăţătura.

— Vezi, nene Cerbule, dumneata vorbeşti ca tata Fane. Şi el tot aşa mă îndemna să învăţ. Îmi spunea că orice s-ar întâmpla, să nu mă las de şcoală.

— Te învăţa numai de bine… Păcat de tata!

Pe neaşteptate îl întrebă:

— Mai ştii ceva de nea Tălpan?

Ion îl privi în faţă. Era prima dată când Cerbu aducea vorba despre bătrân. Până acum parcă ocolise să-i amintească.

— Nu mai ştiu nimic, nene Cerbule.

— Şi nu vrei să afli?

— Ba da.

Ion ciuli urechile. Aproape în fiecare seară vorbea cu Valeria despre nenea Tălpan. Valeria îl plângea ca pe un mort. El era cel care o îndemna să-şi ţină firea, cu toate că nici el nu ştia nimic.

— Dumneata ştii ceva, nene Cerbule?

— Sigur că da…

Cerbu îşi aruncă privirea în jur, apoi continuă:

— A fost tare până la sfârşit. Nimeni n-ar fi bănuit ce om este…

— L-ai văzut?

— Nu mai este în oraş. A fost dus de aici. Încă nu ştiu unde, dar am să aflu.

— Şi acolo, ce face, nene Cerbule?

— Ce face? Ce să facă… E la închisoare… De acum, o să-l mai vedem peste doi ani.

— Doi ani – şopti Ion, uşor speriat. Abia peste doi ani o să vină iar acasă?

Cerbu îi puse mâna pe creştet.

— E mult, ştiu, dar trece.

Ion se gândi la Valeria. Ce-o să mai bocească, dacă o să-i spună.

Cerbu îl privea şi el lung, înţelegea ce se petrecea în sufletul lui. L-a luat de mână şi s-au îndreptat spre o stivă de cherestea, să se aşeze în spatele ei, mai ferit.

— Hai, mai stăm de vorbă – îl invită el. Mai spune-mi ceva. Avem timp până începem lucrul.

De mai multă vreme, Ion observase că Cerbu îl lua deoparte şi discuta cu el. Cât timp îi vorbea, îl privea în faţă, grav. Şi lui îi părea bine că are cui să-i povestească întâmplări pe care aproape le uitase, întâmplări triste, pe care şi le reamintea acum. Cerbu chiar îl descosea. Îl întrebase despre taică-su, despre maică-sa, iar el i-a povestit tot ce-şi mai amintea.

— E, Ionică – îi spuse Cerbu cu glas ciudat – eşti copt şi tu pentru viaţa adevărată… Nu ţi-a fost prea bine până acum…

— Nu mi-a fost, nene Cerbule…

— Nici la şcoală nu poţi să înveţi, nu vor să te lase ăştia… Dar de învăţat tot să înveţi, chiar dacă nu te duci la şcoală… Vom avea şi noi grijă de tine. Ai încă multe de învăţat, multe care nici nu se învaţă la şcoală… Ştii ce – trecu el deodată la altceva – tu nu-l cunoşti pe Titu?

— Care, nene Cerbule?

— N-a fost pe aici niciodată, de când eşti în port?

— N-a fost.

— Să te împrieteneşti cu el… Să vezi ce băiat e… Dacă te împrieteneşti cu el, poate că o să treci să lucrezi şi tu pe doc… să înveţi o meserie. El învaţă sudura. Frumoasă meserie… Dacă-l văd, am să-i spun să treacă pe aici, să vă cunoaşteţi… Vrei?

— Sigur că da.

— Bine. Hai acum să mergem la treabă.

A doua zi, Ion veni ca de obicei, mai devreme, la lucru, să mai râdă puţin de Ion Gheorghe şi Tox. Se întâlni însă cu nenea Cerbu care stătea de vorbă cu un băiat cam de aceeaşi vârstă cu el, sau, poate, să fi fost cu un an mai mare.

— A, Ioane – l-a întâmpinat Cerbu – uite ce noroc. Tocmai m-am întâlnit cu Titu… Ia, faceţi cunoştinţă.

Băiatul i-a întins o mână sigură, i-a strâns palma cu putere şi l-a privit deschis, zâmbindu-i.

S-au îndreptat toţi trei spre dana unde era tras vaporul la care descărcau.

— Vă duceţi la parfumat – râse Titu, simţind de departe mirosul greu al pieilor.

— Ce să facem, Titule… La tine e mai uşor, nu?

— La mine e altfel… Să treci într-o zi pe la noi – i se adresă lui Ion. Ai fost vreodată pe doc?

— Niciodată.

— E frumos.

Când să se despartă, Titu l-a întrebat dacă nu vrea să meargă cu el la cinematograf, a doua ei. Ion a acceptat fericit… Nu se dusese de prea multe ori, că nu avusese bani, dar îi plăcea foarte mult.

— Hai, vino – îi spuse Titu – că am eu două bilete, nici nu-ţi trebuie bani.

În noaptea aceea lui Ion i s-a părut mai puţin grea munca. Era tot timpul cu gândul la filmul de a doua zi. Oare unde se vor duce?

Când a ieşit din tură, a trecut pe la „Tranulis” pe la „Majestic”, era în drumul lui, să vadă ce joacă. La „Majestic“ era un film cu Stan şi Bran. I-ar fi plăcut ca Titu să aibă biletele pentru „Majestic.“

Culmea, după-masă, primul lucru pe care i-l spuse Titu fu acela că vor merge să-i vadă pe Stan şi Bran. Ion fu mulţumit şi se simţi deodată foarte aproape de Titu. Au văzut filmul, au râs, au plecat bucuroşi spre casă.

— Bine-ar fi dacă ne-am putea duce mai des la cinema – spuse Titu cu regret… Numai că avem lefurile mici, câştigăm puţin… Nouă, celor mici, ne dă şi mai puţin… Da’, nu-i nimic, or veni şi vremuri mai bune. Atunci o să mergem mai des la cinema…

Au mers un timp tăcuţi… Când aproape să se despartă, Titu l-a întrebat:

— Tu ai citit cartea asta?

Ion s-a întors mirat către el. Unde o avusese? Poate că o purtase şi el prinsă în curea, la spate, pentru că în mână nu avusese nimic.

— Nu am citit-o.

— Dacă vrei, ţi-o dau… E foarte frumoasă. „Mama” de Gorki.

Şi-au strâns mâna ca doi prieteni. A rămas să treacă Ion peste câteva zile, pe la doc, să mai stea de vorbă…

De la cinematograf Ion a coborât direct în port.

A doua zi, de dimineaţă, primul lui gând a fost să citească din cartea pe care i-o dăduse Titu. A citit pe nerăsuflate. Tot ce afla era interesant. Uitase de mâncare, nu şi-a dat seama că se făcuse ora prânzului.

Alături, Valeria trăgea din când în când cu urechea, intrigată că nu aude nicio mişcare. Nu voia nici să intre, să-l trezească. Se apropia numai din când în când de uşă, îşi lipea urechea de tăblie şi asculta. Nimic…

Ion o auzea, o simţea atentă şi îngrijorată, dar tăcea.

Când Valeria s-a încumetat să intre, să vadă ce face, era la jumătatea cărţii… Valeria a rămas surprinsă când l-a văzut ce face…

— Te-ai sculat?

— Da.

— Ia şi mănâncă…

Nu mai spuse nimic. Cu toate că nu-i era foame, se apucă să mănânce, pentru că altfel ştia că nu va scăpa de gura ei. Cu gândul era însă la carte. Făcu legătura între viaţa lui şi aceea a eroului din roman…

Cum termină masa se apucă iar de citit. Valeria nu i-a mai spus nimic. A strâns totul, apoi a plecat.

Ultimele pagini le-a citit aproape pe întuneric. Îl usturau ochii… Nu s-a mişcat măcar să-şi aprindă lampa. Abia când a terminat şi-a dat seama că este întuneric… De acum trebuia să fie în port, la lucru.

Era vorba să vină un nou vapor la descărcat… A plecat aproape fugind, să nu spună băieţii din echipă că nu pot să pună bază pe el.

A luat-o pe un drum mai de-a dreptul, printre stivele de cherestea. Deodată s-a trezit înconjurat de fluiere iuţi de „curcani”. „Ce s-o fi întâmplat?“ Instinctiv s-a dat după o stivă, să vadă ce este. Imediat a auzit un pas greu de bocanc.

O umbră trecu în goană pe lângă el, gâfâind speriată. Aproape că voia să se strivească de grămezile de cherestea. Într-o fracţiune de secundă Ion i-a văzut faţa, în lumina dintre două stive. A tresărit… Era Titu…

N-a apucat să se mai clintească. În faţa băiatului apăru probabil un poliţist. Se întoarse grăbit. Era încolţit. Poate că l-a văzut, pentru că a aruncat, repede, ceva către el… A apucat-o apoi în direcţia opusă. Şi de acolo i-a ieşit cineva în faţă. Fluierăturile s-au înmulţit în jurul lui… Apoi s-a produs o învălmăşeală din care Ion n-a mai înţeles nimic. A auzit însă o voce groasă care striga la ceilalţi.

— Lăsaţi-l, mă, că-l omorâţi! Ce face şefu’ cu el aşa stâlcit? Hai, luaţi-l! Are ceva la el?

Un timp fu linişte.

— N-are.

— Trebuie să aibă, lasă că găsim noi.

Ion a rămas trântit pe burtă… I-a văzut trecând pe sub lumina becului cocoţat în vârful unui stâlp. Când paşii de bocanc nu s-au mai auzit, s-a apropiat de ghemul aruncat de Titu… L-a băgat în sân şi n-a ieşit dintre stive decât atunci când a fost sigur că nu mai e nimeni. Cu toate că era curios, nu l-a desfăcut…

Primul lui gând a fost să se ducă la Cerbu şi să-i arate pachetul, în taină… El o să ştie ce este…

Ţinând mâna peste cămaşă, s-a îndreptat spre dana lor. Un vapor era tras la cheu, dar nu era nimeni în preajma lui… „N-a început descărcatul – se gândi. Unde să-l găsesc pe nenea Cerbu? Poate

că se descarcă în altă parte”… Grăbit, un hamal se apropie de el… Îl cunoştea, era în altă echipă, dar venea des în mijlocul lor, discuta cu Cerbu.

— Nu ştii, nene Dinule, dacă ai noştri descarcă undeva?

— Du-te acasă, băiete! Fuga!… Astă seară nu se lucrează, e vânătoare – îi spuse întretăiat şi dispăru.

Vorbele acestuia îl neliniştiră, cu toate că nu prea ştia exact ce vrea să spună.

N-a mai stat nici el pe acolo, s-a îndreptat spre casă. Pachetul parcă-l frigea. Abia a aşteptat să-l deschidă…

A intrat în casă, a aprins grăbit lampa şi l-a desfăcut. Din el căzură un teanc de hârtiuţe, cât un lat de palmă. Citi una. Scrisul era aşa de mărunt, că abia descifră la lumina galbenă a lămpii afumate.

SALUTUL UNIUNII TINERETULUI COMUNIST DIN ROMÂNIA CĂTRE UNIUNEA TINERETULUI COMUNIST DIN UNIUNEA SOVIETICĂ

Iubiţi tovarăşii

Sub călcâiul asupririi şi terorii din Rusia ţaristă, urmăriţi de ohrană, bătuţi, schingiuiţi în groaznicele beciuri ale fortăreţelor, închisorilor, exilaţi în Siberia ţaristă, pustie şi geroasă, înmormântaţi de vii în zăpezile nesfârşite, muncitorii şi ţăranii ruşi au luptat hotărâţi şi neclintiţi, sub conducerea victorioasă a Partidului Comunist Rus şi a genialului conducător al proletariatului, a tovarăşului Lenin, pentru doborârea puterii de stat burghezo-moşiereşti din imperiul ţarist şi pentru instaurarea dictaturii proletariatului.

……

……..

La noi, în România burghezo-moşierească, starea tineretului muncitor şi ţărănesc e ca şi în

fosta Rusie ţaristă. Şomaj,foame, sărăcie, lipsa oricărei asigurări a zilei de mâine.

Acolo unde mai lucrează, roboteşte zece—douăsprezece—paisprezece şi chiar şaisprezece ore pe zi pentru un salariu de foame; fără drepturi, neştiutor de carte, în bună parte supt şi ros de boală, tineretul nu mai găseşte loc pentru dânsul…“

Rămase mult timp cu peticul de hârtie în mână, răvăşit de gânduri… Cea mai mare surpriză pentru el era aceea că şi la noi sunt oameni ca cei despre care citise în „Mama” lui Gorki… Oameni care luptau şi stăteau prin închisori… Titu era unul dintre aceştia… Şi nenea Cerbu. Acum ştia de ce a stat nenea Cerbu în închisoare. Înţelegea şi vorbele lui Titu despre banii de cinematograf. Şi ce, nu avea dreptate? Nu avea bani nici de cinematograf, nici de cărţi… Băieţii Colonelului aveau, cu toate că învăţau mai slab decât el… Ei vor urma la şcoală, în toamnă, iar el va trebui să lucreze mai departe în port… În bileţelul găsit chiar scria despre unii ca el, săraci, care n-au apucat de loc să înveţe carte… Parcă el, dacă nu-l culegea nenea Fane de pe drumuri, ar fi învăţat?

Ar fi vrut să se ducă la ei, să fie asemenea lor. Dorea să-i cunoască şi el pe cei care nu se temeau de poliţie, la fel ca Cerbu şi Titu, pe cei care scriau astfel de hârtii pentru a-i învăţa pe muncitori… Da, tare mult ar fi vrut să fie alături de ei… O să-i spună toate astea lui nenea Cerbu, o să-l roage pe el să-l ducă în mijlocul lor.

A simţit că se înăbuşe, că trebuie să iasă la aer, să gândească pe îndelete la tot ce se întâmplase cu el în ultimul timp.

S-a lungit în iarbă, a privit ca de atâtea ori cerul greu de stele. Gândurile îl ardeau… Din nou a simţit în apropierea lui, în aer, acel duşman care nu-l lăsa să trăiască, să respire, de care se tot izbea… De data asta însă, parcă începuse să capete

formă, să capete contur, aproape că îi venea să creadă că va pune mâna pe el… S-a trezit gândindu-se la copiii Colonelului.

Un fluierat strident i-a tăiat firul gândurilor. Era un fluierat, de „curcan”, ca acela din port auzit cu puţin mai înainte. Mai întâi s-a auzit în capul străzii, apoi în celălalt capăt. O umbră aplecată s-a furişat grăbită pe lângă şipcile gardului. A ajuns în dreptul porţii, a intrat repede, s-a repezit în casă. În urma ei fluierăturile au continuat la intervale scurte, mai apropiate.

Lui Ion i-a fost frică să se ridice din iarbă. Nu recunoscuse umbra care se furişase în casă. Paşi repezi au răsunat pe pietrele străzii, au trecut poposind o clipă în dreptul porţilor, apoi s-au pierdut în întuneric. Teancul de hârtii luat de la Titu era lângă el, împăturit iar la loc. L-a împins mai încolo, sub o bălărie. Cui i-ar fi dat prin minte că este acolo? S-a gândit în clipa aceea la cel din casă, apoi la Titu. „Oare Titu m-a văzut?“ s-a întrebat. I-ar fi părut bine să-l fi văzut şi să-i fi aruncat „lui“ pachetul… Ar fi fost o dovadă că a avut încredere în el.

A rămas aşa până când liniştea nopţii n-a mai fost clintită de niciun şuierat. Faptul că cel din casă se ferea de „curcani” i se părea o dovadă că se vor înţelege… De aceea a prins curaj şi s-a apropiat de uşă, să vadă cine e. Se hotărâse să strige din prag, să-l anunţe că nu-i vrea răul, să nu se ferească de el.

Dar, dinăuntru, o voce foarte cunoscută l-a strigat şoptind:

— Ionică! Eu sunt!

Cu toate că l-a recunoscut, a întrebat automat.

— Care?

În uşă a apărut o pată mai neagră, pe care a deosebit albul obrazului.

— Nu mă cunoşti?

— Nene Cerbule!

— Ei, vezi?

Ii vorbise pe un ton aşa de firesc, de parcă ar fi glumit cu el şi s-ar fi ascuns în joacă, să-l sperie. Nici urmă de nelinişte, ca şi când nu pe el l-ar fi fluierat „curcanii” la poartă, acum câteva minute.

— Pe dumneata te căutau?

— Vezi bine. Au vrut să mă avanseze, dar i-am refuzat. Numai că la poliţie, ştii cum e, dacă tu nu mă vrei, eu te vreau.

Un râs îngroşat, emoţionat, se auzi în uşă.

— De sub nas le-am scăpat. Orice mi-ar ierta ei, numai că le-am scăpat de sub nas, nu. Să ştii că ăştia de la poliţie sunt foarte ambiţioşi.

— Nene Cerbule, tare mai eşti ciudat.

— De ce?!

Întrebarea era mai mult mirată.

— Aşa. Uite, poliţia te caută şi parcă nici n-ai şti.

— Când cauţi, nu găseşti! Ţi-am povestit cât mi-am căutat eu norocul şi… vezi rezultatul! Ce ar trebui să fac?

— Să-ţi fie frică.

— Frică?!

— Dacă te-ar prinde…

— Mare plăcere le-ar face… Numai că…

Cu toate că nu-i vedea ochii, băiatul simţea că-l priveşte atent.

— Ce au cu dumneata, nene Cerbule?

— Nimic. Glumesc şi ei… Nu ştiai? Nu te-ai jucat niciodată de-a hoţii şi gardiştii? Da’ ştii ce? Grozav aş bea ceva. Nici nu-ţi închipui ce poftă mi-e de un pahar cu vin.

Trecerile astea de la una la alta îl uluiră pe băiat, pentru că nu le înţelegea rostul, nu ştia ce-i cu nenea Cerbu. De mirat ce era uitase să-i arate pachetul de la Titu. Îl ascultă:

— Te-ai duce până la Giurică, să iei o sticlă de vin? Bem amândoi. Uite, am şi banii colea. Ce zici?

— Mă duc.

— Cât să fie ceasul?

— Nu ştiu. Valeria, când vine de acasă, îmi spune.

— În orice caz a trecut ceva vreme de când stăm la taifas, nu?

— Cred că da.

— Ei, te duci?

Ion veni cu o sticlă din casă şi voi să plece.

Cerbu îi spuse:

— Dacă-l vezi prin colţ, sau înăuntru, pe „Mofoamea“, aşchia aia, adu-l să bem împreună. Are haz când e la un pahar cu vin.

— Să fie pe aici?… Stă tocmai încolo, spre gropi, ce să caute…

— Ei, daca s-o nimeri să fie. Mai pierde şi el vremea prin cârciumă şi mă gândeam că poate dai de el.

Rămas singur, Cerbu se lungi în iarbă, ca şi Ion, cu privirea la cer, şi-l cercetă. Faţa lui era gravă, din ochi îi pierise aerul acela de veselie ironică. Se gândea la situaţia lui gravă. Singura speranţă era ca băiatul să-l întâlnească pe „Mofoamea” şi să-l aducă aici, cu toate că nu credea ca acesta să-l mai aştepte. Cu atât mai mult cu cât poliţiştii trecuseră pe lângă colţul unde trebuiau să se întâlnească. Atunci?

De aici nu voia să plece, pentru că se ştia pândit în toate părţile unde s-ar fi putut duce. Acasă în niciun caz… Nu voia să se întâlnească nici cu un alt tovarăş, pentru că dacă l-ar urmări pe el, i-ar pune pe fir şi ar cădea cu toţii în capcană. Cu toate astea el avea de dus la capăt o misiune şi nu ştia cum s-o îndeplinească. Dacă vaporul va pleca mai înainte ca ei să-i cunoască încărcătura?

De o săptămână iar intrase în port un caic turcesc pe care l-au socotit suspect. Mai ales pentru că echipajul era aproape tot suedez. S-a aflat că ar fi fost închiriat de o societate suedeză pentru a transporta nişte conserve în transit prin România. Le încărcau pentru o destinaţie necunoscută încă. Ăsta era al treilea transport.

Ceea ce a trezit bănuiala a fost grija cu care era transportată marfa. Vagoanele soseau la cheu noaptea, târziu, dar începea imediat descărcarea. Contrar obiceiului aproape tot echipajul era pe punte, sau pe cheu, privind manevrele. Un om anume urmărea dacă lăzile sunt bine prinse de cârligul macaralei. În general o grijă suspectă ca nicio ladă să nu se spargă. Şi apoi, după ce transbordarea din vagoane în magazii a fost terminată, s-a văzut că graba nu era de loc justificată. Treceau trei, patru zile şi caicul nu se mişca din loc.

Lui Cerbu i s-a încredinţat sarcina de a afla ce este în pântecul caicului. Se ridicase problema dacă lăzile de conserve nu conţin arme de contrabandă pentru frontul din Spania. Dacă ar fi fost aşa, trebuia făcut totul ca niciun alt caic să nu mai fie încărcat… Dar pentru asta…

„Iar eu stau cu burta la stele” se gândi, înciudat, Cerbu.

Ştia că imediat ce va ieşi în stradă, dar mai ales în port, va fi arestat. De asta nu sc îndoia. Îl dibuiseră iarăşi…

Ion s-a întors cu vinul, mărturisind că nu l-a văzut pe „Mofoamea”.

— Nene Cerbule! îşi aduse deodată aminte băiatul… M-am speriat şi am uitat să-ţi spun ceva…

Luă pachetul cu hârtiuţe şi i-l întinse.

— Mi l-a aruncat Titu… Mă duceam spre vapor, printre stivele de scânduri, mai de-a dreptul… Când, am auzit fluier de curcani. Fugeau după cineva… M-am trezit lângă mine cu cel care fugea… Era Titu. Nu ştiu dacă m-a cunoscut, dar a aruncat pachetul spre mine şi a fugit… L-au prins…

— Şi el! sări Cerbu, fără să vrea.

— L-au bătut!… L-au urcat pe sus într-o maşină…

— Bietul băiat!… Dar o să fie tare, îl ştiu…

Desfăcu pachetul. Văzu dintr-o ochire ce este înăuntru.

Cerbu tăcu, năpădit de gândurile care se zbuciumau în el. Ameţise aproape. Ion rămase liniştit, alături, privindu-l. Într-un târziu îndrăzni să curme liniştea:

— Când am văzut pachetul – continuă el – mi-am dat seama că era ceva care nu trebuia să ajungă în mâinile „curcanilor”. L-am ascuns şi te-am căutat, să ţi-l dau.

— Le-ai citit?

— Am citit…

— Şi?

Iar se lăsă tăcere între ei…

— Titu mi-a dat să citesc „Mama”… N-am ştiut că şi la noi… Titu este un băiat ca cel din carte, nu-i aşa?… Şi cel din carte a fost închis pentru că era cu muncitorii.

Cerbu îl ascultă concentrat. Când îi vorbi, parcă era un alt Cerbu, aşa i se îngroşase deodată glasul. Şi-i vorbi serios, fără aerul acela de glumă pe care îl avea de cele mai multe ori.

— Noi, băiatule, facem cu toţii parte din lumea celor care n-au nicio zi trecută cu roşu în calendarul lor. Calendarul vieţii noastre n-are zile de sărbătoare. Suntem cei cu calendarul negru!… Noi trebuie să muncim de mici, să ne spetim, pentru ca alţii, care trăiesc în cârca noastră, să poată avea numai zile de sărbătoare. Pe ei îi simţi în spate, ei sunt duşmanul acela nevăzut care ziceai că te apasă, care te sperie, la care ai vrea să te repezi.

Cerbu îl lăsă un timp să se frământe singur. Îl simţea năpădit de gânduri noi, nebănuite. Îi păru bine că a ajuns aici, că-l vedea tulburat.

— Noi răbdăm, ne zbatem, şi ei râd de noi. Chefuiesc.

— De ce, nene Cerbule? De ce?

— Pentru că suntem încă proşti. Pentru că răbdăm. Cei despre care ai citit în carte au învins.

Acum copiii lor merg la şcoală, învaţă şi ajung ce vor: ingineri, doctori, dacă le stă capul la carte. Tu, dacă ai fi acolo, ai învăţa, te-ar ţine în internat, ţi-ar da premiu şi te-ar trimite prin şcoli până ai ajunge ce vrei. Noi trebuie să luptăm ca să ajungem şi noi ca în Rusia, să trăim omeneşte… să învăţăm… Titu luptă ca mai târziu să poţi tu învăţa carte, şi alţii ca tine. Tu vrei să lupţi pentru ai tăi?

— Vreau, nene Cerbule. Vreau să fiu cu voi. Tocmai mă gândeam să te rog să mă duci la oamenii ăştia, că dumneata ştii unde sunt.

— Şi nu ţi-e frică? Şi pe tine o să te caute poliţia, dacă mergi acolo.

— Să mă caute!

Au tăcut. Ion simţea între el şi Cerbu nişte fire invizibile, care însă îi legau aşa de strâns, cum nu se mai simţise legat decât de Fane şi de Tălpan. Cu toate că Cerbu îi înşirase toate nenorocirile pe care le poate avea, el se simţea, dimpotrivă, mai liniştit, mai sigur pe el, era gata să se ia de piept cu duşmanul pe care îl cunoştea acum.

— În port există un caic… L-ai văzut? îi spuse pe neaşteptate Cerbu.

— Ăla spre silozuri?

— Da… Noi nu ştim ce este cu el, de ce stă acolo… Poate că are arme pe el… Arme cu care bogaţii vor să omoare muncitori de-ai noştri…

— Arme!

— În Spania… Ştii unde este Spania?

— Sigur că da.

— Acolo, muncitorii luptă pe faţă cu bogătaşii, nu ca noi, din umbră. Sunt în război… Bogătaşii noştri, împreună cu cei din alte părţi, le dau ajutor celor din Spania, înţelegi tu? Poate că acolo, pe caic, sunt arme, pentru ei. Iar eu, tocmai când trebuia să mă duc să văd, mi-au luat urma… Poate că la noapte caicul o să plece şi… Eu nu pot ieşi de aici, toţi copoii mă cunosc… Dacă Titu n-ar fi căzut, te-aş fi trimis la el…

Cerbu trase cu coada ochiului spre băiat. Aşteptă. N-a rămas dezamăgit…

— Dacă m-aş duce eu, nene Cerbule? Învaţă-mă ce să fac si mă duc.

— Tu?

— Mă duc eu pe caic.

— Nu ţi-e frică?

— De ce să-mi fie frică?

— Dacă te prinde? Ştii ce ai să păţeşti? Au să te bată până ai să trădezi ce căutai acolo.

— N-am să trădez! Orice mi-ar face, n-am să trădez! Nici Titu n-a scos o vorbă… N-a strigat.

— Ce ai să le spui?

— Ce?… Păi… am să le spun că am vrut să fur ceva; că am căutat ceva de mâncare.

Băiatul şi-a simţit mâna prinsă într-a lui Cerbu.

— Nu se poate, băiatule! Pericolul e prea mare. Dar îmi pare bine că te văd vorbind astfel…

— De ce să nu mă duc, nene Cerbule?

— Nu se poate…

Cerbu rămase pe gânduri… Nici nu se gândea să-l expună pe băiat la un astfel de pericol. „Dar dacă am merge, totuşi, împreună? îşi spuse el într-un târziu. Da, asta s-ar putea. L-aş supraveghea”.

— Mergem împreună, Ioane.

— Haide – sări băiatul nerăbdător.

— Tu să mergi înainte, să vezi dacă nu este cineva… Eu după tine… Când ajungem la caic rămâi pe cheu să-mi fluieri dacă se apropie un om.

— Sigur că da!

Inima lui Ion se strânse de bucurie.

— Uite, şurubelniţa asta, s-o ţii la tine. Dacă mă opreşte cineva, să nu am nimic la mine.

Băiatul luă şurubelniţa şi o vârî în sân, apoi aşteptă nerăbdător ca Cerbu să dea semnalul de plecare.

— Mergem, nene Cerbule?

— Acum… Cred că e timpul.

A ieşit din curte mai întâi Ion… Când a ajuns la colţ şi s-a convins că nu este nimeni, i-a făcut

semn să vină şi Cerbu. Aşa au făcut din colţ în colţ, până au ajuns în port. Când au trecut prin dreptul stivelor de cherestea au fost şi mai atenţi. Pe aici putea pândi uşor cineva. Ion era cu ochii în patru.

Trecuseră de ele când, din spate, au auzit o voce care îi chema:

— Hei, ăia doi, ia staţi puţin!

Pe urmele lor veneau doi indivizi cu pălăriile trase pe ochi.

— Mă, n-auziţi? Cu voi vorbesc…

— Fugi încolo, după vagoane! îi şopti în fugă Cerbu lui Ion. Aleargă!

N-a aşteptat să-i spună de două ori. Cerbu se repezi şi el, în partea opusă, printre nişte magazii. Cei doi se repeziră pe urmele lor. Până să se hotărască însă, Ion era de acum printre vagoanele de marfă, se lipise de o cabină de frână. Cerbu scăpă şi mai uşor. El avea experienţă, ştia să se descurce în astfel de împrejurări. Cum ajunse în spatele uneia dintre magazii, făcu un salt, se apucă de streaşină şi, proptind piciorul în perete, se urcă deasupra. Cei doi au trecut chiar pe subt el…

Ion rămase lipit de vagon până când totul în jur se linişti. Apoi se întrebă ce trebuie să facă? Nenea Cerbu scăpase, desigur, pentru că cei doi au trecut, înjurând, pe lângă el. Dar mai vine el la caic?

În mintea lui Ion se contură un gând îndrăzneţ. Dacă s-ar duce el pe caic, să vadă ce este în lăzile acelea? Oare ce-o să facă nenea Cerbu? Desigur, o să-l certe că nu l-a ascultat, dar o să-i pară şi bine. Dacă o să se ducă singur?… Da, se va duce…

Sări uşor din vagon, apoi, la umbra trenului, se apropie de mal… A rămas o clipă, ca de atâtea alte ori, să privească valurile care sclipeau în lumina lunii.

Peste puţin era în dreptul caicului… Aştepta să mai treacă timpul. Se trase la umbra unui vagon şi se lăsă furat de gânduri.

Pe caic nu era lumină decât la pupa, într-o cabină din care se auzeau, din ce în ce mai tare, discuţii aprinse. Erau, într-adevăr, suedezi, după felul cum arătau. De câteva ori a ieşit câte unul afară, a discutat cu un altul care stătea pe un scaun şi fuma liniştit. Ion socoti că ăsta trebuie să fie paznicul.

Pe la miezul nopţii, în cabină cheful era în toi. Un chef zgomotos, cu râsete groase, cu sunete de sticle ciocnite. Apoi s-au pornit pe cântat, fiecare într-o altă limbă, de nu se mai înţelegea decât o hărmălaie îngrozitoare care atrăgea atenţia rarilor trecători. Singurul care părea treaz era cel care fuma pe scaun şi căruia, numai din când în când, câte unul dinăuntru îi aducea un pahar de băutură şi ciocnea cu el. Nu păreau să fie mai mult de zece, cu toţii.

În timp ce-i asculta şi-i privea, Ion imagină tot felul de planuri, ca să ajungă pe punte. La început i se părea că cel mai uşor ar fi să-şi dea drumul în apă, să înoate până la lanţul ancorei şi să se caţere de pe el, pe punte. Nara lanţului era în apropierea parapetului şi, cu puţin efort, ar fi trecut dincolo. După ce gândi mai bine această posibilitate, nu-i mai conveni, pricepu că i-ar fi fost aproape imposibil să urce pe lanţul vertical, mai ales ud. Nu-i convenea şi pentru că s-a gândit că vor rămâne pe punte urmele umede ale paşilor, care puteau fi uşor văzute.

Se hotărî să aştepte până când cel care pândea va pleca pentru puţin şi să intre, trecând pe schela care lega caicul de mal. Dar va pleca?

Se auzi sirena de douăsprezece noaptea. Cel de pe scaun sări surprinzător de sprinten, chiar grăbit, în picioare. Fluieră scurt şi un altul apăru din cabină. Fără să schimbe o vorbă, cel băut se aşeză pe scăunel, iar paznicul de până acum intră şi fu primit cu strigăte vesele. Cheful se înteţea.

Ion aşteptă încurajat de moţăiala celui care păzea. Spera că va adormi.

Într-adevăr, după cel mult o jumătate de oră, el se lungi pe punte şi Ion îl simţi că adoarme.

Se hotărî imediat. Îşi descălţă bocancii şi, în patru labe, păşi pe schele. Emoţia aproape că-l sufoca. Ezită o clipă, îşi umplu pieptul cu aer, apoi se târî mai departe. Trecu fără să respire pe lângă cel care dormea, îl privi o clipă speriat, apoi se lipi, jos, lângă peretele cabinei în care petrecea echipajul. Zgomotul era aşa de mare încât trebui să asculte multă vreme, până când să descifreze câteva vorbe, dar pe care nu le înţelegea.

Mai mult târându-se, ajunse la capacele rabatabile ale magaziei. Acolo, dedesubt, erau lăzile pe care trebuia să le cerceteze.

Dar abia avu timp să se arunce pe burtă, la umbra capacului puţin ridicat în afară, pentru că, din cabină, câţiva marinari ieşiră să-l trezească pe paznicul adormit. Eforturile lor au fost însă zadarnice. Adormitul mormăia numai, apoi a început să dea din picioare când aceştia au fost mai insistenţi. Când au văzut că n-o pot scoate la capăt cu el, l-au lăsat în pace.

Unul dintre marinari veni spre Ion, bălăbănindu-se. În drumul lui împleticit ajunse cu piciorul chiar lângă obrazul lui şi se opri. Rămase nemişcat. „Oare unde priveşte?“ se întrebă băiatul, temându-se să-şi ridice ochii spre el. Îşi fixase privirea înspăimântată pe vârful pantofului care era la câţiva centimetri de faţa lui. Vedea cusătura ramei. „Oare se uită la mine? M-a văzut?“ Apoi i se năzări că cel din picioare scoate un pistol, îl ocheşte şi… închise ochii… aşteptă… Dar, în loc să audă pocnitura armei, puntea scârţâi şi paşii se îndepărtară… De emoţie, Ion simţi o sfârşeală în tot corpul, de parcă îl ciomăgise cineva şi-l lăsase. Era atât de sleit de putere, încât dacă ar fi trebuit să se scoale în picioare, i-ar fi fost imposibil, cu toate că se gândea că în clipa în care cineva îl va zări, se va arunca peste bord, în apă.

Privit de jos, aşa cum stătea răscrăcărat, cel care trecuse pe lângă el părea un uriaş, în lumina slabă a lunii. Stătea cu mâinile în buzunar şi pendula privind cerul, portul, apa. În cele din urmă, tot şerpuind, ajunse la parapet, se aplecă peste el, atât de mult încât crezu că vrea să se arunce în apă şi, icnind scurt, îşi goli stomacul.

Ceilalţi au râs de el, l-au chemat, în cele din urmă au intrat în cabină, s-au lăsat păgubaşi.

Ion mai rămase încă mult timp culcat pe punte, ascultând plescăitul uşor al valurilor. Abia acum simţi legănarea dulce a caicului. Închise ochii, şi ascultă, şi se lăsă legănat, şi simţi o bucurie lăuntrică de nebănuit. O sirenă îndepărtată îl trezi din această clipă de plăcere şi deodată se gândi că a întârziat cam mult. Îşi scoase din buzunar şurubelniţa şi, vârând-o în crăpătura capacului, îl săltă puţin câte puţin, să nu facă zgomot. În faţa lui apărură, abia conturate, stivele lăzilor pe care i le descrisese Cerbu. Magazia era aşa de plină, încât doar trebui să întindă mâna pentru a ajunge la ele. Se lungi pe burtă şi desprinse cu şurubelniţa prima scândură. A doua merse mai uşor… Băgă mâna şi simţi nişte cutii lungi, lucioase. Trase una afară şi o deschise. Aliniate, unul lângă altul, ca beţele de chibrit într-o cutie, gloanţele luciră.

Deodată voi să ajungă aşa de repede la Cerbu, să-i spună, încât nici nu se bucură. Băgă în buzunar câteva gloanţe, închise cutia, o aşeză la loc în ladă şi, cu pumnul, bătu scândurile la loc. Cu aceeaşi grabă prudentă închise capacul magaziei şi rămase nemişcat, gândindu-se ce să facă. De-a buşelea se apropie din nou de paznicul adormit. Bucuria misiunii îndeplinite abia acum îl ajungea, îl copleşea. Îi venea s-o rupă la fugă, dacă nu i-ar fi fost frică să nu se dea de gol în ultima clipă. Dar tocmai în momentul în care se gândea c-a scăpat, şi voia să treacă pe lângă paznic, pe chei apărură două siluete care se îndreptau spre caic. Intră în panică. Dacă ar fi sărit din locul lui, aşa

cum simţise primul imbold, ar fi ajuns chiar în braţele lor. Speriat se târî către prova.

Cei doi erau trezi, se apropiau liniştiţi, vorbind aceeaşi limbă cu a chefliilor. Negăsind un loc bun unde să rămână pitit, Ion se rostogoli pe punte până ajunse la capacul puţului lanţului de ancoră. Lanţul, grămadă, era până aproape de gura chepengului. Se strecură înăuntru şi rămase nemişcat, culcat pe lanţul rece.

Tot discutând, cei doi s-au apropiat de gura chepengului… Unul s-a aplecat peste marginea lui, a privit înăuntru. Băiatul a rămas cu respiraţia tăiată, din clipă în clipă aştepta să-i strige să iasă afară. Dar acesta nu spuse nimic, vârî numai mâna înăuntru, apoi o plimbă prin întuneric, de parcă ar fi căutat ceva, şi puse chiar deasupra capului lui o cutie de tablă, pe care o agăţă de tavan. Apoi, grijuliu, lăsă chepengul, pe care îl închise pe dinafară.

Scârţâitul broaştei care se închidea, parcă scrâşni chiar în inima lui. În prima clipă îi fu aşa de frică, încât, instinctiv, era să sară şi să strige ajutor. Rămase totuşi liniştit pe lanţul căruia nu-i mai simţi răceala. În jurul lui se lăsară, sumbre, tăcerea şi întunericul.

Gândea atât de intens încât mult timp i se păru că în jurul lui totul a murit. Nu auzi nici pliciurile valurilor, nici gălăgia celor care petreceau. Întunericul absolut îl înspăimânta cel mai mult. De aceea nu se linişti decât în zori, când o dâră de lumină palidă se strecură înăuntru, la început ca un abur, apoi ca o pulbere lucitoare, pe un ochi de geam cât podul palmei. Raza de lumină parcă pătrunse până la el, îi lumina gândurile, îl linişti şi adormi imediat, răpus de oboseală.

Când s-a trezit, aerul era înăbuşitor în jur. O căldură sufocantă, apăsătoare, închisă. Deasupra capului simţi dogoarea iute a punţii încinse. Respiră adânc, flămând, dar simţi aerul fierbinte până în coşul pieptului, uscându-l. Pe ferestruică

razele soarelui aruncau o pată de lumină, cât un ban, pe peretele opus. În încăpere era o lumină vagă, care îi înlesni să privească in jur. Era închis într-un spaţiu de cel mult doi metri lungime şi cam tot atâta lăţime. În părţi se vedeau crevacele caicului, iar prin partea din faţă, unde încăperea se îngusta, trecea chila masivă. Deasupra lui capacul greu, închis pe dinafară, pe care fără nicio nădejde încercă să-l ridice. Nici nu se clinti. În gândul lui amână această încercare până la noapte, când va vedea dacă există vreo şansă sau nu de scăpare.

Ca să se ferească de căldură, coborî către fundul încăperii, unde se auzea, jos, clipocitul apei. În clipa în care îl auzi, simţi o sete puternică, parcă declanşată de un resort. Abia acum îşi dădu seama că buzele îi erau uscate, că ar fi golit dintr-o sorbitură o cană cu apă.

Jos, aproape de fund, căldura nu mai era aşa iute. Se simţea că partea aceea era sub nivelul mării, aşa că pereţii erau reci şi umezi. Auzise de câteva ori de la Cerbu că pereţii vaselor, la fund, transpiră şi apa se strânge în santină. Îşi lipi palmele de pereţi, le udă, apoi îşi şterse faţa, buzele, se răcori. Uită pentru o clipă orice altă preocupare, nu se gândi decât la felul în care să-şi procure apă de băut. Se lăsă mai jos, acolo unde, când caicul oscila, se auzea apa clipocind. Ajunse la un grătar de lemn, sub care, cam la un metru, sclipi apa. Încercă să bage mâna, dar stinghiile grătarului erau mult prea apropiate. O furie oarbă îl cuprinse şi zgâlţâi disperat gratiile care nici nu se clintiră. Şi acolo, jos, în santină, apa sclipea mereu. Obosi repede, mult mai repede decât ştia el că oboseşte. Nu făcuse decât efortul de a mişca gratiile şi căzu sleit de putere. Rămase acolo simţind de jos răcoarea apei. Deasupra, numai cu doi metri mai sus, coverta ardea ca o plită pe care nu se putea umbla desculţ.

Auzi pe punte paşii galenţilor bocănind. Din când în când descifra câteva vorbe, pe care nu le

înţelegea. Însă îşi dădu seama că cei de afară circulau foarte puţin, probabil stăteau în cabine, ferindu-se de căldură. O moleşeală plăcută îl cuprinse, ca o toropeală, nu-i venea să mişte un deget. În această somnolenţă, parcă visând, îşi aduse aminte de Cerbu, de discuţia pe care o avusese cu el, în mintea lui aproape adormită prinse însă deosebit de clar sensul celor pe care i le spusese. A adormit spunându-şi: „Trebuie să fiu tare!… Trebuie să fiu tare!“

Când a deschis ochii pata de lumină de pe perete dispăruse, înăuntru domnea acelaşi întuneric orb ca în seara trecută.

Îşi aminti de cutia pe care cei doi o lăsaseră prinsă de tavan şi îi fu necaz că nu şi-a adus aminte mai devreme, când ar fi putut să vadă ce este înăuntru. Nu se putu însă stăpâni, se urcă până la ea, o luă, dar nu putu s-o deschidă. Era încuiată. O agită şi după zgomot îşi dădu seama că nu conţinea nimic în afară de nişte hârtii.

Îi trecu prin minte că trebuie să fie actele secrete ale caicului, ale transportului ilegal de arme şi se înfioră de bucurie. Avu certitudinea că înfăptuieşte prima mare faptă din viaţa lui şi luă hotărârea să facă orice numai să ducă această cutie în mâna lui Cerbu.

Paşii repezi, care se apropiară de gura chepengului, îl făcură să pună repede cutia la loc şi să se repeadă jos, cât mai ferit. Aproape că simţi fiecare călcătură care îl apropia pe cel de sus de gura chepengului. Broasca se răsuci, capacul se ridică, mâna căută, ca şi seara trecută, prin aer, apoi trase cutia afară şi închise la loc. Lui Ion îi veni să strige de ciudă, când a văzut că n-o mai pune iar. Avu dintr-o dată senzaţia că toată misiunea lui a eşuat, că a scăpat ceea ce era mai important din toată această acţiune. Furios, fără ca să-şi explice bine gestul, îşi consumă necazul zgâlţâind grătarul care-i oprea drumul până la santina cu apă. Obosi repede şi căzu pe el, abia

suflând. Ar fi adormit imediat, dacă nu i-ar fi atras atenţia bolboroselile stomacului gol. Foame însă nu-i era. Setea era aceea care îl chinuia. Şi chiar aceste semne de foame îi aduseră nu senzaţia de flămând, ci pe aceea de însetat. Se târî până lângă pereţi, îşi lipi obrazul de ei, cu buzele culese, sorbind puternic cele câteva picături care se scurgeau către santină. Dar toate astea abia îi măreau senzaţia de sete, în loc să i-o potolească. Îi veni atunci o idee care i se păru salvatoare. În buzunar avea o bucată de hârtie. O scoase, o lipi de perete şi aşteptă să se îmbibe. Apoi o făcu ghemotoc, o duse la gură şi o supse. Din ea simţi câteva picături de apă. O vârî în gură, o amestecă, stoarse flămând ultimele urme de umezeală. Apoi, cu grijă o desfăcu şi o lipi iar pe perete. Cele câteva picături de apă pe care le supsese îi dădură atâta curaj, încât deznădejdea îl părăsi complet. Se gândi ce să facă chepengului.

Mai supse o dată hârtia, apoi, în timp ce aceasta se îmbiba, el urcă pe grămada de lanţ. Pipăi cu degetele marginea, în speranţa că va găsi o crăpătură cât de mică în care să poată vârî ceva şi să forţeze. Dar ce? Îşi dădu imediat seama că speranţa era zadarnică. Nu exista o astfel de crăpătură. Renunţând la această idee, se făcu ghem între el şi tavan şi încercă să se ridice cu capacul în spate. Împinse cu atâta putere, încât simţi pocnituri în ceafă, iar urechile, de efort, îi ţiuiau de parcă cineva îi fluiera în ele. Repetă de câteva ori încercarea, dar totul fu în zadar. Aproape căzu pe grătarul care gemu sub greutatea lui. Tremurând, desprinse jurnalul de pe perete şi supse apa strânsă.

Adormi pe nesimţite, un somn zbuciumat în care se visă încotinuu în pericol de înec, zbătându-se disperat să ajungă la mal.

— Nene Cerbule! gemu în această letargie.

S-a trezit plângând. Deschise ochii şi nu văzu nimic. Se auzea numai nişte paşi de galenţi pe

punte.

— Nu – şopti el. Nu mă predau! Nu mă predau, nene Cerbule!…

Era la fel de cald ca în prima dimineaţă. Pe perete apăruse pata de soare care-i lumina încăperea. Ridicând ochii spre ferestruică, văzu sus, prinsă de tavan, cutia pe care mâna necunoscutului o luase seara. Când deschisese iar chepengul, când o pusese acolo, nu ştia. Cu toate astea o răceală îi trecu prin şira spinării, şi spaima abia acum îl cuprinse. Dacă în somn s-ar fi dat de gol, în momentul în care acela a deschis uşa? Vru, nerăbdător, să sară la cutie, să vadă dacă mai are ceva în ea, dar gestul lui fu moale, abia putu să se ridice în genunchi. Îşi dădu seama că e mult mai slăbit decât în ajun, că trebuie să facă eforturi pentru a ajunge în vârful grămezii de lanţ. Mai mult se târî, trăgându-se cu mâinile, iar când ajunse sus era sleit de ultimele puteri. Respiră adânc aerul fierbinte, apoi luă cutia şi constată fericit că hârtiile se auzeau înăuntru. Stătu cu ea în braţe de parcă ar fi avut o comoară şi dacă atunci mâna ciudată s-ar fi ivit pe gura chepengului, n-ar fi avut tăria s-o pună la loc. Ar fi rămas cu ea în braţe, indiferent ce ar fi urmat. O puse la loc numai când se duse să se lipească iar de perete, să se răcorească. După căldură socoti că trebuie să fie ora prânzului. Buzele le simţi ca de pergament, iar scuipatul era aşa de cleios, încât nu mai reuşea să-l înghită. Îşi pipăi fruntea şi constată mirat că deşi stătea într-o aşa căldură înăbuşitoare, era uscată, nicio broboană de transpiraţie nu era pe ea. Pielea feţii şi a mâinilor era netedă, lucioasă, uscată ca o coală de hârtie.

Îşi dădu drumul până pe grătar şi rămase acolo gândindu-se ce să facă. Simţea că fără apă nu va mai putea, în curând, să se mişte, că va rămâne să zacă sleit până va pieri. Şi poate că ar fi intrat în panică dacă în sinea lui nu ar fi crezut că va scăpa

la urmă, că nenea Cerbu va face el ceva, când va vedea că nu se întoarce acasă.

În timp ce se gândea la Cerbu, în mintea lui scapără pe neaşteptate un gând salvator. Cu ultimele puteri îşi scoase cămaşa, apoi, apucând de o parte cu dinţii, iar de cealaltă cu amândouă mâinile, reuşi să rupă fâşii, pe care le înnodă cap la cap. Când avu o funie lungă de mai bine de un metru, legă la capul ei o mânecă, ca un ghem, şi o vâri, încet, printre stinghiile grătarului. Ajunsă în santină, cârpa se îmbibă cu apă, iar el o trase, înfrigurat, afară. Duse flămând apa la gură, o subse, o lăsă să i se scurgă pe faţă, pe piept, îl apucă o bucurie nebună. Nu observă că apa era plină de ulei, că se mâzgălea pe faţă. Lăsă a doua oară funia şi o scoase iar îmbibată.

Se simţi uşor întărit, şi se surprinse zâmbind mulţumit, când, sătul, lăsă cârpa de la gură.

Începu să caute în jur, să vadă dacă nu găseşte, totuşi, ceva care să poată fi folosit pentru a scăpa. Pipăi pe rând pereţii, palmă cu palmă, apoi partea de sus, în speranţa că va găsi o scândură prinsă rău, pe care s-o scoată. Nu descoperi nimic. Când încetă să mai cerceteze era seara. Pata de lumină dispăruse de pe perete, ochiul de geam nu mai era albicios, ci negru.

Se lungi obosit. Şi poate că ar fi adormit din nou, aşa pe neaşteptate, somnul acela pe jumătate leşin, dacă atenţia nu i-ar fi fost atrasă de un râcâit uşor, făcut parcă de o sârmă, pe scândura chilei. Tresări mirat şi ascultă să vadă dacă nu i s-a părut. Dar zgârietura se repetă, nu în acelaşi loc, dar la aceeaşi înălţime. Se rostogoli, până la perete, şi-şi lipi urechea de el. Hârşâitul se auzi de parcă i-ar fi zgâriat direct timpanul. Îi venea să strige, sau să bată în perete de bucurie. Presimţi că acele zgârieturi îi erau adresate. Mai ascultă totuşi un timp, îşi plimbă urechea după ele, de-a lungul peretelui. Hâş! Hâş! răsuna din când în când zgârietura, schimbându-şi locul. În fine, urechea

surprinse şi clipocitul apei făcut de o mână care înoată.

Luându-şi inima-n dinţi, Ion se hotărî să-i răspundă. Zgârie cu unghia pe scândură, făcând un zgomot uşor. De afară nu se auzi nicio mişcare un timp. Aşteptă şi el, încordat, cu ochii deschişi mari în întunericul de nepătruns. Se hotărî să mai repete gestul, şi trase iar, uşor, cu unghia pe lemn. De data asta veni imediat răspunsul. Era clar că şi celălalt auzea semnul lui, pentru că răspundea imediat ce zgâria el.

După ce s-au înţeles, cel de afară se hotărî şi îndrăzni să ciocănească uşor, ca o părere, iar Ion îi răspunse imediat. Era sigur că dincolo, în apă, înoată Cerbu, care venise să-l caute. Se decise la un gest hotărâtor. Aruncă pe ochiul de geam pământuful cu care scosese apă. De capătul celălalt trase cineva.

— Nene Cerbule! strigă uşor, în dreptul geamului.

— Eu sunt! veni răspunsul.

Bucuria băiatului fu atât de mare încât simţi că e gata să leşine.

— Ssst! se auzi Cerbu.

Ion rămase nemişcat.

Auzi un clipocit repede, apoi nimic. Când trase înăuntru funia, la capăt nu găsi nimic. Aşteptă în zadar să audă din nou zgâriatul cunoscut.

În schimb se auziră paşii care veneau să caute cutia. Ca şi înainte, Ion se ascunse cât mai bine, apoi urmări cum mâna se plimbă iar prin aer. A luat ceea ce a căutat, apoi a închis iar chepengul. A urmărit paşii până când s-au pierdut în larma din ce în ce mai zgomotoasă de la pupa. Se părea că echipajul chefuieşte iar.

Zgârieturile nu s-au mai repetat decât târziu de tot, aproape spre ziuă, când cheful celor de pe punte ajunsese la culme. Îi răspunse. De afară se auzi glasul lui Cerbu, întrebând:

— Cine te-a închis?

— M-au închis din întâmplare. Nu ştie nimeni că sunt aici – şopti Ion prin gaura mică a lanţului. Ca să ies trebuie să deschidă cineva chepengul – continuă cu acelaşi glas scăzut.

— Bine. Ce ai găsit?

— Lăzile sunt cu gloanţe.

Când să continue, pe punte au răsunat paşii celui care aducea înapoi cutia. Pe băiat îl surprinsese regularitatea cu care acesta o lua şi o aducea la loc.

Nu avu vreme decât să ciocănească rapid, în perete, şi să se ascundă. Capacul se ridică şi, într-adevăr, se ivi mâna care puse la loc cutia.

În aceeaşi clipă, în mintea lui Ion încolţi un plan simplu. Nici nu se închise bine chepengul, că îi şopti lui Cerbu:

— Nene Cerbule, cred că în cutia asta este ceva important.

Luă apoi cutia şi i-o dădu lui Cerbu. De afară acesta îi şopti:

— Mâine noapte, după douăsprezece!

— Bine!

— Acum întinde mâna pe gaura lanţului…

Ion simţi în mână un pacheţel, nu prea mare, dar greu.

— Când viu să te iau, apasă butonul pachetului, în clipa în care ai să ieşi din caic…

— Bine…

Auzi foşnetul uşor al apei şi Cerbu se îndepărtă.

Ion însă avea alt plan. Cu gândul la el adormi imediat, extenuat.

*

A doua zi, mai înainte de a deschide ochii, îi veni în minte planul. De aceea se trezi bine dispus. În dimineaţa asta nu-l supăra decât slăbiciunea lui, care-l făcea să se întrebe dacă va putea cu forţele lui, să ducă până la capăt ceea ce voia. Şi-a dat repede seama că aproape nu se mai poate scula de

jos. Mâinile şi picioarele îi tremurau, iar pe gât simţea o uscăciune iute. În gură avea un gust de catran, de la apa pe care o băuse, dar cu toate astea, primul lui gând fu să-şi astâmpere setea. De aceea se îndeletnici iar cu acel ciudat fel de a scoate apă.

Mult mai liniştit, se apucă să socotească de câte zile era închis pe caic, apoi se întrebă cât să fie ceasul şi câte ore mai avea până când mâna misterioasă va căuta iar, prin aer, cutia. „Oare pe la ce oră o fi venind?" se întrebă el.

Se gândi emoţionat că acela îşi va da repede seama că nu mai este cutia acolo şi că, probabil, va începe imediat să strige. Şi atunci…

Pe la miezul nopţii venea Cerbu să-l salveze… După ce se gândise mai bine, i se părea că ar fi cea mai mare greşeală să vină Cerbu la el, pe caic. Exista pericolul să-i prindă pe amindoi. Va trebui să facă ceva mai înainte ca el să încerce orice pentru a-l salva. Ştia că Cerbu nu se va da la o parte de la nimic pentru a-l scoate de acolo. Dar el nu voia să se întâmple aşa ceva.

Preocupat de toate aceste gânduri, ziua trecu şi se trezi în întuneric. Îl cuprinse iar emoţia, se urcă în vârful grămezii de lanţ, să fie pregătit. Stătu acolo, respirând greu din cauza poziţiei încovoiate, apăsat parcă de căldura care încă nu se potolise.

Era atent să vadă care dintre zgomote se vor auzi mai întâi: zgârieturile din perete, sau paşii necunoscutului?

Mai mult îi presimţi, decât îi auzi, paşii celui care venea să-şi caute cutia ascunsă aşa de bine. Şi Ion trăi atunci o stare vecină cu leşinul. Tremura tot, o sfârşeală îl cuprinse din capul pieptului, iar urechile îi urlau şi zvâcneau aşa de tare, de parcă acolo ar fi bătut inima. De încordare simţi o sudoare rece alergându-i pe la tâmple, pe nas, dar nu schiţă un gest s-o oprească. Paşii se apropiau şi zgomotul lor i se păru aşa de tare că-l asurzi când se auziră chiar deasupra capului său.

Apoi clanţa scoase scârţâitul cunoscut, mâna pendulă o clipă în aer, căutând, şi negăsind nimic se vârî mai înăuntru, pipăind. În clipa aceea Ion se repezi, se agăţă de braţul căutător. De teamă că puterea nu-i va ajunge, se prinse şi cu dinţii de haină şi se lăsă cu toată greutatea în gol.

Surpriza celui de afară a fost aşa de mare, că niciun sunet n-a ieşit din gâtlejul lui. Ion n-a auzit decât izbitura seacă a capului lovit de rama chepengului, apoi bufnitura grea a corpului ajuns pe grătarul de jos. De frică rămase şi el paralizat, mintea îi dădea zor să se grăbească, să fugă, dar nu se clinti din loc. De jos, nu se auzi niciun zgomot, nicio şoaptă. În fine, reuşi să se smulgă din loc, să-şi mişte picioarele, dar cu imens efort de voinţă. Totuşi abia se mişca, i se părea că, din clipă în clipă, poate să apară cineva pe punte şi să pună mâna pe el. Se vedea prins, se vedea schingiuit, se vedea trădându-l pe Cerbu, şi mai bine ar fi vrut să moară decât să-l trădeze.

Cu disperare, apăsă butonul pachetului, apoi se agăţă de marginea chepengului şi se târî afară. Aerul rece, curat, îl izbi, dar tot tremura din creştet până în tălpi. Se ridică în picioare; parcă era de gelatină. Într-o fracţiune de secundă înţelese că nu va putea merge, că nu va putea să fugă, şi atunci se propti de parapet. O barcă i se părea că aşteaptă, în razele lunii, ceva mai departe. Ridică o mână spre ea, nu scoase niciun sunet, apoi se lipi de marginea de sârmă. Simţi cum inima i se opreşte, totul se învârti în jurul lui, iar el se frânse de mijloc şi căzu ca un butuc, în apă…

La pupa se împleteau vocile marinarilor beţi. Niciunul n-a auzit bufnitura ciudată.

Apa rece l-a dezmeticit puţin… A început să simtă cum se scufundă… Primul gând a fost să nu înghită apă… Şi-a încleştat fălcile… Apoi a auzit deasupra lui un fâşâit… A ridicat mâinile la întâmplare. Şi-a simţit braţul prins ca într-un

cleşte, apoi apa trecu repede pe lângă urechile lui. Ieşea la suprafaţă.

Câteva săptămâni după întâmplarea din caic, Ion ieşea pe poarta casei, cu aceeaşi precauţie ca atunci când se îndreptase spre port. Nimeni, dintre cei care l-ar fi văzut mergând şi privind din când în când înapoi, n-ar fi putut să bănuiască însă starea lui sufletească. Parcă plutea…

După întâmplarea din port, ziarele scriseseră cu litere mari despre caicul care se dusese la fund imediat ce ieşise din rada portului… Cauza se părea că fusese o spărtură făcută de ceva – nu se ştia precis – chiar în corpul caicului…

Ion ştia acum că spărtura fusese făcută de explozia micului pachet pe care îl lăsase el acolo… Nenea Cerbu îi explicase că explozia se va întâmpla după 24 de ore de la declanşarea mecanismului… Şi cum caicul tocmai ieşise din port…

Dar bucuria pe care o purta în piept Ion era provocată nu numai de acest fapt. Era pentru prima dată în viaţa lui când trebuia să se întâlnească cu cineva pe care nu-l cunoştea, despre care nu ştia nimic, şi pe care îl va recunoaşte cu ajutorul unei convorbiri aparent întâmplătoare: a unei parole.

Întâlnirea o avea în faţa cinematografului „Trianon“, la ora când tocmai se ieşea de la film. Ştia că va vedea în faţa cinematografului un băiat cu un Jurnal în buzunarul din stânga al hainei, iar în cap cu o şapcă cenuşie, cu cozoroc negru.

Repetase până acum de sute de ori în mintea lui dialogul cu acel necunoscut.

Trecând prin faţa vitrinei unei ceasornicării, văzu că nu este nevoie să se grăbească. Mai avea zece minute, or, până acolo dacă va făcea cinci. Cerbu îi spusese să nu se ducă mai înainte şi să aştepte acolo.

Se mai asigură încă o dată că nu este nimeni în spatele lui şi se îndreptă spre locul stabilit. Din colţul străzii Mangalia văzu cum lumea tocmai

ieşea de la cinematograf. Pe stradă era animaţie. Grăbi pasul. Chiar în faţa cinematografului, rezemat de un pom şi privind către cei care ieşeau, de parcă ar fi aşteptat pe cineva, era un băiat cu doi, trei ani mai mare decât el. Îl vedea din spate, dar şi-a dat seama că el trebuie să fie. În buzunarul hainei avea un ziar, în cap o şapcă cenuşie cu cozoroc negru. Haina pătată de ulei şi pantalonii lucioşi dovedeau oricui că băiatul este ucenic la un atelier mecanic…

Cu inima zvâcnind, se apropie de el şi-l întrebă, încă fiind în spatele lui.

— Nu ştii cumva unde-i strada Vaselor?

Băiatul se întoarse surprins. Dar mai surprins rămase Ion, când a văzut cine era cel din faţa lui.

— Trebuie să fie pe aici, pe aproape – auzi Ion răspunsul pe care îl aştepta.

— Titule!

— Ioane!

Într-adevăr, în faţa lui era Titu. Îl privea şi nu-i venea să creadă… Şi nenea Cerbu intenţionat nu-i spusese nimic, ca să-i facă o surpriză.

— Când ţi-a dat drumul?

— Mai demult, dar am fost plecat din oraş. Nu ştie nimeni că m-am întors.

Ion rămase pe loc… Titu privi roată să se mai asigure o dată că nu-i observă nimeni. Nu-i vorbă că luase toate precauţiile şi era sigur că copoii nu ştiau că s-a întors in oraş.

— Spune-mi, Titule – îl întrebă emoţionat – m-ai văzut atunci când mi-ai aruncat pachetul?

— Sigur că da… Altfel…

Ion simţi că pluteşte pe stradă… Titu l-a luat de braţ şi au mers în tăcere…

Au ajuns în dreptul unei străduţe întunecoase. Spre celălalt capăt Ion văzu două umbre, si-i atrase atentia lui Titu.

— Nu-i nimic.

Cind au ajuns lângă ei, Ion a văzut că erau un băiat şi o fată. I s-a părut apoi că Titu îi salută, cu

capul, din mers. Pe prima poartă au intrat. Erau într-o curte mare, plantată cu foarte mulţi pomi. În întuneric Ion desluşi nişte ronduri cu zarzavaturi, spre poartă. Casa, micuţă, era tocmai în fund. Un geam era luminat, dar avea hârtie în el, aşa că nu se vedea înăuntru. Titu ciocăni într-un anume fel şi uşa se deschise imediat.

— Voi eraţi?

— Am întârziat?

— Nu… Doar ce ne-am strâns. Cel care i-a primit era un bărbat în vârstă.

În camera în care au intrat erau două fete şi un băiat. În mijlocul camerei o masă, cu o sticlă de vin la mijloc şi pahare. Lângă sticlă, observă, mirat, două verighete…

La intrarea lui şi a lui Titu, discuţiile au încetat, cu toţii l-au privit curioşi.

— Bună seara! le spuse Titu şi Ion.

— Noroc!

Titu nu i-a făcut cunoştinţă cu ceilalţi, aşa cum se aştepta el. I-a făcut numai semn unde să se aşeze, apoi a stat şi el alături. Arătându-i cu capul vinul şi verighetele de pe masă, i-a şoptit cu înţeles:

— Suntem la o logodnă, să ştii, dacă vine cineva nepoftit.

În fine, după ce a intrat şi bărbatul în vârstă în cameră, tânărul de vreo douăzeci şi doi, douăzeci şi trei de ani, s-a ridicat în picioare şi a început să vorbească.

— Tovarăşi! începem şedinţa celulei noastre. Mai întâi, trebuie să salutăm venirea în mijlocul nostru a unui nou tovarăş…

Lui Ion i se păru că inima a încetat să-i mai bată… Vorbele tânărului au trecut pe lângă urechile lui mult timp fără să le audă. Simţea un fel de beţie care îl amorţea şi o bucurie copleşitoare izbucni înăuntrul lui… Când a ridicat capul a întâlnit feţele celor din jur care-l priveau cu simpatie… Uşa se deschise chiar atunci şi

Cerbu apăru în cadrul ei. Făcu semn celui care vorbea să nu se întrerupă. Apoi, printr-un gest cu mâna, îi opri şi pe ceilalţi, care ascultau, să se ridice.

Se aşeză, în tăcere, lângă Ion… iar băiatul, cu greu se stăpâni să nu-l ia de gât şi să-l sărute…